FAPTE,
(DEJ,
WttWEWE

FI

D

Carte publicată cu sprijinul Ministerului Culturii din România

© Copyright Oliv ian Verenca

OLIVIAN VERENCA

ADMINISTRAȚIA CIVILĂ ROMÂNĂ ÎN TRANSNISTRIA 1941-1944

Ediția a Il-a îngrijită.de
ȘERBAN ALEXIANU

EDITURA VREMEA
BUCUREȘTI
2000

Coperta de Silvia Colfescu

I.S.B.N.- 973-9423-54-X

Olivian Verenca

Autorul, bucovinean dârz din plaiuri sucevene, s-a născut la 19 septembrie 1914 în comuna Rușii-Mănăsti- oara, județul Suceava. Tatăl său, Emanoil Verenca, fiul dascălului Nicanor Verenca, a fost de profesie învățător, apoi director de școală până la pensionare. Mama sa, învățătoarea Elena Verenca, fusese născută Tomoioagă, într-o familie românească de veche origine, venită din Maramureș și stabilită apoi în Bucovina, atestată de către istoricul ardelean Mihali de Apsa, pe la 1900, în cartea sa „Diplome Maramureșene”: „în anul 1763-1768 Ioan de Huniad - Căpitanul suprem al Ungariei, conferesce cu titlul de nobleță deoarece ei au adeverit că dânșii din timpul regilor din bătrâni, au fost și sunt în dominium acestui Cnezat din Vișeul de Sus și-au produs nobilimea In 1763-1768 familiile: Tomoioagă, dovedind vechimea din 1445; Simon alias Moga cu vechimea din 1456,... etc”.

în anul 1938 autorul, licențiat în Drept și pregătindu-și doctoratul juridic în Cernăuți, a fost propus pentru o bursă de studii la Paris, dar

începutul celui de-al doilea război mondial a năruit acest plan. în 1941, este detașat de la calea ferată Ploiești-Vălenii de Munte la administrația din Transnistria, unde până în martie 1944 îndeplinește funcția de Director de Cabinet. Nu a fost înscris și nu a activat niciodată în vreun partid politic. La 31 august 1944 a fost arestat, împreună cu prof. Gh. Alexianu și A. Râmniceanu și întemnițat la subsolul Prefecturii Capitalei, iar mai apoi la închisoarea Curții Marțiale din str. Uranus.

După 3 ani și jumătate de detenție și domiciliu obligatoriu, este exonerat de orice culpabilitate prin decizia Tribunalului Poporului din 15 aprilie 1946 și prin o decizie a Procurorului General al Curții de Apel din 7 februarie 1948, care clasează cauza prin rechizitoriu, neexistând nici o indicație că autorul ar fi săvârșit vreo infracțiune prevăzută în legea 312/1945, privitoare la crime de război sau împotriva umanității.

In anii dictaturii comuniste, autorul funcționează, până la pensionare, în cele mai diverse capacități, după cum au permis „vremurile”: de la muncitor constructor, la normator, la șef de serviciu pentru plan și

organizarea muncii.

CUVÂNT ÎNAINTE

Târziu de tot, în primăvara anului 1988, când balanța timpului trecut din lunga mea existență înclina mai mult spre panta întunecată a amurgului decât spre culmea luminoasă a vieții, speranței și încrederii, a încolțit în mintea mea ideea, ce a determinat apoi hotărârea de a consemna o serie de evenimente și fapte din perioada celui de-al doilea război mondial, la a căror desfășurare am asistat și care se înscriu între 19 august 1941 și 29 ianuarie 1944. Mai concret spus, este vorba de modul cum s-a înfăptuit opera de reorganizare, reconstrucție și administrare românească în interiorul temporar ocupat, cuprins între apa Nistrului și a Bugului, până la limanul Niprului, iar în nord până departe la apa Niomjâi și a Rovului, teritoriu denumit de români „Transnistria”, pustiit de prăpădul războiului și încredințat vremelnic Țării noastre spre a-1 gospodări și administra cu personalul civil trimis din țară.

El nu era încorporat de nici o putere și nimeni nu știa ce hotărâre intenționau să ia oficialitățile germane în legătură cu aceste provincii cu administrație proprie care purtau denumirea de

Guvemăminte.

în această scurtă perioadă poporul român și-a afirmat virtuțile lui gospodărești, făcând dovadă că singur, fără sprijinul nimănui, reușește să ducă la bun sfârșit opera de refacere și administrare a acelui teritoriu, peste care trecuse suflul distrugător al operațiunilor militare.

De aceea voi căuta să redau într-un stil simplu, fără pretenții de însușiri literare, dar pe bază de documente, fapte și evenimente inedite ce s-au succedat de la instaurarea administrației civile în acea provincie și direcțiile în care s-a acționat, pentru a se reface tot ceea ce era distrus, a înviora activitatea economică și a normaliza în general viața.

Se cunosc prea puține lucruri despre activitatea administrației civile române desfășurată în teritoriul de dincolo de Nistru.

Până acum, nimeni nu s-a încumetat să facă vreun studiu asupra acestui subiect, astfel că, peste toate eforturile și rezultatele muncii creatoare depuse în acea scurtă vreme, se va așterne încetul cu încetul, după o lungă tăcere, vălul nemeritat al uitării și nedreptății.

Ca unul ce am cunoscut într-o anumită măsură desfășurarea pe plan general a întregii activități legată de administrarea provinciei, consider că îmi revine îndatorirea de a aduce o oarecare lumină în această problemă.

încerc ca, în cele ce urmează, să prezint cât mai corect și veridic o serie de date mai puțin cunoscute majorității populației noastre privind înfăptuirile din perioada de administrație amintită, contribuind prin aceasta la informarea obiectivă, la cunoașterea și restabilirea adevărului

istoric de către cei îndreptățiți să o facă, atestând vrednicia, generozitatea și omenia cu care s-a achitat țara noastră de sarcina ce și-a asumat și lărgind totodată posibilitatea de urmărire a evenimentelor din perioada respectivă.

Poporul român nu a cunoscut niciodată lăcomia de stăpânire nedreaptă, și nici nu și-a manifestat ambiția de expansiune prin acțiuni militare în afara granițelor sale.

El a luptat de-a lungul veacurilor pentru apărarea pământului propriu, pentru viața neamului, pentru dreptate și onoare, iar redobândirea pământurilor din străbuni de la cotropitori a realizat-o numai prin curajul și sângele bravilor ostași ai țării.

Istoria evidențiază puține situații când în împlinirea dreptății noastre am fost ajutați de străini, și mult mai multe împrejurări când am suferit din cauza dușmanilor hrăpăreți ce ne înconjurau. Pe cei ce ne-au ajutat în rarele ocazii ivite nu i-am uitat niciodată, după cum nu-i putem uita pe cei ce ne-au nedreptățit de-a lungul anilor, fără a demonstra că dreptatea este de partea lor sau a încerca măcar să țină seama de adevărul istoric din trecutul neamului nostru.

Conjunctura politicii mondiale a anilor 1938-1941, ascensiunea militară vertiginoasă celui de-al Ill-lea Reich și presiunile sale pe toate planurile, dezmembrarea succesivă a țării în cursul anului 1940, ca și pericolul desființării României ca stat, au determinat alăturarea noastră trupelor germane și intrarea în război împotriva vecinului de la răsărit, cu singurul scop de a recuceri partea din trupul țării răpită de acesta.

La 19 august 1941, la Marele Cartier General din Tighi- na, generalul Ion Antonescu, conducătorul Statului și comandantul de căpetenie al armatei, primește pe cel desemnat să fie Guvernatorul Civil al Transnistriei, profesorul Gheorghe Alexianu, și după ce-i dă directivele și instrucțiunile necesare, semnează Decretul nr. 1, care avea să călăuzească organizarea și viața administrativă a Transnistriei.

De aici înainte începe lupta de refacere a regiunii devastate de război, reușindu-se ca în scurt timp, prin capacitatea de organizare, de conducere și măsurile operative luate de Guvernatorul Transnistriei, prin munca per- severentă, priceperea și omenia de care a dat dovadă întreg personalul trimis din țară în acel teritoriu, să se normalizeze activitatea industrială, agricultura, comerțul și în general toată viața economică, socială și culturală a provinciei.

Acesta este cuprinsul expunerii ce urmează, detaliind, în limitele actelor doveditoare ce s-au mai găsit, toată activitatea administrației civile române, desfășurată între 19 august 1941- data semnării decretului de înființare - și 29 ianuarie 1944 - când în locul administrației civile, care încetează, se instituie administrația militară a teritoriului dintre Nistru și Bug.

în încheierea acestei reconstituiri, ca un binemeritat act postum de reparație morală, am socotit necesar să consacru câteva pagini personalității profesorului Alexianu, celui investit, grație înaltei sale competențe profesionale și experienței din trecut, cu dificila misiune de Guvernator al Transnistriei, omul care și-a pus pecetea inteligenței și forței creatoare asupra

tuturor realizărilor administrative românești descrise în paginile ce urmează.

Olivian Verenca
avocat, membru al Institutului de Științe Administrative al României, fost Director de Cabinet al Guvernatorului Transnistriei.
București 1993

GÂNDURI LA EDIȚIA A DOUA

Ediția a doua, revăzută a lucrării lui Olivian Verenca „Administrația civilă română în Transnistria” vine și completează cu date noi și interesante, prima apariție a acestei lucrări, din anul 1993, la editura Universitas din Chișinău.

Această nouă lucrare poate să țină și locul unei cronici a modului cum, într-un răstimp extrem de scurt, în plin război și în condiții de război, în Transnistria s-a realizat, grație modului de administrație românesc, refacerea și punerea în stare de funcțiune a întregului potențial uman, tehnic, industrial, cultural, fapt care a stârnit admirația și înțelegerea până și a sovieticilor, cronică ce se vrea, pe de o parte, să înlăture astăzi paginile de istorie măsluită, iar, pe de alta și mai ales, să aducă noi dovezi despre umanismul militant al românilor, care a izvorât la fel ca

întotdeauna, din sufletul, cugetul și tradiția de omenie a acestui popor.

Privită din urmă, deși reflectările acelor ani nu mai sunt deloc clare, problema cercetării și lămuririi nu a fost abandonată.

Astăzi, totuși, ce a fost și cum a fost, în pofida

11 retroactivării unor ideologii preocupate de ștergerea anumitor imagini din anii războiului, Olivian Verenca încearcă, cu voința și puterile ce i-au mai rămas, să facă să se vadă cât se poate de clar și fidel adevărul.

Din păcate, încă și astăzi numeroși profesioniști ai istoriei și-au subordonat disciplina la tălmăciri comandate sau interesate, într-o manieră ce contrazice răspunderea morală și relativizează îndoielnic funcțiile cunoașterii obiective.

O. Verenca, în schimb, implicat personal în activitatea guvernământului Transnistriei, a reușit clarificarea și expunerea adevărului nealterat în ceea ce a însemnat Administrația civilă română în Transnistria între anii 1941-1944.

Pășind pentru prima oară pe pământurile dintre Nistru și Bug, impresionat de distrugerile și tragedia ce o întâlnea în acele zone, expunerea lui nu recurge la artificii de patos, ci se situează în punctul de convergență a unor evenimente politice și istorice, de foarte puțină lume cunoscute și înțelese.

Astăzi, în publicistica românească contemporană, lucrarea lui Olivian Verenca reprezintă o revenire la linia clară de afirmare a umanismului.

Unele fapte și date aflate la baza acestor

relatări, au rămas până azi necunoscute, mai ales sub aspectul formulării nealterate a adevărului, iar nu legate de interpretări derivate din diverse interese și girate de diferite instituții tributare încă nostalgiilor comuniste.

Manipularea adevărului datelor istorice, este și ea istorie, despre care însă nu s-a scris nimica încă. Istoria nu cunoaște pagini albe, ea trebuie scrisă, indiferent dacă ne convine sau nu, așa cum s-a întâmplat. Din păcate, ansamblul calomniei și denigrării de care se folosesc cei 12 interesați, este același ca și modul lui de a se manifesta.

Nu se va putea scrie istoria adevărată a acelor timpuri, cât se încearcă cu obstinație introducerea în joc a acelorași cărți măsluite acum mai bine de jumătate de secol.

Când ne întoarcem gândurile acum, la anii ultimului război mondial, lucrarea lui O. Verenca restituie cititorului, fără nici un fel de retușare, un capitol aproape necunoscut, lăsat zeci de ani într-o aparent inexplicabilă umbră, din modul în care România a știut și a putut administra Transnistria făcând dovada calităților deosebite de competență, pricepere și omenie a poporului nostru.

Mărturisirile lui aduc elemente de prim ordin în lămurirea uneia din cele mai interesante pagini din istoria încă neelucidată a trecutului nostru apropiat.

în partea a doua a lucrării, Verenca, în calitate de martor la procesul intentat în 1946 profesorului universitar Gheorghe Alexianu, guvernatorul Transnistriei, face o analiză pertinentă, folosindu-se de izvoare noi și necunoscute la data elaborării primei ediții, a

procesului în care profesorul Alexianu a compărut în fața așa-zisului tribunal al Poporului, alături de mareșalul Antonescu și ceilalți eroi ai neamului și a fost condamnat la moarte și executat la 1 iunie 1946.

Personalitatea mareșalului Ion Antonescu a fost vehement contestată de istoriografia comunistă de după 1945, ne- recunoscându-i-se nici un merit. Politicul s-a suprapus științificului, sentimentul interesat conjunctural a înăbușit obiectivitatea și rigoarea, dimensiuni obligatorii ale cercetării.

Vechiul precept al lui Tacit, „sine ira et studio”, a fost complet abolit, ba chiar întors pe dos. Astfel poziția, atitudinea și comportarea mareșalului și a colaboratorilor săi în timpul războiului au fost tratate în modul voit

 eronat de a scrie istoria, cu ură și părtinire.

O judecată asupra trecutului este cu atât mai necesară astăzi cu cât din citadelele intoleranței, nerecunoașterii și agresivității a celor puternici, nu se poate învăța nimic din ceea ce se păstrează în memoria omenirii ca rezultat al urii, al prigoanei și a nimicniciei.

Memoria evenimentelor trebuie să supraviețuiască în însăși substanța trăirii lor de către oameni.

Din punct de vedere politic, administrativ, uman sau juridic, nu a fost comisă nici o încălcare în activitatea administrației civile din Transnistria.

Dar învingătorii, care-și fac întotdeauna propriile lor legi pe care le aplică învinșilor, pot orice, cu corectivul că acel „orice” nu poate

constitui un act de justiție și care nu poate fi impus ca atare celor învinși, decât ca o silnicie.

Noi românii nu vom putea accepta niciodată că tragedia suferită de atâția compatrioți târâți în fața așa zisului Tribunal al poporului (al cărui popor?) constituie acte de justiție și nu de răzbunare pătimașă, fapt care a făcut mai mult rău României decât tot războiul.

Dacă Tribunalul poporului ar fi reprezentat într-adevăr poporul român, hotărârea lui ar fi fost desigur dreaptă, dar cum nu a fost așa, hotărârea aceasta ca și altele, impuse de Moscova și acceptate cu obediență de comuniștii instalați la putere, a fost o monstruozitate juridică, în scopul declarat de distrugere a elitelor poporului român și de desconsiderare a eroilor neamului nostru, care și-au dat viața pentru neamul și țara lor.

Noi trebuie să retrăim trecutul în gândirea și simțirea noastră, fiindcă istoria, ca parte integrantă și vie a prezentului, are și funcția de a instrui pe contemporani în beneficiul viitorului.

14

De aceea azi, aici, ea trebuie să reintre în aria de interes intelectual nu numai al istoricilor ci și al altor oameni de cultură pentru a fi restituită generațiilor în lumina adevărului. O. Verenca încearcă să facă un pas esențial, în acest sens, reeditând lucrarea de față.

Nu este o carte de cercetare istorică, nici nu putea fi cu atât de puține probe, dovezi și acte doveditoare ce ne-au mai rămas, dar ea îi va ajuta enorm pe istorici să înțeleagă poate pentru prima oară direct și corect ce a fost și ce a însemnat

Transnistria, să analizeze faptele și să le interpreteze în lumina adevărului, care astăzi în fine poate ieși la iveală. Și nu numai pe istorici, ci și pe orice om interesat astăzi de cunoașterea acelor timpuri și evenimente atât de dramatice.

Este o carte partizană, dar partizanatul acesta este, izvorât din nevoia arătării în mod corect și cinstit a unor lucruri și fapte de nimeni cunoscute.

Și nu mai puțin interesant și important este de văzut cum apreciază reprezentanții Crucii Roșii Internaționale de la Geneva, care, pentru prima oară în Europa, au avut prilejul în timp de război să viziteze liber și la alegere, o regiune întreagă pentru a cerceta viața și modul de trai al evreilor deportați acolo (extrase din acest raport se află publicate în addenda la această lucrare).

Este de asemenea interesant de reținut că miniștrii plenipotențiari în România ai Franței, Paul Morand cu soția și Elveției, Rene de Week cu soția, nunțiul apostolic monseniorul Andrea Cassulo, au avut de asemenea posibilitatea să viziteze Transnistria, la fel ca și cei mai mari reprezentanți ierarhi ai țării, ca mitropolitul Nicolae Bălan, mitropolitul Ardealului I.P.S. Nifon, mitropolitul Olteniei I.P.S. Nicolae Colan, mitropolitul Sibiului și Făgărașului

I.P.S. Efren, arhiepiscopul Chișinăului, P.S. episcop Nicolae al Oradei, P.S. episcop Policarp al Cetății Albe-Ismail, P.S. episcop Grigorie al Hușilor și P.S. episcop Partenie al Armatei.

In cuprinsul lucrării, capitolul VI face o digresiune specială de la conținutul cărții,

lămurind încă o dată în mod hotărât faptul că administrația civilă nu a avut și nu avea cum să aibă nimic de-a face cu problema evreilor dislocați din Bucovina și Basarabia în Transnistria.

Față de referirile din carte, față de încheierile fără dubiu ale tribunalului și față de nenumăratele alte lucrări care au tratat problema, această digresiune a fost totuși special analizată pentru definitiva ei lămurire.

Este interesant de reținut modul cum O.Verenca, folosindu-se numai de izvoare emanând de la cele mai reprezentative personalități evreiești ale timpului, argumentează că administrația civilă românească din Transnistria nu a avut nici o contingență cu deportarea evreilor, iar în situația dată, când a putut și cum a putut, a ajutat și sprijinit.

Și nu în ultimul rând merită semnalat ce a însemnat Transnistria pentru restul Europei. în plin război, când țări și regiuni întregi din Europa, distruse de urgia războiului, aveau probleme alimentare de supraviețuire, românii din Transnistria prin grija profesorului Alexianu, reușeau să transmită ajutoare alimentare în Grecia și Franța și chiar și pentru românii din Ardealul luat de unguri în urma Dictatului de la Viena.

Iar spre sfârșitul anului 1943, când soarta războiului devenise vizibilă, în ideea că acea regiune va fi curând părăsită, guvernatorul Transnistriei inițiază, cu acordul mareșalului Antonescu, predarea către localnici, cu procese verbale oficiale, a teritoriului, populației și a tuturor 16 bunurilor de orice fel, refăcute sau create din nou, cu mențiunea stării de fapt a

predării, după anii de administrație românească. (Un asemenea Proces Verbal se regăsește la pag. 132 din lucrare.)

Și citându-1 pe Ioan Dan, autorul remarcabilei lucrări de cercetare juridică „Procesul Mareșalului Antonescu”, editura Tempus 1993, care spune referindu-se la aceste procese verbale: „Aceste documente sunt de o importanță covârșitoare și ne oferă posibilitatea unor concluzii și aprecieri deosebite.”

Transnistria a fost găsită de români în ruine, devastată de furia războiului și a fost predată la retragere complet refăcută. Mai mult, s-au construit case de locuit, biserici, șosele și altele.

Populația a fost găsită înfometată și a fost lăsată cu existența asigurată. Rezultă încă o dată generozitatea și umanismul poporului român, care în loc să distrugă totul în retragere, a lăsat totul în bună stare.

Nu știu, dacă a mai existat în lume un asemenea „cuceritor” care să se comporte în acest mod cu populația ocupată și care, în retragere, nu numai să nu distrugă nimic, dar să-și predea cu proces verbal teritoriul părăsit. Dacă a mai existat undeva, spune în continuare loan Dan, un asemenea cuceritor, cinste lui! Noi românii, însă, avem grație profesorului Alexianu, cu ce ne mândri, din acest punct de vedere.

Târziu, în decembrie 1984, doi istorici, Ion Ardeleanu și Vasile Arimia, pregătind volumul doi din lucrarea „România după marea Unire”, Editura Științifică 1988, au putut discuta cu unul din protagoniștii evenimentelor din România în deceniile IV și V ale secolului nostru. în acest fel s-a ajuns a avea și o discuție cu Al. Voitinovici

(1918-1986),

17 cel care în 1946 a condus lucrările Tribunalului Poporului, care a judecat pe mareșalul Antonescu și colaboratorii săi, în calitate de președinte al Instanței. Această convorbire, purtată în 1984, a fost determinată de marile diferențe ce s-au descoperit între înregistrările pe viu ale filmului realizat în 1946, în timpul procesului și așa zisa stenogramă a dezbaterilor, publicată sub titlul „Procesul marii trădări naționale”.

întrucât era o discuție de documentare, în 1984 nu se întrevedea în nici un fel posibilitatea publicării ei; Voiti- novici a răspuns direct, renunțând la tiparele și canoanele tipologiei comuniste obișnuite.

El spune: „în ceea ce-1 privește pe Ion Antonescu, nu am nici un fel de dubiu că aș fi dat o pedeapsă greșită. A avut îndrăzneala să pornească un război împotriva Uniunii Sovietice. Sunt sigur că istoria nu mă va contrazice”.

Nu avea de unde ști și nici cum să-și dea seama, că, foarte curând va veni ziua când istoria-1 va judeca și contrazice total.

Voitinovici, și toți cei care au contribuit la judecarea acelui așa zis proces, au fost niște simpli lachei în slujba celor care urmăreau distrugerea ființei neamului, au batjocorit ideea de drept și dreptate, situându-se prin fapta lor în afara conceptului de cinste și adevăr al justiției.

Despre M. Antonescu: „Era un om care nu mi-a plăcut, nu era jurist de practică, afișa vorbe multe, dar idei puține. încerca să pară, mai mult decât era.”

Despre Pantazi: „Tot timpul procesului nu a

făcut decât să se apere pe el. Eu am fost militar și mai puțin ministru, am primit ordine și le-am executat.”

Despre E. Cristescu: „Era un tip de mare abilitate, știa să lunece cum dorea, se pare că știa deja că va fi 18 folosit în continuare. Avea indiscutabil partea lui de vină.”

Despre Alexianu: „Un om care mi s-a părut de calitate, care nu a dezarmat ca om, a fost profesorul Alexianu, guvernatorul Transnistriei. Părerea mea este acea că pe cât a putut Alexianu nu a făcut rău în Transnistria. La el totul a fost răspundere obiectivă, nici un fapt concret care să-l fi implicat direct nu i se poate reține. El este singurul care a avut demnitatea în finalul dezbaterilor să spună: îmi asum întreaga răspundere a actelor și faptelor mele, săvârșite în timpul guvernării mele, alături de domnul Mareșal.”

Această convorbire, după atâția ani de zile, despre demnitarii implicați în acel odios proces, pune în evidență, odată în plus, chiar prin opiniile judecătorului care, conform ordinelor, l-a condamnat la moarte, personalitatea, demnitatea și integritatea celui ce a fost Gheorghe Alexianu.

înaintea execuției, când procurorul de serviciu i-a adus la cunoștință faptul că cererea de grațiere i-a fost respinsă și l-a întrebat care-i este ultima dorință, a răspuns simplu și din inimă, așa cum i-a fost toată viața:

„Doresc neamului românesc să-și îndeplinească idealurile pentru care cad eu astăzi aici.”

Fie ca neamul românesc, pe care l-a slujit cu demnitate și credință, să repare nedreptatea ce i

s-a făcut și să-1 repună în istorie la locul ce i se cuvine.

Șerban Alexianu
București, mai 2000

PARTEA
I

CAPITOLUL I

ADMINISTRAȚIA CIVILĂ ROMÂNĂ ÎN TRANSNISTRIA 19 A UGUST1941 - 29 IANUARIE 1944

INTRODUCERE

Abia trecuseră douăzeci de ani de la terminarea primului război mondial și un suflu amenințător străbătea vechiul continent al Europei, spiritul democratic de înțelegere în relațiile internaționale fiind înlocuit cu noile doctrine politice de dominație, în care dreptul celui mai puternic,

23 dreptul pumnului (Faustrecht), constituia metoda de intimidare a câtorva mari puteri, amenințând liniștea și independența României și a celorlalte popoare din aproape întreaga Europă și chiar a planetei.

Dar, o analiză asupra vieții politice a României premergătoare anului 1940 nu poate fi evaluată corect, decât exclusiv printr-o proiecție în contextul epocii.

Evaluarea conjuncturilor care au determinat anumite atitudini responsabile sau iresponsabile pornește de la principiul că decizia politică a influențat și influențează viața statelor.

Perioada 1938-1940, începutul războiului și ceea ce a urmat după aceea, a însemnat, în istoria României, faza finală a unei crize acute, care șubrezise în timp democrația parlamentară, diminuând-o până la deriziune și figurație.

Nu a fost vorba de o enormă fatalitate, ci de construcții eronat conjuncturale și organic fragile la nivelul structurilor politice cu rădăcini adânci și strâmbe de la începutul statului modem Român.

Politicienii și presa de partid sunt primii de blamat pentru compromiterea sistemului parlamentar și pentru târârea populației românești spre totalitarism. In Camera Deputaților și chiar în Senat reprezentanții națiunii n-au altceva de făcut decât să-și aducă injurii unii altora, iar principala preocupare a presei a fost să proclame cu glas tare bănuiala de corupție a tuturor miniștrilor, senatorilor și deputaților.

Parlamentul și presa au reușit să creeze o falsă imagine a administrațiilor succesive prin exagerarea defectelor unor persoane, care, deși

departe de a fi ireproșabile, reușiseră să facă totuși ceva pentru țară.

în felul acesta, a fost posibil ca țara noastră să fie 24 supusă unui act de trădare, când prin mijlocirea partidelor politice, cunoscută sub numele impropriu de restaurație, regele legitim al țării să fie detronat și țara să fie aruncată într-o politică nesăbuită de aventură, fără vreun temei legal sau o perspectivă clară.

Dacă putem admite, că dictatura, instaurată de Carol în 1938, a avut cu preponderență o motivație în criza politică internă, tot ceea ce a urmat după aceea în țara noastră, a fost puternic condiționat de factori din exterior. Cu toate acestea, dictatura regală nu a avut, în pofida norilor sumbri ce se arătau deasupra Europei, vreo înclinație de tip fascist sau nazist. Atât naționalismul cât și antisemitismul său au fost moderate, iar principalele libertăți cetățenești au rămas în vigoare și în Constituția adoptată în 1938.

Dominant, ca idee politică, era un fel de misionarism monarhic doritor de conciliere internă și armonie socială. Dar, în ciuda eforturilor depuse, reconcilierea națională încercată de Rege în numele interesului național și al salvării țării de pericolul extern tot mai amenințător nu s-a putut realiza.

între februarie 1938 și septembrie 1940, Regele și extremismul legionar pronazist s-au înfruntat deschis și pe față, partidele politice fiind simpli spectatori impasibili.

în noiembrie 1938, Carol a vizitat Londra și Parisul în căutarea unui sprijin occidental mai sigur și mai substanțial, primind însă numai

sfaturi neconvingătoare. Occidentul era încă ancorat în spiritul „Miinchen-ului”. Pe drumul de înapoiere în țară, Regele s-a oprit pentru o scurtă întrevedere cu Hitler, care nu a reușit însă să înlăture neîncrederea reciprocă, fiindu-i cunoscută atitudinea față de legionari.

în același timp, pe plan diplomatic, se faceau eforturi disperate pentru a intensifica legăturile cu Franța și Anglia și a evita satelizarea economică a țării de către Germania.

Cu toate că, în toamna lui 1938, diplomații români au avertizat în repetate rânduri asupra pătrunderii economice a Germaniei în Balcani, nu s-a reușit să se destrame miopia sau să se stârnească interesul capitalelor occidentale. Mai mult chiar, N. Chamberlain declara regelui Carol, cu ocazia vizitei făcute la Londra, că, deși Marea Britanie nu acceptă ideea împărțirii Europei de sud în sfere de influență, este totuși inevitabil ca Germania să se bucure de o poziție preponderentă în domeniul economic în zonă.

Reluarea, într-o succesiune cronologică, a principalelor evenimente internaționale de pe continent, ce au influențat și condus la izbucnirea celui de-al doilea război mondial, cu implicațiile intrării României în această conflagrație, apar ca un reflex de legitimă apărare și stare de necesitate, în ideea salvgardării independenței și chiar a existenței țării ca entitate de sine stătătoare.

Premergător dezlănțuirii actelor de forță și violență armată, este necesar să remarcăm încă o dată slăbiciunea de nepermis a marilor puteri,

amânarea și evitarea posibilității de a iniția măsuri colective de intervenție împotriva celor ce încălcau ordinea și tratatele internaționale, în vigoare după primul război mondial.

La 3 octombrie 1935, Italia invadează Etiopia, fără ca Liga Națiunilor să ia măsuri efective împotriva agresorului.

Germania începe oficial reînarmarea, fără ca marile puteri aliate să intervină în mod activ. Mai mult chiar, începând din 1935 se reintroduce serviciul militar obligatoriu, interzis ca și reînarmarea prin actul de capitulare și tratatul de pace, iar, în martie 1936, în disprețul pactelor 26 și tratatelor în vigoare, are loc remilitarizarea Renaniei.

La 11-12 martie 1938, Austria este încorporată, prin celebrul Anschluss, Reich-ului German.

Urmarea acordului de la Munchen, în toamna lui 1938, începe dezmembrarea Cehoslovaciei, întâi prin ocuparea regiunii Sudete, iar apoi a întregului teritoriu.

Pe 7 aprilie 1939, forțele militare italiene debarcă în Albania punând stăpânire pe întreaga țară, pregătindu-se pentru o acțiune împotriva Greciei și mai târziu pentru neutralizarea Iugoslaviei.

încă din vara anului 1939 Germania a început pregătiri în secret de mare amploare ce vizau Polonia, pentru ca la 1 septembrie lumea să asiste înmărmurită și neputincioasă la atacul german asupra Poloniei, urmat la scurt timp și de atacul trupelor sovietice, care ocupă, de comun acord cu germanii, partea de răsărit a Poloniei. Astfel, în numai 26 de zile, Polonia a fost înfrântă și

desființată ca stat. Această ultimă agresiune a însemnat, de fapt, începutul oficial al celui de-al doilea război mondial.

Este cazul să reamintim aici că pactul de neagresiune semnat la 23 august 1939, de către Ribbentrop și Molotov, stabilea prin bună înțelegere limitele de frontieră dintre cele două mari puteri, deschizând astfel larg porțile expansiunilor teritoriale în dauna unor țări mici, fără apărare, desființate practic printr-o trăsătură de condei de pe hartă, cum a fost, printre altele, și cazul Poloniei.

La 3 septembrie, Marea Britanie și Franța, pentru a-și respecta angajamentele asumate față de Polonia, declară război doar unuia dintre agresori: Germaniei.

Curios totuși, între 3 septembrie 1939 și 10 mai 1940, aliații anglo-francezi, incapabili de o ripostă adecvată, nu întreprind nici o operațiune militară împotriva agresorilor,

27 complăcându-se în așa numitul „război ciudat”.

Către sfârșitul lunii septembrie, începutul lui octombrie 1939, sovieticii se infiltrează, sub oblăduirea aceluiași pact de neagresiune Ribentrop-Molotov, fără a fi deranjați de nimeni, în teritoriul țărilor Baltice (încheind acorduri de asistență mutuală), își creează mai întâi baze militare cu prezențe masive de trupe, pentru ca în august 1940 să instaureze în Estonia, Letonia și Lituania, puterea sovietică, încorporându-le URSS-ului, ca republici sovietice.

După cum se observă, nefastul acord de la Miinchen precum și pactul de neagresiune germano-sovietic, cu toate protocoalele secrete

ce-1 însoțeau, își dădeau în tragismul lor roadele și asta nu era decât un palid început a ceea ce urma să fie.

în primăvara lui 1940, pe 9 aprilie, Germania invadează Norvegia și Danemarca, pentru ca apoi să se abată asupra Olandei, Belgiei și Luxemburgului și, în final, ocolind celebra linie Maginot, să atace Franța. Italia, intrată și ea oficial în război la 10 iunie 1940, atacă la rândul ei, Franța, care cu tot ajutorul trupelor expediționare engleze, sosite în grabă, nu mai poate face nimic și capitulează la 22 iunie în același an.

în urma aceluiași pact Ribentrop-Molotov, tot în 1940 URSS încearcă a purta tratative cu Finlanda, solici- tându-i să cedeze Rusiei sovietice, unele teritorii la nord de Leningrad, considerate de guvernul sovietic necesare securității marelui oraș, cât și a căii ferate spre Murmansk; cum Finlanda nu acceptă propunerile sovietice, aceștia, folosind metodele aliatului german, atacă fără nici o justificare politică sau militară Finlanda, fără ca cineva să gândească sau să acționeze în vreun fel, la acest nou act de agresiune sovietic.

28

La începutul primelor faze ale războiului, România s-a declarat neutră și dispusă să respecte cu strictețe toate regulile neutralității stabilite prin convențiile internaționale.

Cu toate că a încercat să temporizeze pe cât posibil livrările de materii prime Germaniei, angajamente luate de guvernul Gigurtu, convins

de inevitabila victorie a aliaților, un consiliu de Coroană proorocise chiar în preziua izbucnirii războiului victoria apusenilor, iar, cu câteva luni mai devreme, înainte de a fi ucis de legionari, primul ministru A. Călinescu declara că, în cazul unui război general, noi vom merge alături de Anglia, fiindcă acolo va fi victoria și așa este și sentimentul neamului și opiniei publice.

înșelând însă toate previziunile, rapida ofensivă germană din vest, care a dus la capitularea Franței în iunie 1940, a luat prin surprindere Bucureștiul ca și întreaga lume.

România, în felul acesta, a rămas fără aliați, cu toate pactele de neagresiune devenite simple hârtii, la cheremul unei Germanii hitleriste și a unei Rusii staliniste, înțelese încă din august 1939, asupra sferelor de influență din Europa de est.

Pe fondul crizei generalizate, a paraliziei democrației în forme autoritare, debile însă ca structură, apoi dispariția ei în dictatura regală, pe fondul slăbirii ansamblului administrativ al statului, neglijențelor politice privind armata și a căderii diplomației române în figurație, s-a produs ultimatumul și agresiunea rusă din 1940.

Ca un corolar al angajării Rusiei comuniste în pactul Ribentrop-Molotov, sovieticii, săvârșind un grav act de agresiune și violând convențiile pentru definirea agresorului, semnate în 1933 și 1934, au prezentat la 26 iunie

1940, printr-o notă ultimativă prezentată Guvernului Român și repetată într-o altă notă din 28 iunie 1940, propunerea ca în termen de 4 zile

să se evacueze armata și toate instituțiile din Basarabia și partea de nord a Bucovinei, urmând ca trupele sovietice să ocupe în același timp teritoriul evacuat.

în nota din 26 iunie 1940, sovieticii justifică pretențiile teritoriale astfel: „în anul 1918 România, folosindu-se de slăbiciunea militară a Rusiei, a desfăcut o parte din teritoriul ei, Basarabia, călcând prin aceasta unitatea seculară a Basarabiei, populată în principal cu ucraineni, din Republica Sovietică Ucraineană.

Uniunea Sovietică nu s-a împăcat niciodată cu faptul luării cu forța a Basarabiei, ceea ce guvernul sovietic a declarat nu o dată și deschis în fața întregii lumi. Acum când slăbiciunea militară a URSS-ului este de domeniul trecutului, iar situația internațională care s-a creat cere rezolvarea rapidă a chestiunilor moștenite din trecut, pentru a pune în fine bazele unei păci solide între țări, URSS, consideră necesar și oportun ca, în interesele stabilirii adevărului să pășească împreună cu România la rezolvarea imediată a chestiunii înapoierii Basarabiei. Guvernul sovietic consideră că chestiunea întoarcerii Basarabiei, este legată în mod organic cu chestiunea transmiterii către URSS a acelei părți a Bucovinei, a cărei populație este legată în marea sa majoritate cu Ucraina sovietică prin comunitatea soartei istorice, cât și prin comunitatea de limbă și compoziție națională.

Un astfel de act ar fi cu atât mai just, cu cât transmiterea părții de nord a Bucovinei către URSS ar putea reprezenta, este drept că numai într-o măsură neînsemnată, un mijloc de despăgubire a acelei mari 30 pierderi care a fost

pricinuită URSS-ului și populației Basarabiei, prin dominațiunea de 22 de ani a României în Basarabia.”

In nota de acceptare a ultimatumului sovietic din ziua de 28 iunie 1940, remisă de ministrul României la Moscova, se precizează: „Guvernul român, pentru a evita gravele urmări pe care le-ar avea recurgerea la forță și deschiderea ostilităților în această parte a Europei, se vede silit să primească condițiile de evacuare (4 zile nerespectate sub nici o formă) specificate în ultimatumul sovietic.”

In perioada cedării Basarabiei și Bucuvinei de nord, pe data de 2 iulie 1940, generalul Ion Antonescu îi adresează regelui Carol următoarea scrisoare:

„Maiestate,

Țara se prăbușește.

în Basarabia și Bucovina se petrec scene sfâșietoare. Mari și mici unități, abandonate de șefi și surprinse fără ordine, se lasă dezarmate la prima amenințare.

Funcționari, familiile lor și ale ofițerilor au fost lăsate pradă celei mai groaznice urgii.

Materiale militare și depozite imense, acumulate acolo din incurie și menținute până în ultimul moment din ordin, au rămas în mâna inamicului.

Iată, Maiestate, schițat în fugă, numai un capitol al tragediei și calvarului unui neam, care este numai la început.

Poporul și armata au fost dezarmate fără luptă. Demoralizarea lor este fără limită. Lipsa de încredere în conducători este totală. Ura lor contra vinovaților, a tuturor vinovaților de ieri și

de azi crește.

Consiliul de Coroană v-a hotărât să cedați. Deciziunea a dezlănțuit haosul. Consecințele lui, anarhia și anarhi- 31 zarea, sunt numai la începutul lor. Țara care simte, țara care vede, țara care presimte, țara toată este consternată și în panică.

Este consternată și în panică, fiindcă a auzit de repetate ori pe primii-miniștri și pe miniștrii ei declarând că suntem înarmați până în dinți, că nu vom ceda nici o brazdă, că să avem încredere oarbă și fără control în șefi și în priceperea și înțelepciunea regelui. Nici o replică nu a fost tolerată. Orice strigăt public de alarmă a fost înăbușit, adesea sângeros.

Țara a avut încredere, fiindcă generalul pe care Maiestatea Ta l-a acoperit cu cea mai mare încredere a declarat la un banchet că sunteți cel mai puternic rege din Europa și în neuitata și recenta declarație de la Chișinău, inducând în eroare pe Maiestatea Ta, a asigurat-o că a încins-o cu un stăvilar de foc, de fier și de beton, peste care nimeni nu va trece.

Realitatea însă s-a răzbunat. S-a răzbunat, fiindcă era alta, cu totul alta.

Dar, Maiestate, toate acestea sunt fapte cunoscute, nu putem stărui acum asupra lor, nu ne îngăduie nici timpul și nici evenimentele. Dar chiar dacă ne va îngădui, nu am face-o.

Am contribuit conștient la precipitarea catastrofei și pe plan intem.

Acum trebuie să ne întrebăm: Ce facem? și avem datoria să strângem rândurile.

Abandonăm totul și ne răfuim între noi, ori încercăm chiar și imposibilul.

Aceasta trebuie să facem; opera va fi grea, dar nu imposibilă; trebuie s-o încercăm.

încercarea însă nu o pot face tot acei care sunt 32

Chemarea Gărzii de fier la guvernare, consacrarea ei ca partid de guvernământ, în ultimul guvern al Frontului Renașterii Naționale, a constituit înlocuirea totală și definitivă a vechii democrații cu regimul personal al regelui Carol.

Astfel, regimul regelui Carol, pe de-o parte, a legat România de Germania și Axă, iar, pe de altă parte, a deschis drumul germanilor în Balcani, lucru la care a contribuit și Ungaria prin raptul de la Viena, obținut cu totalul asentiment al Germaniei și Italiei, fapt care a asigurat dominația politică și militară a germanilor în întreaga regiune, blocând intențiile expansioniste ale URSS.

Este important de reținut afirmațiile fostului agent GRU (serviciul de informații al Armatei Sovietice), Vladimir Rezun, cunoscut și sub pseudonimul Victor Suvorov, prin care arăta că URSS intenționa să atace preventiv Germania, în jurul datei de 6 iulie 1941, lovitura principală fiind îndreptată împotriva României, pentru a lipsi economia de război germană de livrările de petrol românesc. (vezi pe larg V. Suvorov - Spărgătorul de gheață, traducere românească - Iași, Polirom 1995)

Cu toate că sovieticii au contestat cu vehemență afirmațiile trădătorului V. Rezun, cu ocazia apariției cărții sale în occident, abia după destrămarea Uniunii Sovietice în 1989 rușii au recunoscut intențiile sovietice de a ataca

Germania, publicând în revista Academiei Militare din Moscova planul din 15 mai 1941, semnat de mareșalul S.K. Timoșenco, comisarul poporului pentru apărare și de g-ral. de armată G.K. Jukov, șeful Marelui Stat Major al Armatei Roșii, ce prevedea o lovitură preventivă Germaniei și bineînțeles și României.(vezi în detaliu *Trecerea Nistrului* 1941, o decizie controversată - FI. Constantiniu și Ilie Schipor - ed. Albatros 1995) 46 cizma armatei de ocupație ar fi fost înrobit, pentru a asigura resursele necesare desfășurării operațiunilor militare plănuite de Reichul german.

Politica de apropiere de Axă fusese inaugurată de regele Carol al II-lea, prin guvernele Argetoianu și Gigurtu, care au stabilit primele legături cu Germania prin următoarele acte consecutive:

renunțarea la garanțiile anglo-franceze

părăsirea ligii Națiunilor Unite

primirea garanțiilor germane în iulie 1940, sub guvernul Argetoianu

convenția Wolthrat-Bujoiu, care acordă prioritate Germaniei la negocieri în materie de petrol și grâne

chemarea misiunii militare germane în țară, făcută de guvernul Gigurtu, în august 1940.

Este limpede că aceste acte au schimbat total bazele politicii externe românești și că, în vara anului 1940, prin voința regimului regelui Carol, România a fost nu numai așezată alături de Axă, dar și legată economicește de Germania. Convenția petrolului și a grânelor și chemarea misiunii militare germane constituind elementele acestei colaborări.

Politica de apropriere de Germania a fost întărită prin încă doi factori și anume:

- prăbușirea ultimelor elemente ale democrației și înlocuirea lor prin regimul personal al lui Carol

- slăbirea prin ele însele a partidelor politice, desființarea regimului constituțional, crearea Frontului Renașterii Naționale și a Partidului Naționalist, chiar cu concursul principalelor personalități din partidele liberal și țărănesc, acestea au fost actele de înlăturare a ultimelor elemente ale democrației românești.

45 când Germania era prinsă în vestul continentului, cu acțiunea de ocupare și încheiere a armistițiului cu Franța, de împărțirea teritoriului și stabilirea zonelor de ocupație și după ce și Italia intrase în război, alăturându-se Germaniei.

Acceptarea ultimatumului era soluția cea mai grea, era soluția cea mai injustă și dureroasă. Părăsirea unor provincii românești, retragerea armatei cu spatele la inamic, suferințele populației aruncată în voia soartei, tot dezastrul, ruinele și umilințele erau legate de această soluție, singura însă care lăsa statului român puterile oarecum intacte și care îi da răgazul să aștepte desfășurarea viitorului.

Tot eșafodajul politic prin care România a căutat să asigure pacea și să-și asigure granițele a căzut în realitate prin înțelegerea de la Munchen și a fost total distrus prin înțelegerea germano-rusă din 23 august 1939, care hotăra definitiv asupra estului european.

Deci, România, după cele întâmplate cu

Polonia, statele Baltice și Finlanda, nu avea altă ieșire decât o apropiere de politica germană, lucru confirmat chiar de Sir Reginald Hoare, fost ambasador al Marii Britanii în România, care declarase că „înțelege situația atât de penibilă a României și își dă seama că nu există altă ieșire.”

Marea putere germană urmărea ca petrolul românesc să constituie una din principalele baze de alimentare a mașinii sale de război, la care nu putea renunța sub nici o formă și înspre acapararea acelor resurse se îndreptau presiunile diplomatice ca și diviziile motorizate nemțești. Toate eforturile noastre de a mobiliza un maxim de efective, pentru a ține piept forței militare a Wermachtului, erau sortite unei grabnice capitulări și ar fi dus în final la desființarea noastră ca stat, iar poporul îngenunchiat sub 44 actelor de violență din partea puternicului vecin de la răsărit. Iar tendința de expansiune către gurile Dunării s-a manifestat din partea rusească încă din secolul 18.

în fața acestor amenințări, guvernul român a solicitat guvernului britanic să-i confirme că garanția semnată la 13 aprilie 1939 putea fi considerată ca valabilă, în ipoteza unei agresiuni sovietice împotriva României. O asemenea cerere era cu atât mai mult justificată cu cât Marea Britanie nu declarase război sovieticilor, după ce aceștia invadaseră și ocupaseră în comun cu Germania, Polonia, deși pactul de asistență mutuală polono-britanic o obliga la așa ceva.

Răspunsul guvernului britanic, sosit la 14 decembrie 1939, arăta că garanțiile acordate României la 13 aprilie 1939 se pot considera valabile în funcție de:

Să nu existe nici o opoziție din partea Italiei!, cea care devenise între timp aliata Germaniei;

Turcia să vină imediat în ajutorul României. Nici această condiție nu avea valabilitate, pentru că se știa foarte bine că la data de 21 octombrie 1939, când a fost semnat tratatul anglo-franco-turc, aceștia din urmă au impus o clauză care preciza că „obligațiile asumate de către Turcia în virtutea prezentului tratat nu ar putea-o constrânge la o acțiune având ca efect și consecință de a o atrage într-un conflict armat cu Uniunea Sovietică.”

In felul acesta, rămasă singură și fără nici un fel de garanții viabile din partea aliaților, România a fost determinată de a căuta o salvare într-o politică de apropiere de Germania.

însă în noaptea de 26-27 iunie 1940, Uniunea Sovietică a prezentat guvernului român un ultimatum cerând evacuarea armatei și a instituțiilor statului din Basarabia și Bucovina de nord. Acest ultimatum se producea în perioada

43 au apărut foarte curând. Pretextul invocat a fost acela al întăririi legăturilor de prietenie româno-polone.

în același timp, în pavilionul sovietic al Expoziției de la Paris, apar două hărți ale Rusiei, în care Basarabia era cuprinsă fără echivoc în teritoriul URSS.

Cu toate acestea și cu toată ostilitatea crescândă a sovieticilor, conducătorii politicii externe române au continuat să menajeze guvernul de la Moscova, cu singura rezervă că s-au străduit să evite asumarea unor obligațiuni care ar legaliza ocupația sovietică în caz de război

european. Atitudinea din ce în ce mai ostilă a guvernului de la Moscova în chestiunea Basarabiei se accentua. în iunie 1938, Ministerul de externe sovietic a pus în vedere legației române la Moscova că nu va mai accepta note diplomatice românești în care, vorbind de Basarabia, s-ar întrebuința expresia de „teritoriu românesc”; de asemenea, nu se mai acceptă nici expresia „malul românesc al Nistrului”, nici aceea de „frontieră românească” sau „grăniceri români”.

Beneficiind de înțelegerea realizată cu Germania și de dispariția, ca urmare a declanșării primei faze a războiului, a echilibrului european, sovieticii au promovat permanent o politică de agresiune ce amenința pe toți vecinii săi.

în ceea ce privește România, această permanentă amenințare nu constituia decât evoluția ascuțită a unei crize latente, întreținută permanent de sovietici. Politica țării noastre este dominată de apăsarea rusă. Situată la frontiera unui imperiu cu o populație de zece ori mai mare, barând drumul acestui imperiu către strâmtorile Bosfor și Dardanele și către marea liberă, România s-a văzut expusă din totdeauna poftelor, amenințărilor și 42 definitiv această problemă, mai întâi în 1933 prin Convenția de la Londra pentru definirea agresiunii și apoi la 9 iunie 1934 prin schimbul de scrisori diplomatice între România și URSS.

Convențiile de Londra cuprind două texte identice, unul semnat la 3 iulie 1933, între România, URSS, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, Turcia, Persia și Afganistan, iar celălalt la 4 iulie 1933 între România, Cehoslovacia,

Iugoslavia, Turcia și URSS. Importanța acestor convenții pentru relațiile viitoare româno-sovietice reieșea din enunțul articolului 1, prin care se accepta definiția agresiunii dată de raportul din 24 mai 1933, a Comitetului de securitate a Conferinței de dezarmare. Semnatarii susnumitelor convenții precizau că prin teritoriu urmează să se înțeleagă acea parte asupra căruia un stat își exercită de fapt și de drept autoritatea. Sovietele se desemnau ele însele agresoare în cazul când ar fi invadat orice teritoriu aflat sub autoritatea altui stat.

încă mai important din punct de vedere românesc, era faptul, că pentru prima oară, după tergiversări răuvoitoare ale diplomației sovietice, care datau încă din 1920, Uniunea Sovietică se abține să mai exprime o rezervă formală privitor la Basarabia, cu prilejul unei negocieri cu România. Absența oricărei rezerve era cu atât mai semnificativă cu cât în textul scrisorilor schimbate între Titulescu și comisarul sovietic pentru afacerile externe Litvinov în iunie 1933, se găsea următoarea frază: „Guvernele țărilor noastre, își garantează reciproc, mutual, deplinul și întregul respect al suveranității fiecăruia dintre statele noastre.”

Dar, cu toate că în toate ocaziile și contactele diplomatice, România a afirmat constant că politica externă a țării rămâne neschimbată față de Rusia, nemulțumirile sovietice

41 comentariile sunt de prisos, iar datoria istoricilor de a restabili adevărul arătând cine dintre sovietici și români a comis agresiunea și cine a trebuit să se situeze pe poziții de legitimă

apărare, nu poate fi decât una.

Relațiile dintre România și Rusia comunistă au început, încă din 1917, a se desfășura într-o atmosferă de criză. Revoluția din octombrie precipitase procesul de descompunere a armatei rusești pe frontul din Moldova. îndemnați de către noul lor guvern să nu mai lupte, soldații ruși își părăseau unitățile și căutau să se întoarcă acasă cât mai repede. Bande înarmate jefuiau și distrugeau tot ce le ieșea în cale în drumul lor spre răsărit.

Cu deplinul acord al reprezentanților Franței, Angliei, Italiei și a Statelor Unite în România și cu concursul generalului Tcherbatcheff, comandantul grupului de armate rusești din sud, primul ministru Ion I. C. Brătianu a fost silit să pună ordine, izgonind grupurile de dezertori ruși ce părăseau frontul cu direcția răsărit, spre acasă.

Ca represalii pentru această măsură necesară și firească, Consiliul Comisarilor Poporului a hotărât, după ce în mod nepermis arestase pe reprezentantul diplomatic român la Petrograd, Constantin Diamandy, să rupă relațiile diplomatice cu România. în același timp, guvernul din Moscova anunța destituirea generalului Tcherbatcheff și sechestrarea tezaurului românesc pe care urma să-l conserve până când îl va putea restitui poporului român.

Chestiunea Basarabiei nu era un caz unic; Finlanda, statele Baltice, mari teritorii din Polonia s-au folosit și ele de dreptul de autodeterminare și actele lor de despărțire au fost acceptate „de jure” de noul regim sovietic. în cazul Basarabiei, obstrucțiile sovieticilor au durat până în 1933. De

abia atunci, N. Titulescu a putut să materializeze 40 sunt întrerupte în octombrie 1940, iar sovieticii nu arată nici o dorință de a le relua, dovedind astfel că noua linie a frontierelor, nu reprezintă în ochii lor, decât o etapă trecătoare.

La gurile Dunării, unitățile rusești pun stăpânire în mod samavolnic pe brațul Chilia, interzicând navigația pentru vasele românești, iar la 28 octombrie, ocupă cu forța ostroavele Salangic, Dalerul Mare și Dalerul Mic, la sud de ramura principală și navigabilă a brațului Chilia. Ocuparea acestor ostroave a avut loc în urma unor scurte lupte în care sovieticii au atacat nejustificat și cu forțe superioare și în care românii au avut morți și răniți. Apoi, la 5 noiembrie, trupele sovietice au ocupat ostrovul format din brațul Măsură și canalul Stari-Stambul, care controla ieșirea la mare.

Cu ocazia conferinței Dunărene care se întrunește la București, în octombrie 1940, sovieticii impun dizolvarea Comisiei Europene a Dunării, lichidarea Direcției autonome române de al gurile Dunării și crearea unei Administrații sovieto-române a Dunării maritime.

Dar, chiar documentele sovietice tratează ocuparea teritoriilor românești drept act de război. în raportul acțiunilor Frontului de Sud, la eliberarea Basarabiei și Bucovinei de nord, întocmit de mareșalul Timoșenco, la capitolul V se prevedea că înștiințarea trupelor despre punerea în stare de război a fost făcută de către Statul Major al regiunii, prin consiliile militare ale armatelor și prin comandanții marilor unități și unități subordonate nemijlocit. Direcțiile privind concentrarea trupelor spre linia frontierei au fost

date pe 10 iunie 1940, de la orele 15^{04} la 21^{45}.

în asemenea împrejurări și cu asemenea dovezi, azi,

Dacă Rusia sovietică ar fi manifestat atunci o cât de mică dorință de pace și înțelegere față de România, desigur acestea ar fi îmbrățișat ideea de apropiere, ca singura cale de salvare din grava situație în care se găsea.

Dar politica internațională de agresiune provocată de sovietici și permanenta amenințare ce se făcea simțită la granița de răsărit a țării noastre au influențat negativ, ca o reacție de autoapărare, direcțiile de orientare ale politicii țării.

în urma ocupării Basarabiei și Bucovinei de nord, din 28 iunie 1940, fără vreo garanție de oprire și stabilizare a frontierele pe aceste linii, guvernul român a fost mulțumit că Germania și Italia, după acceptarea Dictatului de la Viena, spre iritarea și supărarea Kremlinului, a oferit garanții depline noilor frontiere, țara noastră socotind pericolul de la răsărit mult mai mare decât cel venind dinspre centrul Europei.

în prelegerea ținută de Al. Cretzianu la Paris în 1954, sub auspiciile Fundației Carol I, acesta preciza:

„Atitudinea agresivă a sovieticilor nu a luat sfârșit odată cu ocuparea Basarabiei, Bucovinei de nord și a ținutului Herței. Unitățile sovietice de pe liniile de demarcație au provocat zilnic incidente, făcând incursiuni de jaf și teroare pe teritoriul român, împușcând și capturând cetățeni pașnici și grăniceri.”

Marele Stat Major era informat că rușii fac intense pregătiri militare în Basarabia și Bucovina de nord, efectuând transporturi și deplasând masiv trupe de toate armele, din nordul Bucovinei, dincolo de Nistru către linia de demarcație și până la Prut.

Lucrările unei comisii mixte începute la Moscova, pentru trasarea liniei de demarcație a noilor frontiere, 38 ostilității generale, la solicitarea partidelor politice, Regele a fost determinat să abdice în favoarea fiului său Mihai, în vârstă de 19 ani.

La 5 septembrie 1940 se suspendă Constituția din 1938, regele Carol cedând generalului Ion Antonescu principalele prerogative ale puterii și numindu-1, prin Decret Regal, Conducător al Statului. în aceeași zi de 5 septembrie, generalul Ion Antonescu îi cere regelui Carol, printr-o scrisoare, abdicarea, astfel:

„Sire,

M-am angajat să apăr trecutul, cu cinstea și cu viața mea, țara și tronul.

încercările mele de a găsi oameni cu adevărat patrioți și pricepuți, cu care să fac o echipă nouă de redresare a statului și de reînfrățire a Maiestății Tale cu țara, au eșuat.

Toți cer abdicarea Maiestății Tale.

în fața acestei situații și a agitațiilor pe care eu nu pot să le înec în valuri de sânge, pentru a arunca țara într-un război civil și a determina ocupația străină, mă simt dator să spun și în scris Maiestății Tale, glasul țării. Cine afirmă altfel face o crimă.

Atrag însă serios atențiunea Maiestății Tale în privința răspunderilor grave care vor apăsa pe

vecie asupra Maiestății Tale, dacă nu dă ascultare imediat și fără ezitări cererii mele, care este a Țării și a armatei.

General Ion Antonescu”

în această situație tragică, Ion Antonescu devenea Conducătorul Statului.

România, ce mai rămăsese din ea, după agresiunea sovietică, tratatul de la Craiova și Dictatul de la Viena, pierdea 76000 km^2 și peste 6 milioane de locuitori, față de ce avusese România Mare.

37 încheie, din proprie inițiativă, vreo înțelegere cu un alt stat asupra unor probleme teritoriale, după părerea guvernului ungar, Ungaria trebuie de îndată inclusă în aceste înțelegeri.

Agresiunile politice și militare ale Rusiei și Germaniei împotriva țării noastre au găsit un regim slab pregătit atât politic cât și militar (racile a unor guvernări în timp de-a dreptul antinaționale), o țară cu o activitate de politică externă defensivă, dispusă la compromisuri oneroase, cu alianțe politice inoperante și cu o structură economică destul de deficitară.

La urma urmei, ce-am fi realizat dacă în vara lui 1940, ne-am fi opus ultimatumului sovietic și a Dictatului de la Viena ?

Ne-ar fi ocupat țara în câteva zile, după exemplul Poloniei, atât Germania cât și Rusia. Ne-am fi ales cu ruine, cu mormane de cadavre, cu dispariția țării, cu o tragedie.

Cu toate acestea, nu mă pot opri să mă gândesc, cu o strângere de inimă, că am cedat o parte din Ardeal, Basarabia, Bucovina de nord și Cadrilaterul, fără să schițăm vreo împotrivire.

De mai mult de cinci decenii încercăm să ne convingem și singuri dar și cu ajutorul propagandei comuniste, că lașitatea era unica înțelepciune posibilă atunci.

Și, la drept vorbind, mai mult decât nenorocirea în sine, mă rușinează liniștea cu care ne străduim să ne convingem că am fost înțelepți, că n-avem nici un motiv să suspectăm ceva dezonorant în ideea noastră, că soarta este responsabilă pentru tot răul din lamentațiile noastre sub vremi.

în fața dezamăgirii față de dezastrul înfăptuit și a 36 printr-o scrisoare adresată regelui Carol, să facă unele concesii teritoriale Ungariei și, dacă România nu se va încadra integral în noua ordine, atunci sfârșitul va fi mai devreme sau mai târziu posibil, chiar în foarte scurt timp distrugerea României.

Data de 30 august 1940 constituie zi de doliu pentru țara noastră, impunându-i-se României semnarea Dictatului de la Viena, prin care partea de nord a Transilvaniei, cu o suprafață de 43492 km^2 și o populație de 2667000 locuitori, în majoritate români, era cedată Ungariei hortyste.

Și calvarul a continuat - tot sub patronaj german - în același an la 7 septembrie, partea de sud a Dobrogei, formată din județele Durostor și Caliacra au fost cedate Bulgariei.

Toate măsurile de ultimă oră nu mai au putut salva domnia lui Carol de la prăbușire; privit cu suspiciune și fără nici un interes la Berlin, nepopular- în țară, părăsit de partidele politice, el nu a putut supraviețui ultimei încercări la care a fost supusă țara de Hitler, anume Dictatul de la Viena.

Este interesant de remarcat că încă din timpul tratativelor sovieto-române în chestiunea Basarabiei, guvernul hortyst al Ungariei a considerat că erau create condițiile favorabile pentru realizarea planurilor revizioniste ce vizau România. într-o notă remisă guvernului german la 27 iunie 1940, la o zi după ultimatumul rusesc, guvernul ungar se plângea că, concesiile teritoriale făcute de români sovieticilor au însemnat o discriminare declarată față de Ungaria, ea dorind să-și îndeplinească pretențiunile sale justificate față de România, exclusiv prin intermediul unor eventuale înțelegeri cu puterile Axei, respectiv în deplin acord cu ambele mari puteri. Dacă totuși România

După prăbușirea Franței, principalul aliat al țării noastre și înfrângerea și retragerea trupelor anglo-franceze la Dunkerque, România a rămas izolată, părăsită de toate fostele puteri aliate ale Europei, înconjurată de dușmani hrăpăreți, rămasă la bunul plac al Rusiei și Germaniei.

în consecință, derularea evenimentelor, așa cum au fost ele în realitate, permite formularea unei concluzii importante pentru încadrarea exactă a situației României și a armatei sale în perioada 1939-1941.

Presiunile și acțiunile militare exercitate de Moscova s-au constituit într-un act de agresiune, asemănător celor împotriva Austriei și Cehoslovaciei făcute de Germania, chiar dacă au fost acoperite de înțelegeri, acorduri și cedări în fața unui ultimatum.

Gheorghe Tătărăscu nota în 1943: „Tactica

Kremlinului este de a considera în chip permanent chestiunea Basarabiei ca un izvor de agitație internațională, ca o problemă destinată să fie actualizată după nevoile politicii externe a sovietelor.”

în această situație, regele Carol a încercat să mai salveze ce se mai putea salva din frontierele țării, printr-o rapidă apropiere de Germania și prin adoptarea unor măsuri menite să-i atragă interesul și simpatia lui Hitler. Astfel, la 1 iunie, România renunță la garanțiile anglo-franceze, devenite oarecum caduce, iar la 10 iunie 1940 ea părăsește Liga Națiunilor, iar pe plan intern Ion Gigurtu, filo-german, devine prim ministru, proclamând aderarea României la Axa Roma-Berlin.

în același timp, Germania însă începuse să-și intensifice amenințările împotriva țărilor din sud-estul Europei și, în special, asupra României.

La 15 iulie 1940, Hitler îi cerea, pe un ton ultimativ, 34 vinovați de a fi pregătit și dezlănțuit catastrofa. Ei ar spori-o.

Trebuie schimbat imediat și sistemul și oamenii. Dacă Maiestatea Ta nu va apleca nici în acest ceas suprem urechile la durerile neamului, prăbușirea totală, prăbușirea iremediabilă - cu tot cortegiul ei sinistru de crime și de distrugeri - va urma.

Am prevenit de ani de zile, în scris și verbal și guvernele și pe șefii militari răspunzători și pe Maiestatea Ta, că va veni catastrofa de azi.

Metodele întrebuințate în selecționare și în conducere, trebuiau să ne ducă fatal la această scadență.

Am fost socotit însă ca răzvrătit și lovit ca

atare.

în fața catastrofei am uitat totul. Sunt gata să dau concursul, dar la atitudine cinstită, trebuie să mi se răspundă cu atitudine cinstită. Nu mă voi răzbuna și nu voi răzbuna pe nimeni. Voi încerca număr să salvez ce mai este cu putință de salvat, din Coroană, din ordine și din granițe. Ascultă-mă cel puțin în acest ceas.

Nu am fost un dușman al Maiestății Tale. Am fost un slujitor fanatic al acestui neam.

Am fost înlăturat prin intrigă și calomnie de acei care au dus țara unde este și de forțele oculte. Nu mai asculta de aceștia Maiestate. Ei te-au adus unde ești și ne-au adus unde ne găsim.

Este ultimul meu strigăt de alarmă, Maiestate.

General Antonescu
București iunie 1940”

în urma acestei scrisori, regele Carol îl trimite pe Antonescu cu domiciliu forțat la mănăstirea Bistrița, din Vâlcea.

33

Aceasta era situația internațională și internă la începutul lui septembrie 1940; tot ce a urmat sub regimul Antonescu nu a fost decât urmarea de neevitat a împrejurărilor anterioare.

După cumplitele mutilări teritoriale suferite de țara noastră, în perspectiva viitorului imediat se conturau două opțiuni:

- acceptarea încorporării țării la URSS cu pierderea neatârnării, cum se întâmpla în nord cu țările Baltice sau Polonia, sau

- alianța cu Germania, unde se mai conta pe oarecare șanse de supraviețuire.

Victimă a lui Hitler și Stalin, poporul român a trebuit să treacă alături de unul împotriva celuilalt. Soluția germană a fost singura posibilă în acel moment, pericolul distructiv sovietic planând permanent asupra țării noastre.

Generalul Antonescu, continuând ceea ce a început regele Carol, a înțeles că, în noua configurație internațională, Germania era singurul stat de partea căruia România se putea apropia.

în această situație, generalul Antonescu considera că era absolut necesar să se încheie o înțelegere vremelnică cu Germania, orientarea promovată de el spre această țară fiind dictată de împrejurimi și interes național și nu de afinități sau convingeri politice, pe care nu putea să le aibă tocmai el, care în primul război mondial deținuse împotriva germanilor funcția de șef al secției operațiuni din Marele Stat Major - Cartierul General.

îmi reamintesc că, în toamna anului 1943, când Conducătorul Statului a făcut o vizită la Institutul de Științe Administrative al României, din str. N.Crețulescu nr. 6, unde a fost primit de membrii activi ai acestui

47 institut, din care aveam cinstea să fac parte și eu, după discursul de bun venit rostit de profesorul universitar Paul Negulescu, Secretar General al Institutului, în cuvântarea de răspuns, Mareșalul a justificat semnificarea hotărârii luate prin următoarele fraze:

„în această epocă se înfruntau două uriașe

forțe, lumea slavă și lumea germanică.

Pentru a salva ființa neamului, trebuie să aleg fără întârziere și nici un echivoc alăturarea politică a țării noastre, alături de una din cele două puteri. Am ales lumea germanică. Nu știu dacă ar fi putut exista cineva care să aleagă lumea slavă! Istoria mă va judeca dacă am procedat bine sau nu.”

Spre a căpăta o certitudine în privința garanțiilor teritoriale și a asigurării existenței durabile a națiunii dată de Germania după Dictatul de la Viena din 30 august 1940, generalul Antonescu a propus, prin atașatul militar german la București, continuarea politicii de apropiere începută de regele Carol, prin trimiterea în România de specialiști militari în vederea instruirii și pregătirii armatei române și a stabilirii unei colaborări între forțele armate române și cele germane.

La 14 oct. 1940, a sosit la București misiunea militară germană, comandată de generalul Erik Hansen și completată până la 15 noiembrie de efectivele unei divizii motorizate și cu forțe aeriene. Acestea aveau și misiunea de a apăra principalele puncte strategice în valea Prahovei și pe Prut.

Italia fascistă se afla angajată în operații militare împotriva Greciei, iar Germania se pregătea să intervină în ajutorul aliatei sale, mai ales că pe teatrul de război balcanic debarcase un corp expediționar britanic, care amenința pozițiile din zona respectivă.

48

La 1 martie 1941, pe baza unui acord cu

guvernul bulgar, diviziile germane, trecând prin țara noastră, au traversat Dunărea, aliniindu-se de-a lungul frontierei greco-bulgare.

Presiunea asupra Iugoslaviei de a intra alături de Axă La determinat pe Hitler ca, în cazul unui refuz, să declanșeze un atac din toate direcțiile asupra acestei țări, la care urmau să participe trupe italiene, ungare și bulgare, state cărora Hitler le-a promis ca recompensă, Italiei - litoralul Adriaticii, Ungariei - Banatul iugoslav și Bulgariei - Macedonia.

In preajma desfășurării atacului asupra Iugoslaviei, într-o întrevedere cu Herman Neubacher, expertul german pentru probleme economice în Balcani, generalul Antonescu i-a declarat acestuia că românii nu ridică nici un fel de pretenții față de Iugoslavia cu care a întreținut întotdeauna legături de prietenie, dar, dacă trupele ungare vor intra în partea iugoslavă a Banatului, atunci va da ordin armatei să pătrundă în zona respectivă și să le izgonească.

Această declarație, făcută de altfel și mai înainte de către Antonescu în aceiași termeni feldmareșalului von Brauschitsch, comandantul trupelor de uscat ale Reichului, a determinat Berlinul să-și revizuiască planul de atac al Iugoslaviei, renunțând la folosirea trupelor ungare pe frontul din Banatul iugoslav, înlocuindu-le cu trupe germane. Banatul iugoslav a fost pus apoi sub administrație germană, Hitler revenind asupra hotărârii sale inițiale de a-1 oferi Ungariei.

Pe planul politicii economice, Antonescu și-a dat seama că, datorită pozițiilor deținute de Reich, care cucerise prin forța armelor sau

economic cea mai mare parte a Europei, nu putea să se opună extinderii participațiilor

49 germane în economia românească, dar a încercat să limiteze ponderea ei, astfel încât statul român să păstreze controlul asupra principalelor sale sectoare economice.

Mai mult, istoricul Matei Cazacu, într-un studiu din 1988, susține că relațiile comerciale cu cel de-al treilea Reich au fost benefice și pentru agricultură și pentru industria românească, care s-au dezvoltat sub semnul corectitudinii și onestității reciproce.

Totuși plecând de la convenția Wolthrat - Bujoiu, încheiată în timpul domniei regelui Carol, se poate constata din datele prezentate de acuzare în timpul procesului din 1946 că extracția de petrol a țării nu a depășit o producție de 5,6 mil. tone pe an, pe când în 1936 se produceau 8 mil. tone, iar consumul intern a sporit de la 1,8 mil. tone la 2,2 mil. tone pe an.

în ceea ce privește cerealele, erau în vigoare convențiile încheiate de guvernul Gigurtu, care stabileau ca România să livreze Germaniei 600.000 tone de grâu și 600.000 tone porumb pe an. La procesul din 1946, acuzarea a recunoscut că în 1941 s-au exportat doar 79 de vagoane de cereale.

Tot din dezbaterile procesului din 1946, care face trimitere la bilanțul Băncii Naționale, se poate constata că, deși într-o perioadă de război și contrar sistemului german de plăți practicat în întreaga Europă, țara a reușit să aducă din Germania, în acoperirea schimburilor și a plăților, nu numai mărfuri decontate, dar chiar și 6

vagoane de aur, care au reușit să limiteze foarte bine inflația.

La 22 iunie 1941, Germania a atacat Uniunea Sovietică.

Generalul Antonescu, alăturându-se Reichului, a emis în aceeași zi de 22 iunie 1941 o Proclamație către țară și un Ordin de zi către armată, prin care ordona trupelor 50 române să treacă Prutul și să înceapă operațiile militare pentru eliberarea Basarabiei și Bucovinei de nord.

în această acțiune, g-ralul Antonescu fusese investit de Hitler cu comanda supremă a trupelor germano-române ce acționau în flancul sudic al frontului. El a fost secondat de un Stat Major de legătură, comandat de g-ralul Artur Hauffe, șeful Statului Major al misiunii militare germane în România.

La 26 iulie 1941, trupele româno-germane au atins Nistrul, iar, la cererea lui Hitler din 27 iulie 1941, s-a hotărât ca armata română să continue lupta în direcția Bugului și a Niprului inferior.

Supus presiunilor germane, Antonescu nu s-a putut împotrivi, așa că a dat ordin trupelor române să depășească Nistrul și să continue campania militară împotriva URSS, alături de trupele germane.

La Washington, însărcinatul ad-interim al României primea de la guvernul din București instrucțiuni de a explica guvernului american necesitatea continuării operațiunilor militare între Nistru și Bug.

La întrevederea avută la 4 septembrie 1941 cu Secretarul de Stat Cordell Hull (notă întocmită de Caunon din Departamentul de Stat al Administrației Americane), el (Brutus Coste)[1] a

spus că din motive strategice armata română a fost obligată să înainteze dincolo de teritoriile românești ce au fost ocupate de sovietici în 1940, dar că, și în situația de forță de ocupație, aria ei de operații va fi limitată la regiunea dintre fluviul Nistru și Bug.

El a mai primit instrucțiuni să spună că România nu formulează nici un fel de revendicări teritoriale și că

[1] **Atașatul ambasadei noastre la Washington.**

 ocuparea anumitor zone se face din motive de necesitate strategică și colateral din cauza daunelor provocate de URSS în Basarabia. El a mai informat pe Secretar că este împuternicit să spună că guvernul român a notificat formal Germaniei poziția sa și a făcut cunoscut limpede, în chip specific, germanilor că România nu dorește o expansiune teritorială în est, în schimbul renunțării la revendicările României față de Ungaria în Transilvania, care va fi menținută ca o problemă prioritară a politicii naționale.

Iar Statele Unite au recunoscut prin nota din 25 septembrie 1941 caracterul românesc al Basarabiei și Bucovinei și au privit cu comprehensiune explicațiile date de guvernul român în privința ocupării Transnistriei: securitatea frontierelor pe Nistru, despăgubiri pentru distrugerile făcute în teritoriile ocupate prin agresiunea din 1940.- vezi pe larg Brutus Coste, „An Episode in the Diplomatic History of Bassarabia and Bucovina”, în volumul „The Tragic Plight of a Border Area: Bassarabia and Bucovina” ed. M. Manoliu-Manea, Los Angeles 1983.

La procesul ce i-a fost intentat în mai 1946, la

întrebarea ce căuta cu armata la Stalingrad, mareșalul Antonescu a răspuns:

„Când o țară se găsește în război, armata acelei țări trebuie să meargă până-n fundul pământului ca să câștige războiul. Este unul din principiile capitale care s-au aplicat de la romani până în zilele de azi. Căutați în istoria războaielor, la toate popoarele, în toate secolele și veți vedea că nimeni nu se oprește cu armata la frontieră, ci merge mai departe, căutând să distrugă armata inamică. Așa a făcut Scipio Africanul, care s-a dus după Hanibal în Africa pentru a-1 înfrânge la Cartagina, așa a făcut 52
Napoleon care a ajuns până în centrul Rusiei la Moscova pentru a-i înfrânge pe ruși, așa a făcut țarul Alexandru I al Rusiei care s-a dus până la Paris, americanii și englezii până la Tokio și Berlin. Și răspunsul cel mai bun ce se poate da este că, atunci când s-a intrat în faza a doua a războiului pentru cucerirea Transilvaniei de nord, armatele române nu s-au oprit la frontieră, ci au mers până în inima Europei, Budapesta, Viena și munții Tatrei, până la înfrângerea definitivă a Germaniei.”

Și iată cum explică în fața armatei acest lucru:

„Ostași,

Sunteți întrebați ce ați căutat la Stalingrad și ce căutați în Odessa și Crimeia.

în fața istoriei, în fața poporului și a dușmanilor, răspund eu pentru voi. Răspund la învinuire nu cu fapta mea, răspund chiar cu faptele celor care vor să ne învinovățească.

în zilele trăite de voi, de noi, de părinții și strămoșii noștri, în ultimii 200 de ani, țările Românești au fost de cel puțin 12 ori invadate și

ocupate, dominate și exploatate, sărăcite și umilite, jefuite și ciuntite de oștile rusești.

Noi nu am fi atacat niciodată pe nimeni, dacă trei milioane de frați nu ar fi fost luați în robie și dacă Basarabia și Bucovina de Nord nu ar fi fost smulse într-un moment când Europa s-a găsit la o răspântie fatală, când nimeni nu ne-a putut sări în ajutor.”

I. Antonescu

Și pot adăuga în totală cunoștință de cauză că a 13-a invazie a fost cea mai cumplită și neomenoasă, ocupația bolșevică după 23 august 1944.

Iată de ce poporul român a privit întotdeauna cu groază și neîncredere spre răsărit. România, țară creștină,

53 latină, democratică și occidentală, a știut din totdeauna că întunericul vine de la Răsărit.

La 16 octombrie 1941, Odessa a fost ocupată de trupele române. După această dată, majoritatea efectivelor armatei române, care suferiseră pierderi importante, au fost retrase de pe front în țară. Pe front au rămas în continuare trei brigăzi de cavalerie și trei brigăzi de vânători de munte, grupate în câte un corp de armată, reprezentând valoarea aproximativă a două divizii de infanterie.

însuși sir W. Churchill, în lucrarea „The Second War, The Grand Aliance”, Boston, Houghton Mifflin Company, 1950, când vorbește de Basarabia și Bucovina de nord, le consideră provincii românești și declară că a așteptat până la 29 septembrie 1941, adică până la completa restabilire a suveranității românești asupra

Basarabiei și Bucovinei de nord și terminarea campaniei de la Odessa, pentru a pune în vedere guvernului de la București că Anglia se va considera în stare de război cu România, dacă operațiunile militare române împotriva armatei sovietice aliate nu încetează.

Iar, în scrisoarea ce i-o trimite lui Stalin în 4 noiembrie 1941, el declară că nu și-ar fi dorit să declare război României și Ungariei, fiindcă „aceste țări au o mare prietenie față de noi, dar au fost luate cu forța de Hitler și întrebuințate de el ca simple instrumente.”

La 6 decembrie 1941, Marea Britanie declară război României, iar la 7 decembrie 1941, mareșalul Ion Antonescu se pronunță astfel cu privire la acest act: „Marea Britanie, nu a cunoscut de secole tragedia și umilința ocupației străine. Noi am trecut preț de două mii de ani, nu numai în cursul veacurilor, dar și în cursul aceluiași veac, din 54 luptă în luptă, din ocupație în ocupație, din umilință în umilință, din tragedie în tragedie. Marea Britanie se bate de secole pentru a cuceri, noi ne batem pentru a ne apăra, în această luptă aspră și neegală, am fost de multe ori înfrânți, am îngenunchiat, dar niciodată n-am cedat și n-am renunțat.”

Pactul din 23 august 1939, care a parafat cea mai sinistră alianță diplomatică a veacului XX, a ridicat Uniunea Sovietică la rang de putere continentală și, în perspectivă, mondială, satisfăcută de Hitler, dar curtată și de adversarii săi Franța și Anglia. Rezultatul: Europa a fost aruncată sub dominația nazistă în prima fază, căreia i se va substitui în urma faptului că democrațiile occidentale în frunte cu Anglia și

S.U.A. vor trebui să se alieze între 1941 -1945 cu Stalin, pentru a-1 elimina pe Hitler și aliații lui continentali și extracontinentali, stăpânirea comunistă pe o durată de mai bine de patru decenii. Este adevărat că, practic, a fost în discuție Europa est-centrală, dar amenințarea URSS învingătoare în al doilea război mondial, alături și cu sprijinul SUA și Marii Britanii, a devenit după 1945 și s-a menținut până în 1989 reală, la nivelul întregului vechi continent și chiar la acel al planetei. în felul acesta, pe rând și din motive diverse, chiar opuse, Germania și marile democrații occidentale, conștient sau nu, au încurajat și întreținut în anii celui de-al doilea război mondial pe adversarul mortal din ziua precedentă. Dacă, în ceea ce privește Reichul nazist, nimeni nu concepe a-1 scuza pentru erorile comise, se impune în schimb, mai ales acum după prăbușirea sistemului comunist în Europa de est, să se elucideze rațiunile pentru care democrațiile occidentale au mizat pe cartea rusească pentru a forța victoria din 1945, stabilindu-se și responsa-55 bilitățile liderilor de la Washington și Londra, care aveau obligația să cunoască nu numai adversarii ci și aliatul.

Pentru noi, românii, spune g-ral. Platon Chimoagă, sigurul analist pe deplin avizat al problemei, războiul ofensiv contra URSS a însemnat salvarea noastră ca stat independent și ca națiune liberă. El a avut pentru țară, chiar de la începutul lui, imperiul stării de necesitate, pentru salvarea libertății și entității naționale.

Politica externă a unui popor merge pe linii hotărâtoare, peste voința oamenilor care conduc accidental destinele poporului. Oamenii pot

ameliora, abate, întârzia linia hotărâtoare, cum și evenimentele înconjurătoare pot abate un popor de la politica lui națională. în orice caz, politica care se face corespunde în acel moment situației de fapt, care urmărește în primul rând apărarea ființei statului și a nației. Dacă privim astăzi retrospectiv politica țării în această perioadă critică, nu se poate să nu se recunoască, dacă suntem cât de puțin obiectivi și de bună credință, că ea corespunde cel mai bine scopului de atunci.

Se adeverește astfel, aplicată la un singur caz, că, în secolul nostru, problema promovării unei politici în spiritul interesului național de către un stat precum România nu-i poate sustrage pe „actorii” scenei istorice sau politice irezistibilei tentații de a fi ales între onoare și trădare.

CAPITOLUL II

PRIMELE MĂSURI ADMINISTRATIVE

La 19 august 1941, la Cartierul General al Armatei din Tighina, generalul Ion Antonescu, Conducătorul Statului și Comandant de Căpetenie al Armatei, emite Decretul nr. 1 pentru Administrarea Civilă a Transnistriei.

Articolul nr. 1 la acestui decret, preciza:

„Teritoriul ocupat dintre Nistru și Bug, cu excepția regiunii Odessa, mărginindu-se spre nord cu o linie Nord -Moghilev, Nord-Jmerinca, însemnat pe harta anexată prezentului decret, intră sub administrație română.” (arhiva M.A.E., fond URSS, dosar 71, voi. 129 pag. 37).

Prin același decret, profesorul universitar Gheorghe Alexianu este numit Guvernatorul civil al acestui teritoriu.

în aceeași dată, se emit și instrucțiunile cuprinzând

 condițiile de principiu, în care urma să fie făcută administrația în Transnistria.

Iar prin decretul nr. 4 din 17 octombrie 1941, semnat de Mareșal a doua zi după căderea Odessei, la Marele Cartier General de la l*ighina, se prevedeau modalitățile de administrare a Odessei și desemnarea acestui mare oraș drept capitala Guvernământului Civil al Transnistriei.

Ce reprezenta de fapt Transnistria ?

Ce a însemnat de fapt Transnistria ?

Ea este ținutul din sud-vestul Ucrainei ce se întinde între apa Nistrului și a Bugului până la

limanul Niprului, fiind delimitată la sud de Marea Neagră, iar spre nord de râurile Liadova, Niomjâi și Rov, până la așezarea Jmerinka de pe Bugul superior.

Capitala acestei regiuni, Odessa, un oraș care, independent de halul în care a fost distrus și ruinat de furia războiului, are o frumusețe aparte, construit în formă de evantai cu orientarea spre mare, cu o sistematizare arhitecturală modernă, este și un însemnat port maritim.

Având o populație de peste 600.000 locuitori, spre deosebire de așezările din zonă cu o populație predominant autohtonă ucraineană, în Odessa populația predominantă este de elementul rus alogen, implantat ca personal de conducere a regiunii.

în afară de Odessa, de departe cel mai mare oraș al regiunii, în Transnistria mai existau o multitudine de orașe cu populații variind între 12.000 și 30.000 locuitori ca Mogilev, Podolsk, Ovidiopol, Jmerinka, Balta, Ananiev, Berezovca, Golta-Tiraspolul având el singur peste 100.000 de locuitori.

Potrivit unor date din „Lucrarea de monografie generală” întocmită de dr. Nicolae H. Popp și apărută în 1943, 58

în revista Bibliotecii „Moldova Nouă” nr. 8, în acest ținut cuprins între Nistru și Bug trăiau, la preluarea sub administrația românească, cam 2.200.000 locuitori. Dintre aceștia, o parte din populație era formată din moldoveni (cca. 250.000 locuitori), majoritatea așezați în satele din preajma Nistrului, în așa numita Republică Moldovenească.

Populația de moldoveni a fost diminuată de sovietici întâi prin deportări, apoi la izbucnirea războiului prin evacuări silite.

Distribuția satelor moldovenești pe județe, așa cum este reprezentată în monografie, era următoarea:

- Jud. Râbnița 24 sate de moldoveni 5 sate de moldoveni
- Jud. Balta 12 sate de moldoveni
- Jud. Ananiev 29 sate de moldoveni 3 sate de moldoveni 13 sate de moldoveni 1 sat de moldoveni
- Jud. Dubăsari
- Jud. Golta
- Jud. Tiraspol
- Jud. Berezovca 2 sate de moldoveni
- Jud.

Deci, în total, 89 sate de moldovenești curate sau cu majoritate absolut moldovenească.

Mai erau apoi circa 50 de sate mixte (populație moldovenească amestecată cu alte naționalități: ruși, ucraineni) și 36 de sate cu populație de alte naționalități, dar în care trăiau și aproximativ 2000 de familii de moldoveni.

Iar monografia mai precizează: „Dacă pornim de la cifra de aproximativ o jumătate de milion de români existenți în mod normal între Nistru și Bug, cifră care reprezintă 70-75% din totalitatea românilor aflați în Uniunea Sovietică, atunci numărul global al românilor la est de Nistru s-ar

ridica la 6-700.000. Suntem convinși că aceasta este cifra cea mai apropiată de adevăr. Este vorba aici de

satele de români moldoveni de pe malul stâng al Bugului, de la sud de Ovideopol până aproape de Nicolaev.

Când rușii au venit pentru prima dată în anul 1792, ca stăpânitori ai acestui teritoriu, împărăteasa Ecaterina a botezat pământul cu denumirea de Moldova Nouă. Până atunci, ținutul fusese disputat de cazaci, ucraineni, polonezii pentru partea de nord și turcii pentru partea de sud a provinciei.

Din punct de vedere geo-fizic, Transnistria se află situată în sudul podișului Podoliei, cca. 70% din suprafața ei este formată din terenuri agricole, proprii cultivării plantelor cerealiere și a plantelor industriale - floarea soarelui, sfecla de zahăr, tutunul, etc.

Pe valea Nistrului, de la Tiraspol în sus, se cultivă vița de vie, iar în jos spre mare, pomi fructiferi. In nord, spre apele Rovului și a Liadovei, se găsesc zone întinse de păduri.

Constituirea Transnistriei, a cărei denumire se poate considera ca ținutul de dincolo de Nistru, ca o entitate geopolitică separată, a însemnat un act deliberat. O atare provincie nu a existat niciodată până când trupele germane și române nu au pășit dincolo de Nistru și până când Hitler și Antonescu nu au căzut de acord ca această regiune să fie administrată de români.

Din păcate astăzi, a reapărut așa zisa entitate teritorială a Transnistriei cu capitala la Tiraspol, care însă nu are nimic comun cu teritoriul ce pe

timpul războiului a purtat aceiași denumire, ci reprezintă doar un focar de instabilitate regională întreținut de separatiștii rusofoni, sprijiniți de armata XTV rusă, ce staționează încă acolo total nejustificat, ca o amenințare permanentă împotriva Republicii Moldova.

Conform recensământului sovietic din 1926, la care 60
J. Ancei se referă în lucrarea sa „Transnistria”, (vol. 1, pag. 9) în zona respectivă trăiau aproximativ două milioane și jumătate de oameni. Majoritatea erau ucraineni și ruși, la care se adăugau români, evrei, germani și găgăuzi.

Datele statistice prezentate de Ancei, sunt fără putința unei comparări corecte, căci niciodată zona ce în lucrarea sa se identifică cu Transnistria nu a avut o entitate proprie, cu atât mai mult cu cât în 1924 o parte a acestei regiuni aparținând Republicii Sovietice Ucraina a fost transformată artificial în Republica Autonomă Moldovenească, cu capitala la Balta, pentru a reaminti astfel statului român pretențiile sovietice asupra Basarabiei.

Trebuie de asemenea remarcat că ideologia sovietică a inventat cu această ocazie două popoare diferite, cel moldovenesc și cel român, acolo unde nu a existat tot timpul decât unul singur.

începe astfel, într-o regiune devastată de război, în condiții nebănuit de grele, opera de refacere, de organizare și de conducere a tuturor energiilor, în munca istovitoare pentru înlăturarea distrugerilor suferite și transformarea Transnistriei într-un habitat uman, complet refăcut.

S-a pus încă de la început problema apropierii de populația locală, ucraineni, ruși, români, găgăuzi și câștigarea ei de partea noii administrații. Este drept, populația acestei zone a cunoscut într-o foarte mică măsură duritatea și aroganța de cuceritor pe care a practicat-o peste tot pe unde a trecut armata germană. în timp însă, prin relații și legături oculte cu zonele limitrofe, s-a știut și s-a putut face foarte clar diferența de concepție și conducere între administrațiile celorlalte zone și cea a Transnistriei.

Trebuie precizat de al bun început că, indiferent de accentele oficiale riguroase și autoritare ale diferitelor

61 ordonanțe sau decrete emise pentru administrarea regiunii, întreg aparatul de conducere a guvernământului a tratat populația locală cu multă înțelegere și prietenie, fapt care a dus la o colaborare întâi cu oarecare firești rețineri, apoi, în foarte scurt timp, atunci când s-a înțeles că ceea ce au adus românii erau drepturi, înlesniri și libertăți niciodată gândite sau visate sub oprimare comunistă, neașteptat de bine, cu multă tragere de inimă și loialitate.

Este meritul neîndoielnic al profesorului universitar Gheorghe Alexianu, Guvernatorul noii provincii, de a fi conceput și condus cu atâta tact și înțelegere activitatea de refacere, normalizând în scurt timp, prin realizări remarcabile în toate domeniile, viața economică, socială și culturală a acestui teritoriu, trecut prin pârjolul lui Marte.

Consternare și tristețe, iată simțămintele ce le-am avut în suflet și minte, la data de 21 august

1941, când, însoțind pe proaspătul Guvernator al Transnistriei, am trecut plin de emoții podul de peste Nistru pe pământul de pe malul celălalt, îndreptându-ne cu mașina spre Tiraspol, orașul de reședință provizorie a Guvernământului.

Pretutindeni amprentele războiului: gropi adânci ale bombardamentelor, carcase de tancuri și camioane arse, tehnică de luptă distrusă, tractoare și mașini stricate sau abandonate, tranșee fără sfârșit, sârmă ghimpată, fiare contorsionate, cadavre de oameni și animale, iar, de-a lungul drumului, furnicar de lume într-un exod de neînțeles.

Și acum, la atâția ani distanță, viziunea apocaliptică a ceea ce a lăsat în urmă războiul mă urmărește cu durerea și disperarea acelui început pe care-1 vedeam sumbru, fără de rezolvare și fără șansă de reușită.

Sistemul și metodele folosite de ruși în a distruge 62 totul în retragerea lor m-a făcut pentru prima oară să văd pe viu și să înțeleg principiul pământului pârjolit - al distrugerii totale. Și erau doar primii pași făcuți în noua regiune, zonă-n care oamenii scăpaseră cu mai puține distrugeri din cauza atacului năvalnic germano-român din 22 iunie 1941.

Mai târziu, pe măsură ce noul guvernământ civil lua în primire teritoriul ce fusese hărăzit să refacem și administrăm, efectele distrugerilor au apărut mai puternic și gravitatea lor aproape totală. Totul în zonă era sistematic distrus după un plan dinainte conceput și executat diabolic; resursele principale, uzine și fabrici, energia electrică și apa, în orașe până și canalizările erau scoase din funcțiune.

în întreaga întindere a Transnistriei, până și în cel mai mic cătun, dacă exista acolo o mică activitate de producție - mori, prese de ulei - erau distruse sau arse, iar în colhozuri și sovhozuri, utilajele, motoarele, tractoarele și uneltele agricole de lucru și recoltat erau distruse sau scoase din uz, iar magaziile și depozitele care nu fuseseră complet golite și evacuate erau arse, dărâmate, de nefolosit. Peste tot sursele de apă potabilă au fost otrăvite sau distruse.

Tabloul ce-ți apărea în fața ochilor era acela al unei provincii pustiite în lung și-n lat de viață, sate și orașe făcute scrum și dărâmate, localnici rămași în voia soartei.

Un studiu publicat recent de M.Ap.N. arată o situație incredibilă: au fost distruse prin dinamitare și incendiere edificii publice cu valoare socială, culturală și politică în proporție de 80%, primării, școli, spitale, sedii militare și politice, posturi de radio și telefonie, bănci, băi comunale, muzee, teatre, etc. etc.

Aeroportul din Odessa, distrus parțial în timpul luptelor

63 de cucerire a orașului, a fost dinamitat și distrus în totalitate, nemairămânând nimic din el, la fel ca și marele port al orașului.

Toate aceste distrugeri arată de la bun început cum au înțeles sovieticii să respecte angajamentele și tratatele internaționale pe care le semnaseră. Astfel, pactul Roerich, semnat la Washington în 15 aprilie 1935 cu denumirea oficială de „Tratat privind protecția instituțiilor publice, artistice, științifice și a monumentelor istorice”, care la art. 1 stipula: „Instituțiile

publice, monumentele istorice, muzeele, instituțiile de sănătate și cele dedicate științelor vor fi considerate ca neutre și, ca atare, vor fi respectate și protejate de către beligeranți” (Ioan Cloșca, Sorin Suceavă - Dreptul internațional umanitar pag. 60). Din păcate însă, și toți cei ce au trăit zilele negre ale războiului știu, și au simțit pe propria piele, cum nimeni din cei aflați în conflict nu au schițat cel mai mic gest pentru a proteja măcar o mică parte din comorile arhitecturale, istorice sau de artă, indiferent unde s-ar fi găsit.

In teritoriul pe care sovieticii îl părăseau în grabă, au existat echipe speciale conduse de NKVD-iști, ajutate de tehnicieni special pregătiți, ajutați de elemente locale, în special minoritari, care au organizat și desăvârșit restul distrugerilor pe care trecerea frontului nu reușise să le facă. (arhiva M. Ap. N. fond 3463, dosar nr. 80/1941, vol. 11 pag. 165-166)

Dar, este normal astăzi, acum, și în această lucrare care se vrea a reda cât mai fidel realitatea, văzută și trăită acolo, să arăt că, în afara distrugerilor directe cauzate de purtarea războiului cât și a elementelor subversive cu sarcini speciale de a desăvârși ce războiul nu putuse distruge, administrația civilă care a luat în primire acest 64
teritoriu a constatat și un alt gen de distrugeri și pagube colaterale războiului și anume cele datorate trupelor ce izgoneau pe ruși.

Astfel în Transnistria, până la luarea în primire a provinciei de cei însărcinați cu administrația civilă, atât armata română, prin serviciul de capturi al armatei, cât și cea

germană, prin renumitele Einzatzgruppe, au preluat nenumărate bunuri materiale, adesea fără nici o contingență cu nevoile directe ale armatei, fapt care, în economia generală a teritoriului unde se instala noua administrație, însemna încă un obstacol serios care urma să-1 rezolve.

Tiraspolul, plin de soldați germani și români, de localnici și de săteni veniți din localitățile din vecinătate, cu căruțe, coșuri sau doar saci spre a ridica, fura și căra din locuințele părăsite sau distruse, din depozite și magazine sparte sau devastate, tot ce se putea lua, ni s-a înfățișat ca într-o viziune de coșmar.

Simțul de proprietate și de apărare a acesteia este o instituție, un instinct cu care omul se naște; copilul încă de mic, când abia începe să perceapă lumea înconjurătoare, manifestă voința de a-și păzi lucrurile sau jucăriile ce simte că-i aparțin. Adultul agonisește o viață întreagă bunuri pentru spirit și trup, posesia acestora dându-i un sentiment de securitate și, de ce să nu spunem, de fericire. Extinzând observația asupra acestui aspect la comunități mai mari, nu putem trece cu vederea cum popoare întregi, de-a lungul secolelor, și-au apărat cu sacrificii umane imensele comori materiale și spirituale ce le posedau, încercând salvarea lor din războaiele și cataclismele care au răscolit omenirea.

Apariția și dezvoltarea metastazei comuniste, a doctrinelor sale filosofice, economice, a reprezentat, printre

65 alte „binefaceri” care au dus la distrugerea vieții a sute de milioane de oameni, și o încercare de zdrobire a instinctului uman de proprietate, o

tentativă de trecere a acestuia din sfera individualului în sfera socialului, vânturându-se vestitul slogan al posesiei comune asupra mijloacelor de producție. Dar, după cum s-a putut vedea în toate țările silite să trăiască sub zodia secerii și a ciocanului, această posesie comună a favorizat doar o restrânsă pătură a aristocrației bolșevice.

Desigur că rândurile de față nu-și propun o analiză amănunțită a consecințelor catastrofale pe care lupta comunismului împotriva proprietății private le-a avut asupra indivizilor ca atare și a popoarelor lor. Nu voi detalia privitor la pauperizarea generală, la scăderea interesului pentru muncă și implicit pentru productivitate, nici nu voi insista asupra alienării ființei umane și „opacizării” societății în „cea mai dreaptă dintre orânduiri”. Trebuie spus însă că, în pofida „eforturilor educaționale” îndreptate spre apropierea oamenilor de noua formă de proprietate, rezultatele obținute, câte au fost, s-au datorat mai mult temei de răspundere și sancțiuni și mult mai puțin convingerilor intime.

Astfel se face că după 24 de ani trăiți în spiritul educației comuniste, populația de peste Nistru, în urma retragerii armatelor sovietice, nu numai că nu a protejat proprietatea socialistă rămasă fără stăpân, dar s-a dedat la sustragerea și însușirea bunurilor, a operelor de artă sau de valoare de prin muzeele de stat și edificii publice, a unor materiale și piese demontate de prin instalațiile din întreprinderi, a motoarelor și utilajelor ce credeau că le-ar putea folosi la ceva.

Luam, pentru prima oară așadar, contactul direct, pe 66 viu cu una din realitățile cele mai

cumplite din istoria omenirii, oroarea comunismului.

Această oroare, care-mi apărea atunci pentru prima oară sub forma ei cea mai desăvârșită și care după 1944 și până azi am simțit-o direct alături de întreg neamul nostru sub cizma totalitarismului, s-a dovedit a fi minciuna și fățărnicia instituționalizată, minciuna generalizată, minciuna și ura luptei de clasă, minciuna devenită regulă și lege, pe scurt comunismul.

Prima măsură pentru apărarea patrimoniului public devastat a fost luat de noua administrație prin Ordonanța nr. 1 din 28 august 1941, prin care toate persoanele ce posedau obiecte de orice fel provenite din localurile publice sau particulare, din cuprinsul teritoriului ocupat al Transnistriei, erau obligate ca, în termen de 15 zile de la publicarea ordonanței, să le predea primăriei în raza căreia se află. „Cei care se vor conforma acestei dispoziții nu vor suferi nici o pedeapsă pentru însușirea obiectelor”, altfel urmând a fi considerați ca jefuitori și tratați ca atare. Primarii erau obligați să identifice, inventarieze și evalueze obiectele depuse, luând măsuri pentru conservarea și păstrarea lor.

Iată punctul de plecare și calea ce se deschidea în acțiunea de reconstruire și refacere a valorilor artistice dispărute din edificiile publice și instalațiile descompletate din fabrici și uzine.

Această primă măsură, luată prin Ordonanța nr. 1, nu a avut imediat efectele scontate.

Toți cei care au apucat să sustragă din diverse locuri lucruri de folosință comună și de uz general nu au restituit aproape nimic, știind că, față de

ceea ce a distrus războiul, bombardamentele și retragerea trupelor sovietice,

67 proveniența unui lucru străin este foarte greu de dovedit.

în provincie, la sate, cei care au furat aparatură sau obiecte de inventar din averea colhozurilor sau sovhozurilor, știind că nu au cum să justifice proveniența bunului furat și, mai ales, știind că vecinii știu de proveniența furtului respectiv, au sfârșit prin a le restitui.

în Odessa în special și în celelalte orașe în mai mică măsură, au înflorit talciocurile, unde, sub masca anonimatului, au început să fie vândute și o parte din lucrurile furate.

Cât privește lucrurile de artă sustrase de prin muzee sau edificiile publice, câte din ele mai scăpaseră de distrugerile bombardamentelor, au fost imediat restituite în clipa în care cei care le luaseră au înțeles că n-au cum să le justifice proveniența.

De aceeași manieră s-au comportat și cei ce au luat diverse piese, motoare, agregate din fabrici, uzine, ateliere și au restituit tot ce descompletaseră, pentru a face posibilă punerea din nou în funcțiune a ceea ce mai putea funcționa.

A doua măsură imediată a fost cea legată de subzistența populației, luată în aceeași zi de 28 august 1941, prin Ordonanța nr. 2. Ea se referea la reluarea și continuarea activității întrerupte a fostelor colhozuri (gospodării colective) și a sovhozurilor (fermele de stat). Toți cei care deținuseră orice fel de funcție sau însărcinare, munciseră ori avuseseră în îngrijirea lor bunuri

ale colhozurilor sau sovhozurilor, erau obligați să se prezinte de îndată autorităților locale, spre a primi autorizația pentru reînceperea activității, prin inventarierea bunurilor rămase, punerea lor sub pază și continuarea muncii în condițiile de dinainte de război.

Pe de altă parte, în vederea începerii campaniei 68 lucrărilor de refacere, s-a impus necesitatea recenzării, pe categorii, a tuturor meseriașilor din Transnistria, care au fost obligați ca în termen de 5 zile să se prezinte la primăriile din localitatea în care se aflau, pentru a se înscrie în registrul special întocmit pe baza cărților de calificare și a actelor de identitate posedate de fiecare.

Nimeni nu avea voie să presteze o meserie sau o muncă de specialitate dacă nu era înscris la primărie în termenul prevăzut (Ordonanța nr. 7 din 8 septembrie 1941).

Pentru asigurarea vieții și avutului locuitorilor, a pazei bunurilor publice și executării măsurilor ordonate de administrație, prevenirea, stingerea incendiilor și salvarea sinistraților, menținerea ordinii publice și a bunelor moravuri, prin ordonanța nr. 4 din 3 septembrie 1941, s-a înființat poliția comunală în orașele de pe cuprinsul Transnistriei.

Recrutarea personalului polițienesc comunal s-a făcut din rândul locuitorilor comunelor.

Oficiul de ordine comunală se exercită în limita atribuțiilor de poliție administrativă și judiciară.

Cheltuielile necesare susținerii aparatului poliției comunale se suportau de primării.

In domeniul politicii monetare, ca o primă

măsură, prin ordonanța nr. 3 din 29 august 1941, se decretează în teritoriul ocupat al Transnistriei ca singură monedă de circulație moneda denumită Reichskreditkassenschein (R.K.K.S.), iar, prin ordonanța nr. 24 din 21 noiembrie 1941, rublele se retrag definitiv din circulație. Cursul de retragere al rublelor a fost fixat la 10 ruble- 1 R.K.K.S.

Schimbul s-a efectuat deținătorilor de ruble la oficiile de schimb înființate în acest scop de prefecturile de județ și în localitățile stabilite de prefecții județelor.

După expirarea termenului de retragere, puterea de circulație a rublelor a încetat.

Un alt aspect al primelor momente de administrație românească în Transnistria s-a consemnat după încetarea ostilităților, retragerea trupelor sovietice și ocuparea Odessei de către unitățile armate române, când primarul Municipiului Odessa, instalat chiar a treia zi după intrarea în oraș a purtătorilor tricolorului, a luat măsuri imediate pentru asigurarea hranei populației, aducându-se din regiunile mai îndestulate alimente și făcându-se însemnate depozite.

în scopul reconstituirii orașului distrus, al refacerii străzilor, clădirilor și stabilimentelor publice ruinate sau avariate din cauza războiului, prin ordonanța nr. 31 din 29 noiembrie 1941 s-a instituit un Comisariat al Guvernământului în acea localitate, având atribuții în fixarea modului și duratei de executare a planului de reconstrucție realizat după directivele primăriei.

Planul de reconstrucție prevedea în primul rând lucrări de curățire a arterelor de comunicație și de amenajare a locuințelor, detaliind utilizarea materialelor de construcție și a lucrătorilor necesari.

Comisariatul era obligat să accelereze punerea la punct a locuințelor strict necesare, luând măsuri imediate pentru adăpostirea familiilor rămase sub cerul liber. Prin concentrarea tuturor ajutoarelor și intervenția autorităților administrative, s-a ajuns relativ repede la restabilirea unei vieți aproape normale într-un oraș pustiit.

în dorința de a nu se întârzia activitatea școlară din provincie, prin ordonanța nr. 6 din 7 septembrie 1941, s-a dispus deschiderea școlilor primare în Transnistria pe ziua de 1 octombrie 1941, în care scop primarii satelor și 70 orașelor urmau să consulte imediat obștile locale spre a stabili limba de predare a învățământului (rusă sau moldovenească), după alegerea obștii.

Corpul didactic trebuia recrutat dintre foștii învățători, salarizarea lor urmând a se face de primăria locală, în aceleași condiții ca și în activitatea lor de până atunci.

Primarii erau obligați să ia de îndată măsuri pentru îngrijirea, curățenia și reparația localului de școală și să aprovizioneze cu combustibilul necesar pentru iarnă, operație ce trebuia încheiată până la 28 septembrie 1941. („Primarii împreună cu directorii școlari se vor îngriji de înființarea de cantine școlare, pentru a li se putea da copiilor pâine, ceai, lapte, miere, marmeladă.”)

în sfârșit, o ultimă consemnare. întrucât pe teritoriul orașului Tiraspol se semnalaseră în acea

perioadă repetate cazuri de febră tifoidă - cu tendință de extindere - iar sursa de infectare în acea maladie era apa întrebuințată pentru băut, a fost necesară luarea unor măsuri imediate, stabilindu-se că nici o persoană aflată pe teritoriul municipiului Tiraspol nu va putea consuma apa de băut provenită din surse locale, precum și din împrejurimi, decât după ce apa a fost fiartă și apoi răcită (ordonanța nr. 17/1941).

Acestea au fost câteva dintre primele reglementări stabilite de Guvernământ, în scopul reintrării vieții oamenilor din acest teritoriu pe făgașul normalității.

CAPITOLUL III

ORGANIZAREA ADMINISTRATIVĂ A TERITORIULUI

Actele juridice mai importante ce au stat la baza organizării administrative a Guvernământului Civil al Transnistriei au fost:

A. Acte fundamentale:

- decrete-legi, decretele și Jurnalele Consiliului de Miniștri, semnate de Mareșalul Ion Antonescu, conducătorul Statului, sau emanând de la Președinția Consiliului de Miniștri.

B. Norme cu caracter general:

- ordonanțele, deciziile, regulamentele, instrucțiunile

73 și circularele date de Guvernatorul Civil al

Teritoriului privind începerea administrației civile în provincie.

Dacă prima categorie de acte fundamentale, care au stabilit principiile mari de organizare, a rămas neschimbată, celelalte acte de reglementare de amănunt - ordonanțele, deciziile, instrucțiunile etc. - au suferit frecvente modificări pe parcurs, pentru a fi adaptate la noile împrejurări ale vieții și spre a fi puse în armonie cu concepția generală ce a stat la baza organizării Transnistriei.

Eminentul profesor de drept constituțional și administrativ Gheorghe Alexianu preciza în privința aceasta. în „Cuvântul înainte'' formulat la apariția „Buletinului Transnistriei”, următoarele:

„Legile de organizare nu pot și nu trebuie să fie niciodată imuabile; principiile mari, baza de organizare, acesta este fundamentul”.

„Reglementările de amănunt trebuie în permanență să fie modificate, ajustate, sudate, spre a putea da satisfacție și realizare deplină marilor principii care stau la baza organizării”.

„De aceea, după părerea noastră, legile de organizare administrativă n-ar trebui să conțină decât câteva principii generale, care să constituie baza organizării; punerea în aplicare a acestor principii ar trebui să se facă prin norme, prin instrucțiuni, care să poată fi cu ușurință schimbate și adaptate la împrejurările vieții, pentru ca să poată face ca principiul fixat să apară cât mai clar în relief’.

Când într-o lege de organizare se pun pe același plan și principiile și normele de procedură pentru aplicarea acestor principii, atunci greutatea sau imposibilitatea de a modifica cu

ușurință normele de procedură, care ar putea da înfățișarea adevărată a principiului, face ca acesta să se 74 ofilească și în cele din urmă să se sufoce sub apăsarea zdrobitoare a acestui stufiș de reglementări”.

„Un administrator, care-și ia sarcina conducerii unei provincii sau ținut, trebuie să aibă în fața ochilor săi clar fixate principiile călăuzitoare, punctul general de privire în urma căruia va face administrația; el trebuie să aibă facultatea de a adapta în permanență normele ce aplică la realitățile vieții, pentru ca din această armonizare să se desprindă, să apară în relief, să se realizeze principiul fundamental de conducere ce și-a fixat. Altminteri, constrâns de o reglementare greoaie și neconformă cu realitățile, a normelor ce sunt menite să facă aplicarea principiilor, este silit să respecte norme pe care deși le vede că sunt contrarii realităților și menite să distrugă principiul fundamental de conducere ce s-a fixat, stă totuși neputincios și se străduiește să împace realitatea cu norma abstractă fixată, fără a ajunge la nici un rezultat”.

„S-ar putea obiecta că o lege bună va ști să adopte astfel de norme, care să aducă o realizare completă a principiilor fundamentale. Dar această obiecțiune n-ar putea-o face decât acei care n-au avut ocazia să facă administrație, să cunoască realitățile, să se zbată între nevoia reală și împiedicarea absurdă a legii. Și aceasta cu atât mai mult în țările unde un formalism, o birocrație excesivă, lipsită de curajul răspunderii și timorată de grija responsabilității, se împiedică în continuu în forme, puțin interesând-o dacă țara piere sau principiile se prăbușesc”.

„Când la 19 august 1941 administrația română s-a instalat în Transnistria, ea și-a fixat principiile călăuzitoare prin „Instrucțiunile” date în aceeași zi de Mareșalul Ion Antonescu, pe atunci general încă, la Tighina. Aceste principii au constituit baza organizării noastre. In fiecare

clipă, administrația din Transnistria s-a străduit să pună de acord realitățile vieții cu principiile conducătoare, dând astfel cea mai înaltă satisfacție acestor principii, la care s-au integrat realitățile vieții”.

„E cea mai frumoasă și mai interesantă experiență ce s-a făcut în acest domeniu timp de peste doi ani. Ea este opera integrală a Mareșalului Ion Antonescu, care a avut viziunea clară a unui mare om de Stat și curajul de a acorda încredere și responsabilitate personală aceluia căruia i-a încredințat conducerea administrației”.

Să încercăm acum o expunere a principalelor acte fundamentale ce au fixat liniile directoare de administrare a acestui teritoriu.

Decrete-legi, Decrete și Jurnale ale Consiliului de Miniștri.

1. Așa precum am arătat mai sus, Decretul nr.l din 19 august 1941 a stabilit instalarea administrației civile române în Transnistria și numirea prof. Gheorghe Alexianu ca Guvernator Civil, iar prin „Instrucțiunile” date în aceeași zi de Mareșalul Ion Antonescu s-au fixat principiile călăuzitoare ale înfăptuirii acestei administrații.

2. Decretul nr. 4 din 17 octombrie 1941, semnat de Mareșal după căderea Odessei la

Marele Cartier General, prevedea modalitatea de administrare a Odessei și desemnarea acestui mare oraș drept capitala Guvernământului Civil al Transnistriei.

3. Menținerea ordinii și siguranței și asigurarea intereselor publice impuneau ca în Transnistria să funcționeze o justiție a cărei aplicare să se facă după o procedură rapidă și cu efecte imediate, ținând seama că în teritoriu lipseau organe de justiție civilă.

Curțile Marțiale, precum și Serviciile pretoriale de pe lângă Marile Unități aflate în acest teritoriu, s-au dovedit a nu putfea asigura, întotdeauna, o justiție cu efecte imediate, aceasta datorită pe de o parte numărului lor mic față de întinderea transnistriană, iar, pe de altă parte, distanțelor mari și lipsei mijloacelor de locomoție, care făceau inoperantă orice acțiune în acest domeniu.

Pentru a remedia această stare de lucruri, prin Decretul nr. 3476 din 20 decembrie 1941 al Mareșalului Antonescu, au fost înființate Pretoratele militare județene, funcțiunea de pretor militar județean fiind dată în sarcina Comandantului legiunii de jandarmi respective.

Pretoratele militare județene se organizau conform Codului justiției militare.

Așadar, justiția se exercita în teritoriu atât prin Curțile Marțiale, cât și prin Pretoratele înființate de către decretul menționat.

Pretoratele judecau toate persoanele civile care săvârșeau vreuna din următoarele

infracțiuni:

- abateri de la ordonanțele date de Guvernământul Transnistriei și de Comandamentele Militare, de prefecții județelor și de primari, a căror pedepse nu trec peste doi ani închisoare și 20000 lei amendă, sau una din ele;
- delicte prevăzute de legile penale ordinare și speciale până la doi ani închisoare și 20000 lei amendă, sau una din ele;
- contravenții polițienești.

Curțile Marțiale judecau toate crimele și delictele la legile penale ordinare și speciale care prevăd pedepse mai mari de doi ani închisoare și 10000 lei amendă.

4. Prin Decretul-lege nr. 3247 semnat la 22 noiembrie 1941 de Mihai A. Antonescu, Vicepreședinte și Președinte

ad-interim al Consiliului de Miniștri, se legifera:

Art. unic „Toți funcționarii Guvernământului Civil de pe lângă Comandamentul Militar de ocupație din teritoriul Transnistriei sunt mobilizați pentru lucru la serviciile unde funcționează, pe data prezentului decret-lege, în condițiile prevăzute de art. 11 din Legea nr. 105 din 1933 asupra organizării Națiunii și Teritoriului pentru timp de război, modificată prin Decretul-lege publicat în Monitorul Oficial nr. 189 din 1939 și completat prin Decretul-lege nr. 642 din 1942, publicat în Monitorul Oficial nr. 61 din 1941”.

5. Tot referitor la funcționarii detașați din țară, prin art. 4 din Decretul nr. 1 din 19 august

1941, dat la Tighina, se stabilea modul de salarizare a acestora, ținând seama de condițiile cu totul speciale și grele în care erau obligați să lucreze în Transnistria, precum și de greutățile lor familiale.

De asemeni, prin Jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 1430 din 13 decembrie 1941, se stipula că funcționarii publici, care se deplasează din țară pentru o perioadă limitată, primesc pe tot timpul deplasării, pe lângă cheltuielile de transport și o diurnă zilnică de întreținere la nivelul diurnelor stabilite în țară, majorate cu 50%.

Acesta era regimul juridic de lucru statornicit al tuturor funcționarilor veniți din țară - cca. 7800-8000 - care lucrau în administrația centrală a Guvernământului sau în subunitățile acestuia: prefecturi, municipii și orașe.

Salariații români trimiși la administrația Transnis- triană au venit plini de încredere, de hotărâre, cu gânduri curate și înfrigurarea tinereții pentru a înfăptui reconstrucția și reorganizarea în urma prăpădului lăsat de război, încercând astfel să dovedească urmașilor puterea 78 de muncă, priceperea, blândețea și vrednicia neamului românesc.

6. Decretul-lege nr. 3345 din 4 decembrie 1941 privitor la regimul vamal al schimbului de mărfuri între Regat și Transnistria, publicat în Monitorul Oficial nr. 289/1941, preciza că pot fi importate din Transnistria, cu scutire de drepturi și formalități vamale, bunurile de orice fel importate de armată sau cele importate de autoritățile de stat, destinate acestor autorități, ori cele importate de un delegat de stat. Importul

de bunuri de orice fel efectuat de alții decât de către autorități se admitea în baza autorizației Guvernământului, cu sau fără plata drepturilor și îndeplinirea formalităților de import, după cum hotăra Guvernământul.

Puteau fi exportate din Regat în Transnistria cu scutire de drepturi și formalități de export armele, munițiile, echipamentul, carburanții și substanțele destinate armatei, în baza autorizației Ministerului Apărării Naționale sau a Marelui Stat Major, materialele, uneltele, mașinile, etc. destinate lucrărilor ordonate și executate în teritoriu, în baza autorizației organismului care execută lucrarea, precum și bunurile de orice fel destinate nevoilor administrației civile, exportate de autorități sau de cei delegați în acest scop de către stat. Exportul de bunuri de orice fel efectuat de altii decât de autorități se admitea numai în baza aprobării eliberate de Ministerul Economiei Naționale.

7. Prin Decretul-lege nr. 944 din 28 martie 1942, s-au luat măsuri pentru prohibirea poștei clandestine în Transnistria; potrivit legii de exploatare a P.T.T.R., poșta constituia monopol al statului. S-au stabilit totodată unele măsuri împotriva celor care încercau a nesocoti prevederile legii.

8. Pentru acoperirea cheltuielilor necesare administrării

Transnistriei, statul român a pus la dispoziția Guvernământului sume ordonanțate cu titlul de avansuri din creditul de război, prin Ministerul Apărării Naționale, cât și alte sume din bugetele

ministerelor.

Sumele avansate Guvernământului Civil al Transnistriei aveau însă un caracter special, întrucât serveau pentru acoperirea cheltuielilor necesare administrării acelui teritoriu și se cheltuiau prin gestiunea Guvernământului.

Pentru ca Guvernământul să poată prezenta o gestiune completă cu toate actele justificate ale cheltuielilor sale, organelor instruite pentru controlul și verificarea gestiunii acelui Guvernământ, prin Decretul-lege din 10 iulie 1942 publicat în Monitorul Oficial nr. 165 din 18 iulie 1942, s-a prevăzut ca, prin derogare de la dispozițiile art. 124 din legea contabilității publice, sumele avansate de statul român să fie justificate față de ordonatori cu recipisele eliberate de Guvernământ, prin acestea făcându-se dovada că sumele au fost înregistrate în gestiunea sa, iar justificarea întrebuințării acestor sume să se facă prin conturile de gestiune ale Guvernământului.

Rămâneau a fi justificate, în conformitate cu dispozițiile legale, față de ordonatori, numai avansurile date de statul român Guvernământului Civil cu destinație specială.

9. Jurnalul Consiliului de Miniștrii din 13 decembrie 1941, publicat în Monitorul Oficial nr. 296 din 13.XII.1941, autoriza înființarea în Odessa, cu data de 1 noiembrie 1941, a unui serviciu de capturi și recuperări.

10. Decretul nr. 9 semnat de Mareșalul Ion Antonescu în ziua de 15 iunie 1943 la Odessa prevedea împroprietărirea țăranilor, repartizarea locuințelor orășenilor în deplină proprietate și participarea lucrătorilor și funcționarilor la

supraproducție, în toate ramurile de activitate.

11. Prin ordonanța nr. 1 dată în București la 29 ianuarie 1944 de către Ion Antonescu, Mareșal al României și Comandant de Căpetenie al Armatei, se instituia cu aceeași dată administrația militară a teritoriului dintre Nistru și Bug în locul administrației civile, funcția de Guvernator de pe lângă Comandamentul de Căpetenie al Armatei din teritoriul menționat încetând la data ordonanței.

B. Ordonanțele, deciziile, instrucțiunile și circularele date de Guvernatorul Civil al Transnistriei privind începerea administrației civile în provincie.

Documentele ce atestă încredințarea temporară a acestui teritoriu spre a fi administrat de țara noastră s-au materializat printr-un schimb de scrisori între Hitler și Antonescu, precizările făcute de misiunea germană în București și, în final, de acordul de la Tighina. Ele sunt:

Scrisoare adresată de Adolf Hitler generalului Ion Antonescu, prin care îl informează de unele acțiuni, propunându-i ca, după atingerea Niprului inferior, să ia în primire siguranța teritoriului dintre Nistru și Nipru.

14 august 1941 Berlin

Excelență,

După victoriile câștigate împreună, trupele noastre aliate se află în urmărirea rapidă la aripa de sud a frontului. Teritoriul de la est de Bug, va

fi în scurt timp curățat de inamic până la Marea Neagră. In această situație, mi se pare potrivit să fac cu dvs. domnule general Antonescu un schimb de păreri asupra conducerii viitoare a operațiunilor.

Primul țel în spațiul operativ la nord de Marea Neagră

81 trebuie să fie împiedicarea inamicului de a construi un nou front defensiv organizat pe Nipru, cucerind peninsula Crimeia, care formează pentru adversar baza sa aeriană în atacurile terenurilor petroliere românești, iar pentru noi pe aceea a continuării urmăririi.

în cadrul acestor operațiuni viitoare, propun, în dezvoltarea acestui gând al meu, ca dv., domnule general Antonescu, să luați în primire, după atingerea Niprului inferior cu grosul forțelor dvs., siguranța teritoriului dintre Nistru și Nipru.

Ar fi deosebit de prețioasă participarea unităților române repezi, Corpul de Cavalerie, Brigada mecanizată și Corpul vânătorilor de munte, la operațiunile viitoare la răsărit de Nipru.

Dacă veți fi de acord cu acest proiect, propun ca trupele care vor participa la operațiunile spre est de Nipru, depărtându-se de bazele lor de operație, să primească ajutor material în limita posibilităților chiar de la trupele ce rămân pentru siguranța Basarabiei.

Voi însărcina pe Comandantul de Armate Sud, mareșalul von Rundstedt, ca pe baza hotărârilor ce veți lua, domnule general Antonescu, să rezolve împreună cu dvs. toate chestiunile ce vor reieși din colaborarea armatelor noastre aliate, cum ar fi reluarea în subordine a C.54 A de către

armata XI și folosirea teritoriilor câștigate pentru întreținerea viitoare a operațiunilor.

Colaborarea aviațiilor aliate propun să se facă ca și până acum, sub conducerea ambelor Comandamente.

Importantă va fi pe viitor și siguranța navigației în partea de vest a Mării Negre.

Vă rog să transmiteți M.S. Regelui salutările mele și că rămân în sinceră camaraderie.

82

Al dv. obligat cu toată inima,
ss Adolf Hitler

(arhivele statului, fond P.C.M. dosar 476/1941 fila 117)

Răspunsul generalului Antonescu la scrisoarea lui Adolf Hitler, din 14 august 1941.

17 august 1941

Conducătorul Statului Român.

Excelență,

Confirm primirea scrisorii dvs. din 14 august 1941, la care am onoarea să vă răspund următoarele:

1. Sunt bucuros să contribui cu trupele române la desăvârșirea victoriei dincolo de Nipru și salvarea civilizației, dreptății și libertății popoarelor.

Corpul de cavalerie și Corpul de vânători de munte stau la dispoziție pentru operațiuni la est de Nipru.

Brigada blindată, pentru care nu am posibilitatea de a-i completa pierderile materiale suferite, va participa la aceste operațiuni cu

elementele care vor putea fi reorganizate după terminarea operațiunilor contra Odessei, în care este angajată.

Voi lua legătura cu domnul mareșal von Rundstedt, comandantul Grupului de Armate Sud, pentru reorganizarea și aprovizionarea unităților române, care vor opera la est de Nipru.

Cum practic îmi este imposibil să asigur transporturile de aprovizionare, din cauza lipsei mijloacelor de transport auto, rămâne ca ele să fie făcute prin mijloacele de transport germane.

De asemenea, aviația va colabora mai departe cu

83 aviația germană, însă pentru aceasta este absolut necesar a i se completa cel puțin în parte pierderile suferite și a i se asigura mijloacele de aprovizionare.

Pentru siguranța navigației pe partea de vest a Mării Negre, am pus deja toate forțele maritime române la dispoziția domnului amiral Schuster în vederea escortării convoaielor de aprovizionare.

în ceea ce privește Corpul 54 german, el nu a fost nici un moment sub ordinele mele, cu excepția Diviziei 50, pentru curățirea spațiului de la Uceacov. Voi reda și această divizie Armatei XI germană.

2. îmi asum, conform dorinței Excelenței voastre, paza, ordinea și siguranța în teritoriul dintre Nistru și Nipru. Rămâne ca acest teritoriu să fie delimitat spre nord.

3. După cum am făcut cunoscut și domnului ministru von Killinger, nu aș fi în măsură, din lipsă de mijloace și organe pregătite, să-mi iau răspunderea administrației și exploatării

economice a teritoriului decât între Nistru și Bug, aceasta cu atât mai mult cu cât întreg teritoriul țării și mai ales cel al Basarabiei are nevoie totală de refacere și reorganizare administrativă și economică.

4. Pentru a asigura ordinea, administrația economică a teritoriilor ocupate, în vederea continuării războiului, cred absolut necesar a se realiza o conducere unitară și a se înlătura suprapunerile a două autorități.

în consecință, rog pe Excelența voastră să binevoiască a da instrucțiuni precise, care să stabilească că drepturile și răspunderea administrării și exploatării economice între Nistru și Bug, precum și a pazei, siguranței și ordinii în întreg teritoriul dintre Nistru și Nipru revin în întregime subsemnatului.

84

Vă rog să primiți Excelență asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Al Excelenței Voastre devotat,
General LAntonescu (AMAN, fond
1000, dosar 123, fii. 14-15)

Iar după scrisoarea din 24 august a Misiunii Militare Germane către Marele Stat Major Român, prin care confirmă generalului Antonescu primirea de către Fuhrer a scrisorii expediate la 17 august și că este de acord cu propunerile lui I. Antonescu, fiind necesară stabilirea unor înțelegeri, pe care le enumeră.

în baza acestei scrisori și a discuțiilor comune bilaterale, la 30 august 1941, se încheie la Tighina un acord referitor la administrarea

Transnistriei, semnat de generalul Hauffe, din partea Comandamentului Armatei Germane și generalul Mazarini din partea Marelui Stat Major Român, cuprinzând determinarea răspunderilor și modalitățile de exploatare a acestui teritoriu.

Se redă, în continuare, textul acordului româno-german (prescurtat):

Tighina, 30 august 1941

ÎNȚELEGERI

asupra siguranței, administrației și exploatării economice a teritoriilor dintre Nistru și Bug, (Transnistria) și Bug-Nipru (regiunea Bug-Nipru).

La baza înțelegerii stau:

Scrisoarea Fuhrer-ului adresată domnului Conducător al Statului, Ion Antonescu, din ziua de 14 august 1941, scrisoarea șefului Misiunii Militare Germane în România,

85 adresată Marelui Stat Major român din ziua de 24 august 1941.

Discuțiile comune germano-române de la primăria orașului Tighina și necesitățile accentuate cu această ocazie de generalul Hauffe în introducere de a privi toate chestiunile ce se discută sub prisma conducerii comune a războiului.

1. Determinarea răspunderilor.

Sunt răspunzători:

a. In Transnistria - România asupra siguranței administrației și exploatării economice, asupra transmisiunilor și comunicațiilor.

Asupra graniței de nord propusă de conducătorul statului, Mareșal Antonescu, se va

interveni pe cale diplomatică pentru a obține decizia Fuhrer-ului.

b. In teritoriul Bug-Nipru - Germania de administrație și exploatare economică; România de siguranță.

2. Trupe de siguranță.

3. Comunicații și transmisiuni.

4. Administrarea și exploatarea economică în Transnistria.

Administrația în Transnistria se organizează și conduce de către un șef de administrație român, în interesul conducerii comune a războiului, el este legat de indicațiile Comandamentului militar din Transnistria, la cererea acestuia i se pune la dispoziție un funcționar superior de administrație militară german pentru consultări și sprijin.

Exploatarea economică a Transnistriei este o chestiune a autorităților române. Pentru asigurarea stocurilor necesare 86 conducerii comune a războiului, se înființează un organ de legătură al armatei germane la Odessa.

5. Prada de război.

Ce s-a capturat de către trupele române rămâne pradă de război română, iar ceea ce s-a capturat de trupele germane rămâne pradă de război germană. Patru depozite de pradă germană din Transnistria se predau în mâini credincioase române, o parte din prada de război germană a fost predată în Transnistria primăriilor, ei posedă un act asupra acestui fapt. Și această pradă se va lua în primire de către români, în mâini

credincioase.

6. Ofițerii agronomi din Transnistria.

Ofițerii agronomi din armată și care activează în Transnistria în agronomie vor fi cât de curând înlocuiți de către autoritățile române.

7. Evacuarea evreilor.

Evacuarea evreilor peste Bug nu este posibilă în prezent. Ei trebuie, deci, concentrați în tabere de muncă și întrebuințați la lucru, până când, după terminarea operațiunilor, evacuarea lor spre est va fi posibilă.

8. Linia de închidere a frontierei.

Rămâne pe Nistru. închiderea între Transnistria și regiunea Bug-Nipru privește Grupul de Armate Sud.

9. Decontarea furniturilor.

Decontarea furniturilor de orice natură din Transnistria se va lămuri mai târziu, de către autoritățile germane și române competente. întâi de toate este important a contabiliza orice produs și chitanță.

p. Marele Stat Major Român

p. Comandamentul Suprem al Armatei Germane

General de Brigadă

Mazarini Hauffe

Cu toate că oficial administrația civilă în Transnistria a fost înființată la 19 august 1941, prin semnarea decretului nr.l, abia după 30 august 1941, când a fost parafată la Tighina înțelegerea dintre Comandamentul German și Statul Major Român, care detalia probleme legate de securitatea, administrarea și exploatarea

economică a regiunii dintre Nistru și Bug și Bug și Nipru, s-a trecut practic la administrarea provinciei.

La 19 august 1941, sediul administrației Transnistriei a fost stabilit la Tiraspol, Odessa nefiind încă cucerită, iar de abia în luna decembrie a aceluiași an, la aproximativ două luni de la ocuparea orașului, primele departamente ale guvernământului au început să fie transferate la Odessa.

Inițial armata română a asigurat paza militară a regiunii dintre Bug și Nipru, până ce armata germană a organizat Reichkomissariat Ukraina.

în privința Transnistriei, este important de remarcat că acordul de la Tighina permitea, în afara trupelor române de pază, ordine și securitate și existența trupelor germane, pentru îndeplinirea unor funcții speciale.

Comandamentele germane au fost plasate lângă nodurile feroviare, iar soldații germani au asigurat paza depozitelor.

De asemenea, compania de construcții Todt, care construia și repara poduri, căi ferate și șosele, a primit aprobarea de a funcționa cu un eșalon și în Transnistria.

în Oceacov și Odessa au fost stabilite baze navale germane, iar la Golta și la Odessa s-au organizat baze de aviație militară.

Au mai fost instalate în Transnistria și alte unități militare germane de pază, recunoaștere mobilă, precum și 88 comandamentele de etape care mențineau și deserveau unitățile de pe front.

Comandamentele germane, erau conduse de Statul major de legătură (Verbindungsstab) al forțelor germane din Transnistria aflate sub

conducerea unui general, subordonat Misiunii militare germane din România, cu sediul la București.

In procesul din 1946, când Ion Antonescu a fost întrebat dacă i-a dat ordin Guvernatorului Alexianu să pregătească exploatarea Transnistriei pentru o perioadă mai îndelungată, mareșalul a răspuns:

„Se poate să fi dat acest ordin. Când Hitler mi-a cerut, am spus că nu am pretenții teritoriale, însă apoi a apărut o carte - *Istoria Statelor Unite ale Americii* - în care se spunea că războiul este pierdut de către americani și toată lumea era alarmată că Germania va câștiga războiul.

Dacă ar fi fost așa, care ar fi fost consecința? Știți că Germania avea infiltrații prin Cehoslovacia și Banatul nostru și voia să înainteze până la Salonic. Bineînțeles, dacă ajungeau la Salonic, noi am fi fost strânși ca într-un clește. Atunci am hotărât, pentru orice eventualitate, în ipoteza unei victorii germane, să ocup Odessa. în alte condiții nici nu aș fi vrut să intru acolo.”

Din punct de vedere politic, nimeni nu s-a gândit vreodată la anexarea acestui teritoriu României, Transnistria rămânând doar o regiune vremelnic ocupată.

în Consiliul de Miniștri din 20 august 1941, la o zi după semnarea decretului nr.l din 19 august 1941, prin care se înființa administrația civilă în Transnistria, se spune:

„în privința Transnistriei se precizează:

S-a consimțit la o ocupație militară a acestui teritoriu; să exercităm o administrație cu titlu de

gaj politic, economic și militar.

România nu face nici o declarație de anexiune. România a ocupat acest teritoriu pentru un întreit motiv:

Interese de ordin strategic și militar i-au comandat o acțiune peste Nistru.

România trebuie să aibă un gaj economic și financiar, care să-i îngăduie să se despăgubească împotriva statului Rus, pentru vechile creanțe și ultimele prejudicii.

Această ocupație are un gaj politic.”

(arhiva MAE dosar 71 fond URSS voi. 129 pag.l 11)

Iar în Consiliul de Miniștri din 12 noiembrie 1941, se spune:

„Transnistria trebuie să trăiască prin ea însăși, pentru că în țară nu avem rezervele necesare să o alimentăm din nici un punct de vedere, nici agricol, nici industrial și nici comercial.

Transnistria trebuie să asigure hrana și să acopere nevoile trupelor care se găsesc acolo, de asemenea să servească pentru acoperirea într-o măsură cât mai larg posibilă a cheltuielilor de război făcute de noi.

Se va face clar separarea atribuțiilor:

Rolul armatei acolo este numai al pazei și siguranței.

Rolul dl. Alexianu, este un rol politic, economic și administrativ. Deci, în domeniul politic, economic și administrativ, armata nu are nici un cuvânt de spus.”

(arhiva MAE dosar 71 fond URSS, voi. 129 pag.l 12)

Trebuie subliniat statutul juridic ca persoană

publică pe care profesorul universitar G. Alexianu l-a avut în Transnistria.

Am văzut că prin Decretul nr.l din 19 august 1941, a 90 fost numit Guvernatorul Civil al Transnistriei. Prin această numire el devine funcționar public al acestei provincii, angajatul ei, fără a avea contingență cu țara, (vezi precizările stenogramelor Consiliilor de miniștri din 20 august 1941, 13 noiembrie 1941, 23 ianuarie 1942 și 27 martie 1942) Nu a fost niciodată membru al cabinetului Antonescu; la București, în cadrul guvernului, exista un cabinet restrâns pentru Transnistria, format din mareșalul Antonescu, generalul Vasiliu, generalul Dobre și generalul Dumitru Popescu.

Din toate stenogramele Consiliilor de miniștri arătate mai sus rezultă că Transnistria era un teritoriu militar ocupat, fiind o entitate complet aparte de Țara Românească, față de care, spre deosebire de Basarabia și Bucovina, existau granițe ca între două state separate, cu frontiere, puncte de acces și vămi.

Acest teritoriu din punct de vedere juridic era considerat un teritoriu vremelnic ocupat - cu caracter de gaj politic - determinat de probleme cu caracter strategic și militar.

în același context, stenogramele Consiliilor de miniștri mai precizează că în Transnistria exercitarea tuturor măsurilor referitoare la ordine și siguranță, precum și controlul și supravegherea politică, a Prefecturilor și Polițiilor, se face de armată și este încredințată Inspectoratului Jandarmeriei din cadrul Marelui Stat Major, ce se înființează la Odessa.

De asemenea, în Consiliul de Miniștri din 23

ianuarie 1942, se precizează încă o dată, prin punctul de vedere expus de Mihai Antonescu:

„în ceea ce privește Transnistria, nu putem face nici un angajament, căci în acțiunile diplomatice duse de mine, în legătură cu regimul juridic al acestui teritoriu,

91 chiar și în raporturile cu Germania, m-am situat pe ideea că condiția juridică a noastră este aceea a unei ocupații militare.

Când Italia a cerut să trimită un Consul la Odessa, am răspuns că poate trimite un agent cu însărcinări speciale numai pe lângă autoritățile militare. Conform unei reguli de prudență, n-am făcut până astăzi nici un act formal care să însemne voința noastră de anexiune a acestui teritoriu și de exercitare a unei suveranități asupra lui.”

Iar în Consiliul de Miniștri din 27 martie 1942, se mai precizează încă o dată:

„Transnistria este o provincie care se administrează singură și să nu se facă acte de imixtiune în administrația acestei provincii.

Ea se administrează ca o provincie aparte, ca o țară ocupată, unde Bucureștiul nu se amestecă.”

(fond MAE dosar 129 pag. 117-118)

Guvernatorul civil al Transnistriei, începându-și activitatea, a hotărât ca administrația românească să nu introducă sisteme noi de administrare, conform părerilor specialiștilor germani, ci să organizeze și să redea viața așezărilor cu stările de fapt găsite, la care s-au adus anumite corective.

S-a pornit de la principiul de a avea o

administrație activă, care să preia sistemul de lucru găsit, modelându-1 împrejurărilor potrivite, pentru a obține în cel mai scurt timp cel mai eficace randament.

La 25 septembrie 1941, prin ordonanța nr.8 dată în Tiraspol, guvernatorul stabilea modul de organizare administrativă locală a acestui teritoriu astfel:

Toate așezările locale din Transnistria care avuseseră în trecut o administrație proprie formau o comună.

Comuna era condusă de primar, ajutat de sfatul sătesc format din trei locuitori aleși dintre localnici de obștea satului. Primarul însărcina pe membrii sfatului cu conducerea diferitelor servicii ale primăriei, după nevoile locale.

Entitățile umane, care avuseseră organizare administrativă orășenească, rămâneau ca orașe.

Orașul era condus de un primar, ajutat de unul sau doi ajutori de primari, după numărul locuitorilor.

Primarul sau ajutorii de primari puteau fi numiți în orașe de prefectul județului, iar în municipii de guvernator.

Fiecare primărie trebuia să aibă numărul necesar de funcționari, numiți de primar.

O grupare de mai multe comune alcătuia un raion.

Raionul reprezenta o unitate administrativă locală, condusă de un pretor numit de guvernator.

întregul teritoriu al Transnistriei a fost astfel împărțit în 64 de raioane, fiecare județ cuprinzând

un număr de 3-5 raioane.

Delimitările raioanelor s-au păstrat așa cum au fost sub regimul sovietic, deoarece repartizarea pământurilor pentru lucru, organizarea instituțiilor publice, a colhozurilor și sovhozurilor și a întregii industrii era bazată pe această împărțire și orice altă modificare ar fi adus dereglări inutile în funcționarea normală a vieții.

în fiecare raion funcționau:
o secție agricolă
o secție de mecanizare
o secție economică
o secție financiară
o secție a comerțului
o secție a învățământului

o secție sanitară
o secție veterinară
o secție a drumurilor
o secție a poștelor și telefoanelor
o secție a transporturilor
un birou administrativ

Fiecare raion trebuia să aibă numărul necesar de funcționari de specialitate.

O grupare administrativă formată din mai multe raioane forma un județ. Județul era condus de un prefect, ajutat de doi subprefecți, din care unul în mod obligatoriu trebuia să fie recrutat dintre localnici.

Județul reprezenta o circumscripție de dirijare, de coordonare și mai ales de control și

asigurare a unității de acțiune.

Pentru înfăptuirea acestui scop, prefectul avea la dispoziția sa:

un serviciu sanitar

un inginer agricol

un inginer mecanic

un specialist economic

un inspector al învățământului

numărul necesar de funcționari pentru biroul administrativ.

La dispoziția și sub ordinele prefectului stăteau Jandarmeria și Poliția.

Prefectul deținea autoritatea cea mai înaltă din județ. El avea dreptul să aprobe numirea funcționarilor din județul său.

în cadrul normelor fixate de Guvernator, numea primarii și pe ajutorii lor și confirma Sfaturile sătești.

Gruparea administrativă a raioanelor din Transnistria 94

a fost alcătuită astfel încât s-au format 13 județe, și anume:

județul Ananiev	cu capitala la Ananiev cu
județul Balta	capitala la Balta cu
județul Berezovca	capitala la Berezovca cu
județul Dubăsari	capitala la Dubăsari cu
județul Golta	capitala la Golta cu
județul Jugastru	capitala la lampol cu
județul Moghilău	capitala la Moghilău cu
județul Oceacov	capitala la Oceacov cu
județul Odessa	capitala la Odessa cu
județul	capitala la Ovidiopol cu
	capitala la Râbnița cu
	capitala la Tulcin cu
	capitala la Tiraspol

Pentru asigurarea unității de conducere, întreaga administrație din Transnistria stătea sub ordinele Comandamentului de Căpetenie al Armatei, care îl numea pe Guvernator și exercita măsurile și dispozițiile sale prin el.

Guvernatorul își îndeplinea atribuțiile sale printr-un număr (inițial) de 11 Direcții.

Acest număr a fost majorat în decursul timpului prin decizii, pe măsura necesității de organizare rațională și de funcționare neîntreruptă a tuturor activităților aflate în dezvoltare, ajungându-se, în final, la următoarele 23 de Direcții:

Direcția administrației și personalului
Direcția financiară
Direcția muncii
Direcția justiției
Direcția industriei
Direcția industriei alimentare

Direcția comerțului interior
Direcția agriculturii
Direcția culturii
Direcția horticulturii, viticulturii și protecției plantelor
Direcția monopolului alcoolului
Direcția monopolului tutunului
Direcția geniului rural
Direcția regionalei C.F.R.T.
Direcția P.T.T.
Direcția sănătății
Direcția aeronautică
Direcția contabilității
Direcția economiei-transporturilor
Direcția pescăriilor
Direcția construcțiilor
Direcția învățământului
Direcția pădurilor

Sub ordinele Guvernatorului se aflau Poliția și Jandarmeria.

Guvernatorul era ajutat de Secretarul General, care-1 putea înlocui în caz de lipsă. Avea la dispoziția sa un cabinet civil condus de un director, un oficiu de studii și un oficiu de statistică.

Unități administrative cu patrimoniu și gestiune erau: Guvernământul
Municipiul
Raionul
Comuna

Se recunoșteau, de asemenea, gestiuni proprii următoarelor organizații de muncă și exploatare:

obștilor de muncă 96

fermelor, institutelor agronomice și stațiunilor experimentale

Exercițiul financiar începea la 1 aprilie și se termina la 31 martie al anului următor.

Conturile exercițiului financiar expirat, însoțite de acte justificative, se înaintau, cu o dare de seamă, Președinției Consiliului de Miniștri.

Comuna, raionul, municipiul și guvernământul posedau bugete proprii. Bugetul orașului se întocmea de către primar și se aproba de prefect. Bugetul municipiului se întocmea de primar și se aproba de către Guvernator. Municipiile stăteau sub directa îndrumare a Guvernatorului. Orașul Tiraspol a fost declarat municipiu, alături de Odessa, care era și capitala Guvernământului.

In ce privește raionul, bugetul se înainta de către pretor spre aprobare prefectului. In sfârșit, bugetul Transnistriei era întocmit de Guvernator și aprobat de Comandamentul de Căpetenie al Armatei.

O ordonanță specială a stabilit regulile după care urma să se țină contabilitatea publică, iar prin instrucțiuni s-au precizat condițiile de funcționare ale tuturor serviciilor înființate.

Prin ordonanța nr.20 din 4 octombrie 1941 s-a aplicat măsura ca toate proprietățile clădite, curțile, ca și diferitele terenuri cultivate, plantate sau virane, aflate în raza municipiilor, orașelor sau a comunelor din cuprinsul Transnistriei, proprietăți care sub regimul sovietic au aparținut statului sau particularilor dispăruți odată cu retragerea trupelor sovietice, să fie trecute în patrimoniul municipiilor, orașelor sau comunelor

respective, care aveau obligația să inventarieze și administreze toate aceste proprietăți, cu excepția celor care cad în afara razei unităților administrative, ele

 urmând a se administra de către colhozurile respective (gospodăriile colective).

Legătura Guvernământului - cu sediul la început în orașul Tighina și apoi în Odessa - ca și transportul coletelor și corespondenței poștale către și dinspre cele 13 capitale de județe se făcea zilnic cu avioane de tip I.A.R., înglobate în „Escadrila Bugului”, înființată de Guvernământ pentru transportul aerian și deservită de piloți aviatori de elită.

Mai târziu, la 14 aprilie 1943, Guvernământul înființează la Odessa și o școală de pilotaj.

Activitatea notarială - autentificarea și legalizarea actelor - a fost dată în sarcina pretorilor și primarilor, în interiorul circumscripției administrative ce o conducea fiecare.

Primarii municipiilor, orașelor și comunelor rurale erau și ofițeri de stare civilă, îngrijindu-se de înregistrarea nașterilor, căsătoriilor și deceselor.

întreaga administrație civilă din Transnistria a fost deservită, așa cum am arătat mai înainte, de un număr de 7800-8000 de funcționari publici detașați de la diferitele instituții din țară sau angajați direct de Guvernământ și repartizați la sediul Guvernământului, prefecturilor, municipiilor și orașelor, precum și de un număr de 52000 de salariați localnici, care funcționau în serviciile publice, întreprinderile și instituțiile de

stat, prefecturi, raioane, orașe, comune, colhozuri și sovhozuri, uzine și fabrici din toate ramurile de activitate și producție, salariați care au avut o comportare loială și demnă față de administrația românească, sprijinind-o fără ezitare în opera de normalizare a vieții din acest teritoriu.

Nici un act de împotrivire, de dușmănie sau sabotaj 98 nu s-a întâmplat în întreaga perioadă din partea atâtor mii de salariați localnici, ci, dimpotrivă, s-a găsit întotdeauna înțelegere, ajutor deplin și o bunăvoință deosebită !

Iată care a fost răsplata grijii și atenției față de populație pe care le-a manifestat administrația românească în teritoriu, metodele blânde și generoase de conducere, încrederii și apropierii sufletești create cu timpul față de acești localnici, cărora li s-a asigurat o viață liniștită și, în măsura în care a fost posibil, lipsită de neajunsuri.

Retribuirea pe funcții a personalului localnic de toate categoriile a fost stabilită prin diferite ordonanțe emise de Guvernator, la propunerea directorilor de specialitate sau ca urmare a unor ședințe administrative convocate în acest scop; în urma discuțiilor purtate se întocmeau tabelele de salarizare pe fiecare ramură de activitate.

Pentru deplasarea în interesul serviciului a funcționarilor localnici, aceștia primeau, în afară de transport și cazare, diurne de deplasare stabilite diferențiat, între 4 RKKS pe zi, pentru cei cu salarii până la 100 RKKS lunar, 6 RKKS la cei cu salariu de la 100 la 200 RKKS, 8 RKKS pentru cei cu salarii de 200-300 RKKS și 10 RKKS pentru cei cu salarii peste 300 RKKS.

Ținând seama de standardul local de viață, de aportul în serviciu al salariaților, de vechime și

greutățile familiare ale acestora, cu data de 10 octombrie 1942, s-a aplicat o majorare consistentă a tuturor retribuțiilor personalului localnic din Transnistria.

Prin decizia 3108 din 17 decembrie 1942, se acordă tuturor salariaților localnici câte un salariu în plus de sărbătorile Crăciunului, drept recompensă pentru munca, dragostea și devotamentul depus în slujba administrației românești în Transnistria.

De al 1 aprilie 1943, s-au majorat cu 50 % retribuțiile lucrătorilor din fabrici și lucrătorilor cu ziua, ca și ale funcționarilor localnici din municipiile Odessa și Tiraspol.

Prin decizia 4396 din septembrie 1943, se majorează cu 50 % salariile profesorilor și învățătorilor localnici din întreaga Transnistriei

/

CAPITOLUL IV

VIAȚA ECONOMICĂ ȘI SOCIAL - CULTURALĂ

Economia/în administrația civilă a teritoriului dintre Nistru și Bug a fost grefată la început pe sistemul proprietății socialiste existent în acea provincie, care a fost păstrat în parte de administrația română, restructurat însă prin aplicarea unor corective și introducerea unor elemente noi, mobilizatoare, de stimulare a oamenilor muncii, printr-o mai largă și mai dreaptă repartiție a produselor, în raport cu contribuția și munca depusă de fiecare.

Atribuirea către brigăzile din cadrul obștilor de muncă spre exploatare permanentă a terenurilor agricole, ca și arendarea în folosință individuală a unor terenuri, livezi, grădini și vii, participarea la supraproducția obținută în

 sectorul industrial și existența, concomitent

cu industria de stat, a unor instalații, fabrici și ateliere particulare, autorizarea funcționării alături de comerțul de stat și magazinele generale înființate de prefecturi, raioane și primăriile municipiilor, orașelor și comunelor, a unor întreprinderi și magazine particulare au constituit tot atâtea stimulente pentru înviorarea vieții economice din această provincie.

în perioada N.E.P.-ului dintre anii 1920-1924, Lenin a experimentat în Uniunea Sovietică libertatea comerțului, obținându-se unele efecte regeneratoare pentru piața economică paralizată până atunci, încurajarea inițiativelor particulare începând să-și producă efectul. Urmașii lui Lenin însă au desființat sistemul nou introdus, trecând cu hotărâre la metoda anterioară de dirijare centralizată a comerțului de stat, singurul îngăduit.

Deși sistemul politic de conducere a acestui teritoriu de peste Nistru de către administrația românească a fost cu totul diferit față de regimul politic funcțional din țările socialist-comuniste, totuși, sub raport strict al activității economice desfășurată în această provincie, unde s-a păstrat structura existentă a proprietății socialiste, reformele aplicate în anul 1942 de către administrația română reprezentau de fapt *prima breșă în proprietatea și metodele de conducere socialiste, păstrate până atunci neștirbite, prima reformă și reglementare de acest fel din lume care s-a făcut cu 57 de ani în urmă de către Statul Român.*

Este acțiunea novatoare, concepută și experimentată în teritoriul dintre Nistru și Bug, în urmă cu mai bine de jumătate de secol, de gândirea profundă și înțelepciunea mereu activă a unui autentic savant român în probleme de

administrație.

Iată modul de organizare și desfășurare a activității economice în Transnistria, așa cum a fost conceput și aplicat, pentru creșterea ritmurilor procesului de producție în principalele ramuri: agricultura, industria și comerțul.

A. Agricultura

Din suprafața totală de pământ, terenurile utilizate de agricultură, horticultura etc. reprezentau cam următoarele întinderi:

3800872 ha pământ arabil

200000 ha fanețe și pășuni

650000 ha livezi de pomi și vii

200000 ha grădini de legume

200000 ha păduri

100000 ha bălți, islazuri și limanuri sub sate și orașe, exploatate pentru stuf, papură și pescuit.

Restul suprafeței reprezintă terenuri neproductive, drumuri etc.

1. Dându-și seama de superioritatea pământului lucrat în comun și nu fărâmițat în parcele individuale, Guvernatorul Civil, prin ordonanțele nr.5 din 7 septembrie 1941 și nr.8 din 7 octombrie 1941, precizează că, până la reforma agrară, colhozurile (gospodăriile colective) și sovhozurile (fermele de stat) se mențin în organizarea lor existentă. A dispus ca primarii să convoace imediat obștile locale, pentru a alege pe șeful de colhoz și brigadierii - acolo unde nu existau - să ordone șefilor de colhoz strângerea și inventarierea tuturor bunurilor, animalelor și mașinilor care au aparținut colhozurilor și sovhozurilor, luând măsuri pentru întreținerea

și paza lor.

De asemeni, așa cum am arătat mai înainte, agronomii comunali și toate persoanele care au deținut sub orice formă o funcție sau o însărcinare în colhozuri sau

sovhozuri erau obligați să se prezinte de îndată primăriilor, pentru a reîncepe lucrul.

Pentru a stimula activitatea de strângere a recoltei - mult întârziată - și a salva cerealele rămase din cauza operațiilor militare, neculese la timp, s-a stabilit modul de împărțire a recoltei din anul 1941, astfel:

a) din întreaga cantitate recoltată, s-a oprit în primul rând sămânța pentru anul viitor, stabilindu-se următoarele cantități ce urmau a fi reținute:

la grâu de toamnă 120 kg pentru ha
la grâu de primăvară la orzul de toamnă la orzul de primăvară la ovăz la floarea soarelui la porumb la mei
160 kg pentru ha 140-160 kg pentru ha
140 kg pentru ha
120 kg pentru ha
20 kg pentru ha 20-30 kg pentru ha
30 kg pentru ha

La cartofi și la celelalte plante și cereale cultivate, s-a oprit cantitatea de sămânță, care se întrebuința în mod obișnuit în localitatea respectivă.

b) s-a reținut, în cereale, costul muncii făcută cu mașinile și al combustibilului întrebuințat, care a fost fixat pentru acel an astfel:

la grâu - pentru un ha complet lucrat cu mașinile 270 kg

la porumb - pentru un ha complet lucrat cu mașinile 78 kg

la floarea soarelui - pentru un ha complet lucrat cu mașinile 39 kg

la orz -pentru un ha complet lucrat cu mașinile 77 kg la ovăz - pentru un ha complet lucrat cu mașinile 66 kg 104

Acolo unde nu s-au făcut muncile cu mașinile, s-a scăzut din această cotă cantitatea de cereale ce reprezenta munca neefectuată cu mașina.

c) *cantitatea de cereale rămasă s-a împărțit în două: jumătate luând-o colhozul (statul) și jumătate colhoznicii.* Colhoznicii aveau sarcina să transporte și să depoziteze în magaziile colhozului cerealele și să îndeplinească toate celelalte obligațiuni impuse de regulile lucrului în colhoz.

Retribuția muncii pentru produsele animale ale colhozului (lapte, unt, brânză, ouă, carne etc.) s-a fixat în natură la cota de 20 % din aceste produse, ea putând fi făcută și în numerar.

Ținând seama de împrejurările și greutățile cauzate de război, *toate impozitele plătite de colhoznici au fost desființate, rămânând un singur impozit direct de 5 RKKS de ha, pentru colhoznicii care lucrează pământul și au casă și ogradă.* S-a desființat și împrumutul obligatoriu.

Prefecții au fost autorizați ca, acolo unde câmpurile au rămas nelucrate sau au suferit stricăciuni din cauza războiului, să reducă impozitul în raport cu lipsurile constatate.

Primarii au fost obligați să inventarieze și să pună sub pază imediat toate fabricile, morile și întreprinderile de orice fel aflate pe teritoriul comunei. Acele care erau în stare de funcționare trebuiau repuse de îndată în funcțiune, după vechile norme. Cele ce aveau nevoie de reparații trebuiau revăzute și luate măsuri de reparare, spre a putea fi puse în funcțiune.

*

♦ *

Terenurile ocupate de vii, livezi de pomi,

pepiniere de viță și pomi și grădinile de legume trebuiau exploatate

105 după normele din trecut. Viile, livezile și grădinile de legume din jurul caselor sau cuprinse în vatra satului și intrate în colhoz au rămas mai departe administrate de colhoz. Ele au fost date spre a fi lucrate individual actualilor deținători, cele rămase fiind repartizate altor agricultori pentru a fi cultivate. Lucrările trebuiau întreținute curent după indicațiile date de agronomi.

Pentru viile, livezile și grădinile de legume cultivate în mod individual, fără nici un ajutor de la stat, se plătea un impozit în bani sau în produse de 25 RKKS la ha de livadă și grădină de legume neirigabilă și de 50 RKKS la ha de vie și grădină de legume irigabilă, fără alte obligații către stat.

Orice ajutor dat de stat prin colhoz, ca diferitele preparate chimice pentru stropit, carburanți pentru arat etc., se plătea la ridicarea lor.

Viile, livezile și grădinile de legume înființate de colhozuri și care formau suprafețe distincte se cultivau pe mai departe de toți membrii colhozului în comun după normele din trecut, cu deosebirea că se reținea către colhoz pentru stat din produsele obținute costul arăturilor, materialelor chimice și operațiunilor executate cu mașinile statului, socotindu-se la valoarea de 25 RKKS pentru ha de vie sau livadă, 10 RKKS pentru ha de grădină de legume neirigabilă și 20 RKKS pentru grădinile irigabile.

Restul recoltei se împărțea în părți egale între stat și colhoznici. Colhozul repartiza produsele fiecărui membru proporțional cu munca depusă.

Viile tinere erau scutite de orice impunere în

bani sau în natură în primii 4 ani de la plantare; livezile de pruni, cireși, vișini, caiși și piersici în primii 5 ani de la plantare, iar cele de meri în primii 7 ani de la plantare.

2. *în faza a doua de reglementare a activității agricole,* care are loc în anul 1942 - prin ordonanța nr. 55 din 14 martie 1942 - pentru a stimula sârguința depusă în executarea muncilor agricole, pentru o mai dreaptă răsplată în raport cu contribuția, vrednicia și munca depusă de fiecare cultivator de pământ s-au stabilit următoarele măsuri:

Colhozurile s-au transformat în *obști de muncă* care au rămas unități de exploatare indivizibile în hotarele lor actuale și cu administrația și structura existentă atunci. Membrii obștii de muncă s-au grupat pe familii și vecinătăți, formând brigăzi de lucru de 20-30 familii, care au primit spre exploatare cel puțin 200 hectare și până la maximum de suprafață pe care o puteau munci în bune condiții.

Această suprafață era repartizată într-atâtea loturi de pământ, câte câmpuri și feluri de culturi cuprindea planul de cultură al obștii de muncă și împărțită în așa fel încât planul general de cultură al obștii de muncă să nu sufere nici o modificare.

Terenul atribuit brigăzilor de muncă rămânea în permanență atribuit lor. Fiecare brigadă își alegea un conducător dintre membrii săi, confirmat de agronomul comunal. Acesta răspundea față de organele administrative de corecta administrare a brigăzii. El primea și exercita ordinele agronomului comunal cu privire

la efectuarea planului general de lucru și ținea evidența muncii și contribuției de orice fel, depusă de fiecare membru al brigăzii.

Vitele de muncă și de montă au rămas la obștile de muncă, la fel și toate mașinile și inventarul agricol. Ele se dădeau în folosință pe seama și răspunderea brigăzilor și proporțional cu suprafața de pământ defalcată și cu nevoile fiecărei brigăzi.

Produsele se împărțeau după normele stabilite prin

107 ordonanța nr.67 din 18.VI.1942 pentru strângerea și împărțirea recoltei anului 1942.

Aceasta prevedea că:

se va reține în primul rând sămânța pentru anul viitor, așa cum a fost stabilită prin ordonanța nr.5/1941

se va reține în cereale costul muncii făcută cu mașinile și al combustibilului întrebuințat, care pentru anul 1942 s-a fixat astfel:

a) la grupa cerealelor păioase (grâu, secară, orz, ovăz, mei, hrișcă etc.), pentru un hectar lucrat complet cu mașini (arat, semănat, secerat și treierat), 270 kg

b) grupa prășitoarelor și rădăcinoaselor, pentru un hectar lucrat cu mașina, iar culesul cu mâna, 200 kg

c) la grupa plantelor leguminoase, lucrate în același fel ca la grupa b, 150 kg

d) la grupa plantelor textile, industriale și uleioase lucrate cu mașini, pentru un ha 100 kg

Constatarea muncii neefectuate cu mașina și scăderea din cotele de mai sus se făcea de

agronomul comunal și se aproba de pretor.

în caz de calamități, care scad producția agricolă, se scădea și fondul M.T.S. proporțional cu deficitul recoltei.

După operațiile prevăzute mai sus, cantitatea de cereale se împărțea în două, jumătate luând-o brigăzile de muncă și cealaltă rămânând la dispoziția obștii - Guvernământului.

Partea cuvenită brigăzii se împărțea între membrii componenți, proporțional cu munca depusă cu brațele, animalele sau altfel.

Recolta culturilor furajere și fanețele naturale se împărțea astfel: 108

- 20% din suprafață, obștilor comunale, pentru întreținerea vitelor
- 10% din suprafață se vindea pentru vitele sătenilor care au lucrat la recoltarea și cultura câmpului, în schimbul zilelor de lucru
- 70% Guvernământului, în care intrau și suprafețele rezervate pentru recoltat sămânță

*

* *

Tot în anul 1942, prin decizia 362/18 martie, *se reglementează problema arendării locurilor.*

Clădirile, terenurile virane, grădinile, livezile și viile aflate în raza municipiilor, orașelor și satelor din cuprinsul Transnistriei puteau fi date în folosință individuală astfel:

Proprietățile compuse din clădiri, curți, vii, livezi și grădini erau menținute în hotarele vechi și date în folosință, fără a fi divizate.

Se puteau da unei familii până la maximum 5 hectare de pământ, în unul sau mai multe loturi, ținându-se seama de natura imobilelor și fără

distrugerea individualității gospodăriilor.

Persoanele cărora li se dădeau în folosință proprietățile menționate trebuiau să se angajeze că vor respecta întocmai planul de cultură elaborat de organele agricole și că vor întreține imobilele clădite în bună stare, făcând și reparațiile ce se vor impune. Imobilele erau predate cu inventar, iar folosirea lor se făcea sub formă de arendă anuală, cu facultatea de prelungire pe mai departe. Guvernământul primea o arendă anuală în natură.

Arendașii erau obligați să cultive pământul în cele mai bune condiții și să respecte planul de cultură rațională ce li se da.

*
* *

împărțirea recoltei din anul 1943 este stabilită de Guvernământ prin decizia nr.2704 din 21.VI. 1943 care statornicește modul de estimare și de împărțire a culturilor agricole între stat și brigăzile constituite în obști.

Estimarea se făcea de o comisie raională compusă din:

pretorul raionului respectiv, ca președinte;

șeful raionului agricol;

un agronom comunal, ca membru

ei fiind ajutați de reprezentanții obștilor unde se făcea estimarea. Lucrările de estimare se făceau pe culturi, la timp util, urmând a fi terminate înainte de recoltare, rezultatele consemnându-se într-un proces verbal verificat de serviciul agricol județean.

împărțirea recoltei se făcea în felul următor: din întreaga recoltă obținută se reținea necondiționat, pentru toate culturile - exceptând bumbacul - sămânța necesară pentru însămânțarea anului viitor, calculată la hectar, așa cum s-a specificat mai înainte prin ordonanța nr.5 din 7 septembrie 1941.

Nu se reținea sămânța ce a fost cumpărată de Guvernământ din țară și dată obștilor pentru însămânțările de primăvară. Se reținea și se restituia sămânța împrumutată de la particulari.

în baza estimației făcute, din cantitatea rămasă după reținerea seminței, se preda Guvernământului o cantitate fixă la hectar.

De menționat este faptul că, spre deosebire de reglementările anterioare, de astă dată, în cota Guvernământului erau înglobate: 110

fondul M.T.S., adică costul muncii efectuate cu mașini, al combustibilului întrebuințat, etc.;

fondul pentru hrana animalelor obștii;

cota cuvenită statului;

fondul necesar pentru cheltuielile de administrare ale obștilor;

fondul pentru întreținerea invalizilor, bătrânilor și orfanilor.

Cota cuvenită Guvernământului pentru acoperirea fondurilor de mai sus s-a fixat pe culturi, astfel:

după reținerea cantităților de sămânță necesare, se preda Guvernământului 80% din recolta estimată, la următoarele culturi:

grâu de toamnă

secară de toamnă

grâu de primăvară

ovăz, hrișcă, fasole, linte, năut, rapiță, mac, muștar, ricin, cartofi, orez, susan, cicoare și alune americane.

La toate culturile de mai sus, obștilor li se cuvenea 20% din recolta estimată, fără alte sarcini de predare.

b) Tot astfel se preda Guvernământului 70% din recolta estimată, Ia următoarele culturi: orz, porumb, mei, mazăre, soia, floarea soarelui, cânepă de sămânță, cânepă de fuior, sămânță de in, butaș sfeclă de zahăr pentru sămânță, butaș sfeclă de nutreț pentru sămânță, sfeclă furajeră și morcovi furajeri.

Obștenilor li se cuvenea 30% din recolta estimată la toate culturile.

c) Cota cuvenită Guvernământului din culturile de bumbac era de 60%, restul de 40% rămânând obștilor.

d) De la culturile de dovleci se preda Guvernământului 50% din recoltă, restul de 50% rămânând obștilor.

Eliberarea produselor din magazii către obșteni se făcea proporțional cu munca prestată de fiecare membru al obștii.

Recolta de furaje vivace și anuale rămasă după rezervarea cotelor pentru sămânță se împărțea astfel:

- 70% revenea Guvernământului
- 30% revenea obștenilor pentru hrana vitelor.

După aceleași norme se împărțea recolta de paie de la cereale și leguminoase. Tulpinele de floarea soarelui rămâneau în întregime obștenilor

pentru acoperirea nevoilor de combustibil.

Recolta ce se obținea din „loturi” se împărțea astfel:

40% Guvernământului

60% obștenilor.

Prin „loturi” se înțeleg culturile făcute pe porțiuni mici de teren, variind între 1000 - 2500 m date locuitorilor drept completare la grădinile lor din jurul locuințelor, în terenul obștilor din vecinătatea satelor. Din recolta acestor culturi nu se reținea sămânța.

Din culturile făcute în grădinile îngrădite din jurul caselor nu se reținea nimic. Toată recolta de pe aceste terenuri revenea locuitorilor.

De remarcat este atenția mare și obiectivitatea ce se punea la estimarea recoltei pe câmp. Nu se admiteau în nici un caz subestimări sau supraestimări de recolte față de ceea ce se obținea în mod real pe câmp.

Aceasta, pentru motivul că în primul caz era prejudiciat Guvernământul, în timp ce în cazul supraevaluărilor cota ce revenea obștilor ar fi fost insuficientă pentru nevoile de alimentație, lucru ce ar fi provocat mari nemulțumiri în sânul populației.

în consecință, lucrările de estimare erau considerate 112 lucrări de bază în operația de împărțire a recoltei, de aceea estimarea trebuia făcută numai pe bază de consultări largi, cu oameni versați în agricultură și numai pe baze pur științifice.

Estimarea trebuia făcută în timp util, adică numai atunci când se putea deja aprecia ce recoltă se va obține și numai conform instrucțiunilor tehnice precise și nu „după ochi”

sau alte metode empirice, ce puteau duce la eroare.

Directorul Serviciului Agricol județean precum și tot personalul tehnic de la Prefectura de județ trebuiau să conducă personal lucrările de estimare pe teren, comisia purtând întreaga răspundere a exactității acestor lucrări.

Iată, așadar, măsuri importante referitoare la împărțirea recoltei, reflectând raporturi de muncă echitabile și cinstite, între stat și obșteni, formulate în principiul: să nu subestimezi din exces de zel recolta, prejudiciind statul, dar nici să supraestimezi rezultatele ce se vor obține, păgubind obștile printr-o mai mică cantitate ce li s-ar cuveni și provocând nemulțumiri.

*

* *

Așa cum s-a arătat mai sus, prin înlocuirea colhozurilor cu obștile, țăranii lucrau pământul grupați pe familii, în brigăzi de muncă, refăcându-se astfel spiritul de familie, solidaritatea dintre toți membrii și mărindu-se prin aceasta puterea de muncă și producția.

Terenul atribuit brigăzilor de muncă rămânea în permanență atribuit lor. Țăranii nu mai erau plătiți pe zile de muncă, ci recolta se împărțea în raport cu produsul pământului pe care-1 lucrau.

Locuitorii luau vitele în îngrijirea personală și se ajutau cu ele la munca câmpului și la transporturi.

Fermele de stat agricole, pomicole, zootehnice, piscicole, viticole și pentru creșterea

oilor urmăreau scopul pe care-1 fixa Guvernământul. In special fermele agricole aveau îndatorirea de a pregăti semințele cele mai bune pentru obști, de a face experimente cu plante noi, a căror cultivare se încerca, iar cele zootehnice trebuiau să crească vitele cele mai frumoase, asigurând păstrarea rasei.

Pentru a se putea obține o cultură cât mai bună, a realiza un progres în agricultură, s-au redeschis și reînființat peste tot institute agronomice și laboratoare de cercetare.

La 23 mai 1942, se înființează, în cadrul Direcției Agriculturii, Serviciul Institutelor și Stațiunilor Experimentale, cuprinzând 9 institute și 10 stațiuni experimentale, repartizate pe întreg teritoriul provinciei.

S-a reușit, de asemeni, cu stăruințe mari, să se refacă sistemul de irigație distrus de război, în special stațiile de pompare care serveau pentru irigații.

*

* *

3. în sfârșit, trebuie să arătăm că, spre finele anului 1943, s-a trecut la faza *a treia de reglementare a activității agricole,* printr-un Decret al Mareșalului, purtând nr. 9 și semnat la Odessa la 15 iunie 1943, prevăzând împroprietărirea țăranilor și repartizarea locuințelor orășenilor în deplină proprietate. Prin acest act, ca și prin Ordonanța nr. 138 din 6 octombrie 1943 a Guvernatorului Civil al Transnistriei, de punere în aplicare a Decretului nr. 9, se dădeau instrucțiunile de dare în folosința proprie locuitorilor a pământurilor rurale ce le-au fost atribuite anterior în brigăzile de muncă.

Bucharest, le 2 juillet 1943

DIRECTION DES AFFAIRES POLITIQUES & COMERCIALES EUROPE

M.HENRY SPITZMULLER, CHARGE D'AFFAIRES DE FRANCE EN ROUMANIE

N° 82 A SON EXCELENCE M. PIERRE LAVAL, CHEF DU GOUVERNEMENT, MINISTRE SECRETAI- RE D'ETAT AUX AFFAIRES ETRANGERES.

A.S. du voyage du Marechal Antonesco en Crimee et en Transnistrie.

Comme je l'ai indique par ma communication n°236 du 11 juin, le Marechal Antonesco vient de se rendre en Crimee pour y inspecter les tropes roumaines.

A son retour, il a passe plusieure jours en Transnistrie et, le 15 juin, il a preside ă Odessa une conference â laquelle assistaient M. Alexianu, Gouverneur de Transnistrie, et Ies principaux fonctionnaires de cette Provincie. A cette occasion, le Conducător a appose sa signature au bas d'un decret que la presse qualifie d'„epocal" et prevoit la repartition des terres et des immeubles entre les paysans, ouvriers et fonctionnaires de Transnistrie, moyennant une indemnite annuelle en nature ou en argent. Ce decret precise que les terres ne sont pas donnees aux paysans en pleine propriety et qu'ils n'auront que 1'exploitation, cet avantage pouvant leur etre

retire au cas ou ils ne se montreraient pas capables d’entretenir les proprietes qui leur sont remises. 11 ajoute

115 egalement que seuls les qui auront fait preuve de bonne volonte dans leur travail et qui auront eu ,,une attitude correcte ă 1’egard de farmee et des autorite roumaines” pourront beneficier des dispositions du decret.

En outre, celui-ci garantit la liberte des cultes, des arts et de 1’enseignment qui devra, precise-t-il, etre donne dans la langue matemelle des enfants. Enfin, il garantit la liberte "du commerce.

Le voyage du Marechal Antonesco a foumi ă la presse 1’occasion de publier de longs reportages du front glorifiant la bravoure des soldats roumains et decrivant en termes enthousiastes leur ardeur du combat. Il est clair que la propagande roumaine s’est efforcee de la sorte de rechauffer une ardeur qui n’a fait que decroitre au cours de ces demiers mois et en particulier depuis le desastre de Stalingrad. Mais cette tentative ne semble pas avoir rencontre beaucoup de succes, 1’opinion publique ne se preoccupant plus deormais des peripeties d’un lutte qui est de plus en plus impopulaire que pour en reclamer la cessation immediate et ă tout prix./.

Communique a:

BUDAPEST

SOFIA

ANKARA

Pentru pământurile ce se dădeau în folosință proprie, urma să se plătească anual o indemnizație în natură sau în bani,

corespunzătoare nevoilor de administrație și de dezvoltare a ținutului. Locuitorii ce primeau pământuri în folosință proprie erau obligați să le cultive în obști, după planul de cultură fixat de agronom.

Folosința proprie a pământurilor arabile era un drept 116 al persoanelor ce beneficiau de decret, *având ca obiect posibilitatea de a se bucura în mod absolut, exclusiv și fără termen, de produsul unui lot indiviz din pământul arabil al obștii.*

Lotul indiviz urma să se determine ca întindere, însă el nu se concretiza în fâșii unice sau risipite.

întinderea lotului ce se da în folosință proprie era în raport cu vrednicia persoanei beneficiare, sarcinile sale familiare, sarcinile sociale, întinderea pământului obștii și numărul locuitorilor îndrituiți.

Folosința lotului indiviz din pământul obștii urma să se atribuie întregii gospodării ca unitate, reprezentată de capul de familie, prin gospodărie țărănească înțelegându-se orice unitate de exploatare agricolă al cărei membrii componenți erau uniți prin rudenie. *Toți membrii component ai gospodăriei, majori, aveau drepturi egale asupra lotului, lot care se putea transmite prin succesiune în ordinea prevăzută de lege.*

întinderea lotului indiviz ce urma să se atribuie în folosință proprie unei gospodării, pe numele capului de familie, se determina luându-se ca normă constantă *totalul unităților de măsură reprezentând dreptul de folosință proprie.*

Unitățile de măsură se atribuiau și se calculau astfel:

unei persoane căsătorite, care nu și-a format gospodărie separată, i se atribuiau 100 unități;

unei persoane majore necăsătorită i se atribuiau 75 unități;

unui copil minor i se atribuiau 50 unități;

pentru fiecare mașină agricolă, vită de tracțiune, cap de vacă sau vită tânără-bovină sau cabalină și căruță se atribuiau 5 unități.

Cifra reprezentând întinderea suprafeței totale a masivului arabil al obștii se împărțea la totalul unităților ce se atribuiau tuturor gospodăriilor, obținându-se astfel *suprafața unei unități de măsură.*

Pentru a determina mărimea lotului indiviz ce urma să se dea în folosință proprie unui cap de familie dintr-o anumită obște, suprafața unei unități de măsură obținută în acea obște se înmulțea cu numărul unităților ce s-au atribuit gospodăriei respective.

Suprafața astfel obținută reprezenta întinderea lotului indiviz ce i se da în folosință proprie unui cap de familie.

După aceleași principii se dădeau în folosință proprie:

viile, livezile și grădinile exploatate în cadrul obștii de muncă;

viile, livezile și grădinile care au aparținut particularilor și care au fost înglobate în colhoz sub regimul sovietic.

Loturile de pământ și grădinile necolectivizate sub regimul trecut, dar lăsate în folosință personală a membrilor colhozului, *urmau a se da în proprietatea deplină a capului de familie,*

conducător al gospodăriei.

Grădinile, livezile și viile, precum și oricare terenuri plantate sau virane aflate în perimetrul municipiilor, comunelor urbane sau în subordinea lor, trecute sub administrațiile primăriilor municipale sau urbane, ori aflate în folosință individuală prin ordonanțele și deciziile anterioare ale administrației, se dădeau în folosință proprie. Folosința proprie a acestor bunuri, pentru fiecare locuitor împroprietărit, putea să aibă o întindere maximă de până la două hectare (grădini, livezi și vii).

118

Continuăm acum cu problema nu mai puțin importantă a reglementării *retribuirii muncitorilor de la fermele de Stat (fostele sovhozuri) și asigurarea condițiilor de viață a muncitorilor din aceste unități agricole de exploatare,* care s-a făcut prin decizia nr. 362 din 18 martie 1942.

Salarizarea lor s-a fixat în bani și alimente:

muncitorii agricoli permanenți și sezonieri erau salarizați cu o retribuție lunară în bani, cuvenită după prețul uzual în regiune și un tain lunar de alimente, în natură, de 8 kg cartofi, 4 kg fasole și 30 kg produse alimentare;

muncitorii zilieri erau plătiți după ziua de lucru, cu prețul uzual al regiunii, femeile fiind plătite cu 0,80 din plata zilei de lucru a unui bărbat matur, primind tainul în alimente la fel ca muncitorii permanenți și sezonieri;

pe lângă salarizare și tain, muncitorii sezonieri și permanenți primeau 1000 m^2 de fiecare, teren de grădină, în mod gratuit, pentru folosință proprie;

pentru muncitorii zilieri, permanenți și sezonieri fără familie, care renunțau la tainul în alimente, administrațiile fermelor erau obligate să prepare masă comună gratuită pentru acei lucrători.

*
* *

Conform ordonanței nr. 115 din 22 mai 1943, fiecare gospodărie particulară era îndreptățită să aibă în proprietate următoarele animale:

o vacă cu lapte și un vițel;
doi cai sau doi boi;
cinci oi și cinci miei;
o capră cu ied;

119 cinci stupi de albine sistematici sau zece stupi primitivi; un număr nelimitat de păsări.

Pretorii raionali puteau lăsa în folosință gospodarilor una până la două vaci în plus.

Pentru vitele aflate la locuitori, Guvernământul dădea de la obști o cotă parte de furaj, proprietarii aveau dreptul să crească tineretul provenit de la animalele lor până la vârsta de:

3 ani pentru cabaline;
3 ani pentru bovine;
9 luni pentru porcine;
1 an pentru ovine și caprine.

Pe măsura împlinirii vârstelor indicate, locuitorii erau obligați să vândă animalele care depășeau numărul realizat mai sus, pe baza autorizațiilor scrise eliberate de primării.

Prin ordonanța nr. 136 din 5 octombrie 1943, se reglementează consumul de came proaspătă (bovine, porcine, ovine) la 3 zile pe săptămână, în

rație de 0,900 kg de persoană.

Produsele de came proaspătă, mezeluri, precum și carnea de pasăre și pește erau libere la vânzare și consum, fără nici o restricție.

Agricultura din Transnistria *fiind legată de inventarul și capacitatea de muncă a mașinilor agricole,* care în majoritate erau distruse de război, s-au luat măsuri imediate de adunare, clasificare și inventariere a stocurilor de mașini, tractoare și piese de schimb găsite și apoi repartizarea lor pe județe. Concomitent cu aceasta, s-a trecut la inventarierea pieselor de schimb pentru mașinile agricole, aflate în depozitele de la Tiraspol și Odessa.

Potrivit datelor specificate în „Cronica” nr. 10-11-12 editată de Serviciul Presei Guvernământului, ca număr 120 festiv la împlinirea unui an de la instalarea administrației românești în această provincie, Direcția Agriculturii raportează că, „de la cele 800 tractoare găsite în toamna anului trecut funcționând, astăzi lucrează peste 4500 tractoare[44].

în tot acest timp, lucrul în M.T.S.(Stațiune de tractoare și mașini agricole) și M.T.M.(Stațiuni de reparat utilajul agricol) a început, reparând majoritatea tractoarelor și mașinilor ce aparțineau fostelor colhozuri (obștii) și sovhozuri (ferme de stat).

Prin Direcția Comerțului și a Industriei, s-au *comandat din fără piesele ce nu se puteau confecționa în atelierele de aici, carburanții necesari și toate materialele ce nu se găseau pe piața Transnistriei.*

La tractoarele indigene, s-au adăugat și o

parte din cele *1100 tractoare importate de către Guvernământ din Elveția,* de la firmele Hans Hurliman, tractoare de tipul Hiirliman și Vewey, ultimul tip, de 65 H.P. O mică parte dintre aceste tractoare au fost importate și din Germania.

Importul acestor tractoare a fost făcut de Guvernământ, în compensație cu turte oleaginoase de floarea soarelui, porumb degradat și mei - folosite de elvețieni ca nutreț pentru.vite - la prețurile fixate de către Ministerul Economiei Naționale.

Din aceste turte, s-a acoperit valoarea tractoarelor livrate, restul de fonduri în valută fiind depuse la Ministerul de Finanțe.

Tractoarele elvețiene au început să sosească în luna mai 1942 și au fost distribuite imediat, în special în județele din sudul Transnistriei, pentru lucrările mecanizate ce trebuiau executate în aceste zone, pe o suprafață foarte mare și într-un termen foarte scurt din sezonul însămânțărilor, climatul local nepermițând prelungirea

121 lucrărilor agricole fără periclitarea recoltei.

De menționat este și faptul că din cauza iernii anului 1941-1942, excepțional de grea și a înghețului de primăvară, cca. 40% din culturile de grâu de toamnă și 20% din culturile de secară au trebuit să fi răsturnate în primăvară și semănate cu alte plante.

în același scop, s-a cumpărat și adus din țară cantitatea de 376 vagoane de diferite semințe de primăvară.

La aceste împrejurări s-a mai adăugat și alt factor neprevăzut: prelungirea iernii, care a avut ca efect întârzierea venirii primăverii cu cca. 30

de zile. Cu toate acestea, planul de cultură a fost realizat, datorită spiritului de organizare și de muncă.

Prioritate la distribuirea tractoarelor sosite din Elveția au avut județele Odessa și Ovidiopol, unde s-au repartizat cele mai perfecționate și mai multe tractoare sosite din import, respectiv mărcile Vewey Diesel de 65 H.P. și Hiirrlimann de aceiași putere, amândouă având același tip de motoare Saurer-Diesel.

Toate aceste tractoare fiind echipate cu roți pneumatice se puteau folosi și ca rutiere.

Tot în aceste județe s-au repartizat și 80 din cele 100 buc. batoze noi pentru cereale procurate de Guvernământ din import, pentru Transnistria.

în paralel cu aceasta, o parte din tractoarele de tip rusesc deteriorate, aduse din Transnistria în țară de către Serviciul de Capturi - Odessa, au fost reparate, puse în funcțiune și trimise înapoi.

Din inițiativa Guvernământului s-au organizat în țară, cu acordul Guvernului Român, un număr de 11 centre de motocultură, unde au fost distribuite o parte din tractoarele importate de către Guvernământ și sosite mai târziu.

Aceste centre de mecanizarea agriculturii în țară, înființate de Guvernământ, au constituit primul pas spre mecanizarea agriculturii românești.

Concomitent cu această acțiune, Guvernul Român, pentru a spori producția agricolă și a face posibilă comasarea loturilor individuale de pământ prea fărâmițate, prin Legea nr. 488/1942 pentru organizarea obștilor agricole, publicată în Monitorul Oficial nr. 144 din 24 iunie 1942,

acordă posibilitate sătenilor din țară să se asocieze în obștii agricole constituite din cel puțin 15 proprietăți, pentru a-și putea procura în comun mașini agricole perfecționate, semințe și vite de bună calitate și a realiza de pe terenurile comasate, prin execuția superioară și la timp a lucrărilor agricole, producții mai mari și recolte de calitate mai bună.

Centrele de motocultură au fost dotate fiecare cu câte un atelier de reparații sumare pentru intervențiile curente, cu excepția marelui atelier de la Ciulnița construit din nou, cu secții de turnătorie fontă, bronz, aluminiu, uzinaj piese, asamblare și rodare motoare, având o capacitate de 50 buc. tractoare pe lună, plus mașinile anexe. Acest atelier era deservit de cca. 200 oameni și avea dimensiunile unei uzine. El era menit să confecționeze în special toate piesele de schimb pentru tractoarele de fabricație sovietică, care se trimiteau, pe măsura reparării lor, în Transnistria. O a doua unitate de acest fel, însă cu o capacitate mult mai mică decât Ciulnița, a fost înființată la Titu (Dâmbovița).

Județele din țară în care s-au înființat și amenajat asemenea centre de motocultură au fost:

Ialomița (Călărași și Ciulnița)
Ilfov (Budești)

Vlașca (Singureni)
Teleorman (Alexandria)
Romanați (Caracal și Balș)
Olt (Slatina)
Dâmbovița (Titu)

Dolj (Băilești și Pielești)
Mehedinți (Strehaia)
Buzău (Buzău)
Râmnicul Sărat (Mihăilești)

încă de la începutul activității lor, aceste centre au început să se întrețină singure din încasări, executând lucrări pentru particulari și fermele de stat ce nu aveau inventar mecanizat.

Prin decizia Guvernământului nr. 2885 din 3 iulie 1943, se fixează prețurile ce se vor percepe în țară pentru lucrările de secerat, treierat și arat efectuate cu mașinile de la Centrele de motocultură ale Guvernământului din țară.

După insurecția armată de la 23 august 1944, prin înaintarea frontului de la est spre vest, armatele au rechiziționat o bună parte din tractoarele noi importate - ce se pretau foarte bine la tractarea tunurilor și vehiculelor militare - descompletând parcul de mașini al centrelor nou înființate și anulând prin aceasta acțiunea începută pentru mecanizarea agriculturii în țară.

De menționat că, pentru majoritatea centrelor înființate, s-au repartizat și un număr de 46 batoze noi, procurate tot din import de către Guvernământ.

în luna aprilie 1944, a sosit din Elveția - peste cele 1100 buc. tractoare importate - încă un lot de 100 tractoare Hurlimann Diesel de 65 H.P. cu roți de cauciuc, în vama Curtici (Arad), dar, în loc să fie dirijate în țară, au fost luate de armata germană pentru front.

B. Industria

Fiind sub regim de ocupație militară, ordinea publică și justiția din Transnistria erau asigurate de către armată, în timp ce administrația civilă avea sarcina să organizeze și să conducă problemele de administrație a teritoriului și viața economică din această provincie.

Acest teritoriu avea o structură economică cu totul deosebită față de cea europeană și românească.

Economia agrară a provinciei, industria și comerțul erau conduse de către stat (Guvernământ).

Pentru ca producția să nu sufere prin schimbarea sistemului de conducere, administrația românească s-a substituit regimului sovietic existent până la ocuparea teritoriului, păstrând în parte proprietatea socialistă și dirijând de aici înainte activitatea colectivă din agricultură, industrie și comerțul provinciei.

în toate aceste sectoare însă, așa precum s-a arătat mai înainte, s-au făcut modificări și s-au restructurat metodele clasice de conducere și modul de stimulare a muncii în raport de contribuția fiecăruia, asigurându-se, în același timp, dezvoltarea și funcționarea în paralel a activității de stat cu cea particulară, obținându-se astfel o înviorare a producției și rezultate mai bune în toate direcțiile.

Deși industria din Transnistria a fost aceea care a suferit cel mai mult de pe urma războiului, administrația românească a reușit în timp de un an să repună în funcțiune aproape întreaga industrie de dincolo de Nistru.

S-a avut în vedere utilizarea elementului autohton, adică a specialiștilor, a muncitorilor

calificați și necalificați

125 localnici, cadrele de conducere și îndrumare fiind aduse din țară.

Distrugerile din cauza operațiunilor militare au fost mari, la care s-au adăugat și alte cauze ca: demontarea unor mașini și piese esențiale din fabrici și transportarea lor de către trupele sovietice în retragere, în alte regiuni ale U.R.S.S., descompletând astfel ansamblul întreprinderilor.

Situația industriilor la preluarea administrației Transnistriei, sub raportul grupării lor pe întinsul provinciei, a fost de 70% din total la Odessa și numai 30% în restul teritoriului.

Repartiția industriilor transnistrene pe specialități era următoarea:

- alimentară 35%
- metalurgică și tehnică 36,5%
- chimică și textilă 16,5%
- diverse alte industrii 12%

în primul rând a fost pusă în funcțiune industria alimentară, adică: fabricile de unt, lapte pasteurizat, conserve de pește, conserve de legume, fabrici de marmeladă, fabrici de mezeluri, fabrici de ulei vegetal, de zahăr și alte asemenea obiective industriale alimentare.

S-au făcut investiții extraordinare pentru ca aceste instalații să poată să funcționeze în condiții optime și ele reprezentau mărturia muncii și străduinței ce s-a depus în acest scurt interval de timp pentru a fi redate producției.

Industria metalurgică a fost de asemeni pusă pe picioare. Marile fabrici pentru repararea tractoarelor, mașinilor agricole și pentru confecționarea pieselor noi de tractoare s-au pus

în funcțiune, dând rezultatele cele mai bune. Aceasta, întrucât atelierele de reparații județene nu puteau efectua reparații capitale, nefiind utilate cu mașini 126 speciale și neputând să asigure fluxul tehnologic, începând cu turnarea, uzinarea și montarea pieselor vitale și până la rodajul motoarelor și livrarea lor gata pentru lucru.

De aceea, toată atenția a fost îndreptată spre punerea în funcțiune a celor trei mari fabrici de piese de schimb și motoare ce se aflau în Odessa și anume: „Krasny-Signal”, „Profmtem” și „Kinap”, precum și a fabricii „Ghen” de pluguri, semănători etc.

Pe lângă fiecare capitală de județ funcționaseră sub sovietici câte una sau mai multe M.T.S.-uri și M.T.M.-uri.

La preluarea sectorului industrial de către administrația românească, starea fizică bună atât a parcului de mașini, cât și aceea a atelierelor de reparații reprezenta maximum 10-15% din capacitatea totală.

Prin încadrarea mecanicilor de toate specialitățile cu retribuții bune și prin cointeresarea acestora cu cote de produse agricole pe care aveau dreptul să le valorifice după bunul lor plac la piața liberă sau la stat, s-a reușit să se pornească la lucru într-un ritm accelerat, căiitându-se punerea imediată în stare de funcționare, atât a atelierelor de reparații, cât și a parcului de tractoare, pentru care s-au confecționat foarte multe piese în țară, activitatea atelierelor de acolo fiind încă redusă la acea dată.

S-au repus în stare de funcțiune 68 de stațiuni de mașini și tractoare ce erau distruse de război

și 18 ateliere mari de reparații pentru mașini și tractoare.

*

* *

Lucrătorii din fabrici, întreprinderi, ateliere și stabilimente industriale de orice fel, *care depășeau planul de lucru fixat, reușind să sporească producția, puteau obține un procent de 25% din valoarea acestei supraproducții.*

Participarea se făcea sub formă de premii în bani sau produse, în cazul când, deși nu s-a depășit planul de producție, s-a depus totuși o muncă și o stăruință extraordinară, care merita să fie îndeosebi răsplătită.

Toți lucrătorii și funcționarii, care reușeau să pună în funcțiune fabrici noi, sau noi mijloace de producție, sau îmbunătățeau producția în fabricile și întreprinderile existente, obțineau prime mari de încurajare.

*

* *

Concomitent cu industria de stat, prin ordonanța nr. 12 din 22 septembrie 1941 și ordonanța nr. 108 din 2 februarie 1943, *se autoriza funcționarea întreprinderilor industriale particulare în baza autorizației* dată la început de primarii municipiilor, de prefecții de județe în orașe și de pretori la sate, iar mai târziu în baza autorizației Guvernământului, dată prin Direcția Industriei. Autorizația se elibera solicitanților care prezentau garanția capacității tehnice și financiare.

întreprinderile autorizate erau obligate să comunice Direcției Industriei:

personalul tehnic și administrativ responsabil;

producția din 15 în 15 zile;

orice schimbare în activitatea întreprinderii.

Aceste întreprinderi industriale trebuiau să țină evidența producției zilnice, desfacerea produselor, prețul de cost, materii prime folosite și sursa de procurare, iar la finele anului să încheie bilanțul.

Industriile autorizate dădeau prioritate comenzilor făcute direct de către Guvernământ.

Impozitul stabilit de Guvernământ asupra veniturilor realizate era de 20%.

Pentru a ilustra raportul dintre fabricile și întreprinderile administrate de stat (Guvernământ, primărie și armată) și cele administrate de particulari, redăm mai jos, după catalogul întocmit de Direcția Industriei din Guvernământ privind „întreprinderile industriale din Transnistria”, situația ce rezultă privitor la modul de administrare a fabricilor și întreprinderilor din municipiul Odessa.

Totalul fabricilor în funcțiune în municipiul Odessa 226, din care:

administrate de Guvernământ 88 adică
administrate de primărie 39%
administrate de armată 45 adică
administrate de sectorul particular 83 adică 37%

în același municipiu Odessa, din totalul de 32 de mori în funcțiune, majoritatea de tip țărănesc, 13 adică 41% erau administrate de stat, restul de 19 mori adică
59% erau arendate particularilor. *

* *

De-a lungul anilor de după război, s-a comentat și s-a pus în sarcina Guvernământului Civil acțiunea de evacuare din acel teritoriu în țară a unor instalații industriale, utilaje și materiale, care, desigur, după încheierea armistiț-iului, au fost restituite în bună stare și predate U.R.S.S.-ului în conformitate cu art. 11 din Convenția de Armistițiu.

Pe tema evacuării unor bunuri, s-au lansat atâtea informații răuvoitoare și atacuri la adresa Guvernământului, folosindu-se nu o singură dată verbal sau prin presă și termenul de „jaf”, fără ca opinia publică să fie pusă în cunoștință de cauză

despre adevăratul substrat al problemei.

Chiar la procesul din mai 1946, președintele Completului de judecată s-a adresat cu acest termen Mareșalului

Ion Antonescu, la care acesta a dat următorul răspuns:

„Nu s-a făcut nici un jaf. Era dreptul ocupantului. Ocupantul trăiește în teritoriul ocupat și acolo unde duce operațiile militare”.

în realitate, această acțiune de evacuare a unor bunuri a fost dată chiar de la început în sarcina armatei, care a procedat după dispozițiile primite și ținând seama strict de reglementările internaționale cu privire la bunurile considerate drept captură de război.

în baza propunerii Ministerului Apărării Naționale - Subsecretariatul de Stat al înzestrării Armatei - prin Jurnalul Consiliului de Miniștrii nr. 1403 din 3 decembrie 1941, publicat în Monitorul Oficial nr. 296 din 13 decembrie 1941. s-a autorizat înființarea la Odessa, pe data de 1 noiembrie 1941, a unui „serviciu de capturi și recuperări Odessa” depinzând direct de Marele Cartier General. Acest serviciu era condus de un ofițer superior, având ca atribuții:

Inventarierea instalațiilor, întreprinderilor și materialelor din Odessa.

Depozitarea unora din bunuri și conservarea lor, fie pentru a fi puse în funcțiune și folosite pe loc, fie pentru a fi evacuate unele din acestea care nu erau necesare traiului și nevoilor trupelor și populației, în țară, la vest de Nistru.

Repartizarea lor pe departamente urma a se

face de către Marele Cartier General, pe baza situațiilor trimise de Serviciul de Capturi.

Acesta a fost Organul instituit, care s-a ocupat de problema evacuării unor bunuri, considerate conform legilor militare și reglementărilor internaționale drept captură de război.

130

După instalarea Guvernământului Civil, acesta s-a ocupat de administrarea teritoriului, de refacerea instalațiilor, uzinelor și utilajelor distruse de război sau avariate și descompletate în timpul retragerii trupelor rusești și punerea lor în funcțiune.

Sume enorme s-au cheltuit cu punerea în funcțiune a fabricilor și uzinelor distruse în urma războiului, cu repararea mașinilor și tractoarelor, completarea pieselor deteriorate sau lipsă, cele mai multe fiind aduse sau confecționate în țară la noi, până la punerea în funcțiune a atelierelor de reparații din Transnistria și atingerea de către acestea a parametrilor normali.

Numai către sfârșitul activității de guvernare civilă a Transnistriei, adică în a doua jumătate a anului 1943, în scopul salvării utilajelor de distrugerea unui nou val de operații militare ce se prevedea că vor trece peste acest teritoriu, prof. G. Alexianu, Guvernatorul Transnistriei, a inițiat următoarea unică măsură de acest fel:

încă din vara anului 1943, după victoriile obținute de Uniunea Sovietică la Moscova, la Stalingrad, în Caucaz, Orei și Kursk, se prevedea că germanii, în continuă „retragere și repliere”, vor pierde frontul din partea de răsărit a Europei.

„Pentru a preveni distrugerea bunurilor puse

cu atâta trudă și cheltuială în stare de producție și spre a dovedi buna credință a administrației românești din acest teritoriu - relatează avoc. Mihai. Rotaru, fost Director al Administrației și Personalului din Guvernământul Transnistriei - s-au dat dispoziții scrise, în mod secret, ca din vreme să se caute oameni de încredere localnici care să preia administrarea uzinelor, fabricilor, fermelor etc. Să se încheie procese

131 verbale în limba română și în limba rusă, în care să se arate clar:

în ce situație se afla fabrica, uzina, ferma etc. în momentul când a fost preluată de administrația românească (dacă e posibil să se anexeze și fotografii);

ce sume de bani s-au cheltuit pentru punerea în stare de funcțiune a acestor bunuri;

dacă unele din ele au fost evacuate în țară și unde anume au fost duse, spre a putea fl identificate și aduse înapoi după război.”

Dispozițiile acestea au fost date tuturor prefecților, pretorilor, directorilor. S-au găsit oameni localnici de bună credință și la Guvernământ au început să sosească câte un exemplar din aceste procese verbale.

Un astfel de document este deosebit de concludent, motiv pentru care îl redau în întregime:”

PROCES VERBAL

Astăzi 9 noiembrie 1943

Noi, colonel Ioan D. Constantinescu, Prefectul Județului Oceacov din Guvernământul

Transnistriei, asistat de domnul Vasile Dragomir subprefectul acestui județ.

Având în vedere ordinul Guvernământului Transnistriei, Direcția Administrației și Personalului, Cabinet nr. 1334 din 3 noiembrie 1943, am procedat la alegerea unei comisii locale, aleasă dintre localnicii cei mai proeminenți din orașul Oceacov, căreia i-am predat județul și lucrările cele mai importante făcute sub administrație românească.

în consecință, în urma investigațiilor făcute și datelor ce am cules prin informații personale, am constituit această comisie compusă din: 132

Agronov Arcadie - controlor la uzina electrică - prefect al județului, șeful comisiei.

Alexandru Rodin, inginer - ajutor subprefect.

Mihail Silvestru, contabil - membru, primarul orașului.

Ștefan Deadic, șeful morii - șeful poliției.

Ion Dimcenco, șeful uzinei electrice - șeful raionului Oceacov.

Daniil Kolomeitov, șeful brutăriei - șeful raionului Vravarovca.

Vasile Luchin, conducător tehnic - șeful raionului Alexanderfeld.

întrunindu-ne astăzi în localul Prefecturii din Oceacov, am procedat primul la predarea și Comisia în plenul ei, la primirea județului Oceacov și a lucrărilor importante făcute de noi, după cum urmează:

localul Prefecturii, în perfectă stare, cu toate anexele din curte;

uzina electrică, în perfectă stare și în funcțiune, cu instalații la populație;

uzina de apă, în perfectă stare și în funcțiune, cu instalații la populație;

moara orașului, în perfectă stare și în funcțiune;

brutăria orașului, în perfectă stare și în funcțiune;

localul Primăriei - construcție monumentală, renovat în condiții perfecte și în funcțiune;

localul spitalului județean, renovat și în perfectă stare de folosință;

biserica orașului, refăcută din starea de ruină în care a fost găsită, sfințită și în folosință;

cinematograful orășenesc, în perfectă stare de folosință;

parcul din zona fostei catedrale, cu crucea ridicată pe locul fostului altar al catedralei, curățat și reamenajat în

133 perfectă stare;

întreg orașul, cu clădiri refăcute, renovate după calamitățile războiului și locuite în condiții foarte bune de populație;

localul poliției și al jandarmeriei, refăcut în perfectă stare;

fabrica de unt din oraș, refăcută și în perfectă stare;

localuri de școli, două renovate în întregime, restul reparate și toate în perfectă stare de folosință;

șoseaua Oceacov-Niceainoe, 42 km pietruită în întregime de administrația românească;

121 de obști agricole din județ (colhozuri) corespunzând comunelor din județ, cu vitele și uneltele agricole ce le posedau la venirea noastră, plus sporul normal de creștere în acest răstimp;

11 ferme (sovhozuri) cu vitele și uneltele agricole ce au posedat la venirea noastră, plus sporul de creștere în acest răstimp și cu toate construcțiile renovate sau refăcute;

58 de mori țărănești, reparate, renovate, cu instalațiile de măcinat completate și în stare de funcțiune;

71 de comune de reședință cu 94 de sate pendinte, conduse de primari localnici, cu localurile de primării peste tot refăcute;

106 localuri de școli, toate renovate, mobilate, în funcțiune;

9 localuri de biserică, construite din nou și sfințite;

9 case de rugăciuni, pentru diverse alte religii, greco-ca- tolică, baptistă, mozaică, islamică, toate refăcute de administrația românească;

2 comune model construite de noi, comuna Mareșal Antonescu, cu 26 de case și comuna Guvernator Alexianu, cu 25 de case. Toate casele au fost realizate după model 134 tip, complet terminate cu instalații de apă și lumină și sobe de încălzit;

populația orașului Oceacov, compusă din 15.021 de suflete, numai localnici, cu hrana asigurată și toate utilitățile orașului în funcțiune;

populația rurală din județ, compusă din 84.564 suflete, localnici cu hrana asigurată și locuințe și spații de cazare suficiente și în bună stare de folosință;

Activitatea noastră, în tot timpul ocupației, s-a extins asupra reparațiilor tuturor clădirilor publice și locuințelor localnicilor, cărora li s-au dat tot materialul necesar de care s-a dispus.

Am exploatat terenurile arabile cu mijloacele

proprii de care am dispus și am repus în funcțiune morile și uleiniţile ce le-am găsit distruse, pentru a reda hrana necesară populației locale, găsită complet lipsită de cele necesare hranei și chiar muritori de foame.

Am avut deplina satisfacție a constata în tot timpul administrației românești mulțumirea populației locale, care s-a bucurat de un regim civilizat și care n-a avut nimic de suferit în ce privește hrana lor și a copiilor lor.

Privind județul, ne facem o plăcută datorie de conștiință și onoare națională că am făcut tot ce omenește a fost posibil, în vremuri de război, pentru a asigura buna convieţuire cu localnicii și asigurarea celor necesare nevoilor populației și a liniștii în județ.

Rămâne ca Dvs. să conduceți mai departe destinele acestei populații rămasă azi lipsită de protecția și grija noastră.

Drept care am încheiat prezentul proces verbal în 4 exemplare, din care 3 exemplare le-a luat predătorul și un exemplar primitorii.

întocmit și redactat în limbile română și rusă și semnat de toate persoanele menționate în preambul.”

între timp însă, prof. G. Alexianu a fost schimbat din funcția de Guvernator Civil, fiind pus în locul său un comandant militar, generalul Gh. Potopeanu.

Noul comandant militar, generalul Gh. Potopeanu, când a aflat de această dispoziție luată de prof. G.Alexianu de a preda administrația la ruși, a cerut fiecărui director câte o declarație,

în care trebuia completată măsura luată și dacă s-a executat sau nu.

între timp s-au evacuat în țară unele din aceste bunuri.

Prof. G. Alexianu l-a pus la curent pe Mareșal de această măsură, dând și un raport scris în acest sens, iar mareșalul a fost de acord cu măsura luată. Astfel, dosarul întocmit de generalul Gh. Potopeanu contra prof. G. Alexianu, învinuit de *„ înaltă trădare ”,* nu a avut nici un efect.

Ce a fost evacuat în țară, a fost salvat și luat înapoi după război, iar ce a rămas, a fost distrus de nemți și de război.

Acesta este adevărul în legătură cu problemele menționate.

Iar celor nepricepuți, superficiali și de rea credință, care au avut inspirația să formuleze întrebarea: „Dar samovarele și alte obiecte casnice aduse din Transnistria, au fost tot captură de război ?”

Pentru aceștia, răspunsul este următorul: activitatea comercială în teritoriul dintre Nistru și Bug a fost lăsată liberă, fără restricții, prin ordonanțele și deciziile privind comerțul particular, date de Guvernământ.

Oricine putea să-și procure, contra cost, din piețele 136 organizate în acest scop și care purtau denumirea de „talcioc” sau din magazinele de consignație autorizate, obiecte de uz casnic, covoare, piese, tablouri etc. Pentru ca funcționarii și militarii să-și poată procura pe bani obiecte de ocazie de pe piețe, s-au instituit birouri speciale compuse din funcționari civili și militari, care să verifice vânză- rile-cumpărările și să elibereze

adeverințe, pe baza cărora se eliberau autorizații de trecere în țară (decizia 102/1942).

Pentru că, printre aceste obiecte se găseau, în special pe piața Odessei, piese de mașini, aparate și obiecte de artă, care nu se permitea să fie scoase din Transnistria, s-a instituit o comisie de achiziționare pe lângă Primăria municipiului Odessa, cu atribuții de a cumpăra tot ce este de seamă atât pentru instalațiile industriale din acel teritoriu cât și pentru muzeele municipale.

Pe de altă parte, așa cum se precizează la punctul C „Comerțul”, nici un obiect nu putea intra sau ieși din Transnistria, decât în baza unei autorizații de import, respectiv export, eliberată de organele în drept.

Toți cei ce ieșeau din Transnistria și intrau în țară, erau supuși unui control vamal sever și trebuiau să prezinte organelor vamale românești, potrivit decretului lege nr. 3345 din 4 decembrie 1941, o autorizație scrisă din partea Guvernământului că se aprobă importul în țară a acestor obiecte, cu sau fără plata taxelor și îndeplinirea formalităților de import.

Autorizația se elibera de Guvernământ pentru orice obiect, numai pe baza actelor de cumpărare prezentate de petiționari (bonuri, facturi, adeverințe).

Este oare acesta jaf?

Considerăm că nici o reglementare internațională nu oprește comerțul de acest fel și posibilitatea de a cumpăra

137 și aduce în țară anumite obiecte neprohibite la export de unde provin, cu respectarea formalităților vamale de către cei ce intră în țară.

în ceea ce privește toate aceste bunuri, cumpărate din Transnistria de către particularii, funcționarii sau militarii români, cu acte în regulă, din magazine sau talcioc, în baza măsurii luată de organele de stat române după 23 august 1944, ele au fost predate obligatoriu de către populația noastră, fără nici un fel de despăgubire, la centrele indicate de autorități și restituite integral U.R.S.S.-ului până la începutul anului 1945, în conformitate cu art. 11 din Convenția de Armistițiu.

*

* *

C. Comerțul

De la început s-a dat o deosebită însemnătate vieții comerciale, continuându-se cu regimul comerțului de stat, dar permițându-se în același timp comerțul particular, pe baza autorizațiilor individuale eliberate de cei împuterniciți de Guvernământ, atât localnicilor din Transnistria, cât și unor comercianți veniți din țară.

în vederea procurării de materiale și efectuării unor lucrări urgente în Transnistria - necesare pentru funcționarea serviciilor ca și pentru reînceperea vieții economice - se impunea aprovizionarea neîntârziată cu asemenea materiale și mărfuri, din care unele din ele se găseau numai în parte în acest teritoriu, restul trebuiau să fie procurate din țară, la vest de Nistru, cum ar fi carburanții necesari agriculturii, sarea, petrolul lampant, tutunul, chibriturile, geamurile, etc. Pentru aceasta, era necesar ca Guvernământul să aibă două feluri de fonduri de cheltuieli: unul în R.K.K.S., pentru cheltuielile locale și altul în lei, 138 pentru cheltuielile ce

urmau să fie făcute în țară.

Prin ordonanța nr. 15 din 23 septembrie 1941 se dispune constituirea celor două feluri de fonduri.

Cheltuielile din aceste fonduri, pentru orice sume se făceau printr-o procedură simplificată, în baza aprobării scrise dată de Guvernator după prezentarea unui referat justificativ al cheltuielii propuse și fără nici o altă formalitate, indiferent dacă cheltuielile se făceau în Transnistria sau în țară.

Justificarea tuturor acestor sume se făcea prin acte.

Cât privește activitatea comercială în general, spre a o stimula și a da populației posibilitatea să se aprovizioneze cu articole de primă necesitate, alături de unitățile comerciale înființate de către prefecturi, raioane, municipii și primăriile orașelor și satelor, Guvernământul a permis particularilor exercitarea comerțului, a unei meserii sau înființarea unei industrii în baza autorizării primarului în municipii, a prefectului de județ în orașe și a pretorilor în sate.

încă de la data de 7 septembrie 1941, prin ordonanța nr. 5 privind reglementarea strângerii și împărțirii recoltei anului 1941, s-a stabilit că primarii din orașe și sate sunt obligați să ia măsuri pentru deschiderea magazinelor de desfacere.

Fiecare oraș și sat important trebuia să aibă o brutărie și un magazin de desfacere a mărfurilor necesare populației; mărfurile urmau a fi aprovizionate prin grija Guvernământului, primarii trebuind să pregătească imediat localul și personalul de deservire.

Primarii orașelor și comunelor mai importante erau obligați să înființeze târguri săptămânale pentru desfacerea produselor locale și ale comunelor din împrejurimi.

în orașele și târgurile importante, s-au înființat de primărie: un hotel, un restaurant, o măcelărie, o frizerie.

S-au deschis piețele de alimente, țăranii fiind liberi să aducă produsele la târg și să le vândă fără nici o restricție.

Satele și orașele, care se străduiau să realizeze în primul rând aceste obligații, erau ajutate și li se dădea spre desfacere: zahăr, sare, ulei, gaz, benzină, chibrituri, tutun.

Primăriile au fost autorizate, ca timp de un an, să nu perceapă nici un fel de impozit și nici o chirie, pentru cei ce ar începe un astfel de comerț. în același scop, s-a înființat un Oficiu Central al Comerțului - devenit mai târziu Direcția Comerțului din Guvernământ - cu sucur - sale în toate capitalele de județ și agenții în raioane, care aveau obligația să raporteze cel puțin odată pe săptămână stocul de produse aflate în depozitele lor, vânzările făcute, precum și nevoile de mărfuri și produse necesare în acel județ.

Oficiul Central dirija mărfurile și produsele după trebuință.

Oficiul exercita comerțul exterior, în conformitate cu convenția de clearing cu țara, și încheia convenții cu orice instituție din țară sau străinătate, acte care se aprobau de Guvernator.

Prin decizia nr. 2314/1942 se stabilește modul

de organizare și funcționare a magazinelor generale de cumpărare și vânzare a produselor sau mărfurilor în Transnistria

Magazinele de acest fel funcționau în mod obligatoriu începând de la 1 noiembrie 1942, pe lângă fiecare raion, înființându-se și în comune, astfel că, după o scurtă perioadă de 6 luni, toate comunele aveau magazine.

în municipii și orașe, numărul magazinelor se stabilea 140 după nevoile locale, înființarea și supravegherea lor intrând în sarcina primarilor.

Fiecare unitate avea o secție de cumpărare și una de vânzare, prevăzute cu câte un depozit pentru păstrarea și sortarea mărfurilor cumpărate, cât și pentru cele ce urmau a se vinde.

Aceste magazine cumpărau produsele de la locuitori, din partea rămasă acestora și anume: cereale, vite, ouă, păsări, porci, miere de albine, fructe, gogoși de mătase, puf și fulgi, zdrențe, fier vechi, metale neferoase sau orice alte produse ce prezentau interes pentru Guvernământ.

Magazinele vindeau produsele de monopol ale Guvernământului, ca: țigări și tutun, sare, vin, spirt, băuturi spirtoase, chibrituri; produse cumpărate de Guvernământ din țară spre a fi vândute populației și produse realizate în fabricile tutelate de Guvernământ.

Concomitent cu magazinele de stat, au funcționat și întreprinderi particulare, în baza autorizațiilor eliberate de primăriile municipiilor și ale orașelor.

In acest scop, prin ordonanța nr. 62/7 mai 1942 s-a înființat un impozit de 10% asupra tuturor întreprinderilor particulare din Odessa,

calculat la chiria pe care acestea o plăteau primăriei respective pentru localurile puse la dispoziție.

Acest impozit se percepea de organele primăriei în folosul exclusiv al Direcției Sanitare a acelui municipiu.

Cu ocazia eliberării autorizațiilor de funcționare a întreprinderilor particulare, în afara impozitului de 10% specificat mai sus, se percepea și o taxă de către primăria municipiului în cuantumul fixat după specificul activității întreprinderii particulare, sumele rezultate din încasarea acestor taxe unice putând fi folosite numai pentru întreți- 141 nerea activității sanitare a municipiului Odessa, ele constituind împreună cu sumele realizate din impozitul de 10% încasat, fondul sanitar al municipiului Odessa.

Prin Ordonanța nr. 134/13 septembrie 1943, taxele prevăzute pentru eliberarea autorizațiilor de funcționare a întreprinderilor particulare din municipiul Odessa au fost extinse și în municipiul Tiraspol și în celelalte orașe reședințe de județ din cuprinsul Transnistriei, sumele realizate constituind fondul sanitar al primăriilor respective și fiind întrebuințate numai pentru întreținerea activității sanitare.

Au fost eliberate autorizații și au funcționat, în paralel cu întreprinderile de stat, următoarele categorii de întreprinderi particulare:

magazine gastronomice și de coloniale;

magazine de comision;

restaurante;

magazine de obiecte bisericești;

cafenele, birturi;

giuvaergerii;

hoteluri particulare;

magazine sanitare și de igienă (farmacii);

hanuri;

ceasornicării, cizmării, croitorii, lăcătușerii, etc.

frizerii;

cinematografe, circuri, teatre.

Asupra veniturilor realizate, s-au stabilit impozite anuale pentru patronii de ateliere, liber profesioniști și comercianți, astfel:

patroni de ateliere 20%

liber profesioniști 15%

comercianți 20% 142

Veniturile mai mici de 360 R.K.K.S. anual nu se impozitau. Veniturile ce depășeau 2000 R.K.K.S. anual erau supuse unei cote progresive, care se calcula la venitul global, după scăderea impozitului elementar, astfel:

- 2% pentru veniturile de la 2000 - 5000 R.K.K.S.
- 3% pentru veniturile de la 5001 -20000 R.K.K.S.
- 5% pentru veniturile de la 20001 R.K.K.S. în sus

Stabilirea impozitului pe venit se făcea pe baza declarațiilor de impunere făcute în luna ianuarie.

în conformitate cu Ordonanța nr. 109 din 23 februarie 1943, nici o marfă, material sau obiect nu puteau intra sau ieși din Transnistria, decât în baza unei autorizații de import, respectiv export eliberată de organele în drept.

Cei ce încercau să introducă sau să scoată din Transnistria materiale, mărfuri sau obiecte nedeclarate ce depășeau trebuințele personale,

fără a avea autorizație legală, se făceau vinovați de contrabandă și erau sancționați ca atare.

Pentru procurarea din țară a materialelor și mărfurilor necesare Transnistriei, care nu se găseau în această provincie dar trebuiau aprovizionate pentru servicii, fabrici și nevoile populației, prin decizia nr. 2753/1942 s-a înființat, în București, un serviciu al acestui Guvernământ, care executa de urgență comenzile de procurări de materiale și mărfuri.

în cazul când unele articole nu se găseau nici în țară, serviciul era autorizat să le procure din străinătate.

Pentru achiziționare, serviciul de procurări dispunea de personal de specialitate, necesar pentru diferite sorturi de materiale și mărfuri, astfel:

materiale sanitare și medicamente;

materiale metalurgice și mașini de orice fel;

materiale chimice și combustibili;

textile și manufactură;

coloniale, obiecte de mare consum și diverse.

Serviciul ce executa comenzi primea aprobarea de procurare de materiale și mărfuri de la Guvernământ, prin direcțiile interesate, le achiziționa de pe piață și se îngrija de expedierea lor.

Pentru aceste achiziționări, Guvernământul a pus la dispoziția serviciului un fond de rulment necesar și, pe măsura întocmirii, depunerii actelor justificative și verificării lor, se reîntregea fondul.

Pentru procurările masive, a căror valoare depășea posibilitățile fondului de rulment,

Guvernământul acorda avansuri speciale.

Orice procurări de mărfuri și materiale din țară sau străinătate nu se făceau decât prin acest serviciu din București.

Prin Ordonanța nr. 45 din 10 februarie 1942, se dispune că toți comercianții sunt obligați să afișeze și eticheteze în mod vizibil prețul mărfurilor.

Era interzis comercianților de a realiza la mărfurile vândute un beneficiu net mai mare de 30%. Oficiul Central al Comerțului avea sarcina să stabilească articolele și produsele pentru care primăriile trebuiau să fixeze pe cale de ordonanță prețuri maximale.

Ordonanța interzicea executarea comerțului fără autorizație, depășirea prețurilor maximale, vânzarea cu lipsă la cântar, refuzul de a vinde, dosirea mărfurilor și vânzarea în altă monedă decât R.K.K.S.

Prin decizia nr. 3591 din 11 august 1943 se instituie o taxă de 10% asupra valorii mărfurilor importate de către importatorii particulari din țară.

Taxa se plătea în lei, asupra valorii specificată în autorizația de export a Ministerului Economiei Naționale, eliberată pe baza autorizației de import aprobată de Guvernământ. în cererile de import trebuia arătată valoarea mărfurilor pe unitatea de măsură uzuală și anexate facturi în dublu exemplar, din care imul original.

Mărfurile pentru care nu se făcea dovada achitării taxei ad valorem erau reținute la vamă

până la achitarea lor.

Totodată, prin decizia nr. 5015/1943 s-au instituit următoarele taxe, plătibile în natură asupra cantităților de mărfuri introduse în Transnistria de către importatorii particulari:

Taxă de 30% pentru: bicarbonat de sodiu, ciment, cherestea, hârtie, rechizite școlare și de birou, sodă caustică, vopsele, ultramarin, parafină, colofoniu, clei, cretă, carbid, geamuri, zinckweiss.

Taxă de 25% pentru: ace, ață ibrișin, sfoară, nasturi, articole de galanterie și mărunțișuri, lenjerie de orice fel, încălțăminte, articole electrice, coloniale, articole de toaletă, țesături de lână și alte articole de îmbrăcăminte.

Controlul predării mărfurilor se făcea prin delegatul Guvernământului la vamă.

Toate celelalte mărfuri neprevăzute mai sus rămâneau supuse taxei de 10% ad valorem.

♦

* *

în scopul desfacerii în țară a unor produse alimentare și industriale trimise de Guvernământ, s-a înființat la București, prin decizia nr. 1022/1942, un serviciu pentru comercializarea produselor care se vindeau prin magazinele de desfacere înființate în acest scop. Magazinele erau

 alimentate cu produse distribuite din depozitul ce a luat ființă odată cu înființarea centrului pentru comercializarea produselor.

Pentru a exemplifica una din modalitățile în care se putea face importul de produse din țară în Transnistria, voi menționa reglementarea

exportului de vin de către particularii din țară.

Guvernământul importa în unele cazuri vin, cumpărat direct de la producătorii din țară, la prețurile și în condițiile stabilite, cantitățile respective distribuindu-se prin magazinele de desfacere ale Guvernământului în Transnistria.

Particularii din țară, care doreau să exporte vin în Transnistria, trebuiau să solicite aceasta spre a obține autorizații de export, arătând cantitatea, calitatea și prețul la care se obligă să vândă acest vin și depunând probe sigilate cu calitatea de vin ce prezintă.

Vinul introdus în Transnistria se vindea numai în R.K.K.S. Cei ce obțineau autorizația pentru export de vin în Transnistria aveau dreptul să cumpere cu R.K.K.S. produse de la locuitori, din cele ce stabilea Guvernământul că se pot cumpăra.

Ei erau obligați apoi să predea produsele Guvernământului, la prețurile oficiale stabilite, urmând ca în schimbul acestor produse să primească lei în țară, prin dispoziția Guvernământului.

D. Activitatea social-culturală

1. Unele aspecte ale vieții sociale privind oamenii muncii și populația în general au fost înfățișate în capitolele anterioare.

Așa precum am arătat mai înainte, prin Ordonanța nr.

20 din 4 octombrie 1941, toate proprietățile clădite, care sub regimul sovietic au aparținut

unor proprietari, acum dispăruți, au trecut în patrimoniul municipiilor, orașelor sau comunelor respective, care aveau obligația să le inventarieze și să le administreze.

Locuitorii orașelor, care nu aveau locuințe proprii, obțineau o casă de locuit cu grădină, sau un apartament, a cărui mărime era în raport cu numărul membrilor familiei, cu profesiunea și necesitățile de viață socială, plătind chirie corespunzătoare.

Prin decizia nr. 966 din 9 martie 1943, se acordă o reducere de 50% pentru funcționarii localnici din Transnistria, la prețul chiriei, iluminatului, apei și combustibilului pentru încălzit.

Am menționat încă de la început că, pentru reconstruirea clădirilor din orașul Odessa, s-a înființat un Comisariat al Guvernământului în acea localitate, care, lucrând într-un ritm accelerat, a reușit să amenajeze locuințele necesare pentru adăpostirea în termenul cel mai scurt a familiilor rămase fără adăpost, oferindu-le astfel posibilitatea reintrării într-o viață normală.

Locuitorii care aveau de la sovietici recunoscut dreptul de proprietate asupra imobilelor urbane au rămas în continuare proprietari deplini.

Toți acei care au ridicat sau reclădit pe cont propriu case de locuit pe bază de contracte încheiate cu administrația sovietică au dobândit dreptul de proprietate deplină asupra clădirilor și terenului prevăzut în contractul de construcție.

în sfârșit, prin Decretul nr. 9 din 11 iunie 1943 semnat la Odessa de Mareșalul Ion Antonescu privind împroprietărirea locuitorilor de la sate și

dezvoltat prin Ordonanța nr. 138 din 6 octombrie 1943 a Guvernământului, s-a

147 reglementat și repartizarea imobilelor urbane din Transnistria.

Toate imobilele de locuit, cu dependințele lor, care în conformitate cu Ordonanța nr. 20 din 4 octombrie 1941 au trecut în patrimoniul Guvernământului și se administrau de municipii sau comunele urbane, urmau să fie atribuite în deplină proprietate locuitorilor îndrituiți. împroprietăriții puteau folosi bunurile atribuite lor pe termen nelimitat, pentru nevoile lor și ale familiei, putându-le închiria, înstrăina parțial sau în întregime, ori transmite prin succesiune.

*

* *

Până la stabilirea regimului de pensii în raport cu nevoile de viață locală - reglementare care constituia pentru administrația românească o problemă de etică și umanitate - pentru a li se asigura foștilor pensionari un minim de existență, la început s-a hotărât ca, de la data de 13 noiembrie 1941, să li se acorde acestor pensionari, lunar, un avans de 25% în ruble din pensia primită anterior.

Avansurile s-au calculat din momentul încetării plății pensiilor de către fostul regim, pe baza întocmirii de către Prefecturi a tabelelor nominale cu toți pensionarii din cuprinsul județului.

Prin Ordonanța nr. 78 din 21 august 1942, s-a fixat - până la reglementarea juridică a regimului de pensii - un minim de 10 R.K.K.S. în comunele rurale și un minim de 20 R.K.K.S. în orașe, ca

drept de pensie cuvenită pensionarilor, limita maximă de pensie ajungând până la 200 R.K.K.S.

Constatarea drepturilor de pensie, stabilirea cuantumului cuvenit, sau revizuirea dreptului de pensie se făcea de 148 către Comisiile de pensii înființate în acest scop pe lângă primăriile orașelor și comunelor.

S-au reglementat, de asemeni, pensiile de urmaș și ajutoarele ce se acordau funcționarilor și muncitorilor, foști și actuali, ai statului, județului, raionului, comunei, ai întreprinderilor industriale sau agricole, ai tuturor unităților.

La naștere, femeia avea dreptul și la o indemnizație egală cu de două ori retribuția sau pensia lunară, dacă era beneficiară de pensie.

în caz de deces al muncitorilor, funcționarilor sau pensionarilor, familia defunctului sau persoana care s-a îngrijit de înmormântarea sa avea dreptul la un ajutor de înmormântare egal cu de trei ori salariul, respectiv pensia lunară.

Pensionarii ale căror drepturi au fost stabilite sub regimul țarist sau sub cel sovietic au continuat să le primească în cuantumul stabilit, socotindu-se 10 ruble = 1 R.K.K.S.

Prin aceeași ordonanță s-a înființat Casa de Pensii.

în sfârșit, prin ordonanța nr. 132/1943 se stabilește regimul de asigurări sociale, bazat pe nevoile reale ale muncitorilor.

Ordonanța se ocupă de organizarea regimului legal de ocrotire și asigurare a tuturor elementelor de muncă creatoare, aflate în serviciul administrației din Transnistria.

Guvernământul a luat asupra sa îndatorirea de a ocroti și a asigura, din posibilitățile

administrației, pe toți acei cărora li se aplica regimul legal de asigurare, cu excluderea sub orice formă a obligației de cotizare din partea celor asigurați.

Regimul legal de asigurare era obligatoriu și erau

149 supuși acestui regim toți angajații Guvernământului, municipiilor, raioanelor, comunelor și întreprinderilor de orice natură conduse de Guvernământ sau autoritățile locale.

Toți cei care se bucurau de regimul legal de asigurare aveau dreptul la:

pensii de invaliditate din boală și accidente, ca și din cauze comune

pensii de bătrânețe, de retragere pentru vechime în serviciu și pentru urmași în caz de deces

ajutoare bănești de boală, de accidente, la căsătorie, maternitate și deces

îngrijire medicală, medicamente, pansamente și accesorii medicale

Pentru merite excepționale, fapte de curaj, eroism și devotament în cadrul acțiunii de muncă a celor asigurați, se puteau acorda pensii speciale sau pensii personale.

Pensia specială se putea aproba pentru merite deosebite în domeniul producției economice, sau în domeniul activității științifice, după un stagiu de muncă de 35 ani.

Pentru calculul pensiei speciale se lua ca bază retribuția medie pe ultimele 3 luni premergătoare ieșirii la pensie, cuantumul pensiei stabilindu-se în proporție de 100% din retribuția medie lunară.

Pensia personală se acorda persoanei care a

pierdut în urma unor acțiuni de muncă excepțională capacitatea de muncă.

Cuantumul se fixa în raport de gradul de pierdere a capacității de muncă, numărul membrilor familiei și în raport de alte împrejurări care ilustrau activitatea sa.

La căsătoria unui angajat, i se acorda un ajutor egal cu salariul pe trei luni, pentru a-și putea înjgheba un cămin.

Asiguraţii *căsătoriţi* aveau dreptul la o lună de zile concediu.

Dacă ambii soți erau salariați, ajutorul se acorda amândurora, în aceeași mărime.

Se mențin ajutoarele pentru naștere și de înmormântare prevăzute de ordonanța anterioară nr. 78 din 21 august 1942.

Femeia asiguratului la nașterea unui copil era primită și năștea la maternitate, fără să i se ia vreo plată, primind toate îngrijirile și medicamentele necesare gratuit.

Asiguratul avea dreptul, în caz de boală sau accident, la îngrijire medicală gratuită. Aceeași îngrijire medicală i se dădea în caz de boală soției și copiilor asiguratului.

Prin aceiași ordonanță, se stabilea un minim de pensie în sumă de 40 R.K.K.S. pentru comunele rurale, 60 R.K.K.S. pentru comunele urbane și 100 R.K.K.S. pentru municipii.

Prin decizia nr. 3847/1943 se statornicește că lucrătorii din fabrici, întreprinderi, ateliere și diverse întreprinderi industriale de orice fel, care depășeau normele de producție cu cel puțin 25%, în afară de participarea lor la supraproducție,

primeau drepturile de asigurare prevăzute în ordonanța nr. 132/1943, *majorate astfel:*

la propunerea organului conducător al unității, *primeau la căsătorie un ajutor egal cu salariul lor pe 6 luni.* Soția lucrătorului, dacă era și ea lucrătoare, primea același ajutor

- lucrătoarea gravidă care depășea norma de producție, așa cum s-a arătat mai sus, avea dreptul la un concediu de 3 luni înaintea nașterii și 2 luni după naștere

- în caz de deces al unui lucrător în urma unui accident de muncă sau unei boli profesionale, soția sa

 care nu avea alt venit, avea dreptul la un ajutor de întreținere egal cu salariul pe 6 luni, dacă avea copii minori inapți pentru muncă și la restituirea cheltuielilor de înmormântare

- în caz de boală gravă constatată de medicii specialiști, lucrătorul avea dreptul la un concediu cu salariul întreg plătit. Concediul nu putea fi mai mare de 3 luni într-un an și nu putea depăși un total de 3 ani, în timpul unui stagiu de lucru de 5 ani.

Copiii lucrătorilor erau scutiți de orice taxă sau impozit în școlile publice. Ei primeau gratuit cărți de școală și erau preferați la acordarea îmbrăcămintei și încălțămintei necesare.

*

* *

Odată cu instalarea Guvernământului Civil al Transnistriei, s-a trecut la organizarea asistenței medico-sanitare care era complet destrămată după jalnica distrugere provocată de război. în materie de instalații sanitare, distrugerile

războiului au fost desăvârșite de populație, care și-a însușit tot ce reprezenta avutul spitalelor. Mobilierul luat se afla prin casele locuitorilor, instrumentarul înstrăinat, aparaturi, piese neînțelese de cei ce devastau cabinetele se găseau mai târziu prin bazaruri și magazinele tehnice și de instrumente ce au apărut în piața liberă, fiind comercializate.

Am văzut încă la începutul acestei lucrări că una din primele măsuri a fost aceea legată de apariția repetatelor cazuri de febră tifoidă și interdicția ce a trebuit să o impună Guvernământul pe teritoriul municipiului Tiraspol cu privire la consumul apei de băut (Ordonanța nr. 17/1941). Probleme sanitare importante au fost ridicate și de municipiul Odessa.

Problema apei de băut a fost foarte grea, din cauza lipsei de carburanți. Pentru a face față acestei nevoi, s-au întreprins acțiuni nebănuite, aducându-se carburanții cu săniile de al Cetatea Albă la uzina de apă Bilaevca (lângă Odessa), străbătându-se în acest scop distanța de peste 60 km cu caii.

După refacerea podului de cale ferată de la Tighina, s-au putut forma trenuri de carburanți, iar municipiul Odessa a dispus de la acea dată de apă suficientă și de calitate bună.

în celelalte orașe au fost refăcute toate instalațiile de apă de către autoritățile administrative, apa fiind controlată permanent de laboratoarele armatei prin analizele chimice și bacteriologice efectuate periodic.

De la începutul instalării administrației românești până în martie 1942, s-au făcut procurări de materiale, mobilier spitalicesc și materiale sanitare din țară în valoare de 37 708 469 lei, după cum rezultă din raportările Direcției Spitalelor. Acesta a fost numai primul stoc de cumpărături, urmând apoi dotările masive cu tot ce era necesar și în special medicamente.

în ce privește valoarea investițiilor mobiliare și construcții ridicate, refăcute sau reînnoite, pentru cele 96 clădiri de spitale civile și 26 clădiri ale spitalelor de Crucea Roșie, acestea reprezentă alte sume cheltuite de Guvernământ.

Punerea în funcțiune a instalațiilor spitalicești din Odessa și provincie, devastate de război, au reprezentat de asemeni însemnate investiții.

Prin această devotată activitate de organizare, s-a ajuns ca după un an să se poată efectua lunar peste 100.000 consultații numai în spitale, fără dispensarele din

153 raioane și la numărul de 120-150 internați lunar în fiecare spital, din cele 108 spitale, la care s-a ajuns după refacerea celor deteriorate.

2. învățământul de toate gradele a fost organizat prin ordonanța nr. 94 din 14 octombrie 1942.

întreg învățământul avea caracter practic, asigurând elevilor o pregătire profesională minimă pentru a putea exercita, după orice an școlar, o profesiune.

învățământul se realiza în Transnistria prin următoarele forme:

grădiniță de copii

școală primară

școală secundară (gimnaziul de 3 ani + liceul de 4 ani)

universitatea și școlile superioare

învățământul în grădinițele de copii era facultativ, dar școala primară era obligatorie și gratuită pentru toți copiii.

învățământul se preda în limba maternă.

întreținerea școlilor primare și secundare, precum și a corpului didactic localnic se făcea conform deciziei Guvernământului, care stabilea cotele de retribuire ale corpului didactic.

Anul școlar începea la 1 septembrie și se închidea la 30 iunie. Cursurile încetau la 31 mai, iar luna iunie era rezervată pentru practică.

Anul școlar în învățământul superior era organizat pe semestre.

Pe lângă școlile de orice grad, funcționau și următoarele instituții anexe:

pentru sănătatea școlarilor: cantină școlară, farmacie și echipe sportive 154

pentru educația muncii', atelierul, grădina, lotul școlar și cooperativa școlară

pentru mintea și sufletul elevilor, biblioteca, biserica și corurile școlare

învățământul de toate gradele era mixt.

Pentru școlile secundare cu caracter profesional, s-au întocmit regulamente speciale de către Direcția Culturii.

în vederea pregătirii și calificării profesionale în diferite ramuri de activitate, s-au înființat cursuri profesionale pentru ucenici, practice și

teoretice.

Pregătirea practică a ucenicilor se făcea în atelierele întreprinderilor și meseriașilor particulari, autorizați sau obligați a angaja ucenici.

Cunoștințele teoretice se predau în cadrul cursurilor profesionale teoretice, ce se organizau de către Direcția Muncii și Direcția Culturii pe lângă școlile existente.

Nimeni nu putea fi angajat și retribuit ca muncitor calificat într-o meserie, fără a avea o carte de lucrător calificat.

Nimeni nu putea fi conducător de atelier, fără a avea o carte de meșter, eliberată de oficiile de muncă, celor care dovedeau cu certificate că au dobândit o școală de meserii, o școală tehnică specială, sau un curs de perfecționare, sau cei ce dovedeau prin examenul de calificare, că posedă cunoștințele perfecționate ce se cer acestui titlu profesional.

Nimeni nu putea exercita o meserie pe cont propriu și nici nu putea deschide un atelier în care să utilizeze mână de lucru calificată, dacă nu poseda cartea de meșter în meseria respectivă și autorizație eliberată de Oficiul de muncă, din municipiul sau reședința de județ.

*
* *

Spre a contura începutul învățământului în această provincie, menționez că în anul școlar 1941-1942, pentru deschiderea școlilor,

înzestrarea lor cu materiale didactice și mobilier, s-au făcut mari eforturi. Mai toate localurile erau avariate din cauza operațiunilor militare, dărâmate, murdare și cu mobilierul distrus sau ars.

Peste tot au funcționat școli primare cu 4 clase. în anumite centre mai mari, cum erau orașele capitale de județ, au funcționat școli de 10 ani și școli de 7 clase - curs complimentar.

Conform datelor furnizate de Direcția Culturii din Guvernământ, urmarea eforturilor depuse în acest an școlar au funcționat:

1312 școli cu 4 clase
613 școli cu 7 clase
126 școli cu 10 clase
4 licee

Numărul învățătorilor care au fost încadrați și au lucrat în acest prim an de învățământ s-a ridicat la 8959, iar numărul elevilor care au frecventat cursurile școlilor menționate a fost de 246 963.

Studenților moldoveni din Transnistria, care urmau să plece în țară pentru desăvârșirea studiilor, Guvernământul le-a acordat, pentru anul școlar 1942/1943, un număr de 30 burse a câte 5000 lei lunar, repartizate astfel:

10 la universitatea din Iași
10 la universitatea din Sibiu
10 la universitatea din București.

în vara anului 1942, au luat ființă cursuri pedagogice 156 speciale, pe care le-au frecventat în serii, membrii corpului didactic primar și secundar de la școlile moldovenești - în total 1550 cadre.

Peste 400 de membrii ai Corpului didactic

moldovenesc au fost deplasați la sfârșitul cursurilor într-o excursie de documentare la Iași, București și Vălenii de Munte, unde au fost primiți de autorități cu multă dragoste arătându-li-se realizările în direcția culturii și frumusețile țării. Organizarea cursurilor de vară ca și excursia au fost inițiate și conduse de prof. Andrei T. Niculescu, inspector general la Direcția Culturii din Guvernământ, român din țară originar din teritoriul de dincolo de Nistru - raionul Dubăsari.

Tot aici este cazul să menționez că, spre a veni în ajutorul copiilor din tot cuprinsul Transnistriei, pentru anul școlar 1942-1943 s-au întocmit, tipărit și distribuit în acel teritoriu un număr de cca 100 000 exemplare abecedare, lecțiile fiind tratate fiecare atât în limba moldovenească, cât și în limba rusă (pentru copiii ucraineni și ruși) și degrevate pe cât a fost cu putință de latura politică. De asemeni, școlile au fost înzestrate cu materiale didactice trimise din țară: caiete, calendare, tablouri, creioane și diferite alte rechizite.

Pe lângă fiecare prefectură de județ a luat ființă câte o cooperativă, care procura din țară toate materialele didactice necesare școlilor din teritoriu.

*

* *

Odată cu deschiderea Universității din Odessa, s-a inaugurat și stagiunea teatrală a Operei din acest municipiu.

Trecând peste orice sacrificii, pentru a îngriji de partea administrativă a Operei, autoritatea românească

 n-a precupețit nimic pentru a menține continuitatea spectacolelor.

A venit în același timp și în sprijinul personalului artistic, care era destul de numeros. Reprezentațiile se dădeau regulat și încă cu sălile arhipline, cetățenii Odessei știind să aprecieze la justa lor valoare manifestările artistice.

începând cu data de 1 octombrie 1942, profesorii de la Conservatorul de muzică și artă dramatică precum și cei de la Academia de Arte frumoase au fost asimilați egal în grad și salariu cu profesorii de la Universitate.

La 15 aprilie 1943 se înființează în Odessa „Teatrul Național pentru copii și adolescenți” ca teatru național din Odessa, iar la 13 iulie 1943 se organizează și dotează Teatrul Național din Odessa cu trupă proprie, având un studio românesc și unul rusesc.

*

* *

Misiunea Ortodoxă Română în Transnistria

în acest ținut unde toate bisericile au fost închise de regimul bolșevic, în parte dărâmate sau transformate în depozite sau magazii, activitatea misionară de redarea credinței creștine a avut de întâmpinat destule dificultăți organizatorice.

Principala activitate a misiunii a constat în redeschiderea bisericilor ce mai erau în picioare, refacerea celor ce mai puteau fi refăcute și recrutarea clerului.

în primul an de activitate a misiunii, s-au redat cultelor peste 600 de biserici, iar până în 1944 fiinţau peste 1300 de lăcașuri de cult și rugăciune.

încercările comuniștilor de a smulge credința

poporului prin silnicie și prigoană nu a reușit. Firea religioasă atât de cunoscută a poporului rus a rămas nezdruncinată.

Chiar și acei care, în diverse funcții politice de partid, negau cu vehemență religia, o făceau numai pentru a-și menține privilegiile politice, una din condiții fiind renunțarea la credința în Dumnezeu.

în toate județele au fost înființate pe lângă fiecare parohie școli de catehizare, unde se țineau regulat conferințe apologetice, tratând subiectele religioase atacate de comuniști.

La Odessa și Tiraspol, au fost invitați conferențiari din țară prin grija mitropolitului Visarion Puiu, primatul bisericii ortodoxe din Transnistria. Conferințele, însoțite de concerte religioase, erau foarte apreciate de întreaga populație.

în școli și licee a fost introdusă predarea religiei. De această nouă materie se ocupau, acolo unde se găseau, preoții, iar în lipsa lor învățătorii sau profesorii.

Pentru studenți s-a creat, în cadrul Universității din Odessa, o catedră de Morală Creștină, catedră condusă de P.C. Arhimandrit luliu Scriban.

Pentru a suplini nevoia de preoți, s-au adus din țară nenumărați clerici, cei mai mulți fiind aduși din Episcopia Chișinăului și a Cetății Albe-Ismail, căci ei cunoșteau pe lângă română și limba rusă.

Pentru a constata realizările și progresele făcute de misiune, au fost invitați din țară ierarhi

de frunte ca: I.P.S. Nicolae Bălan, Mitropolitul Ardealului, I.P.S. Nifon, Mtropolitul Olteniei, I.P.S. Nicolae Colan, Mitrololitul Sibiului și Făgărașului, I.P.S. Efren, Arhiepiscopul Chișinăului, P.S. episcop Niculae al Oradei, P.S. Episcop Policarp al Cetății Albe-Ismail, P.S. Episcop Grigorie al Hușilor, P.S. Episcop Partenie al Armatei.

Pentru răspândirea Cuvântului Domnului în mijlocul

159 credincioșilor, secția culturală a misiunii ortodoxe editează Foaia Duminicală și Viața Creștină. Acestea, ca și revista trimestrială Transnistria Creștină, erau coordonate și apăreau sub îngrijirea neobositului Arhimandrit I.Scriban, atât în limba română cât și în limba rusă.

în susținerea vieții religioase, la cererea localnicilor, s-au reînființat o parte din mănăstirile existente în regiune până la apariția bolșevismului, dintre care numai în Odessa s-au redeschis două.

Preoții care au lucrat în Transnistria și-au văzut în tăcere și reculegere de misiunea lor vara, iama, pe soare sau sub ger, au străbătut adesea pe jos satele cele mai îndepărtate, aducând tuturor credința, mângâierea și alinarea. Râvna lor apostolică și spiritul de jertfă a fost vrednic de toată prețuirea.

Dar, în afara misiunii ortodoxe, în Transnistria, cu aprobarea autorităților de la Odessa, au putut ființa și 14 sinagogi în zonele unde s-au găsit evrei deportați de autoritățile militare ale țării.

Activitatea acestor sinagogi a fost în grija

proprie a celor aflați în Transnistria, căci Comunitatea evreiască din București nu dorea să se afle despre existența unor atari lăcașuri de cult, căci acest lucru contrazicea teza oprimării, genocidului și al holocaustului evreilor duși în Transnistria.

Unul din principalii contestatari ai sinagogilor ce au existat în Transnistria a fost Mișu Benevenisti, ordonatorul fondurilor ce soseau pentru Comunitate prin intermediul Joint-ului din America. Pentru el, existența acestora echivala cu periclitarea primirii fondurilor din America.

Iată încă o dovadă cum, în plin război, într-o lume dominată de furia nazismului, unde întreaga populație 160
evreiască era sortită lagărelor pentru „soluția finală”, România știe, acolo unde măsuri de ordin militar au necesitat deportarea evreilor, să le permită, în numele omeniei proprii neamului, să-și țină lăcașe de cult.

în sprijinul celor afirmate mai sus, prezentăm, în continuare, un raport al ambasadei Franței la București, privitor la situația religioasă din Transnistria:

B nearest, le 11 fevrier 1942

DIRECTION DES AFFAIRES
POLITIQUES ET COMMERCIALES----------
EUROPE M. Jacques TRUELLE,
MINISTRE DE ---------- FRANCE EN ROUMANIE
No 33
A SON EXCELLENCE MONSIEUR

L’AMIRAL DE LA FLOTTE, ’
VICE-PRESIDENT DU CONSEIL, MINISTRE SECRETAIRE D’ETAT AUX AFFAIRES ETRANGERES.

Situation religieuse
en Transnistrie.

Au lendemain de la conquete des territoires situes au-dela du Dniester par les troupes germano-roumaines, le Saint-Siege a designe un administrateur apostolique, Mgr Glaser, pour ces regions. H y existe un certain nombre de catholiques remains, notamment parmi les elements d’origine allemande qui y sont fixes.

J’ai eu confidentiellment connaissance d’un rapport adresse ă la Nonciature de Bucarest par Mgr Glaser sur la situation religieuse en ces regions depuis l’occupation allemande. II se plaint vivement de 1’attitude des organisations allemandes S.S.. Celles-ci defendent qu’on enseigne la religion dans les ecoles et, d’apres les arrangements conclus entre Ies Gouvemements roumain et allemand, l’enseignement et l’administrtion des culte sont ă leur charge.

L’administrates apostolique indique que si elles n’ont pas dans beaucoup de cas attaque directement la religion, elles ne laissent aucune liberte et ne permettent point la venue de pretres qui seraient absolument indispensables. Mgr Glaser etant originaire de la region a pu

facilement s’y rendre. La plupart des pretres d’origine allemande qui ont quitte le pays depuis quelques annees n’ont pas eu la permission d’y retoumer.

Le General allemand Lutz, commandant de la region, qui etait ă Odessa, a prete ses bons offices ă 1’administrates apostolique tout en le priant de renoncer ă son projet d’enseigner la religion catholique dans Ies ecoles. Dans un des villages, le chef des S.S. l’a convoque et a eleve des objections contre sa mission en declarant que le peuple avait completement oublie le catholicisme ou le protestantisme, religions qui avaient ete â l’origine de discordes en Allemagne. Apres la guerre, elles devaient etre supprimees au profit d’une seule religion, celle de la race et du parti national-socialiste. Les S.S. auraient celebre des fetes paiennes dans eglises deja consacrees au culte, sous pretexte que ces edifices appartenaient au peuple.

D’une maniere generale, l’administrateur apostolique 162 paraît decourage par cette attitude des S.S. envers sa mission.

Communique a:
M. CANET

Dar indiferent de observațiile nu tocmai binevoitoare, necontrolate și neverificate la fața locului ale d-lui J. Truell de la ambasada Franței din București, raportul confidențial al Mgr. Glasser este infirmat de realitatea din întreg Guvernământul, căci acolo unde localnicii au solicitat să aibă biserici catolice, acest lucru s-a permis, indiferent de poziția germanilor, lucru

verificat și constatat de Mgr. Andreea Cassulo, nunțiul apostolic al Vaticanului în România, cu ocazia vizitei făcute în Transnistria în toamna anului 1942.

*

* *

în sfârșit nu pot să nu relev faptul că'de sărbătorile Crăciunului se organiza în fiecare an, în colaborare cu personalul de la Crucea Roșie și Consiliul de Patronaj, câte un pom de Crăciun în toate sectoarele din Odessa și în orașe, unde se distribuiau copiilor tot felul de jucării, bomboane, alimente, îmbrăcăminte, ciorapi, încălțăminte și alte lucruri utile, toate frumos împachetate și prezentate, eveniment care era așteptat cu cea mai mare bucurie și nerăbdare de copii și întreg tineretul localnic și la care participa întreg aparatul administrativ al Guvernământului.

CAPITOLUL V

ATITUDINEA GUVERNATORULUI FAȚĂ DE POPULAȚIA LOCALĂ

După ce am arătat modul cum s-a organizat și înfăptuit întreaga operă de refacere a acestui teritoriu distrus de focul nimicitor al războiului și readus la o viață normală de către administrația românească, voi încerca să ilustrez în scurt atitudinea și modul de comportare ca om al prof. G. Alexianu, față de populația locală.

In calitate de Guvernator al Transnistriei, prof. G. Alexianu a reprezentat în chip strălucit virtuțile neamului nostru, cu o putere de muncă neobișnuită, spirit de organizare și aptitudini deosebite de conducere, generozitate și bunătate omenească fată de nevoile populației locale.

Cu nobleţea şi delicateţea sa, a cucerit sufletele muncitorilor, ţăranilor şi intelectualilor din acest teritoriu, pe care a reuşit să-i apropie şi să găsească o deplină înţelegere din partea lor şi tot sprijinul pentru marile împliniri şi realizări obţinute.

Din toate capitolele anterioare, legate de măsurile administrative şi economice concepute şi aplicate în teritoriul de dincolo de Nistru, reiese concepţia şi atitudinea plină de omenie a prof. G. Alexianu în orice împrejurare faţă de populaţia autohtonă.

în cele ce urmează, voi mai reda, doar exemplificativ, câteva împrejurări de felul cum trata şi cum se comporta în anumite situaţii faţă de locuitori.

Făcând inspecţie la o fabrică din Odessa, a găsit lângă un strungar copilul acestuia în vârstă de 11-12 ani, care stătea în preajma tatălui său, lucrător la acea uzină. Prin intermediul unui interpret, a stat de vorbă cu acel copil, foarte isteţ şi din răspunsurile acestuia a aflat că mai avea încă 8 fraţi acasă.

Copilul a fost luat de Guvernator în maşină şi dus la locuinţa guvernatorului, unde a luat masa cu toţi cei ai casei, apoi s-au pregătit pachete cu tot felul de alimente, dându-i-se şi bani, după care a fost trimis cu maşina la domiciliu.

De atunci, la fiecare sărbătoare mai mare, se trimitea maşina după copil, care era ospătat la masa guvernatorului şi apoi retrimis acasă, încărcat cu diferite alimente, îmbrăcăminte şi bani.

S-au înfiinţat cantine şcolare pe lângă şcolile

primare, prin grija primăriilor și a directorilor de școală, dându-se copiilor zilnic pâine, ceai, lapte, miere, marmeladă etc.

în sate și orașe, primarii au fost obligați să deschidă 166 magazine de desfacere, iar fiecare oraș și sat important avea o brutărie și un magazin de desfacere a mărfurilor necesare populației.

In orașele și târgurile mai mari, s-au înființat hoteluri, restaurante, măcelării, frizerii.

Țăranii erau liberi să aducă produsele lor la târguri și să le vândă fără nici o restricție.

Prin luna mai-iunie 1942 - relatează av. Mihai Rotaru. director administrativ al Guvernământului - în județul Balta, armata din zonă intenționa să organizeze represalii sub motiv că ar fi apărut partizani prin împrejurimi. Fiind puțini soldați, ceruseră și sprijinul jandarmilor.

Când Guvernatorul Alexianu a aflat de această situație, i-a dat colonelului de jandarmi din acel județ, Iulian Popovici, o telegramă cu următorul conținut:

„Interzic să dați orice concurs armatei în materie de represalii, pe care nu le socot decât ca simple acte de sălbăticie. Guvernator G. Alexianu.”

Această telegramă a avut ca rezultat imediat retragerea jandarmilor din echipele de represalii formate, iar armata a renunțat să le mai întreprindă.

Și în continuare, relatează un alt caz: „Justiția în acel teritoriu era exercitată de Curțile Marțiale și de Pretorate. Cei condamnați de Curțile Marțiale aveau dreptul să facă cerere la Mareșalul Antonescu - în special cei condamnați

la moarte - pentru comutarea pedepsei în închisoare pe viață sau grațiere.

în perioada anului 1943, unui lot de cca. 22 condamnați la moarte li s-a respins cererea de comutare a pedepsei și urma să fie pusă în aplicare sentința și să fie împușcări. Familiile acestora, aflând de respingerea cererilor celor condamnați, s-au prezentat la Guvernator și au cerut

167 îndurare. Prof. G. Alexianu a intervenit din nou la Mareșalul Ion Antonescu, personal - după ce în prealabil ceruse și obținuse de la Comandantul Militar al Odessei amânarea execuției - și, după stăruințele sale, a obținut grațierea acestor condamnați, care au fost astfel salvați de la moarte”.

Lista cazurilor care să ateste bunătatea și omenia Guvernatorului este foarte lungă și bogată, în toate domeniile și evocarea lor în continuare ar evidenția mai convingător starea de spirit și înțelegerea ce a existat între administrația românească și populația localnică.

Considerăm însă că, și din aceste câteva cazuri relatate cu titlu de exemplu, se poate trage o concluzie destul de semnificativă.

CAPITOLUL VI

UNELE PROBLEME DIN TERITORIUL TRANSNISTRIEI, DAR FĂRĂ LEGĂTURĂ DIRECTĂ CU ADMINISTRAȚIA CIVILĂ

Pentru o mai bună cunoaștere și clarificare a unor probleme din cuprinsul teritoriului de sub administrația românească, dar fără legătură cu administrația civilă pro- priu-zisă, voi încerca să aduc unele lămuriri privind problema evreilor din Transnistria.

Istoria și istoriografia de după 23 august 1944 și până astăzi nu a căutat niciodată să disocieze problema evreilor deportați în această zonă, acțiune în întregime organizată și pusă în practică de armata română (prin acțiunile specifice ale Marelui Stat Major), precum și de jandarmeria țării, de administrația civilă a acestui teritoriu, care

169 nu a avut niciodată și nici nu va avea cum să aibă vreun rol în această problemă.

Dar, independent de această subliniere, care sper că de această dată va fi înțeleasă, iar administrația civilă va fi total și complet exonerată de vreun amestec în această problemă, vreau să prezint unele considerente de ordin general necesare și utile înțelegerii acestei situații.

Citându-1 pe Alexandru Mihai Stoenescu, în al său studiu cronologic privind problema evreilor în România acesta apreciază că:

Pentru a înțelege exact raporturile evrei-români, sau cele dintre unii evrei și unii români, așezând pe o suprafață analitică largă atât atitudinile oficiale, cât și cele particulare, găsesc potrivite câteva considerente de ordin istoric. Acestea mi se par necesare, deoarece situația conflictuală a diferitelor tipuri de relații nu a apărut peste noapte sau, și mai corect, prin influențarea directă și unilaterală din partea nazismului. „Problema evreilor” din România are rădăcini vechi și s-a format pe un fond psihologic, economic și politic cu accente contradictorii. Afirmând unele drepturi inalienabile ale poporului român în teritoriul său național, nu putem ignora condiția dramatică a populației evreiești, ca entitate fără stat, risipită într-o diaspora întinsă pe aproape tot globul și urmărită de o tragedie multiseculară.

Așezarea lor într-un spațiu teritorial a reprezentat însă întotdeauna o decizie europeană, luată între marile puteri și a fost soluția de total provizorat vremelnic, o contradicție între situația popoarelor europene stabile, constituite în

națiuni, state naționale sau entități statale, esențial definite și o populație atipică, alogenă, privită, de regulă, drept extra-continentală. Altfel spus, niște intruși 170 de care fiecare caută să scape într-un fel. în cazul României chestiunea modificării statutului de străini și acordării de drepturi evreilor nu a apărut ca o consecință a evoluției normale a societății românești în faza ei de modernizare, după modelul Europei occidentale, ci a fost impusă în mare măsură din afară de către puterile europene (Leon Volovici, *Ideologia națională și problema evreiască,* București, Humanitas, 1995).

Secolul XIX, decisiv pentru întreg centrul și estul Europei, a fost rupt în două de anul 1848, care a produs schimbări fundamentale în conceptul de imperiu laic sau ecleziastic, astfel că evoluția politică a celei de-a doua jumătăți a fost mult mai accelerată decât în primele cinci decenii.

Cauzele apariției problemei evreilor din România au fost în aceeași măsură interne și externe. Populația evreiască era eterogenă social, fiind compusă din indivizi școliți, cunoscători ai regulilor administrației, ai unor meșteșuguri, erau practicanți ai comerțului și cametei, de regulă bucovineni și dintr-o majoritate săracă și greu adaptabilă la activități agricole propriu zise, asociată cartierelor mărginașe ale orașelor, mahalalelor, sau satelor limitrofe. Și unii și alții au găsit, mai ales în Moldova, o structură feudală, învechită și conservatoare, o proprietate agricolă concentrată la vârf și o masă țărănească pauperă și foarte slab alfabetizată.

în studiul istoric făcut de Ministerul pentru minorități în 1939, și prin care se argumentau

legile de românizare, exista recunoașterea realistă a tabloului social-economic al României la acea dată.

Principatele Române se găseau la acea epocă la începuturile vieții lor sociale și politice datorită domi- 171 nației turcești și nesiguranței în care se desfășura viața lor națională. Din această pricină nu existau decât două clase sociale bine determinate: clasa conducătoare formată din boieri, mari proprietari de pământuri rurale și clasa țărănească ce ducea o viață aspră de iobăgie fiind înfeudată marilor proprietari. O clasă intermediară, o burghezie propriu zisă nu exista. Nici nu avea cine să o formeze (Arhiva Națională Istorică, Fond Ministerul pentru minorități, dosar 30/1939).

Practic nu se poate vorbi despre apariția și dezvoltarea comerțului și industriei modeme în Moldova fără elementul evreiesc, acela care a reprezentat vectorul dinamic al evoluției economice provinciale.

S-a adus uneori argumentul că evreii practicau o camătă veroasă, dar lucrurile trebuie nuanțate. Ca să faci camătă ai nevoie de capital solid, dobândit sau adus. Nefiind angajați direct în principala activitate economică, agricultura, este de presupus că a existat o importantă parte de capital adusă în Moldova (individual sau al comunității) și că, prin camătă, în lipsa unui sistem bancar coerent, s-au pus la dispoziție sume destinate investițiilor. Că este vorba de investiții și mai puțin de mari cheltuieli neproductive, pare cel mai probabil, deoarece a proliferat sistemul ipotecilor, evreii neputând deveni proprietari

agricoli. Așa s-ar explica inclusiv dobândirea proprietății imobiliare. Un studiu din 1946 arată: capitalul străin a venit sub formă de mărfuri aduse de negustori și diverse firme, dar și sub formă de numerar lichid. Printre primii bancheri, se aud nume consacrate: Demiși, Halfon, frații Elias, Hilel Manoach, lacob Marmoroș ș. a., toată opera de dotare, înzestrare și 172 modernizare a țării până în primul război mondial a fost subvenționată, dacă nu în întregime, dar în cea mai mare parte datorată capitalismului străin.

Dar mai exista o componenta a problemei evreiești, cea externă. Tratând România ca pe un spațiu pentru debușeul etnic, marile puteri au exercitat presiunile politice și economice cunoscute, care într-adevar făceau din problema evreiască un „caz” inclusiv un subiect de reacție. Un proces economic și social lent, dar cu avantaje de ambele părți, cu tendințe asimilatorii și integratoare vizibile, s-a transformat într-un caz „național” cu efecte negative atât pentru români cât și pentru evrei. Tot ceea ce îi diferența a fost îngroșat, tot ceea ce depășea firescul unei convieţuiri normale a fost hiperbolizat. Dinspre Occident veneau semnale alarmiste, exagerate, uneori scandalos de false, veneau mesajele unei prese de rea credință, alături de tot felul de insistențe, în timp ce în țară se construiau politici, platforme electorale și deputății, care, lovind în statutul improvizat al evreilor, vizau sursele externe ale acelor presiuni.

Cu toate acestea, nu este corect să se afirme că statul român își făcuse din evrei un subiect de restricții, vizând direct o atitudine națională antisemită, deoarece afirmarea națională a

poporului și statului român modem a cuprins un ansamblu de măsuri spectaculoase și dure, care a atins sfere ce n-aveau nici o legătură cu evreii: lupta pentru unitate națională și teritorială, reforma agrară, reforma legislativă, secularizarea averilor mănăstirești, sprijinirea mișcărilor revoluționare bulgărești sau a colonizării bulgarilor, culminând apoi cu un război, toate acestea împotriva voinței Marilor Puteri sau cu folosirea în interes național a intereselor acestora. Așadar, problema

 evreiască se înregistra doar într-o lungă listă.

Pe de altă parte, imaginea evreului opresat, miel al unui sacrificiu crud, este și ea departe de realitate. Poporul evreu nu este fundamental diferit de alte popoare, are proprii săi nonconformiști, savanți și infractori.

Printr-o continuitate regretabilă, dar și din cauza restricțiilor perioadei comuniste, istoriografia română a ocolit o realitate dură: recunoașterea independenței României în urma războiului ruso-turc din 1877-1878 și a României Mari, după primul război mondial, au fost condiționate direct, inflexibil și pe alocuri brutal de acordarea cetățeniei tuturor evreilor intrați în România prin marile valuri imigrationiste.

Sfârșitul primului război mondial a provocat în România un nou puseu antisemit, datorat exceselor coercitive ale Marilor Puteri învingătoare. Componenta externă a acestei probleme a avut întotdeauna un rol nefast, dând de cele mai multe ori impresia de for tutelar imixtionist.

O personalitate de primă mărime în cultura

română, membru al comunității evreiești din România, prezenta recent o cronologie a acestui fenomen. După războiul din 1877-1878, Marile Puteri au inițiat o nouă campanie de presiuni asupra României, impunându-i prin Conferința de pace de la Berlin -1878 rezolvarea problemei evreiești în sensul împământenirii. Ca reacție, în fața acestui dictat, s-a produs în țară un val de împotrivire, pornit din mediile politice și intelectuale cu extraordinare ecouri în presă.

Că această cerință a Conferinței de pace era un amestec în treburile interne ale țării, este incontestabil. Problema în sine ținea de raportul dintre cadrul juridic internațional definit prin Congresul de la Berlin și prin 174
Conferința de pace de la Paris 1919-1920 în interiorul căreia România era recunoscută ca stat independent și obligată să aplice dreptul pozitiv minoritar, așa cum i se recunoscuse ei, care cauta cu încăpățânare să se definească, în calitate de subiect de drept internațional, fără evrei.

Analizând în continuare această atât de mult discutată problemă, care permanent a căutat din păcate să degenereze în altceva decât îndreptățită căutare a adevărului absolut, adevărului istoric, după 1989 a apărut o intensă campanie internă și internațională, care continuă din păcate și astăzi, inițiată cu mână de maestru de către Șef Rabinul vândut comuniștilor, Moses Rosen și continuatorii lui, campanie sprijinită și de doi senatori din Congresul American, care au încercat să acrediteze în opinia publică internă și internațională imaginea unei Românii ai căror conducători din timpul celui de-al doilea război mondial poartă răspunderea morții a 400.000

evrei, cifră aberantă și ireală, scornită din mintea obtuză și pătimașă a unui Moses Rosen și a agenților lui.

în realitate, țara noastră, prin conducătorii ei, a fost unica țară aliată Germaniei naziste care nu i-a predat pe evrei lui Hitler în vederea aplicării soluției finale. Ne place să știm acest lucru și acest fapt este total real, că la Auschwitz, unde se înalță pentru o nu prea onorabilă prezență steagurile tuturor țărilor ce și-au predat evreii spre exterminare, steagul României lipsește.

Ceea ce iese din făgașul oricărei discuții este procedeul adoptat, tipic propagandei comuniste, spre a acredita ideea că, în realitate, Mareșalul Antonescu nu numai că nu a fost salvatorul evreilor din România, dar a fost un călău al poporului evreu (calificativul aparține lui Moses Rosen). Dacă evreii din România trăiesc, trăiesc grație

Mareșalului Antonescu, declara cu curaj un martor la procesul din 1946.

Cum există totuși realitatea masivă a celor 450.000 de evrei rămași în viață, după furtuna celui de-al doilea război mondial, cifră menită a impune atenției realitatea că România anilor 1940- 1944 a fost țara europeană supusă dominației naziste cu cel mai mare număr de evrei sustrași soluției finale. De unde, astăzi, poate să existe în Israel o comunitate română, a doua ca mărime numerică după cea rusă.

In felul acesta s-a ajuns la situația ca, în timp ce se glorifică internațional un sat danez - Gillelese - ai cărui pescari au trecut cu bărcile în

Suedia un număr de 187 de evrei danezi, ce urmau să fie predați spre exterminare în octombrie 1943, gestul lor incontestabil nobil dă însă o idee despre numărul celor salvați și în timp ce se sanctifică faptele diplomatului suedez Raoul Wallenberg cu merite incontestabile în aceeași operă de salvare a evreilor de data asta din Ungaria (numărul celor salvați circa 6.000, fiind total infim față de cel al victimelor circa 280.000), se îngroapă în tăcere fapta României.

De altfel, în ultimul timp, unele informații apărute din surse apropiate celor care au dus la arestarea și asasinarea lui Wallenberg lasă să se înțeleagă că mult lăudatul și sanctificatul diplomat suedez făcuse din salvarea evreilor o rentabilă afacere personală, eliberând pașapoarte contra unor frumoase și importante sume de bani.

Iar în mărturia corectă a lui W. Fillderman, ce se află sintetizată în testamentul său din 1956 făcut la New York și publicat de Kurt W. Treptow, în prefața scrisă de el la lucrarea „Populația evreiască în timpul celui de-al doilea război mondial”, semnată de Sabin Mănuilă și Wilhelm 176 Fillderman, acesta din urmă arată: „A fost mult acuzat regimul Mareșalului Antonescu ca fiind înfeudat nazismului și Mareșalul însuși a fost executat de agenții Moscovei ca fascist. Adevărul este că Mareșalul Ion Antonescu este cel care a pus capăt mișcării fasciste din România, oprind activitățile teroriste ale Gărzii de Fier din 1941 și suprimând toate activitățile politice ale acestei organizații. Eu însumi, răspunzând unei întrebări a lui Antonescu la procesul său montat de comuniști, am confirmat că teroarea fascistă de stradă a fost oprită în România la 21 ianuarie

1941 zi în care Mareșalul a luat măsuri draconice pentru a face să înceteze anarhia fascistă provocată de această organizație și restabilirea ordinii în țară. în timpul dominației hitleriste în Europa eu am fost în contact permanent cu Mareșalul Antonescu Ion, care a făcut foarte mult bine pentru îndulcirea sorții evreilor expuși persecuțiilor rasiale naziste. Eu am fost martorul unor scene emoționale de solidaritate și de ajutor între români și evrei în momentele grele din timpul imperiului nazist din Europa. Mareșalul Ion Antonescu a rezistat cu succes presiunilor naziste care cereau măsuri dure - soluția finală - contra evreilor. El este cel care mi-a dat pașapoarte în alb pentru salvarea de teroarea nazistă a evreilor fugiți din Ungaria, a căror viață era în mare pericol (diplomatul suedez Wallenberg, pentru aceeași activitate în aceeași perioadă, a fost sanctificat, după ce a fost omorât de sovietici).

Datorită politicii sale, averile evreilor au fost puse sub un regim de administrație tranzitorie, care făcându-le pierdute le-a asigurat conservarea în scopul restituirii lor la momentul oportun. (Și din acest punct de vedere, România este unica țară față de care la terminarea ostili- 177 taților comunitatea evreiască nu a revendicat restituirea averilor ce le-ar fi pierdut în timpul prigoanei naziste. Și comunitatea știe la fel ca toată lumea, cum totuși aceste bunuri au fost definitiv și total pierdute la venirea la putere a comuniștilor care fie le-au naționalizat fie le-au confiscat).

Am menționat aceste lucruri pentru a sublinia faptul că poporul român, chiar atunci când a avut într-o măsură limitată controlul țării, a

demonstrat sentimente umanitare și de moderație politică.

Atașamentul meu pentru ideile democratice și refuzul meu pentru a face jocul comuniștilor a deranjat profund autoritățile de ocupație și când urma să fiu, asemenea multor altor personalități ale vieții publice românești, victima metodelor totalitare de lichidare, am fost obligat să părăsesc țara.

Mulți alți evrei au recunoscut această realitate atât de puțin cunoscută sau în mod intenționat ascunsă opiniei publice.

Astfel, profesorul universitar dr. Israel Gutman din Israel, într-un referat intitulat: *Situația evreilor din România pe fondul Europei cucerite sau dominate de naziști,* arăta că planurile naziste de a-i deporta pe evreii din România în lagărele de exterminare din Polonia au întâmpinat o opoziție energică din partea poporului român și a autorităților românești, inclusiv a Guvernului și a Mareșalului Antonescu. Refuzul de a-i preda pe evrei germanilor este factorul care a salvat majoritatea evreilor români de soluția finală de concepție nazistă.

Consider că aceasta nu a fost doar consecința unor poziții oportuniste sau a schimbărilor de pe front ci, în mare măsură și în mod decisiv, rezultatul deosebirilor de 178 concepții care existau între Germania nazistă și România sub conducerea lui Antonescu în privința evreilor.

Cu ocazia unui simpozion științific ținut la București, cunoscutul istoric evreu Jean Ancei declara: Dacă considerăm Stalingradul ca evenimentul hotărâtor în istoria celui de-al doilea război mondial, moment care marchează în-

ceputul sfârșitului dominației naziste în Europa, atunci refuzul Guvernului Român de a-și preda evreii poate fi considerat ca unul din marile acte de rezistență din Europa, într-un moment când Germania se afla în culmea puterii sale.

Istoricul american Randolph L. Braham, originar din Dej, un nume sonor în istoriografia Holocaustului, când, invitat fiind în 1988 la Muzeul de Istorie a Partidului Comunist Român, spre a ține o conferință despre evreii din România în timpul celui de-al doilea război mondial, în finalul conferinței a declarat că Antonescu a fost cel ce a salvat evreimea din România sau cea ajunsă în România, propunând să i se ridice un monument în semn de recunoștință.

în alocuțiunea sa, el afirma spre stupoarea și nemulțumirea activiștilor din C. C., prezenți în sală, în frunte cu Gaston Marin, că între anii 1940- 1944 au fost salvați ori s-au salvat zeci de mii de evrei prin trecerea lor prin România, venind din toate colțurile Europei spre a pleca mai departe în Palestina. Acesta, de altfel, spune R. L. Braham, este unicul lucru important ca un miracol, realizat de români în timpul guvernării lui Antonescu.

De altfel, spune tot el, nici un evreu nu și-a salvat viața trecând din România în Ungaria sau U.R.S.S.

Iar Șef Rabinul Alexandru Șafran recunoaște cu multă amărăciune că regimul comunist instalat în România ajunsese să distrugă tot ce se realizase și păstrase cu

179 atâtea sacrificii în timpul regimului lui Antonescu: mă gândesc cu mare nostalgie la tot

ce am realizat în domeniul educației, școlile primare Tarbuth, școli unde învățământul se facea în întregime în ebraică și care n-au încetat să se dezvolte. îmi place să citez aici numele doamnei Dora Litman care conducea o foarte mare și importantă școală secundară, care a funcționat tot timpul războiului. De asemenea numele lui Leon Itcan, președintele comitetului școlii de agronomie, unde viitorii pionieri - în sensul de colonești - se pregăteau pentru viața în Eretz Israel. Aceste așezăminte au ajuns să suscite ura comandată, cuvântul nu este prea mare, a membrilor Comitetului Democrat Evreiesc, format din comuniști care nu mai aveau nimic de-a face cu comunitatea ebraică și care au sfârșit prin a distruge acest cuib al sionismului, confiscând întreaga avere și trimițând acasă pur și simplu pe cei peste șapte sute de elevi.

Exista de asemenea o prestigioasă școală de meserii „Ciocanul”, pe care antisemiții vânduți noii orânduiri comuniste, au reușit să o transforme în clubul Dinamo.

în comparație cu ce s-a întâmplat peste tot în Europa, salvarea evreilor din România rămâne într-adevăr un miracol. Exemplele Șef Rabinului Șafran dovedesc încă o dată că minoritatea evreiască a fost folosită propagandistic de către comuniști împotriva României, că evreii au reprezentat o masă de manevră strategică, speculându-se aspirațiile legitime la viață și drepturile fundamentale ale acestei comunități.

Noi trebuie să retrăim trecutul cu gândirea și simțirea noastră, fiindcă istoria ca parte integrantă și vie a prezentului are și funcția de a instrui pe contemporani în beneficiul viitorului.

Evocând încă o dată barbariile anilor 1940-1944, este o datorie morală elementară ca să nu uităm și să relevăm faptul că, în acei ani, în România a existat o rază de umanitate ca și un mod de gândire și de acțiune opus formulelor antisemite, dominante atunci în Europa.

în mod incontestabil, în spațiul european, a existat o singură posibilitate pentru evrei de a ieși din cercul de foc al teroarei naziste, o singură speranță de a se salva: România!

Oricum ar fi privită această stare de lucruri, în orice fel s-ar analiza cele petrecute cu evreii în România, spune dr. Al. Șafran, din punct de vedere politic, juridic sau al situației internaționale, rămâne clar un lucru care nu se poate nega, faptul că atunci când lumea a privit insensibilă spectacolul nimicirii evreilor, România a fost dispusă să facă totul nu numai pentru evreii proprii, dar să și primească refugiați evrei din toate colțurile Europei și a deschis imediat pentru ei, porturile sale din Marea Neagră.

Astfel se explică drumul refugiaților de pretutindeni spre România. Veneau evrei din Polonia strivită de cotropitori germani și din țările baltice, din Austria și Germania, din Cehoslovacia și Ungaria, chiar și din Franța, pentru că aici exista singura cale de a pleca spre Palestina.

Cine va putea întocmi vreodată o listă completă a celor ce și-au salvat viața pe această cale ? Ar trebui poate să reținem dintr-un referat din dosarul Evreii din Budapesta 1944 (culegerea J. Ancei, vol. X, pag. 417 cifra de 51.537 de vize de tranzit acordate în Ungaria evreilor de către autoritățile consulare românești, fără a mai pune

la socoteală vizele acordate în anii anteriori, a căror evidență a dispărut, cât și a trecerilor ilegale atât de numeroase.

Iar Ministerul de externe român avea date instrucțiuni ambasadelor de la: Roma, Berlin, Budapesta, Atena și

181 altele să protejeze evreii care circulau cu pașapoarte românești.

David C. Wymann, scriitor și cercetător american de religie protestantă, a publicat în 1984 o lucrare cu titlul: The Abandonment of the Jews- America and Holocaust, 1941- 1945, Editura Panthenon, New York, 1984.

Această lucrare constituie cel mai grav rechizitoriu împotriva celor care ar fi putut să dea un ajutor în timpul tragediei evreilor europeni, dar nu au vrut să audă strigătele de durere ale celor aflați în valea morții.

Imensa literatură consacrată Holocaustului este preocupată în special, dat fiind interesele normale ale sponsorilor, în a analiza modul cum naziștii și aliații lor și-au săvârșit faptele antiumane și ne înfățișează pieirea evreimii europene, precum și comportamentul ei în acele momente greu de descris.

Au lipsit și lipsesc din păcate până astăzi lucrări elaborate pe baza unor serioase documentări, care să arate atitudinea Angliei, Elveției, Spaniei și Turciei ca și acțiunea acestor țări față de lupta pe viață și pe moarte a evreimii europene.

Dar mai ales lipsește o lucrare serioasă, cuprinzătoare, despre operațiile de salvare ce au avut loc în România cu ajutorul românilor. După

opinia noastră, ar merita ca toată această întreagă operă de ajutorare și salvare să fie cunoscută, nu atât datorită faptului implicării în realizarea ei a numeroși români, ci mai ales faptului că România, singura țară dintr-o Europă aflată sub dominație nazistă, a permis emigrarea evreiască în toți anii războiului fără excepție, ea fiind unicul culoar de refugiu pentru mii, zeci de mii de oameni hăituiți și izgoniți de peste tot, singura lor speranță de viață. Și mai 182 ales datorită faptului că însăși evreii au dreptul să cunoască și să știe în perspectiva istoriei, nu numai pe dușmanii și asasinii poporului lor, ci și pe prietenii pe care i-au avut.

Iar o frază a lui Wymann exprimă foarte clar și concis, în comparație cu ce .a fost în România, reacția mondială în problema salvării evreilor „The real obstacle was the absence of a strong desire to rescue Jews” pag. 339 - (Obstacolul real în legătură cu salvarea evreilor a fost lipsa unei dorințe adevărate de a o face!).

Iar Charles Kolb, delegatul Comitetului Crucii Roșii Internaționale de la Geneva în România, referindu-se la refuzul Angliei de a da cuvenitele vize de emigrare în Palestina, pentru evreii aflați pe vasul Struma în rada portului Constantinopol, înainte de a fi scufundat de un submarin sovietic, spunea total adevărat și deloc măgulitor pentru englezi că dacă pe acel vas s-ar fi aflat în loc de cei 900 de evrei, 900 de pisici, asociația engleză de protecția animalelor ar fi făcut totul pentru ca aceste pisici să fie salvate.

S. U. A. și Anglia, nu numai că și-au astupat urechile nevrînd să audă strigătele disperate de durere ale evreilor, dar au împiedicat până și cele

mai modeste încercări de a interveni în favoarea lor.

Cunoscând acum aceste împrejurări pe care le menționez în fugă, spune Moshe Carmilly-Weinberger, rabinul șef al Clujului, ni se lămurește cu adevărat ce însemnătate a avut în acele vremuri atitudinea României, față de ajutorarea evreilor.

Dar, din păcate, independent de ce a declarat și a scris J. Ancei despre aceste probleme din poziția de profesor la Yeshiva University din New York, sau de cercetător onest și imparțial, în cele 12 volume de „Documents concerning

183 the Fate of Romanian Jewry during the Holocaust”, la fundația Beate Klaerfeld din Ierusalim, acum după mai bine de 50 de ani vine și, căutând să servească supus pe sponsorul ce l-a comanditat, prezintă o lucrare despre Transnistria în care, sperând ca nu va mai fi nimeni care să o cerceteze și să o compare cu realitatea de atunci, se lansează fără nici o acoperire în a acuza și a denigra obsesiv România, armata ei, conducerea de atunci și administrația civilă din acea zonă.

Surprinzător și de neînțeles este că această carte total defăimătoare, plină de mistificări, falsificări și neadevăruri, are girul Ministerului Culturii din țara noastră, care, spune dl. J. Ancei, numai cu actuala echipă putea avea o asemenea deschidere pentru susținerea unui proiect în care imaginea României câștigă prin capacitatea de a renunța la festivism, minciuna și manipularea informațiilor!

Cum deschizi, însă, cartea, care se vrea să analizeze una dintre cele mai speciale și

imprevizibile epoci din istoria României și poporului român, îți dai seama la ce cruntă mistificare recurge J. Ancei, care, folosindu-se de sistemul sovietic de manipulare și falsificare a adevărului, lasă să răbufnească o ură și o patimă înverșunată împotriva acestei țări. Analizând și studiind contradicțiile mai mult decât evidente și periculoase ale afirmațiilor lui J. Ancei, realizezi odată mai mult că, devenind doctrinar al sionist-comunismului, el își pierde total calitatea de istoric, devenind un simplu scrib în solda unui sponsor care i-a comandat o critică oarbă, nedreaptă, plină de ură și patimă împotriva celor pe care nu i-a cunoscut niciodată, trăgând concluzii aberante, total viciate, analize strâmbe, tendențioase, anume comandate.

Iar în ceea ce privește eforturile dr. W. Fielderman, 184 președintele comunității evreiești din România, de a apăra drepturile evreilor români, cât și a acelora care în perioada interbelică, dar mai ales în timpul celui de-al doilea război mondial, și-au găsit refugiul spre salvare în România, acestea sunt bine cunoscute și recunoscute internațional, deși sunt acum contestate de J. Ancei.

Se știe foarte bine că, atât activitatea lui Fielderman cât și cea a Șef Rabinului Al. Șafran nu au mai convenit după 1946 noilor lideri sioniști, fapt care a dus la expulzarea lor din țară. Noua conducere sionistă, total aservită comunismului, a continuat și continuă chiar și azi după prăbușirea comunismului să susțină o propagandă ce vrea să escamoteze în mod grosolan adevărul privind atitudinea României față de evrei în timpul celui de-al doilea război

mondial, pentru propriile lor interese sau a celor ce au comandat o asemenea lucrare.

Oare afirmațiile corecte ale lui W. Fielderman sau ale Șef Rabinului Al. Șafran, care au trăit întreaga perioadă a războiului alături de comunitatea evreiască și au cunoscut întregul mod de viață pe care l-a avut de întâmpinat acest neam, sau chiar afirmațiile corecte și oneste ale lui J. Ancei în ipostaza de adevărat istoric, dinaintea apariției cărții comandate, nu mai au nici o valoare și trebuie înlocuite cu acuzații incorecte făcute la comanda agenturilor sionist-comuniste?

Se merge chiar mai departe, R. loanid, directorul pentru România la muzeul Holocaustului din Washington, a refuzat să recunoască valoarea de document istoric a declarației făcute în 1946 de către președintele comunității evreiești din România, care spunea: „în nici o țară dominată de nazism, n-a supraviețuit o așa de mare proporție din populația evreiască, ca în România”, decla- 185 rație reluată tot de W. Fielderman. la Congresul Internațional de Statistică de la Stockholm în 1957.

în prezent, propaganda sionist-comunistă, la fel ca și J. Ancei, evită să constate existența, realitatea Holocaustului și a marilor pogromuri săvârșite de sovietici de-a lungul timpului și, lăsându-se influențați de cei ce au comandat o asemenea lucrare, caută să filtreze, să elimine și să impună în adevărul istoric numai părțile care le convin, ascunzând cu grijă cu ajutorul scribilor bine remunerați toate greșelile și crimele înfăptuite de sovietici și acoliții lor.

Iar Ancei a câștigat această postură nouă, invocând arhivele Transnistriei aflate în posesia Moscovei, care a avut prilejul să le cerceteze, face afirmații care vădesc ori o mare rea credință, ori o mare nepricepere, trăgând concluzii mai mult decât lipsite de cea mai elementară logică, vădind o dată în plus că modul tendențios și șovin în care tratează această pagină de istorie îi anulează total calitatea de istoric.

Arhivele Guvernământului Transnistriei nu conțin și nu puteau să conțină decât acte ce au privit refacerea și reorganizarea administrativă a unui ținut distrus de vitregiile războiului.

Dar, o dată în plus, vine R. loanid, să lămurească această problemă, afirmând din poziția pe care o are că Muzeul Holocaustului nu este interesat să afle câți evrei au murit în Uniunea Sovietică sau din cauza atrocităților sovietice în anii 1940-1945.

Deci în sistemul de evaluare istoric, după modelul propus de J. Ancei sau loanid, învingătorilor nu li se pot reproșa atari crime sau atrocități.

Atât în timpul procesului înscenat în 1946 Mareșalului 186
Antonescu, cât și după aceea și până în prezent, nimeni nu a putut să prezinte măcar o probă că în România a existat un ordin deliberat privind omorârea evreilor sau predarea lor naziștilor spre a-i fi supus „soluției finale”.

Istoria nu este o știință exactă, susține Șef Rabinul Comunității Evreilor din Cluj, M. Carmilly- Weinberger, profesor emerit la Yeshiva University din New York.

Punctul de vedere al istoricilor depinde foarte

mult de educația, concepția lor asupra lumii, orientarea lor politică. Afirmațiile istoricilor nu pot fi supuse însă analizei de laborator pentru exactitatea lor. In istorie ne lovim, nu arareori, de *Damnatio memoriae,* atenuarea amintirii trecutului, sau deseori din anumite motive ușor de perceput câteodată cu totala sa trecere sub tăcere.

Antonescu nu este nici el scutit de acest fenomen dar între 1940-1944, cu toate că în România au murit evrei, trebuie totuși să recunoaștem că Mareșalul nu a cedat presiunilor lui Hitler și nu a permis deportarea sistematică a populației sale evreiești în lagărele de exterminare din Polonia. La Auschwitz, au fost omorâți evrei din toate țările Europei, cu excepția României.

Mai mult, cu știrea și acordul lui Antonescu, România devenise în anii războiului o oază de salvare a mii de refugiați unguri, germani, polonezi, cehi, francezi, slovaci, ș.a., hărțuiți de fiara germană.

Emigrarea populației evreiești din România, aruncă o lumină deosebită asupra atitudinii lui Antonescu și a guvernului român, din acele timpuri, asupra acțiunilor și deciziilor politice în privința problemei evreiești în general din România și, îndeosebi, a sprijinirii emigrației și a călătoriilor mai departe a evreilor ce au reușit să se refugieze în această țară.

în realitate, singurul element generalizant care, dincolo de conjuncturi și calcule politice sau

personale, poate explica reacția de respingere manifestată de aproape întreaga suflare românească față de soluția finală este refuzul implicit față de silnicie, față de violență și nedreptate, pe care îl presupune omenia, așa cum o înțelege acest popor.

Ba mai mult România a menținut deschise toate porturile sale permițând și înlesnind plecarea evreilor spre Palestina.

în adresa sa din 12 martie 1943, Antonescu comunica germanilor că, pentru rezolvarea problemelor evreiești din România, există o singură soluție, emigrarea. Acest punct de vedere a făcut posibil ca între anii 1940 și 1944 diferite vase mari sau mai mici chiar și vase comerciale pentru transportul minereurilor să părăsească Galațiul, Brăila, Tulcea, Odessa, Mangalia sau Constanța, cu refugiați evrei.

Iată numai câteva dintre ele:

- 1940 iunie; Sandu - 269 pasageri din portul Constanța
- 1940 iunie; Colorado A - 370 pasageri din portul Constanța
- 1940 iulie; Colorado B - 377 pasageri din portul Constanța
- 1940 august; Colorado C - 377 pasageri din portul Constanța
- 1940 august; Sabarith - 350 pasageri din portul Galați
- 1940 septembrie; Dora - 480 pasageri din portul Brăila
- 1940 septembrie; Parita - 850 pasageri din portul Constanța 188
- 1940 octombrie; Pentoho- 729 pasageri din

portul Tulcea

- 1941 martie; Dorian - 789 pasageri din portul Galați
- 1941 mai; Mihai - 18 pasageri din portul Mangalia
- 1941 august; Dor de val - 15 pasageri din portul Mangalia
- 1941 octombrie; Europa - 12 pasageri din portul Mangalia
- 1941 decembrie; Struma - 769 pasageri, scufundat de un submarin sovietic;[1]
- 1942 mai; Viitorul -120 pasageri din portul Tulcea
- 1942 august; Milka A - 239 pasageri din portul Brăila
- 1942 aprilie; Maritza A - 244 pasageri din portul Odessa
- 1943 mai; Maritza B - 318 pasageri din portul Odessa
- 1943 iunie; Belassita -150 pasageri din portul Odessa

[1] **Discuțiile cu privire la scufundarea vasului Struma ar fi trebuit să se încheie încă de acum câțiva ani, când întâmplător a apărut un element neașteptat, constituind dovada hotărâtoare pentru elucidarea acestei probleme (în realitate, discuția se perpetuează, cel puțin în mediile mai puțin informate, doar pentru a face opinie). în 1978 au apărut la Moscova, în editura Voenizdat, amintirile unui comandant de submarin, în care se reproduce însemnarea din jurnalul de bord privitoare la scufundarea vasului inamic Struma. Data însemnării din jurnal coincide cu data scufundării**

vasului. Rămâne prin urmare definitiv stabilit că scufundarea Strumei se datorează acțiunii submarinului sovietic SC 213, o nefericită întâmplare sau a unei confuzii greu de crezut și explicat, vasul Struma naviga în acea călătorie sub pavilion panamez.

- 1943 iulie; Kazbek - 735 pasageri din portul Odessa
- 1944 aprilie; Morina - 308 pasageri din portul Odessa
- 1944 iunie; Mefkure - 379 pasageri scufundat de un submarin german
- 1944 august; Bulbul - 410 pasageri

Deci, când autoritățile maghiare făceau pregătiri și treceau la deportarea spre Auschwitz a evreilor din Ungaria, printre care și a celor din Transilvania de nord, din porturile românești plecau, cu aprobarea autorităților acelor timpuri, vase cu evrei spre libertate.

Călătoria era plină de primejdii, submarinele germane și rusești împânzeau Marea Neagră și Marea Mediterană, plantând mine și scufundând vase (Struma și Mefkure). Ura antievreiască a germanilor, politica englezească favorabila arabilor, piedicile puse de turci, indiferența americanilor, lăcomia multor proprietari de vase, au constituit dificultăți în plus în calea refugiului plin oricum de primejdii.

Douăsprezece volume de „Documents concerning the Fate of Romania Jewry during the Holocaust” selectate și editate de J. Ancei, cu sprijinul Fundației Beate Klaeferld, aruncă o

lumină nu numai asupra suferințelor evreiești din timpul războiului ci și asupra sprijinului important acordat de România lui Antonescu atât evreilor proprii cât și a celor ce găsiseră un refugiu în țara noastră.

Și ceea ce merită, de asemenea, remarcat în mod special, din acele timpuri, este că România lui Antonescu a știut și a găsit mijloacele ca prin intermediul episcopului luliu Hossu și a marelui om care a fost Emil Hațieganu, să trimită din acea Transnistrie administrată de români ajutoare alimentare în Ardealul de Nord, ajutoare ce au 190 fost împărțite la solicitarea expresă a reprezentantului Transnistriei întregii populații din regiune, fără nici o discriminare.

Ne-am exprimat întreaga recunoștință față de episcopul luliu Hossu și de Emil Hațieganu, atunci când în luna mai a anului 1988, revenind în România am depus coroane de flori la mormintele lor, spune Șef Rabinul M. Car- milly-W einberger.

Este locul să subliniem aici un fapt cunoscut istoricilor, dar prea adesea trecut cu vederea și anume faptul că România, în ciuda stăruitoarelor presiuni germane, a continuat să îngăduie emigrarea în Palestina, care în special după declanșarea operațiunilor militare în Europa de Răsărit și după schițarea planurilor naziste privind soluția finală, reprezenta pentru foarte mulți evrei singura cale de salvare.

O analiză (care nu s-a făcut) a atitudinii adbptate față de emigrarea în Palestina, de către diferite țări europene din afară sau din zona de influență germană, în perioada 1939-1944, ar sublinia semnificația deosebită a faptului că România a rămas, după 1940, singura țară

europeană din care s-au putut organiza acțiuni de salvare pe această cale.

Ea rămâne, de asemenea, singura țară în care autoritățile au tratat problema evreimii, cu reprezentanții autorizați ai organizațiilor sioniste și cu liderii comunitari cei mai autorizați. Așa se explica locul central pe care l-au căpătat organizațiile și conducătorii evreimii din România în cadrul rețelei comitetelor de salvare din Europa ocupată, în raporturile cu organizațiile evreiești internaționale.

în ciuda unor afirmații care pornesc fie de la necunoaș- 191 terea datelor problemei, sau de la o interpretare conjunc- turală a lor, autoritățile românești au acordat o atenție cu totul deosebită (fără analogii în epocă) realizării practice a operațiunilor de salvare.

Toate elementele cunoscute ne îndreptățesc să susținem că în aceste condiții modul cum au fost ajutați și salvați evreii din țară sau din întreaga Europă, de către români, în condițiile cunoscute, este o reacție proprie poporului nostru de sensibilitate și omenie și nu una de calcul politic, așa cum continuă să afirme o seamă de istorici adesea interesați sau numai influențați de interese revanșarde, puse în circulație de istoriografia comunistă.

Dar, oricât însă ar părea de ilogic, marea încercare a războiului i-a găsit pe evreii din România foarte divizați și chiar și, în prezența celui mai letal pericol, liderii evreimii române erau serios dezbinați de concepții naționaliste diferite, de interpretări asupra religiei dar și de orgolii personale și dușmănii.

Au existat grupuri și asociații numeroase, un

șir inexplicabil de uniuni, partide și comitete cu eterne rivalități.

Zissu contra Șafran, Gingold contra Benevenisti, Be- nevenisti contra Zissu, Ana Pauker contra Șafran, Moses Rosen contra Filderman și Șafran, apoi Șafran și Filder- man aliați și Moses Rosen aliat cu Zissu.

La fel cum în 1946 la Conferința de pace de la Paris ni s-a ignorat contribuția la scurtarea celui de-al doilea război mondial și ni s-au șters de pe răbojul istoriei jertfele date pentru înfrângerea nazismului, refuzân- du-ni-se recunoașterea cobeligeranței, (efectul direct al înțelegerilor oculte de la Yalta și Moscova), acum, iată, Muzeul Holocaustului de la Washington, inaugurat chiar

de președintele Clinton, reține memoria vizitatorilor, în legătură cu România, doar cu cifra aberantă a celor 19.000 de victime ale represaliilor ordonate la Odessa de Antonescu, după aruncarea în aer a Comandamentului armatei române, fără a găsi nici măcar un colțișor unde să se inscripționeze faptul că în condițiile specifice României anilor 1940-1944 (dacă nu se ia în considerare structura sufletească și morală a poporului român) a reușit supraviețuirea celei mai numeroase populații evreiești din țările asupra cărora s-a extins dominația directă sau sfera de influență hitleristă.

Dar, despre victimele a ceea ce se consideră a fi crime de război, înfăptuite și justificate prin rațiuni de război și incriminate totdeauna numai învinșilor, nu se pomenește absolut nimic.

Gropile comune de la Katin și lichidarea întregii ofițerimi poloneze de către Stalin ca și

genocidul de la Hiroshima și Nagasaki, bombardarea barbară a orașului Dresda în februarie 1945, oraș deschis care nu purta nici o însemnătate militară, acțiune soldată cu zeci de mii de civili uciși și arși de vii, sute de mii de prizonieri sovietici aflați în Germania occidentală, obligați mai ales de autoritățile britanice, să se întoarcă în URSS, unde au fost lichidați de NKVD, fiindcă foarte mulți din aceștia constataseră și înțeleseseră din propria experiență că în Reich-ul nazist aflat în plin război se trăia mai bine ca în URSS, nu au fost calificate ca atare, fiind partea învingătorilor din ororile celui de-al doilea război mondial. Iar cei 100.000 de evrei deportați de Stalin din teritoriul românesc după anexarea lui în 1940, fie spre Siberia, fie spre a fi înrolați în Armata Roșie, nu-i vor fi niciodată imputate marelui stat învingător de la răsărit și cei

193 acreditați spre adevăr în Muzeul Holocaustului devin amnezici.

Dar de milioanele de prizonieri de toate națiile deportați și lichidați în masă de către același mare aliat, în pofida tuturor legilor internaționale, cine va ține seama vreodată?

Și din același tip de degradare a imperialismului extremist sovietic și a urii de clasă vor apărea cele mai cumplite orori ale anilor 1947- 1964, neînregistrate în nici un muzeu al holocaustului și nici supervizate de Congresul american, întemnițarea a milioane de oameni în numele ideologiei criminale a luptei de clasă și omorârea a sute de mii de oameni în temnițele comuniste.

Regimul sovietic a respins însă permanent

toate valorile și principiile fundamentale ale democrațiilor occidentale, chiar dacă în război a fost aliatul lor, dar în realitate urmărea să-și extindă dominația globală în numele internaționalismului proletar.

Și acest lucru l-a reușit datorită mai ales atitudinii ambigue și echivoce a Washingtonului și a Londrei.

O dată mai mult s-a dovedit că împingerea deliberată a ființei umane pe panta degradării nu se oprește în marjele dorite de manipulatorii ei, ci panta nu mai poate fi, adesea, oprită, iar efectele devin imprevizibile.

Și în vremurile noastre asistăm la diferențieri șocante între modul cum sunt sancționate abaterile morale, chiar foarte grave și în cadrul aceluiași sistem de valori, păstrând eternele diferențieri între învinși și învingători, dar mai ales între interesele conjuncturale de moment.

Astfel, a existat un proces firesc al nazismului, dar nu a existat nici unul al comunismului, flagel mult mai grav și oribil ca nazismul.

De asemenea lagărele de exterminare hitleriste sunt 194 permanent și obsesiv popularizate, iar victimele lor sunt comemorate și victimizate, în timp ce cumplitele crime sovietice și ale întregului comunism global abia sunt pomenite.

în timp ce un dictator sud american este arestat la Londra, un șef de stat african, autor al unor genociduri înfiorătoare este primit cu onoruri în Franța, iar un alt zbir comunist, ce-și menține sistemul de teroare cu arme și lagăre, este vizitat de Papa.

Dar astăzi putem ști în deplină cunoștință de

cauză, datorită multitudinii cercetărilor efectuate, că în fața acestei alunecări în barbarie și în crimă, a unei minorități vinovate de ororile comise a existat în neamul nostru o zonă infinit mai mare peste care nu s-a putut propaga cangrena degradării, oferind alternativei la oroare și crime, replica omeniei românești la neomenia veacului.

A existat, în istoria secolului nostru crâncen, un capitol ce face cinste speciei umane, unui pământ, unui popor. Un capitol care se cheamă salvarea evreilor din România și în România a celor veniți din alte părți: Ungaria, Cheia, Slovacia, Polonia (inclusiv din teritoriul transilvănean cedat forțat Ungariei) să se salveze în România.

Bilanțul realizat nu mai poate fi prezentat de nici o țară în fața unui tribunal moral al veacului, cu atât mai mult cu cât România făcea parte din sfera de influență hitleristă.

*

* *

încheind această lungă paranteză, absolut necesară pentru o mai bună înțelegere a problemei, revin la Transnistria.

în fapt în Transnistria a existat un singur lagăr, cel de la Vapniarca, înființat de Marele Stat Major al Armatei în octombrie 1941 și unde au fost mutați pentru început toți deținuții din lagărul de la Târgu Jiu. Au fost transferați circa 1.200 de deținuți cu condamnări politice, economice și de drept comun, români, comuniști, evrei, dar toți cu sentințe clare și definitive de

condamnare.

Apoi, pe măsura mișcărilor frontului, din motive de siguranță militară, au fost aduși evrei din Bucovina, Basarabia sau Moldova. Parte din aceștia au căpătat regimul de domiciliu obligatoriu în zone special hotărâte de armată, pe întreg teritoriul regiunii.

Atât lagărul de la Vapniarca cât și coloniile amintite au fost înființate din dispoziția guvernului țării și au stat sub administrația directă, supravegherea și paza nemijlocită a armatei și jandarmeriei, care asigurau în zonă ordinea publică. Administrația civilă nu a avut nici un rol în acest caz.

Această situație este de altfel confirmată prin reglementările din diferite acte normative anterioare, editate de Guvernul Român, cum a fost cea stabilită prin Decre- tul-Lege nr. 3984 din 4.12.1940 care preciza în art. 8 că: „Pe tot timpul efectuării muncilor de interes obștesc, evreii sunt supuși atât regimului cât și jurisdicției militare”, sau prin Decretul-Lege nr. 3.205 din 15.11.1941, care prevedea în art. 7 al. 2 că:

„Taberele și coloanele de muncă pentru evrei vor fi puse sub comandă militară”.

Nici un funcționar civil al administrației nu avea acces în lagăre, iar în coloniile din unele orașe aveau acces numai pe baza unei autorizații scrise, semnată și 196 ștampilată de comandantul garnizoanei.

Pentru această populație evreiască evacuată de armată în acel teritoriu, Guvernământul, la cererea autorităților militare, a căutat să le creeze condiții pentru traiul în comun. Astfel, prin

Ordonanța nr. 23 din 11.11.1941 s-au dat dispoziții autorităților administrative ca evreii deplasați de armată în coloniile din centrele urbane sau rurale să fie cazați, ținând seama de numărul membrilor familiilor, în locuințele părăsite puse în bună stare, iar dacă aceste locuințe ar fi insuficiente, să fie cazați în locuințele particularilor ce vor fi desemnate de autorități, urmând a plăti chirie ce se va stabili de comun acord.

Profesioniștii, meseriașii și în general oamenii valizi puteau presta munca în raport cu specializarea lor, în schimbul lucrului efectuat, primind hrană și întreținerea zilnică, socotindu-se la început ziua de lucru la 1 R. K. K. S. pentru muncitorii necalificați și 2 R. K. K. S., pentru profesioniștii calificați.

Muncitorii specialiști au fost utilizați în anumite cazuri și la unele lucrări de reparare a instalațiilor distruse de război sau a unor fabrici, cu plata corespunzătoare muncii de specialitate dar la un nivel mai ridicat. S-au acordat recompense celor ce s-au distins în această activitate.

Mai târziu, pentru evreii care prestau muncă calificată sau necalificată s-a stabilit că retribuțiile lor vor reprezenta 75% din salariile prevăzute pentru muncitorii localnici.

Evreii titrați, bacalaureați și universitari utilizați la munci corespunzătoare pregătirii lor aveau o retribuție mai mare, diferențiată substanțial de cea a muncitorilor.

Autoritățile administrative și polițienești din regiunea unde erau plasați de organele militare în colonii erau

197 obligate și răspundeau de asigurarea bunei convieţuiri a acestora în mijlocul populaţiei locale.

Tot aici este cazul să reamintesc că măsurile de transferare a unor ţigani nomazi la Est de Nistru au fost ordonate de guvernul ţării și aplicate de către organele de stat desemnate de guvern, administraţia civilă a Guvernământului neavând nici o contingenţă cu această acţiune.

CAPITOLUL VII

ÎNCETAREA ADMINISTRA TIEI CIVILE A TERITORIULUI DINTRE NISTRU ȘI BUG ȘI INSTALAREA ADMINISTRA TIEI MILITARE A ACESTUI TERITORIU

Solemnitatea instalării „Administației militare a Teritoriului dintre Nistru și Bug” în locul fostei Administrații Civile a avut loc la Odessa, în Palatul Voronțov, în ziua de 2 februarie 1944.

Au fost prezenți capii tuturor autorităților Civile și Militare, Directorii Guvernământului și prefecții de județe.

Festivitatea a început prin citirea de către Directorul Administrației și Personalului, a ordonanței de instituire a Administrației Militare a Teritoriului dintre Nistru și Bug și a scrisorii adresată prof. George Alexianu, Guvernatorul

Civil al Transnistriei de către Mareșalul Ion Antonescu, conducătorul Statului Român și

Comandantul de căpetenie al Armatei.

Au urmat discursurile prof. G. Alexianu și general Gh. Potopeanu, reproduse mai jos.

După aceasta au luat cuvântul capii autorităților civile și militare, de față la solemnitate: Em. Cercavschi, secretarul general al Guvernământului, din partea funcționarilor: Gherman Pântea, primarul general al municipiului Odessa, colonel Popescu Corbu, prefectul județului Râbnița, din partea prefecților de județe.

ORDONANȚĂ

INSTITUIND ADMINISTRAȚIA MILITARĂ A TERITORIULUI DINTRE NISTRU ȘI BUG, ÎN LOCUL ADMINISTRAȚIEI CIVILE

ANTONESCU,

Mareșal al României și Comandant de Căpetenie al Armatei

Văzând Ordonanțele nr. 1 din 19 august 1941 și nr. 4 din 17 octombrie 1941, date la Marele Cartier General al Armatei,

Având în vedere nevoile apărării naționale și considerând zona de operațiuni militare, care cere că în teritoriul ocupat dintre Bug și Nistru chestiunile de ordin operativ și măsurile administrative și de siguranță să fie supuse unui singur comandament,

ORDONĂM

Art. 1. Domnul general de Divizie Gheorghe Potopeanu 200 este investit cu puteri depline pentru conducerea și coordonarea întregii administrații din teritoriul ocupat dintre Nistru și

Bug, precum și a tuturor serviciilor administrative, unităților economice, exploatărilor și întreprinderilor de orice fel, pendinte de acea administrațiune.

Art. 2. Domnul general de Divizie Gheorghe Potopeanu va putea lua prin ordonanțe orice măsuri socotite necesare pentru buna administrație și siguranța teritoriului. Va lucra în comun acord, conform dispozițiunilor mele, cu comandantul militar local.

Art. 3. Funcțiunea de Guvernator Civil de pe lângă Comandamentul de Căpetenie al Armatei din teritoriul ocupat dintre Nistru și Bug, încetează pe data prezentei ordonanțe.

Dată în București, la 29 ianuarie 1944

(ss) Antonescu
Mareșal al României și
Comandant de Căpetenie al Armatei

SCRISOAREA ADRESATĂ D-LUI PROFESOR G. ALEXIANU, GUVERNATORUL CIVIL AL TRANSNISTRIEI, DE CĂTRE DOMNUL MAREȘAL ION ANTONESCU, CONDUCĂTORUL STATULUI ȘI COMANDANT DE CĂPETENIE AL ARMATEI

CONDUCĂTORUL
STATULUI ROMAN
București, 27 ianuarie 1944
Domnule Alexianu,

Dată fiind situația militară actuală, care face ca zona de operații militare să se confunde cu teritoriul administrativ al Transnistriei, interesele generale cer ca situația Guvernământului Civil; pe care l-am instituit acolo, sub conducerea Domniei-Voastre, să fie reexaminată.

Problemele ce se pun acolo necesitând soluțiuni și metode de execuție rapidă, este nevoie de un Comandament unic sub comandă militară.

Hotărând această trecere a autorității și administrației civile a Transnistriei în mâini militare, îmi întorc privirea spre tot ce ați realizat bun și temeinic în timpul administrației Domniei-Voastre în acest teritoriu, unde am ridicat din ruine o provincie înfloritoare și am făcut dovada capacității de organizare și conducere a spiritului românesc.

Nu uit nici sprijinul pe care Transnistria l-a dat economiei naționale sub conducerea Domniei-Voastre, în cele mai grele încercări prin care a trecut Statul, pentru care vă aduc cele mai vii mulțumiri.

Primiți, vă rog, DOMNULE ALEXIANU, asigurarea considerațiunii mele.

Nr. 300.715/1944
(ss) ANTONESCU
MAREȘAL AL ROMÂNIEI
Și
CONDUCĂTORUL STATULUI

Iar ca răspuns la scrisoarea acestuia de mulțumire pentru cele realizate în Transnistria, profesorul Alexianu a adresat o scrisoare

personală Mareșalului Ion Antonescu, în care referindu-se printre altele la situația evreilor din Basarabia și Bucovina, deportați în Transnistria în urma 202 măsurilor ordonate de armată și guvern spune:

„Este necesar, domnule mareșal, să nu uităm că suntem poporul care are acel cuvânt, fără egal în nici o altă limbă, omenia, care înseamnă nu numai bunătate și înțelegere umană, acest cuvânt mai cuprinde și sensul activ al ajutorării și alinării aproapelui care este în suferință.

Nu din socoteli sau oportunități politice, ci dintr-o dorință de a reda poporului român în această încleștare și dezlănțuire a urgii războiului, adevărata lui imagine, omenia, să duceți la bun sfârșit lupta începută contra violențelor unei politici impuse, străină omeniei neamului nostru.”

DISCURSUL ROSTIT DE DL. PROF. G. ALEXIANU, GUVERNATORUL CIVIL AL TRANSNISTRIEI, CU PRILEJUL INSTALĂRII ADMINISTRAȚIEI MILITARE A TERITORIULUI DINTRE NISTRU ȘI BUG

Prin actul ce s-a citit azi, o pagină de istorie se închide. Administrația Civilă a Transnistriei, dată fiind situația războiului și nevoile Comandamentului Unic, încetează. Un comandament militar va prelua sarcina administrării militare a provinciei.

în clipa aceasta gândul meu se întoarce spre trecut, spre ceasurile trăite acum doi ani și

jumătate la Tighina.

La 19 august 1941, la Cartierul General al Armatei, sunt primit, în căsuța modestă și improvizat mobilată, de generalul Ion Antonescu, Conducătorul Statului și Comandantul de Căpetenie al Armatei.

Cu aerul sever și hotărât, începe să îmi vorbească de provincia dintre Nistru și Bug, de misiunea încredințată Țării noastre, de condițiile în care trebuie să facem administrația.

Am scris în grabă, ajutat de generalul C. Z. Vasiliu, pe atunci inspectorul general al Jandarmeriei, astăzi subsecretar de stat la Interne, pe o hârtie destul de proastă și cu o mașină de scris la fel - așa cum se putea găsi la de abia instalata prefectură de Tighina de sub conducerea prefectului de atunci, vrednicul inspector general Hodo- roabă -, textul Decretului nr. 1 și al instrucțiunilor ce s-au dat; au fost imediat semnate de Generalul Conducător al Statului și totul era terminat.

lată-mă Guvernator al Provinciei dintre Nistru și Bug.

Mă prezint îndată Generalului loanițiu, Comandantul Marelui Cartier General și Generalului Hauffe, atașat pe lângă Comandantul de Căpetenie al Armatei, spre a face legătura dintre Armata Română și cea Germană. Cunosc apoi pe generalul Ciupercă, Comandantul Armatei a 4-a și pe mulți ofițeri de la Cartierul General.

Trebuie să plec la noul post. Dar nu am nici un mijloc de transport. Drumul era greu și mijloacele

de transport nu sosiseră din țară, și n-avea mijloc de transport nici colonelul Broșteanu, numit de curând inspector al Jandarmeriei în aceasta Provoncie și care venise la Tighina să mă întâmpine.

Profit din nou de bunăvoința Generalului Vasiliu, care-mi împrumută mașina până la Tiraspol. Plec pentru întâia oară, în provincia care avea să se cheme pentru totdeauna Transnistria, în după amiaza zilei de 19 august 1941, însoțit de colonelul Broșteanu și de un locotenent de jandarmi al cărui nume îmi scapă.

Trec Nistrul pe un pod de vase; în stânga lui se începuse construirea unui pod de lemn, ce avea să devină mai târziu „Podul Mareșal Ion Antonescu”.

Santinela de la pod, văzându-mă însoțit de ofițeri, salută și ne lasă să trecem fără zăbovire. Nistrul e lat și plin de apă tulbure. Din când în când ochiuri mari de apă se învârtesc în loc, înspumegate. Gândurile mele zboară departe și nu știu când ne pomenim pe malul celălalt. Fiori de emoție mă stăpânesc. Iată pământul și lumea despre care nu știu nimic sau aproape nimic, unde totul plutea în legendă și basm. Mă simțeam în altă lume.

Tiraspolul, plin de soldați germani și români și de populație locală venită din toate satele dimprejur cu saci și căruțe spre a scoate din locuințe și magazine tot ce se putea lua, prezenta înfățișarea unui oraș în plină distrugere. Predomina, în special, puful de la perne și lâna din saltele; pretutindeni vedeai țărănci cu sacii în

spate umblând după sare, după conserve, după tot ce se putea găsi în magazine. Nu era nici o posibilitate de rămas în timpul nopții acolo.

Pe înserate pornesc înapoi spre Tighina, numai cu locotenentul de jandarmi; colonelul Broșteanu care n-avea mașină, rămâne la Tiraspol. Trecerea se făcea pe un al doilea pod de vase, la nord de podul de cale ferată, aruncat în aer. La intrarea pe pod se instalase Jandarmeria Germana care făcea controlul tuturor persoanelor ce treceau la Tighina. Puteau trece toți militarii dar n-avea voie să treacă nici un civil fără să aibă asupra sa un Passier-Schein. Cum nu posedam această hârtie am fost opriți să trecem. Toate parlamentările și toate intervențiile locotenentului de jandarmi ce mă însoțea, au rămas zadarnice. Am fost nevoiți să ne întoarcem la Tiraspol la Ostkommandatur.

Se înserase și căldura era totuși intolerabilă. Coman- datura germană era pe vremea aceea în casa din colț, din fața liceului Duca-Vodă și vis-a-vis de clădirea, ce-am restaurat-o apoi pentru Cartierul Mareșalului Antonescu.

Ofițerii de la Comandatură, numai în cămașă, cu mânecile suflecate, ieșiseră în curte și luau masa.

La intrarea noastră apare imediat un subofițer cu o lumânare în mână, o pune tacticos pe birou și ne întreabă ce dorim. înainte de a răspunde intră în sală un grup de soldați germani și doi ofițeri care cer „quartier”. Suntem lăsați să așteptăm și în două minute se dă celor veniți bilete de

cartiruire. Toți pleacă de îndată la locurile repartizate în tăcere și ordine impresionante.

Venim la rând spre a da răspunsul. Locotenentul explică subofițerului, într-o germană destul de aproximativă, motivul vizitei noastre.

Sunt Guvernatorul Transnistriei, venit de la Tighina și nu pot trece fiindcă nu am Passier-Schein.

Subofițerul stă, se gândește și nu pricepe nimic. Se ridică de la birou și-l aduce pe locotenent, puțin cam plictisit că l-am deranjat de la masă. Are loc atunci următorul dialog:

„Sunt Guvernatorul Transnistriei, numit azi pentru a institui administrație românească în provincia dintre Nistru Și Bug”.

„Ce spui dumneata, domnule, Transnistria! Ce este Transnistria? Nu cunosc”.

„Transnistria se numește provincia dintre Nistru și Bug, care s-a dat în administrație românească”.

„Nu cunosc o astfel de denumire. Trebuie să vă duceți la O. K. W. la Poltava spre a lua autorizare de trecere.” Și apoi locotenentul începe o serie de întrebări 206 cu gândul de a descoperi dacă nu urmărim alte scopuri nermărturisite.

în timpul acesta intră în birou căpitanul, șeful lui Ostkommandatur. Locotenentul îi cedează locul. îi explică în câteva cuvinte că sunt profesor universitar, că am fost numit Guvernator al Transnistriei, adică a provinciei dintre Nistru și Bug, că am venit să văd Tiraspolul și mă întorc la Tighina, neavând unde dormi. Stă, se gândește și nu se poate dumiri. Transnistria. Ce este Transnistria? Scoate o hartă și un dicționar și nu

găsește nimic. Nume necunoscut.

Recurg atunci la un ultim argument. îl rog pe căpitan să dea un telefon Generalului Hauffe la Tighina. Se uită căpitanul la mine, se uită în carnetul meu de identitate, trece la mașina de scris și întocmește următorul Passier-Schein: „Ostkommandatur Tiraspol, 19 august 1941. Profesorul român G. Alexianu din București este șeful Administrației Române în provincia dintre Nistru și Bug. în această însărcinare este îndreptățit să călătorească nestingherit în provincia ocupată. Toate posturile de trecere sunt rugate să-l lase să călătorească nestingherit și în caz de nevoie să-i dea sprijin și ajutor. Der Ostkommandant Schrottl Hauptman”.

întărit cu acest act de trecere pornesc spre Tighina. La podul de vase subofițerul de jandarmi care ne oprise ne aștepta. Citește Passier-Schein-ul și salută cu mult bucurie, dar trecerea nu se poate face. Trebuie să așteptăm o oră, căci s-au scos două portițe de la pod. Rușinat însă, subofițerul de jandarmi, că nu știuse adineaori ce este Transnistria și din cauza lui trebuia să așteptăm acum, se urcă repede pe motocicletă, ne face semn să-l urmăm, trece la podul celălalt de vase unde se făcea trecerea în

Transnistria, oprește o clipă trecerea și ne dă drumul să ne întoarcem.

Pe drum, în întunericul viu punctat de farurile a sute de mașini și pătat până spre ceruri de norii de praf, stăteam și mă gândeam: Transnistria: nume necunoscut; țară necunoscută.

Până la jumătatea lunii septembrie vremea s-a

menținut secetoasă.

Praful încărca atmosfera; o căldură înăbușitoare ne sufoca până seara târziu. Nici la zece noaptea nu începea să se simtă răcoare.

în jumătatea a doua a lunii septembrie, hotărăsc să fac primul drum de cunoaștere a provinciei.

Plec într-o dimineață cam friguroasă și cu vreme ce începea a se mohori, înspre Dubăsari, cu intenția de a ajunge la Birzula. Simt însoțit de colonelul Broșteanu, de colonelul Matei Velcescu ce trebuia să fie prefect al Odessei, de directorul de cabinet Verenca și de doi jandarmi.

De la Grigoriopol începe să burnițeze; încetul cu încetul ploaia se întețește. La Dubăsari, după ce vizităm primăria plină de fum, miros, mucuri de țigări și mulți oameni, toți cu căciulile în cap, plecăm mai departe spre Birzula. S-a făcut noroi bine, dar mașinile tot pot străbate până într-o vale. începem să urcăm coasta; roțile patinează. Ne străduim, ne dăm jos, împingem, dar nu se poate. O luăm atunci pe alături de drum, prin iarbă și reușim cu mare greutate să urcăm până în vârf. înaintea noastră se deschideau alte coline și mai înalte și mai lungi. Era imposibil de mers mai departe.

Din urmă ne ajunge un camion german, care se aventurase și el pe urmele trasate de mașina noastră prin 208 iarbă. Nu poate merge mai departe. închide îndată motorul, se dă jos un tânăr soldat german, scoate o bucată de pâine unsă cu unt și vine la noi mâncând.

Ne spune să facem la fel cu dânsul, căci nu-i chip să mergem mai departe. El face regulat drumul acesta până la Golta, aprovizionând

armata ce înaintează. Când plouă, oprește mașina și stă până încetează ploaia. După 2-3 ore drumul se usucă și se poate merge. Acum, pe nesimțite, ploaia a început să se transforme în ninsoare. Un vânt rece biciuie creasta. Ne uităm în vale, unde un grup numeros de camioane germane au renunțat să mai încerce de a merge mai departe. Colonelul Velcescu urca pe jos creasta spre noi. Mașina sa a intrat în șanț în vâlceaua unde stau toate mașinile.

Soldatul german intră prietenos în vorbă cu noi. Colonelul Broșteanu deschide o valiză mică, pe care o luasem ca precauție; îi oferă un ou, o bucată de pateu de iepure și o ceașcă bună de țuică. Germanul se înveselește îndată; ne povestește că a fost la Paris, care i-a plăcut enorm. Și ca să ne facă dovada, aduce de îndată din lada camionului o sticlă de șampanie franceză pe care o avea trofeu. Acolo, în ploaie și în ninsoare, împotmoliți pe creasta unui deal, bătuți de șfichiul aspru al unui vânt ce anunța iama, am întâlnit un camarad german ce nu era impresionat de vreme și avea timp să aștepte să se facă frumos, fiind convins că va merge mai departe la țel.

Plecăm înapoi. După ce ieșim la drum mai bun, colonelul Broșteanu își aprinde o țigară și răsuflând adânc îmi spune: „Câmpuri mari, Domnule Guvernator, nu sunt case, nu sunt oameni, mergem cale bună și nu întâlnim pe nimeni. Ce ne facem noi? Cum arăm și semănăm atâta întindere? Nu reușim, Domnule Guver- 209 nator. Cădem la examen, cădem sigur.”.

Mașina aleargă acum ceva mai repede parcă. De o parte și de alta, câmpie nesfârșită și tristă.

Nimic nu-ți oprește privirea.

Deodată, în dreapta, pe un mal înalt al drumului se văd crucile unui cimitir proaspăt de război. Soldați români dorm somnul de veci alături de camarazii lor germani.

Vorbesc ca pentru mine, căci nu vreau să fiu auzit de nimeni:

„Ei și-au dat viața pentru ca să reușească. De ce n-am putea face și noi la fel ?”

18 octombrie 1941. A treia zi după căderea Odessei, plec însoțit de domnul Gheiman Pântea, pe care-1 numisem primar general, să fac instalarea domniei sale ca primar la Odessei. O zi plină de soare de toamnă, cu șoseaua gemând de praf, cu camioanele care alergau în toate părțile stârnind nori sălbatici și sufocanți. Cu cât te apropiai de Odessa, o lume veselă de militari se îndruma în toate direcțiile spre a intra în orașul care costase atât de mult sânge românesc și unde vitejia soldatului nostru crestase în cartea istoriei nestimată slovă de mărire.

Iată întăriturile de apărare ale Odessei, șanțurile contra carelor, iată câmpurile sfârtecate de obuzele ce căzuseră unul după altul, iată în sfârșit Vacaijanii, cu mărețul și impresionantul cimitir al eroilor grăniceri din stânga, cu movila unde a fost postul de observație și comandă al generalului erou Potopeanu, acela care vine azi să conducă mai departe destinele Administrației din Transnistria.

Emoția crește pe fiecare clipă. Iată bariera orașului: magazii și fabrici sunt în flăcări. La fiecare pas cadavre omenești; cu cât înaintăm, mișcarea și îngrijorarea e mai 210 mare; orașul n-

are un geam, pretutindeni ruinele bombardamentului apar. In cartierul Moldovanca și pe bulevarde, caii ce n-au putut fi evacuați au fost împușcați de ruși și au început să se umfle. Un furnicar de lume militară pretutindeni; baricade temeinic ridicate la fiecare colț de stradă; pietre de pavaj scoase și puse de-a curmezișul; tractoare, mașini, căruțe, fiare vechi, tot ce mintea omenească poate improviza, fuseseră ridicate în grămezi în mijlocul străzilor spre a împiedica trecerea; gropi adânci de obuze, șanțuri, tranșee, coloane, tunuri, camioane, indicatoare, comandamente, gărzi, un zgomot și o mișcare asurzitoare.

Portul, un furnicar de fiare vechi, de mașini arse, de resturi ale unui dezastru fără precedent, de tunuri rămase neatinse, de fum ridicându-se din magaziile ce ardeau, de cheiuri pârjolite, de vase scufundate.

Și prin toată această lume de mișcare și de zgomot, printre tristețe și jale, populația locală, ieșită din ascunzători, scăpată de prima spaimă a ocupației, stătea credincioasă și tăcută, la rând, cu gălețile în mână, spre a primi apa sălcie și sărată a puțurilor ce se improvizaseră.

Cufundat în contemplarea acestui spectacol, aproape uitasem de domnul Pantea, care mergea lângă mine tăcut, fără să scoată o vorbă.

într-un târziu, îi spusei: „Iată Odessa, în care vei fi primar. Știi unde este Primăria? Nu știu. Am putea găsi oare primăria? Cred că da, dar nu e bine să intrăm într-o clădire devastată, fără geamuri, necontrolată de nimeni. Bine, te las aici domnule primar general; trebuie să facem din Odessa un oraș”.

Doi ani mai târziu, de Ia 5 - 15 iunie, Mareșalul Antonescu, întors de pe front, inspectează întreaga Trans- 211 nistrie și dă următorul ordin de zi prin care se citează pe Națiune:

„Guvernământul Transnistriei, sub luminoasa și energica conducere a domnului profesor G. Alexianu și cu ajutorul unor colaboratori demni de toate elogiile, a adus în stare înfloritoare o provincie dezorganizată și devastată de război. Se citează în special:

- domnii Em. Cercavschi și O. Verenca, din serviciile centrale;

- personalul căilor ferate transnistrene de sub conducerea domnului director Nicolae Codreanu;

- inginerii și conducătorii obștilor de sub conducerea domnului director al agriculturii, ing. Al. Murtaza, pentru desăvârșita împlinire a planului de cultură;

- agronomii îndrumători ai fermelor și livezilor de pomi roditori de sub conducerea domnului director al horticulturii, ing. Chiriac Dragomir;

- personalul drumurilor, care sub direcția domnului ing. Mladenovici a pus căile de comunicație în stare de reală folosință, stăruind cu multă inițiativă în noua campanie de lucru;

- instructorii școlii de pilotaj creată de Guvernământ, foarte bine organizată și condusă de doamna Irina Bumaia;

- personalul Direcției Economiei Generale, de sub conducerea domnului ing. Constatin Andrei, pentru rezultatele obținute în exploatarea bunurilor;

- personalul Direcției Comercializării produselor din Guvernământ de sub conducerea domnului Eugen Vino- grotchi, care a izbutit să organizeze instituții înfloritoare;

- medicii și auxiliarii lor din Direcția Sanitară, ajunsă la înălțimea celor mai înaintate așezări de igienă 212 occidentală, datorită conducerii domnului dr. Petre Nicolescu;

- primarul general al orașului, care cu ajutorul celor doi primari de sectoare, domnii Vladimir Chiorascu și Elefterie Sinicliu, dă marelui port un aspect din zi în zi mai frumos, ștergând urmele distrugerilor suferite;

- colonelul Matei Velcescu, prefectul sub a cărui gospodărească autoritate județul Odessa a ajuns un model de rânduială, cu deosebire în domeniile de mai jos;

- agricultura, sub conducerea domnului inginer Alexandru Heghes, a depășit prevederile, cu toate lipsurile acestui ținut devastat de război;

- fermele din județ, sub neobositul impuls al domnului inginer Păpușoi Timotei, sunt toate în plin progres. Pot fi date ca model pentru rânduiala și înfăptuirile lor: ferma viticolă „Regina Maria”, condusă de agronomul Ion Anton; ferma viticolă „Avangarda” condusa de agronomul H. Gladun și centrul de culturi forțate, condus de agronomul Codrescu Ion;

- învățământul cu însuflețire condus de domnul inspector școlar Eugen Harea, în necontenit progres;

- spitalele și dispensarele pilduitor organizate sub conducerea domnului dr. Andrei Cercavschi;

- institutele de selecție și genetică de sub conducerea domnului ing. agronom. Bujor

Gheorghe și în special Institutul „Lisenco” condus de domnul ing. agronom Soloviev, dovedesc temeinicia pregătirii elementelor românești în domeniul agrar și marea lor râvnă înfăptuitoare;

- colonelul Popescu Corbu Constantin, prefectul județului Râbnița, ținut de veche datină moldovenească și de grai curat românesc a realizat în ultimul an uimitoare

 progrese cu concursul merituoșilor săi colaboratori, domnii: Lepădatu Mirică și Vemescu Mihai, pretori; inginerul agronom Soroceanu Ion, șeful fermelor; dr. Comeliu Constantinescu, medic primar al județului și Harea Petre, inspector școlar, ale cărui realizări românești cu concursul Societății A. C. T. R. sunt demne de toată lauda;

- colonelul Nica Vasile, prefectul județului Balta, a îndrumat pe aceeași cale a progresului în administrație, gospodărie și igienă, cu ajutorul unor colaboratori prețioși printre care se disting domnii: dr. Gheorghe Alexandru, medicul primar al județului și conducătorul agronom Ștefanescu Constantin, șeful fermelor din județ;

- colonelul Năsturaș Constantin, prefectul județului Tulcin, cu egale merite de trudă de propășire gospodărească. Cu ajutorul domnilor ing. agronom Blidaru Pavel și Baltă Ion a realizat una din cele mai frumoase ferme de pruni, dovedind de ce admirabile împliniri este capabilă priceperea românească, prin plantațiile de pomi roditori, vii, zarzavaturi, prin producția stupăriei și rânduiala grajdurilor de vite;

- colonelul invalid Georgescu Pompiliu, prefectul județului Tiraspol, care într-un ținut cu o populație exclusiv românească, a făcut nu numai

administrație rodnică și ordonată, dar o operă de însuflețire culturală. Ca realizări gospodărești se citează ferma „Frunza”, devenită o roditoare grădină sub conducerea domnului ing. agronom Mateescu Alexandru;

- centrul de motocultură de la Ciulnița - unul din cele 10 centre organizate ca prim lot dintr-un program ce se va dezvolta progresiv - își desăvârșește construcțiile și instalațiile model, sub supravegherea directorului N. Ivan din 214 administrația Guvernământului, care stăruie cu vrednica competență la împlinirea acestui program.

Și lista acestor nume, atât de scumpă mie, ar fi continuat mai departe în același ritm, dacă domnul Mareșal ar fi avut posibilitatea să vadă la lucru pe toți bunii, vrednicii și credincioșii mei colaboratori.

Dar, în ziua de 15 iunie 1943, în această sală care va rămâne istorică. Mareșalul semnând decretul de împroprietărire a țăranilor și orășenilor și de așezarea vieții muncitorești, act atât de important, a cărui sarcină de a-1 aplica în ce privește pământurile și casele vă rămâne dvs., a declarat:

Domnilor,

„Pentru mine și pentru dvs. este o întâmplare și o surpriză faptul că, aflându-mă azi aici, amintim de aniversarea zilei mele de naștere.

în trecerea mea dinspre front spre țară, am socotit de a mea datorie să mă opresc în acest vechi ținut, spre a-mi da seama personal de munca și realizările dvs.

Am urmărit această muncă și înfăptuirile zilnice, din actele și rapoartele care mi se

prezintă săptămânal și lunar. Eram - v-o pot spune cu convingere - edificat că aici se muncește în mod sănătos.

în acest scurt popas, am cercetat aproape întreg ținutul trasnistrean.

Am constatat că, datorită muncii dvs. el s-a făcut din ruină într-o grădină și este de așteptat ca, prin purtarea noastră față de băștinași, s-o transformăm într-o veselă grădină.

Socot că este un act de onoare și dreptate românească, să dăm acestei populații, ceea ce aștepta de la noi, dreptul de folosință a proprietății și la libertate.

Nu sunt omul marilor cuvântări politice și al laudelor deșarte.

Faptele sunt cele care vorbesc și faptele dvs. vorbesc îndeajuns pentru dvs. îndrumările mele au fost numai principiale; execuția a fost admirabilă - pot s-o spun răspicat - întrecând cu mult așteptările mele.

Dvs. ați făcut o provincie în care viața a renăscut. Ați făcut o provincie care de azi înainte poate servi și va servi drept model al puterii de creație românească.

Rostul prezenței mele în mijlocul dvs. astăzi, aici, nu este altul decât acela de a mă informa asupra unor amănunte. în ceea ce privește însă realizările mari, eu sunt pe deplin edificat.

Mă pot întoarce liniștit acum în țară, asigurând pe colaboratorii mei că aci, în Transnistria, se face o operă românească ursită să cinstească numele de român.

Pot sta liniștit în țară, acum, de vreme ce știu că drumurile luminoase sunt bine croite și că ele vor călăuzi la cel mai rodnic sfârșit, prin munca, dragostea și credința dvs. dacă veți continua tot astfel opera începută la 19 august 1941, când dând Decretul de la Tighina, am avut fericita inspirație să numesc în fruntea acestei provincii pe domnul Alexianu.

Folosesc prilejul de astăzi spre a-i aduce în mod public, în fața dvs. și a întregii țări, mărturisirile mele de mulțumire pentru toată această operă pe care a înfăptuit-o. Pentru această acțiune românească, sunt sigur că domnul Alexianu va binemerita de la Patrie, ca toți bunii Români.”

Iată cartea de vizită cu care vă prezint azi Administrația Transnistriei. Izvorâtă din negura de veac, călită în foc de luptă, încercată vitejie și credință, ea se prezintă 216 cu marginile împodobite de aurul bogăției și nu de zădărnicirea trufiei, ci de jertfa unui gând închinat din adânc de suflet Patriei și onoarei.

Dar această carte de vizită mai are o latură.

Când în ziua de 26 ianuarie acest an m-am întors la sediul Guvernământului, de la București și le-am spus directorilor mei, care erau adunați acolo, că mandatul meu de Guvernator a încetat, la început nu au putut crede și apoi, când au văzut că nu glumesc, am observat un fenomen curios. Rând pe rând intra la mine câte un director cu ochii plini de lacrimi și pleca plângând. Am rămas nedumerit și uimit. Cum? Bunii mei colaboratori, care au înfruntat vremuri și situații atât de grele, care trăiesc azi clipe în care viața le este amenințată la tot pasul, pot avea

lacrimi în ochi? Ce poate însemna aceasta?

Seara, retras în mine însumi, m-am dus să mă sfătuiesc cu bunul și credinciosul meu prieten de totdeauna, biblioteca mea, lumea cărților mele.

Și acolo, la șoapta prietenilor buni, mi-au răsărit deodată în minte cuvintele lui Byron: „proba unei afecțiuni curate este o lacrimă”, care se împletesc atât de bine cu acele ale lui Stendhal: „Lacrimile sunt câteodată surâsul extrem al iubirii”.

Iată cealaltă latură a cărții de vizită cu care vă prezint Administrația Transnistriei. Iată sufletul acestor oameni: întreg, cinstit, sănătos, plin de avânt și de credință, suflet care e în stare să răscolească adâncurile pentru a împlini o chemare. Vi-1 las întreg, așa cum s-a format aici, în școala muncii și a iubirii, în marea răspundere pe care Patria i-a pus-o în aceste ceasuri pe umeri. El a fost aici credința și onoarea Patriei; el a fost păstrătorul sigiliului ce ne-a fost încredințat de Mareșal în august 1941, sigiliu

217 cu care vom înscrie pecetea în Istorie.

Transnistria a devenit astăzi, dintr-un nume necunoscut, o provincie bogată și fertilă cunoscută în toată Europa și în toate celelalte țări civilizate. Este un nume de istorie.

Dacă am ajuns aici e numai grație ajutorului, sprijinului și încrederii ce am primit din toate părțile.

în primul rând, gândul meu se întoarce azi spre Maiestatea Sa Regele Mihai I, pe care în primele zile după 19 august 1941, am avut cinstea să-l conduc la Tiraspol și în toată regiunea românească până la Grigo- riopol. Știu cât interes

a pus pentru toată lumea și stările de lucruri de la noi. De aceea gândul meu se întoarce azi cu recunoștință spre Regele Țării, spre Maiestatea Sa Mihai I.

Dar acel care a fost pentru noi protectorul și ctitorul Transnistriei, acela care s-a bucurat cu noi de fiecare bucurie și s-a întristat de fiecare durere a noastră, acela care în fiecare ceas a avut inima și sufletul pline de gânduri pentru Transnistria, a fost Mareșalul Antonescu. Mareșalul a avut încredere în noi și noi am crezut adânc în el. Mareșalul ne-a trasat liniile generale și ne-a lăsat libertatea de a lucra; ne-a descătușat de forme, dar ne-a făcut sclavii bunului simț și răspunderii personale.

Dacă am reușit în Transnistria este numai grație sprijinului de fiecare ceas și înțelegerii Mareșalului. Dacă rămâneam pe seama birocrației refractare și învechite, eram pierduți și opera era compromisă. Patria nu s-ar fi bucurat de-o pagină de istorie atât de frumoasă ca aceea pe care o întoarcem noi azi. Mareșalul ne-a dat tinerețe, a crezut în noi și a simțit din primul moment că vom birui.

Timpul va așterne în jurul numelui său, pe lângă alte 218 mari nestemate și această mică și scânteietoare piatră de preț. Ea va fi însă, cea mai strălucitoare, fiindcă a fost făcută cu încetul și a fost clădită din spirit, din muncă și răbdare, ceea ce reușește de obicei atât de greu.

De aceea, gândul meu întreg se îndreaptă spre Mareșalul Ion Antonescu, împreună cu care și din îndemnul căruia lăsăm Țării mândria Administrației din Transnistria. Mulțumirea mea întreagă, adâncă și recunoscătoare i-o datorez azi

de aici.

Armata Română mi-a fost în tot acest timp un prețios colaborator în opera de refacere a Transnistriei. Pretutindeni unde a trecut dânsa ne-a ajutat, a refăcut, a creat. Mulțumirile mele se îndreaptă spre toți marii comandanți, spre ofițerii și ostașii ce au fost și sunt azi în Trasnistria.

Un cuvânt de mulțumire deosebită trebuie să aduc aici Consiliului de Patronaj, condus de Doamna Mareșal Antonescu, care prin doamnele Lucia Pantea, general Stoenescu, Atanasiu, d-ra Stâlpeanu au contribuit atât de mult la îngrijirea răniților și ajutorarea populației locale.

Crucea Roșie, prin doamna Maria Zablovschi, doamna Mariella Saulescu, doamna Georgeta Ghica și toate celelalte valoroase și vrednice doamne și domnișoare, a fost în-acest război, scutul de siguranță morală și de îndemn pe care s-a sprijinit Țara.

Și un cuvânt de sinceră mulțumire trebuie să adresez Societății Ortodoxe a Femeilor Române, reprezentată prin principesa Cantacuzino, marea româncă, care reluând o veche tradiție românească a înființat și condus Liceul Ortodox din Odessa.

Gândul meu de mulțumire se îndreaptă și spre populația din Transnistria, spre profesorii, artiștii, intelectualii, inginerii, orășenii, muncitorii și țăranii, care în tot acest

 timp s-au purtat loial și demn cu noi și ne-au ajutat din toate puterile la împlinirea marii opere de civilizație ce am înfăptuit. Explicația acestei atitudini nu poate fi decât una singură: administrația română a arătat acestei populații

calea care i se clădește în Europa nouă. Oamenii au devenit liberi, au fost judecați după meritul fiecăruia, personalitatea fiecăruia a fost recunoscută și consacrată, au trăit liniștiți și nesupărați, și-au deschis atunci sufletul, au început să cânte și să joace, s-a deschis Opera, s-au deschis teatre, școli și conservatorii, au început să înțeleagă un alt sens al vieții.

întregii acestei populații care a înțeles, a ascultat și a ajutat la Administrația românească, îi trimit azi salutul meu de mulțumire.

Trec azi, după doi ani și jumătate, torța de lumină și credință, în mâinile vrednice ale Generalului Potopeanu, cavaler al Crucii Albastre a Ordinului Mihai Viteazu: o prezentare care n-are nevoie de un cuvânt în plus. Dar, pe lângă vitejia militară, generalul Potopeanu aduce cu sine o vastă cultură, o mare experiență administrativă făcută nu numai ca ministru al economiei naționale, dar în toate marile însărcinări ce a avut și un suflet de o noblețe și o delicatețe care vă vor impresiona de la început.

Sunt încredințat că torța ce o luați azi în mână va străluci de o lumină nouă și mai vie și mai puternică și toți colaboratorii mei de până azi, se vor strădui să stea în jurul dvs.

Și când această torță va lumina, de aici de la Odessa, până departe în toată Transnistria, fie pe deasupra mormintelor vitejilor ce dorm somnul de veci la marginea tuturor câmpurilor de bătălie, fie pe deasupra sutelor de mii de pomi pe care mâna românească i-a plantat în 220 marea livadă a eroilor la Dalnic, pe bulevarde, în parcuri, la aeroportul Tatarca, la Balșoi-Fontan, pe bulevardul România, pe marea șosea Mareșal

Antonescu dintre Odessa și Tiraspol și pretutindeni aiurea, sau când această torță va străluci în bătaia nopții pe luciul de lumină al lacului de la Cemeatin, unde goticul castel medieval a fost restaurat iar stejarul legendar al lui Pușchin așteaptă invitații să se adune iar pentru a asculta noul poem, pretutindeni unde veți ridica această torță, veți vedea apărând înaintea ochilor minții dvs. cuvintele acestea:

„ROMÂNIA, PATRIA MEA”

Discursul pronunțat de domnul general de divizie Gheorghe Potopeanu, cu prilejul instalării Administrației militare a teritoriului dintre Nistru și Bug

Ordonanța nr. 1 din 29 ianuarie 1944, a Domnului Mareșal Conducător, pe care ați auzit-o, este atât de clară și precisă, iar expunerea Domnului Guvernator atât de cuprinzătoare și luminoasă, încât, pentru a nu cădea în greșeala de a le micșora efectul și valoarea, îmi rămâne mie să adaug numai câteva cuvinte, foarte puține la număr, ceea ce îmi va servi, de altfel, să maschez și una din slăbiciunile mele: lipsa talentului oratoric.

Domnilor,

în compartimentul de Sud al frontului de Răsărit, vreau să zic între mlaștinile Pripetului și Marea Neagră, O. K. W. a imprimat în ultimul semestru, precum știți, operațiunilor militare un caracter de continuă devenire, care a apropiat, pentru moment, atât de mult câmpurile de bătălie, de teritoriul afectat administrației române, încât centralizarea măsurilor administrative și a celor de siguranță militară, s-a impus de la sine.

Numai așa vă rog să vă explicați schimbarea - oare- 221 cum intempestivă - a caracterului Adminstrației române dintre Nistru și Bug, schimbare căreia a trebuit, din nenorocire, să i se sacrifice una din primele condițiuni ale progresului: continuitatea.

Această administrație va avea de acum înainte - precum ați putut deduce din ordonanța Domnului Mareșal - un caracter eminamente militar. De azi înainte, în locul Guvernământului Civil, vom avea - precum ați auzit - în teritoriul dintre Nistru și Bug o administrație militară, al cărei titular nu va mai purta titlul de Guvernator, ci numai pe acela de general.

Domnilor,

Am cinstea să fi colaborat în cariera mea, de mult și în repetate rânduri, cu Domnul Mareșal Antonescu. Știu după câte verificări se hotărăște să aducă laude cuiva.

îmi dau deci, perfect de bine seama ce valoare și ce semnificație are citarea pe Națiune a domnului guvernator și a Guvernământului Transnistriei.

îmi dau, pe de altă parte, tot așa de bine seama, ce obligațiuni suplimentare nasc de aici, pentru mine.

Și nu pot spera să le fac față, decât scontând pe devotamentul domniilor voastre, viitorii mei colaboratori.

Acest devotament a fost - o știu bine - potențat de afecțiunea ce ați purtat-0 fostului dvs. șef: la oameni de valoarea dvs. el trebuie să fi avut, însă, rădăcina lui cea mai profundă, nu în devotamentul către o persoană, ci în devotamentul pentru cauza pe care ați servit-o.

Pe deasupra persoanelor, această cauză rămâne. Pe ea- adică Țara noastră - vă rog să continuați a o servi, prin și alături de mine, cu lumina competenței și cu toată căldura sufletelor dvs., conduși cu toții de deviza că, ceea ce este al Țării și al nostru, al Țării este.

CAPITOLUL VIII

PERSONALITATEA PROFESORULUI GHEORGHE ALEXIANU

Eminent jurist, profesor universitar, om de știință și avocat, cu remarcabile realizări pe plan administrativ.

Date biografice

Profesorul Ghorghe Alexianu s-a născut la 1 ianuarie 1897 în comuna Străoanele- Panciu dinjud. Putna.

Tatăl său Ion Alexianu, învățător în acea comună, era invalid de o mână pierdută în timpul Războiului pentru Independență din anul 1877, căsătorit cu Adela Teodora fiica preotului din comuna Faraoanele, cu care a avut patra copii.

Gheorghe Alexianu și-a făcut studiile secundare la Liceul „Unirea” din Focșani, iar cele universitare la

Facultatea de Drept a Universității din București.

în anul 1916, la vârsta de 19 ani pleacă voluntar la Școala Militară creată în timpul războiului în orașul Dorohoi, iar la 1 aprilie 1917 este avansat sublocotenent și repartizat la Regimentul 2 Grăniceri, cu care face campania războiului pentru întregirea neamului.

Se distinge în luptele de pe frontul de la Mărășești, pentru care este decorat cu Ordinul „Virtutea Militară”, cl. II, conform brevetului nr. 3100/27.101917 al Ministerului de Război.

în anul 1925, la vârsta de 28 de ani își ia doctoratul în Drept la Facultatea Juridică din București, cu teza „Instituția jurătorilor în vechiul nostru drept”.

A întreprins apoi frecvente călătorii de studii în Franța, Italia, Austria, Ungaria și Cehoslovacia.

La 1 octombrie 1926 este numit profesor suplinitor la catedra de drept constituțional comparat de la Facultatea de Drept din Cernăuți, iar la 1 aprilie 1927 este înaintat la aceiași catedră ca profesor agregat. Pe data de 1 aprilie 1930 este numit titular și mai târziu profesor titular cu 3 gradații, apoi în aceiași calitate a fost transferat la Facultatea de Drept din București la 1 octombrie 1940.

La Facultatea de Drept din Cernăuți, cuvântul său cântărea greu în rezolvarea problemelor mai

importante ce se puneau în fața Consiliului profesoral.

Cât privește prelegerile sale, ele nu aveau nimic din răceala unora din expunerile făcute de la înălțimea catedrei, ci erau calde, frumoase, și chiar și problemele cele mai aride înfățișându-le temeinic, documentat, într-o formă simplă și atrăgătoare.

Prof. G. Alexianu era apropiat de studenții săi nu numai la cursuri și seminarii, ci era în mijlocul lor și în 224
afara acestora, interesându-se de nevoile și aspirațiile lor.

Arătăm doar un caz din anul 1932, când studenții au înființat Soc. „Tinerimea Universitară”- al cărei scop printre altele era cunoașterea și cercetarea organizării statelor străine - și l-au ales președinte de onoare al Societății.

Printre mijloacele realizării scopului acesteia, era și organizarea de călătorii de studiu.

La stăruințele și cu sprijinul permanent al președintelui de onoare, s-au strâns fondurile necesare, prin organizarea de manifestări culturale și s-a realizat o interesantă excursie în Franța și Italia, în 1935.

Pentru completarea fondurilor adunate s-au mai obținut ajutoare de la Facultatea de Drept și Casa Școalelor, nu însă fără a se face apel, cum îi scria profesorul G. Alexianu președintelui activ al Societății: „E de dorit ca studenții care sunt mai bogați să fie solidari cu cei mai lipsiți de mijloace și să majoreze contribuția lor, spre a se putea face excursia”, exemplu de contribuție specială dându-
1 însuși prof. G. Alexianu, împreună cu alt

profesor de la Facultatea de Drept, anume Gălășescu Pyk.

O altă ilustrare că profesorul era legat de studenții săi este aceea că și după terminarea studiilor acestora, în toate însărcinările și funcțiile ulterioare care i-au fost încredințate, prof. G. Alexianu și-a luat drept colaboratori apropiați, numai din rândul foștilor săi studenți.

Ca exemplu, în calitate de Rezident al Ținutului Suceava, a numit 21 de licențiați ai Universității din Cernăuți în posturile vacante de la Ținut, 19 licențiați în drept ca notari comunali și 20 de licențiați la Administrațiile financiare din Ținut.

A. Activitatea juridică și științifică

a. încă din tinerețe prof. G. Alexianu a avut vocația pentru munca de cercetare științifică și a fost atras de publicistica de specialitate. Astfel, pe când își pregătea încă teza de doctorat, a tradus și publicat, „Economia politică” de Ch. Gide în 2 volume (1924-1925) scriind totodată un studiu despre „Viața și opera lui Ch. Gide” (1925).

A mai tradus și publicat apoi „Istoria doctrinelor economice” de Ch. Gide și Ch. Rist (1926).

De formație jurist, concomitent cu diverse lucrări cu caracter juridic, activitatea sa principală și-o consacră pasiunii vieții sale: dreptul juridic public și în special, dreptul constituțional.

Paralel cu colaborările la editarea unor legi și

coduri importante adnotate: „Codul contribuțiunilor directe” (1926), „Legea contabilității publice” (1929), „Codul învățământului” (1929), „Codul Administrativ” (1930), prof. G. Alexianu abordează și examinează diverse probleme ale dreptului public, dintre care notăm cu titlu exemplificativ, în afara „Dreptului Constituțional” din 1926 apărut în „Biblioteca C. Hamangiu” câteva studii aprofundate consacrate „Statutului funcționarilor publici” (1926), „Răspunderii puterii publice” (1926), „Recursului în Casare”, „Contenciosului Administrativ” și altele, adunate într-un volum intitulat „Studii de drept public” (1930).

Opera principală, fruct al cursurilor sale de la Facultate, în care sunt sintetizate toate problemele Dreptului Constituțional, este monumentalul său „Curs de Drept Constitutional” în 3 volume - apărut în 5 fascicole - în 226 1930 și anii următori (vol. 1-489 pag.; vol. II din 2 fascicole - 477 pagini și vol. III în 2 fascicole cu 718 pag.).

Format la școala democrației burgheze franceze, ale cărei principii de bază își au izvorul în Marea Revoluție franceză din 1789 cu a ei „Declarație a drepturilor omului”, prof. G. Alexianu, pătruns de aceste principii și convins de caracterul progresist al acestor forme democratice de Guvernământ - desigur pentru acea vreme - a apărat-o și susținut-o în toate împrejurările.

Dovadă sunt, în afara paginilor cursului său, și titlurile, dar mai ales conținutul studiilor sale, ca de exemplu: „Controlul constituționalității legilor”,- acel remarcabil și apreciat studiu,

intitulat: „La supremație de la Constitution, assuree par le juges en Roumanie” în colaborare cu Paul Negulescu, București 1935; „Statutul funcționarilor publici și apărarea drepturilor cetățenilor împotriva încălcării acestora de către administrație”, apărare asigurată efectiv prin Contenciosul administrativ (uneori el însuși apărând în fața instanțelor drepturilor cetățenilor și obținând anularea actelor ilegale); „Răspunderea puterii publice” ș.a.

Toate acestea sunt o mărturie a convingerilor sale de apărare a principiilor democratice înscrise în Constituția și legile țării.

Doar ultima sa lucrare, scrisă în colaborare cu prof. Paul Negulescu (Tratat de Drept Public, 1942) constituie excepție de la lucrările sale precedente, ea fiind scrisă în cadrul unui program nou de învățământ impus, străin de convingerile sale anterioare.

b. Legată de activitatea sa științifică este și aceea desfășurată în cadrul Institutului de Științe Administrative al României din București, al cărui membru fondator a fost de la înființarea acestuia în 1926, ca și la „Revista de

 drept public” editată de Institut și al cărei colaborator principal și membru în colectivul de conducere era.

A fost de asemenea:

- membru al Institutului de filozofie a dreptului;
- membru al Institutului de cercetări sociale;
- membru al Institutului Internațional de Științe Administrative din Bruxelles.

La Congresul Institutului Internațional de drept administrativ ținut la Viena în anul 1937 a prezentat raportul din partea României asupra „Statutului funcționarilor publici în România”, raport publicat în „Revue internaționale de l’administration” - Bruxelles 1937.

La Congresul Institutului Internațional de drept public ținut la București în 1938, a fost ales împreună cu prof. Anibal Teodorescu, raportor general pentru toate țările din Europa în problema funcționarilor publici ce trebuia să se discute în septembrie 1939 la Congresul din Berlin, care însă nu a mai avut loc din cauza evenimentelor internaționale.

Pe linie publicistică a condus publicația „Codul general al României” și „Pandectele săptămânale”, ambele fondate de Constantin Hamangiu și lăsate apoi spre a fi conduse de prof. G. Alexianu.

Personal a înființat și condus „Colecția Legilor României” adnotate cu jurisprudențele Curții de Casație. A mai colaborat la „Pandectele române” și la alte reviste de specialitate cu articole și note de jurisprudență.

c. Ca specialist în materie de drept public, prof. G. Alexianu a mai funcționat și ca membru al Consiliului legislativ, participând la coordonarea și avizarea din punct de vedere tehnic-legislativ, a legilor din domeniul constituțional și administrativ.

Dar prof. G. Alexianu era însă nu numai un strălucit specialist în dreptul public, ci și un bun

cunoscător al celorlalte ramuri ale dreptului, așa că de cunoștințele sale de jurist erudit au mai beneficiat și justiția și bara, ca avocat al Statului (Casa Școalelor) dar și ca avocat pledant la Casație, la Curțile de Apel și Tribunalele din capitală și provincie, pretutindeni evidențiindu-se prin pledoariile sale documentate, elegant și convingător expuse, fiind astfel un prețios auxiliar al justiției.

B. Remarcabilele realizări pe plan administrativ

1. Consilier juridic al Fondului Bisericesc

Prima dintre aceste importante realizări ale profesorului G. Alexianu este rezultatul activității sale neobosite de Consilier juridic al „Fondului Bisericesc” din Bucovina, calitate pe care o exercită concomitent cu aceea de profesor la Facultatea de Drept din Cernăuți.

în această funcție a sa, prof. G. Alexianu a contribuit mult la redresarea stării dezastruoase în care ajunsese Mitropolia Bucovinei și la instaurarea în locul ei, a unei situații înfloritoare.

Trecuseră mai bine de 6 luni de la înscăunarea Mitropolitului Visarion și cu toate repetatele sale stăruințe depuse pe lângă Consiliul Eparhial ca să întocmească un proiect de Regulament, care să satisfacă cerințele legalității și apoi pe baza acestuia, Fondul Bisericesc să poată purcede la o „gospodărească și chibzuită administrație”, toate aceste stăruințe au rămas fără rezultat.

în fața acestei situații, la solicitarea Mitropolitului, Consilierul juridic G. Alexianu a întocmit el acest proiect de regulament, care a

fost înaintat forului în drept și aprobat.

In cele ce urmează, reproducem doar câteva aprecieri consemnate din volumul „Fapte și gânduri pentru Biserica Bucovinei” (Imprimeriile Naționale, București, 1937) în care se arată, printre altele, importantele rezultate obținute datorită modului cum a fost întocmit și aplicat Regulamentul elaborat de prof. G. Alexianu:

„Iar dacă azi în toate colțurile Bucovinei se înalță biserici, dacă catedralele se repară și reînnoiesc, dacă salariile preoților și funcționarilor s-au mărit și se achită la timp, dacă văduvele, orfanii și pensionarii își primesc pensiile la timp, dacă populația țărănească se bucură de o largă reducere la prețul lemnului de lucru, dacă s-au iertat toate amenzile provenite din delictele silvice, dacă în Cernăuți se înalță azi mărețul palat cultural al Românilor, aceasta se datorește numai noului Regulament, care a pus la îndemâna chiriarhului nostru, posibilitatea de a realiza o parte din programul înfăptuirilor sale” (pag. 17).

„Iată că dintr-o singură atitudine dreaptă și energică, dusă cu toată convingerea de I. P. S. Mitropolitul Visarion, ajutat de Consilierul său juridic prof. G. Alexianu, Biserica Bucovinei dobândește aproape 12 milioane de lei, sumă la care nu s-a gândit niciodată, și care, altfel, ar fi luat o cu totul altă destinație.

Dar suntem de abia la începutul marilor realizări; ele vor urma de acum încolo în serie.” (aceiași lucrare pag. 35)

Cele reproduse mai sus se referă la activitatea profesorului în legătură cu verificarea contractelor oneroase încheiate anterior de către conducătorii Fondului Bisericesc, contracte care sufocau această instituție socială din Bucovina și din care foarte multe au fost reziliate, iar comercianții beneficiari ai contractelor, au acceptat în final majorarea prețurilor la contracte.

în aceeași lucrare sus amintită, la pag. 41 se menționează: „Biserica învierii Domnului din Suceava, ctitoria Doamnei Elena, soția lui Petru Rareș-Vodă, fusese smulsă cu forța în timpul dominației austriece cultului ortodox și afectată mai întâi cultului catolic, iar după ce catolicii și-au construit o mare catedrală în Suceava, biserica a fost dată de stăpânirea austriacă ucrainenilor uniți - care o dețineau până în zilele noastre”.

„Cu toate transformările ce i-au făcut catolicii, cu toată dărâmarea turlelor ortodoxe, pentru ca biserica să ia forma celor catolice, ei au uitat să schimbe un singur lucru, pisania de la ușa de intrare, care stăruie și azi să vestească tuturor: „Cu bunăvoința Tatălui și conlucrarea Fiului și săvârșirea Sfântului Duh s-a început această biserică cu numele lui Hirstos, o au făcut și săvârșit Elena Doamna lui Petru Voievod, fiica țarului Ioan Despotul, pentru sufletia Domnului ei Petru Voievod și a sa în anul 7059 (1550) luna ianuarie 15 zile”.

„...și totuși biserica învierea Domnului continua să fie folosită de ucraineni”.

în urma intervenției Mitropolitului Visarion,

Ministerul Cultelor ia măsura restabilirii situației istorice, prin trecerea bisericii la Mitropolia Bucovinei. Ucrainenii au introdus acțiune în Contencios la Curtea de Apel din Cernăuți, pentru anularea actului de predare a Bisericii, acțiune care a fost respinsă în urma concluziilor puse de Consilierul juridic G. Alexianu în numele Ministerului Cultelor și tot acesta a susținut și obținut și rectificarea întabulării în Cartea Funduară din Suceava”.

„Iar azi, în Biserica „învierea Domnului” din Suceava, se slujește în limba română și după ritualul cultului ortodox”.

Numele prof. G. Alexianu mai este legat și de construirea Palatului Cultural din inima Cernăuților „o podoabă arhitectonică care reprezintă geniul și puterea de realizare a românilor” (pag. 89).

Prof. G. Alexianu este acela care a avut o contribuție de seamă la stingerea litigiului și aplanarea neînțelegerilor existente între Universitatea din Cernăuți și Societatea pentru cultură, cu privire la terenul pe care urma să se construiască acest palat.

Nu mai puțin importante sunt și contribuțiile sale la rezolvarea altor probleme, printre care, de pildă cele financiare. în această privință în lucrarea mai sus citată, la pag. 75, aflăm că: „pentru construirea Palatului Cultural din Cernăuți, prof. G. Alexianu a dat ideea unui împrumut garantat cu această creanță a Statului, pentru ca în schimbul unei dobânzi cât mai reduse ce-am fi plătit, să putem înfăptui cu un ceas mai

curând o lucrare care să rămână.

împrumutul a fost contractat la Casa de Depuneri.”

Printre alte numeroase acțiuni ale prof. G. Alexianu, mai amintim aici doar încă două, altele putându-se găsi consemnate în lucrarea amintită.

Astfel: „La stăruința Cons, juridic prin prof. G. Alexianu s-a acordat Societății Studențești „Junimea” de către Mitropolia Bucovinei, un ajutor de 500 mii lei, cu care și-a construit o casă, unde s-a instalat căminul studenților.”

La 26 septembrie 1937, cu același sprijin, dat „Casei Naționale” Suceava s-a creat Asociația „Societatea culturală din Suceava” și tot atunci s-a înființat în Suceva un azil de bătrâni și o cantină pentru săraci, pe str. V. Bumbac.

2. Importante realizări în calitatea sa de Rezident Regal al Ținutului Suceava și apoi al Ținutului Bucegi

a. Ca rezident al Ținutului Suceava

Legea administrativă din 14 august 1938 este incontestabil unul din cele mai importante acte de sub imperiul noii Constituții din februarie 1938, piatra unghiulara a acestei reforme administrative stabilită de lege fiind descentralizarea administrativă.

Profesorul G. Alexianu, care a fost unul dintre specialiștii - tehnicieni ce a contribuit la elaborarea acestei legi, a fost numit și instalat la 29 august 1938, în funcția de Rezident Regal al Ținutului Suceava.

Prin numirea sa, profesorul Alexianu a ajuns

să poată traduce în fapte, să aplice practic în viața administrativă, principiile care stau la baza acestei legi.

Cu prilejul instalării prof. G. Alexianu ca Rezident Regal, au fost rostite mai multe discursuri, din care vom spicui doar câteva fraze mai reprezentative, care ne par a fi caracterizări ale personalității sale, discursuri consemnate în volumul „Un an de aplicare a Legii Administrative din 14 august 1938” (Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, 1939 - 777 pag.).

Astfel, Armand Călinescu, pe atunci Ministru de interne și ad interim la Educația Națională, care venise însoțit de miniștrii Mihail Ghelmegeanu și Dr. N. Marinescu, a remarcat printre altele:

„Domnul Alexianu este un distins profesor, care de la catedra universității din Cernăuți, ani de zile a pregătit serii după serii de tineri bucovineni, câștigându-și simpatia și prestigiul în acest Ținut.

Domnul Alexianu este, de asemenea, unul din tehni- 233 cienii care au lucrat și au contribuit la toate legiuirile administrative din ultimii ani. în asemenea condiții, D-Sa prezintă o chezășie de reușită în greaua și însemnata misiune ce i s-a încredințat” (pag. 10).

I. P. S. S. Mitropolitul Visarion al Bucovinei, în cuvântarea ținută cu același prilej spunea: „Distins fruntaș al baroului, eminent jurisconsult al înaltului guvern, strălucit și productiv profesor universitar, Excelența Sa și-a adăugat de curând meritele unei acțiuni de colaborare și sprijinire a celei mai însemnate instituții sociale din acest colț de țară, adică a Administrației Fondului Biseri-

cesc al Mitropoliei noastre, într-un chip excepțional, superior. Iar prin alesele sale însușiri sufletești și-a câștigat de mult toată dragostea clerului și a poporului, deci posedă chezășia valoroasă a îndeplinirii tuturor nădejdilor obștești locale și garanția că prin noua lege administrativă, la a cărei conlucrare a luat parte însemnată, va aduce în Ținutul a cărui înființare a sprijinit-o, în cea mai scurtă vreme și spre binele tuturor, cele mai strălucite rezultate”, (pag. 13-14).

Generalul Dr. N. Marinescu, Ministrul Sănătății Publice și al Asistenței Sociale, în aceeași împrejurare a remarcat în discursul său:

„Pentru Ținutul Sucevei, demnitatea de Rezident Regal a revenit Domnului Profesor Alexianu ale cărui înalte calități sufletești, intelectuale și morale, sunt tot atâtea garanții pentru prestigiul pe care va trebui să-l aibă în noua și înalta demnitate ce i s-a încredințat” (pag. 27).

în numele magistraturii din Ținutul Suceava, prim-pre- ședintele Curții de Apel din Cernăuți, dr. C. Bruma a subliniat: „Domnul Alexianu fiind răpit de la bara justiției, magistratura din Bucovina pierde pe unul din cei 234 mai distinși colaboratori ai ei, căci natura, pe cât de vitregă este cu alții, pe atât de darnică a fost cu dl. prof. Alexianu; tot ce a avut mai bun, mai curat, mai select, i-a dăruit; înțelepciune sclipitoare, cultură generală profundă, neobosit de harnic, blând, corect și cuviincios”, (pag. 29)

înzestrat cu alese calități intelectuale, profesionale, morale și sufletești, menționate la începutul acestui capitol, calități completate și de

altele, reliefate cu prilejul instalării sale ca Rezident Regal cu o putere de muncă extraordinară și cu o dorință de realizări cât mai grabnice, frumoase și de durată, prof. G. Alexianu a pornit de îndată la desfășurarea unei activități intense și fără nici o clipă de răgaz.

Printre primele preocupări ale Rezidentului Regal al Ținutului Suceava, după crearea serviciilor, întocmirea bugetului și punerea în funcțiune a noului organism creat, a fost aceea a unificării legislative, adică a extinderii după 20 de ani de la Unire, cu începere de la 15 octombrie 1938, în tot cuprinsul Bucovinei, a: Codului Civil Român din 4 decembrie 1864, Codului de procedură civilă din 14 martie 1900, Codului Comercial din 10 mai 1887.

Cu aceeași dată, toate celelalte legi austriece, care continuau să se aplice în cele cinci județe din Bucovina, au fost abrogate, urmând să rămână în vigoare numai legile din Vechiul Regat.

O altă preocupare prioritară a Rezidentului Regal a fost instituirea noilor autorități administrative în toate județele Ținutului.

Din solemnitățile de instalare a primarilor nu vom reține aici, decât pe aceea de la Rădăuți, la 18 octombrie

1938 unde Prof. G. Alexianu a rostit o cuvântare din care merită să reproducem un fragment deosebit de interesant pentru expunerea noastră.

Astfel, prof. Alexianu spune:

„ Domnule primar, te pun în fruntea acestui oraș, cu credința și nădejdea că nu vei fi preocupat decât de un singur gând, gândul că

acest voievodal și episcopal oraș să prospere. Noi te considerăm drept omul pe care acest oraș să se bizuiască la nevoie.

Nu am făcut nici un fel de politică, decât aceea care a fost pentru binele țării - politica catedrei mele. Sunt chemat astăzi într-un serviciu comandat. Trebuie să realizăm un program, lucrând ca un singur suflet, pentru o singură activitate. Avem nevoie să sporim puterile de viață ale națiunii noastre mai mult ca oricând. Este timpul suprem ca fiecare să-și pună la contribuție sufletul și surplusul de energie pentru această parte de pământ, crescută cu sufletul și nădejdile noastre de azi și de mâine ".

Deși de scurtă durată, activitatea sa ca Rezident Regal al Ținutului Suceava este plină de înfăptuiri și îmbunătățiri în toate domeniile: economic, industrial, agricol, social, cultural, sănătate publică, școală, biserică, etc. până la 31 ianuarie 1939, când a fost transferat pe data de 1 februarie ca Rezident Regal al Ținutului Bucegi, înfăptuiri ce se află consemnate în lucrarea sus amintită.

Am menționa totuși, cu titlu exemplificator:

- s-a înființat cooperativa din Sarul Domei jud. Câmpulung pentru industrializarea laptelui;
- școala profesională de fete din Cernăuți a fost ridicată la nivel de „Liceu industrial de fete” cu opt clase și cu ateliere pentru învățământul practic în specialitățile: 236 croitorie, rufărie, cusutul mecanic și țesătoria de covoare;
- s-a înființat Banca de Nord;
- s-a înființat cooperativa „Ovidenia” din Suceava.

Prof. G. Alexianu a manifestat o grijă

deosebită pentru tineretul universitar studios, asigurându-1 că talentul, valoarea, energia și munca își vor găsi cuvenita răsplată în noua societate și pe care-1 va sprijini cu toată dragostea.

Astfel, pentru traducerea în fapte a acestor gânduri a acordat, din Bugetul Ținutului, elementelor tinere, sârgu- incioase și capabile de la Universitatea Cemăuțeană, burse și ajutoare pentru a-și putea desăvârși studiile în străinătate, printre care și burse unor eminenți licențiați ai Universității din Cernăuți spre a-și lua doctoratul în Franța. Ba chiar mai mult, le-a plătit și costul biletului până la Paris.

Burse și diverse ajutoare a mai acordat și studenților cemăuțeni pentru a-și putea continua studiile, iar diverse ajutoare copiilor săraci și cantinelor școlare, cu ocazia vizitelor pe care le făcea în județe (pag. 87- 89).

Cu prilejul plecării de la Ținutul Suceava, profesorul universitar Romulus Cândea a scris în ziarul Suceava un articol intitulat: „Ne pleacă un om” în care printre altele arată:

„Domnul Rezident Regal a adus o concepție în viața administrativă și i-a pregătit în toate domeniile, realizarea.

Departe de demagogia politică, departe de incompetența clamatorilor de bâlciuri electorale și profitorilor pe urma lingușirilor degradante, domnul Rezident Alexianu a inaugurat o nouă politică economică, politica de întărire a elementului autohton, de hotărâta întărire a acestui element cu toate riscurile unei impopularități personale”.

O inteligență vie, pururea activă, o putere de muncă ce i-a uimit pe toți care nu-1 cunoșteau pe Rezident, o energie disprețuitoare a tuturor zvonurilor de cafenea, atât de frecvente la noi; o caldă iubire pentru elementele tinere pe care le-a sprijinit în toate împrejurările, uneori cu o discretă eleganță, ce mă face să spun lucruri care nu-i servesc Domnului Alexianu decât spre cea mai mare cinste, iată ce a adus primul Rezident în acest Ținut pentru folosul obștesc” (pag. 159-160).

b. Ca Rezident al Ținutului Bucegi

Cu data de 1 februarie 1939 prof. G. Alexianu este instalat ca Rezident Regal al Ținutului Bucegi, cel mai mare, cel mai important și cel mai bogat dintre Ținuturile Țării. El era format din 10 județe. Suprafața totală a Ținutului: 40.879 kmp. Populația Ținutului: 3.806.744 locuitori. Chiar de la începutul instalării sale ca Rezident Regal al Ținutului Bucegi, prof. G. Alexianu le-a transmis tuturor prefecților și primarilor din orașele aparținând Ținutului, directive în vederea alcătuirii unui plan de activitate pe 5 ani și care se referea la următoarele probleme și măsuri:

„1. întocmirea planului de sistematizare, întrucât orice activitate edilitară, urbană sau rurală, este în funcție de planul de sistematizare.

Nimic nu se poate face fără existența acestuia.

Procedați deci, de îndată la începerea întocmirii sale, în conformitate cu normele ce vi s-au transmis.

2. Studiați de aproape nevoile administrative ale unității ce conduceți, stabiliți nevoile de

localuri ale administrației și ordinea în care trebuie construite într-un răstimp de 5 ani.

3. Examinați toate obligațiile care decurg din legea administrativă sau legi speciale privitoare la: școală, biserică, justiție, aviație, sănătate publică, serviciu social, străjerie, premilitari, societăți sportive și culturale etc., și rezervați pentru fiecare din ele, activitatea stabilită prin lege.

4. îngrijiți în special de sănătatea populației, proiectând înființarea unei băi sătești, alimentarea comunei cu apă potabilă, înființarea unui dispensar comunal și propuneți, acolo unde este cazul, asociații de comune pentru crearea unui spital, pe lângă medicul de plasă.

5. Studiați de aproape posibilitățile de a introduce lumina electrică în comună, de a face trotuare și a folosi curentul electric în industria ce se va înființa.

6. Stabiliți programul de refacere a drumurilor dându-i o deosebită importanță. Stabiliți programul de plantare a drumurilor, dar o plantare serioasă și durabilă. Tot ce se plantează trebuie să fie apărat de tutori.

7. Alegeți în regiunea dvs. un munte care a fost tăiat, ras, o albie de râu care e nevoie să fie corectată, o operă care să reclame o înfăptuire obștească, unde vom concentra premilitarii, în cadrul muncii de folos obștesc în mari tabere de lucru.

8. Luați măsuri și indicați sumele necesare să

putem face educația populației în privința foloaselor ce aduc pomii roditori. Ar trebui ca în fiecare sat să plantăm cu premilitarii, în curtea sau în grădina fiecărui locuitor câțiva pomi fructiferi, să îngrijim de prinderea lor și să-i învățăm pe săteni să-i iubească.

9. în planul de activitate stabiliți în mod necesar prezența unui agronom în fiecare comună, care să-i învețe pe săteni, cum să-și cultive câmpul, cum să îngrijească

 pomii, cum să-i curețe, ce măsuri să ia împotriva insectelor și bolilor etc.

10. îngrijiți de aproape de crearea centrelor pentru conservarea sau prepararea fructelor. Trebuie create cuptoare sistematice, uscătorii, fabrici de marmeladă, altminteri toată munca e zadarnică.

11. Prevedeți în planul de activitate, crearea de cimitire comunale sau puțuri absorbante pentru animale. Azi, marea majoritate a islazurilor sunt infectate de antrax, din cauza lipsei acestor cimitire.

Gândiți-vă la înființarea unor spitale de animale și la începerea de construire a grajdurilor sistematice.

12. Atenția cea mai deosebită trebuie îndreptată pentru ridicarea posibilităților de viață ale populației rurale. Această populație aproape șase luni pe an rămâne în neactivitate. Populația rurală trebuie să aibă o ocupație și în timpul iernii. Trebuie create fabrici țărănești, trebuie create industrii, trebuie valorificate produsele animale sau vegetale (țesături, împletituri, uleiuri, conserve, unt, brânză, mătase, miere, etc).

Administrația trebuie să intervină pretutindeni, să stimuleze, să dirijeze, să controleze. Sprijiniți aceste inițiative pe ideea cooperatistă. Nu trebuie uitat că o națiune este cu atât mai puternică, cu cât membrii ei se bucură de o stare materială mai bună .

Iată cadrul general pe care-1 stabilim pentru activitatea dvs. Umpleți acest cadru cu tot ceea ce credeți că nevoile locale o reclamă.

Mai ales nu uitați că în tot ce faceți, să plănuiți și să creați larg, pentru o țară mare, pentru un popor mare, cu viitor strălucit. Țara noastră este în plină transformare.

Creați cu gust, din larg, fără pripeală, să poată folosi și generațiilor viitoare munca noastră“. (pag. 178-181)

Aceste programe întocmite au fost analizate și discutate la fața locului, în capitala fiecărui județ, cu o participare largă a tuturor autorităților locale și cu specialiști din fiecare ramură și aduse, înainte de a fi decretate, la cunoștința opiniei publice, după care au devenit programul de activitate al fiecărui județ, pentru o perioadă de 5 ani.

în fiecare județ s-a ales câte o comună, ca sat model, cu drumuri aliniate și modernizate, cu plan de sistematizare, extindere și înfrumusețare, cu clădiri publice în raport de nevoile de atunci, cu stadioane, cu baie comunală și apă potabilă, cu lumină electrică, etc.”

Iată câteva din înfăptuirile după primul an de administrare:

Planul pe 5 ani al Ținutului Bucegi a fost definitivat și au început să se realizeze obiectivele prevăzute, el cuprinzând printre altele modernizarea căilor de comunicație pe toate arterele principale și refacerea majorității drumurilor; construirea atelierelor liniei căilor ferate Ploiești - Văleni (C. F. P. V.), înfăptuirea pasajului la gara de Sud din Ploiești care să lege șoseaua națională București - Ploiești cu Bulevardul Gării, pentru a continua apoi pe Calea Câmpinei, drumul spre Sinaia.

Pentru sănătatea publică s-au construit fântâni modeme în comunele rurale bântuite ani de zile de febră tifoidă și asanarea Dâmboviței pe porțiunea de la Vitan la Budești.

Pentru învățământ, de la un buget cu prevederi de 16 milioane în anul precedent, s-au prevăzut 60 milioane lei, adică de 4 ori mai mult.

S-a intensificat plantarea șoselelor din Ținut, în care

 scop s-a creat și un „Serviciu al plantațiilor drumurilor județene și comunale”.

S-au construit grupurile școlare Predeal - Prahova, comuna Spătărel - județul Teleorman și comuna Bol intimii din Vale - Ilfov.

S-a construit abatorul în orașul Buzău.

Iar în orașul Sf. Gheorghe se pornește realizarea impunătoarei Catedrale ortodoxe, atât de importantă în zonă pentru români.

La ceremonia de sfințire a pietrei de temelie, profesorul G. Alexianu, Rezidentul Regal al

Ținutului Bucegi a spus:

„Am venit aici să aprind flacăra stinsă a trecutului nostru românesc, prin sfințirea temeliei unui nou altar al credinței noastre strămoșești.

Viitoarea Sfântă Catedrală, ce pornim a realiza, să devină farul călăuzitor al tuturor lucrurilor înfăptuite de azi și de mâine.

Exemplul dragostei de aproape și ajutorul dat celor în nevoie și suferință să ilustreze întotdeauna marea calitate a omeniei poporului nostru.”

Lucrările de alimentare cu apă potabilă a stațiunii climaterice Predeal, ca și pavarea și gudronarea străzilor din Predeal, cum și construirea de noi artere.

Terminarea construirii liniei ferate Ploiești - Târgoviște.

La școala primară nr. 2 din Câmpina - Prahova s-au construit ateliere de croitorie, țesătorie și gospodărie, unde copii să-și facă lucrările practice.

De asemenea, s-au afectat fonduri pentru construcții mai mici, întreținere și reparații a numeroase școli din toate cele 10 județe ale Ținutului Bucegi.

S-a executat totodată modernizarea a numeroase dru- 242 muri existente, construcții de poduri noi peste Teleajen, peste Argeș la Căscioara, peste Ialomița lângă Târgoviște și alte poduri mari.

S-au procurat și s-a dotat administrația drumurilor cu mașini rutiere (compresoare, scarificatoare, mașini de bituminat la cald și rece, betoniere, etc).

O serie întreagă de alte mari realizări în toate domeniile încununează activitatea prof. G. Alexianu în calitatea sa de Rezident Regal al Ținutului Bucegi, în perioada de peste un an de zile.

Pentru a veni în ajutorul funcționarilor Ținutului, care după un an de muncă au nevoie de o lună de odihnă, a dispus să se amenajeze de urgență Vila Ținutului la Eforie - Constanța, cu 28 de camere, bine mobilate și tot confortul.

Funcționarii care aveau nevoie de odihnă la munte au primit pe baza avizului medical însemnate ajutoare materiale, cu care să poată face concediul, în oricare localitate de munte.

De la data de 6 septembrie 1940, odată cu venirea la putere a legionarilor, sistemul de administrație descentralizată a țării, prin Ținuturi, a fost desființat.[1]

[1] **Aceste date precum și altele în legătură cu activitatea de la Ținutul Bucegi sunt consemnate în lucrarea "Un an de aplicare a legii administrative din 14 august 1938". (pag. 174- 284).**

CAPITOLUL IX

UNELE MOMENTE GRELE DIN VIA TA PROF. G. ALEXIANU în perioada 1938 - 1941

Iar acum, voi încerca să reconstitui prin mărturia unuia dintre colaboratorii săi apropiați - av. Mihai Rotaru, decedat în anul 1987, fost director de cabinet al Rezidentului G. Alexianu în perioada de referință - un episod nefast din viața profesorului, cu urmări tragice, care ar fi putut deveni fatale.

Acesta relatează astfel:

„ Deși prof. G. Alexianu nu a făcut politică, nefiind înregistrat în vreun partid politic și fiind iubit de studenți și apreciat ca unul din eminenții profesori ai Facultății de Drept din Cernăuți, acceptând însă ca specialist funcția de

Rezident al Ținutului Suceava, în calitatea pe care o avea, a trebuit să ia parte în luna septembrie 1938, la inaugurarea deschiderii cursurilor universitare, ocazie în care o mână de legionari au profitat și au manifestat pentru eliberarea legionarilor arestați și aflați în închisori.

Prof. G. Alexianu a cerut în aceeași zi prim ministrului - într-o convorbire telefonică - să i se primească demisia din funcția de Rezident, pentru că el nu poate să ia nici un fel de măsuri împotriva acestor studenți care au manifestat. Prim ministrul, Armand Călinescu, i-a răspuns pe loc, „să nu aibă nici o grijă, toate măsurile vor fi luate de guvern și nu-1 privesc cu nimic pe Rezidentul Ținutului Suceava”. Bineînțeles că guvernul, prin organele sale, a ordonat arestări în rândul studenților și în același timp a dispus desființarea tuturor societăților studențești din Cernăuți.

Atitudinea prof. G. Alexianu luată în această situație și încercarea sa de a demisiona, nu a fost cunoscută decât de câteva persoane din anturajul prof. G. Alexianu și, ca atare, legionarii crezând că arestările se fac de către Rezident, l-au condamnat la moarte ăi i-au trimis sentința dată în acest sens de Tribunalul legionar din București.

Venirea legionarilor la putere în 6 septembrie 1940, a însemnat pentru prof. G. Alexianu, scoaterea lui din funcția de Rezident, suspendarea din funcția de profesor universitar de la Facultatea de Drept din București, unde între timp își făcuse transferul și așteptarea

punerii în aplicare a sentinței de condamnare la moarte dată de Tribunalul legionar, care nu a întârziat. La Iași, aceeași soartă îl aștepta pe prof. P. Andrei, care însă n-a mai așteptat să fie chinuit de legionari și s-a sinucis. La București erau asasinați prof. N. lorga și V. Magearu.

Când legionarii au intrat în ferma de la Plumbuita pentru a-1 ridica, în fermă se aflau ostașii unei baterii antiaeriene amplasată pentru apărarea orașului.

Cum profesorul a refuzat să urmeze echipa care venise să-l ridice și cum a cerut protecție ofițerilor care comandau bateria, legionarii au deschis focul rănindu-1 grav în plămânul stâng. Cum intervenția ostașilor de la baterie a fost promptă, legionarii au abandonat lupta părăsind în grabă ferma. Profesorul G. Alexianu a fost transportat imediat la un spital, unde a fost operat și unde i-a fost extras glontele oprit lângă inimă. A urmat o perioadă cumplită, trebuind permanent să fie mutat pe furiș dintr-un spital în altul pentru a nu fi găsit de legionari și executat.

Acum începe cea mai grea perioadă din viața profesorului G. Alexianu: rămas fără serviciu - fiind căsătorit și cu 3 copii mici - cu datorii care constau în ratele ce trebuiau restituite la împrumutul făcut pentru casa de la Plumbuita și cea din Costinești, pentru o parcelă de pământ în Colentina unde-și plantase vie.

Eu cunoșteam toată situația materială a prof. G. Alexianu, pentru că mă ocupam de plata acestor rate. Singurul venit era cel provenit din tipărirea „Colecțiilor legilor României”- care era

însă insuficient - și din cel al Colecției Hamangiu, lucrare care mergea foarte încet și pe care o scotea în colaborare cu prof. Stoicescu, de la Iași. De profesarea avocaturii nu mai putea fi vorba.

Și în această situație, cu o rană mare în organism - care puroia și nu se mai vindeca - familia era presată de Conducerea Ministerului învățământului, care îi cerea să-și justifice atitudinea față de legionari.

întocmirea memoriului cerut a fost un chin pentru el,

247 pentru că nu putea vorbi tare, avea o voce stinsă și nu avea voie să se obosească.

Trebuia să fiu foarte atent, să rețin cuvintele rostite, să le prind sensul și să construiesc frazele potrivite, pentru a reda gândurile acestui mare om. Bineînțeles că memoriul a rămas fără vreun rezultat și a rămas și el fără catedră”.

între timp s-a produs rebeliunea legionară care a fost înăbușită de subsecretarul de stat Al. Rioseanu de la Ministerul Afacerilor Interne, după care legionarii au fost îndepărtați de la putere. Prof. G. Alexianu a rămas în continuare fără catedră.”

Mai târziu, prof. G. Alexianu a fost numit Consilier la Ministerul Educației Naționale.

După începerea războiului și ocuparea teritoriului de dincolo de Nistru, ținându-se seama de calitățile excepționale de administrator și bun gospodar dovedite la conducerea Ținutului Suceava și a Ținutului Bucegi, prof. G. Alexianu a fost considerat ca cel mai capabil om pentru administrarea și refacerea teritoriului dintre

Nistru și Bug, distrus de război.

El a fost recomandat Generalului Ion Antonescu, conducătorul statului și guvernului, de către Ministrul Economiei Naționale, Ion Marinescu, ca un eminent specialist în materie de organizare și administrare, pentru a fi numit în funcția de guvernator al Transnistriei.

Se poate afirma oare în aceste împrejurări că prof. G. Alexianu a avut vreo contingență cu politica fascisto-legio- nară, sau că era un vechi colaborator și sprijinitor al politicii totalitare de dictatură?

Evident că nu poate fi vorba de așa ceva!

După cum am arătat, profesorul G. Alexianu nu a făcut niciodată politică - de partid - iar funcțiunile pe care le-a deținut pe linie de stat, i-au fost încredințate în calitatea sa de tehnician specialist și le-a socotit cum o spunea el însuși ca un „serviciu comandat” cu atât mai mult, pe aceea din timpul războiului ca guvernator; pe care nu avea voie să o refuze.

Poate ar fi interesant de evidențiat exact contrariul în ceea ce privește atitudinea și sentimentele sale față de politica la modă în acea vreme.

Format și pătruns de principiile culturii și democrației franceze, prof. G. Alexianu a păstrat legăturile sale, în special cu oamenii de știință-juriști din Franța.

înainte de a arăta materializarea unor astfel de legături chiar în timpul războiului, aș remarca, că mai ales în cursul anului 1943 au fost oaspeți

ai Guvernământului Civil, ambasadorul Franței Paul Morand (cu soția), ambasadorul Elveției Rene de Week (cu soția) și un delegat al Crucii Roșii Internaționale elvețiene, care au stat fiecare timp de o săptămână la Odessa.

Aceste legături ale prof. G. Alexianu, ale personalităților române cu personalități franceze, dintre guvernul român și francez, s-au manifestat mai ales spre sfârșitul anului 1943, printre altele, prin trimiterea de ajutoare în alimente.

Trimiterea acestor alimente din Transnistria se făcea în numele guvernului român prin grija guvernatorului G. Alexianu, care folosea Societatea ortodoxă a Femeilor din România, întrucât numai așa se putea înșela vigilența Wermachtului german, fiind vorba de expedierea unor vagoane de alimente dintr-un teritoriu ocupat de germani în răsărit, în alt teritoriu ocupat de trupele germane în

 apus, în Franța, vagoane care astfel puteau ajunge la destinație, nestingherite și nevătămate.

în felul acesta, în afara unor trimiteri răzlețe la Facultatea de Drept din Paris, către sfârșitului anului 1943 s-au expediat 67 vagoane cu alimente în Franța ocupată de germani, dintre care 5 la Bordeaux, la dispoziția primăriei pentru școli și populație, unul dintre acestea fiind destinat Facultății de Drept. Aceasta, la solicitarea prof. G. Alexianu, întrucât la acea facultate mai mulți studenți ai profesorului de la Universitatea din Cernăuți își făcuseră studiile de doctorat, ca bursieri ai acestei facultăți.

Atât de la Paris, cât și de la Bordeaux s-au adus mulțumiri recunoscătoare.

Redăm mai jos textul unei scrisori de mulțumire trimisă de primarul orașului Bordeaux, A. Marquet, unui fost student al prof. G. Alexianu - ultimul bursier care și-a luat doctoratul la Facultatea de Drept din Bordeaux - și prin intermediul căruia aducea mulțumirile sale personale ca și cele ale populației orașului Bordeaux, prof. G. Alexianu Guvernatorul Transnistriei.

CABINET DU MAIRE DE
BORDEAUX
ETAT FRANCAIS
29 Novembre 1943

MONSIEUR,

J'ai bien reșu votre lettre du 30 Octobre dcoule, par laquelle vous m'annoncez que M. ALEXIANO, Gouverneur de Transnistrie, a bien voulu, sur votre demande, consentir ă 1'envoi de cinq wagons de denrees alimentaires destinees aux enfants et necessiteux de notre Viile.

Je vous serais oblige de vouloir transmettre au M. Ie Gouverneur et recevoir vous-meme, tant en mon nom personnel qu'en celui de la population bordelaise, mes bien vifs remerciements pour cet envoi tres genereux qui, des reception, sera reparti selon votre desir.

Il m'a ete par ailleurs tres agreable d'enregistrer 1'evocation aimable de votre sejour ă Bordeux et du souvenir que vous en avez conservi.

Veuillez agreer, Monsieur, l'assurance de ma

consideration distinguee.

La Maire de Bordeaux

(ss) A. Marquet

Bucarest, le 27 novembre 1943

PRESIDENT LAVAL - MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES - VICHY No 703 - 704

Pour le Comite de la Reconnaissance franțaise et le Dr. Menetrel.

Les 14 premiers wagons offerts par la Princesse Cantacuzene au nom du Conseil National des Femmes roumaines et dont j'ai done le contenu et le numeros par ma lettre no 19 du 20 novrembre, ont quitte la Roumanie. Ils arriveront â Paris (et non â Vichy) via Mulhouse, entre le 8 et le 15 decembre.

La Princesse Cantacuzene me prie de vous indiquer que le Gouverneur de Transnistrie, province d'ou proviennent les aliments en question, a exprime le desir que 5 wagons (un de sucre, un d'huile et les autres ă votre

251 choix) soient mis ă la dispozition du maire de Bordeaux pour les oeuvres d'assistance de cette viile, en reconnaissance de l'accueil qu'elle a reserve aux etudiants roumains.

Les autres wagons sont en cours d'expedition.

Je vous serais reconnaissant d'accuser reception par telegramme de la bonne arrivee des premiers wagons, et au besoin de les faire chercher ă la frontiere. Je vais tâcher de

connaftre le lieu d’entree en France./.

MORAND

Bucarest, le 14 decembre 1943

PRESIDENT LAVAL - MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES - VICHY No 799 - 800

Les demiers wagons de vivres destines aux enfants de France viennent de quitter la Roumanie. Des qu’ils seront arrives ă Paris, je serais oblige ă Votre Excellence de m’avertir. Il me serait utile de savoir le jour ou la nouvelle sera annoncee ă la presse et ă la radio nationale afin de synchroniser avec I’information roumaine. J’envoie lundi prochain par valise au Docteur Menetrel et â M. de Laboulaye la liste des produits et les no de wagons.

Je prends la liberte, pour eviter tout froissement ici, de rappeler les points suivants:

1) Mentionner, en tete des remerciements, le Conducător, le Vice-President du Conseil, le Gouvemement 252 roumain et M. Alexiano, Gouverneur de Transnistrie.

2) Signaler que les produits viennent de cette province.

3) Parler ensuits de la Princesse Alexandrine Canta- cuzene et de 1’Union des Femmes roumaines (notices envoyees par valise).

4) Associer M. Hiott et M. Pavelesco, Consul General de Roumanie ă Paris, ă l’arrivee et ă la distribution, notamment dans *France- Actualites.*

5) Rappeler que les autorites allemandes ont facility le transit (important pour les futurs envois).

6) Enfin, j'aurais plaisir que cette Legation, et notamment 1'Attache militaire qui a suivi diligemment 1'affaire des son debut fusent mentionnes./.

MORAND

Recunoștință și mulțumiri îi adresează Guvernatorului Alexianu, prin același bursier la Bordeaux, și prefectul județului Gironde, Boucoiran (scrisoarea din 21.12.1943).

Despre acest gest mărinimos al țării noastre s-a vorbit mult și după război, după reluarea legăturilor culturale cu Franța, mai ales cu ocazia întâlnirilor juridice româno - franceze care se țineau în principiu din aprilie 1967 tot la doi ani și unde, de mai multe ori, prof. H. Solus, președintele Societății de Legislație Comparată, *a subliniat cu emoție acele momente de solidaritate româno - franceză.*

La fel, acest gest privitor la vagonul special, destinat Facultății de Drept din Bordeux a fost ovaționat și la solemnitatea de aniversare a Centenarului acestei facultăți (1975), când a fost evocat în discursul oficial ținut cu

acest prilej.[1]

Iar Mareșalul Petain, adânc impresionat de

1 **Centenaire de la Faculty de Droit, Annales de la**

faptul că într-o Europă a urii și a morții și a tragediilor cumplite pe care le creiază războiul, dintr-un colț îndepărtat al ei, prof. G. Alexianu, Guvernatorul Transnistriei, a găsit mijloacele și puterea de a face să parvină ca un simbol al prieteniei un ajutor umanitar nesperat pentru condițiile grele din acele zile ale Franței. în fața ministrului român de la Vichy și a doamnei Cantacuzino, a spus:

„Cea mai mare glorie a dvs. se poate considera modul civilizat și uman în care ați administrat Transnistria și realizările obținute”.

PARTEA II

Faculte de Droit, des Sciences sociales et politique. Numdro special 1976, p. 21.

CAPITOLUL X

PROCESUL DIN MAI 1946 - TRIBUNALUL POPORULUI

Procesul politic, mai puțin judiciar, înscenat Mareșalului Antonescu și colaboratorilor săi, s-a desfășurat în luna mai 1946, în condițiile total deosebite în care se afla România la sfârșitul celui de-al doilea război mondial.

Atunci era perioada în care se bucura de mare publicitate judecarea adevăraților criminali de război, fie de către tribunalele internaționale, fie de către tribunalele naționale.

Noțiunea de „crime de război” nu avea o definiție clară și unitară printr-o legislație anterioară războiului. Această situație a făcut posibilă definirea crimei de război de către țările învingătoare, în funcție de interesele

 forțelor politice aflate la putere.

Așa se face că s-a ajuns să fie considerate crime de război, în afara faptului de încălcare a normelor internaționale referitoare la purtarea războiului, și alte acte de guvernare ale conducătorilor țărilor învinse sau care au fost considerate învinse.

Este semnificativ faptul că nici o personalitate din țările învingătoare nu au fost condamnate pentru crime de război (masacre, ucideri nejustificate, represalii).

România, după 1944, a intrat în sfera de influență și ocupație rusească, influență și ocupație care s-a materializat printr-o dominație și înrobire absolută pe toate planurile. Noile forțe comuniste, care se înfiripau cu sprijinul Moscovei și a tancurilor rusești, au organizat toate procesele judiciare împotriva așa numiților criminali de război (lista acestora fiind întocmită tot de Moscova), urmărind prin aceasta două obiective majore:

- în primul rând, s-a urmărit ca prin aceste procese să se dea satisfacție deplină rușilor, ai căror conducători nu-i puteau ierta pe cei care au luptat împotriva lor, chiar dacă au facut-o în virtutea dreptului sacru al apărării integrității teritoriale a țării;

- în al doilea rând, prin procesele politice intentate împotriva tuturor celor care au luptat contra bolșevismului, ori aveau alte concepții politice, noile forțe au urmărit și realizat într-o bună măsură, monopolizarea puterii în țară și lichidarea tuturor celor care se opuneau sau care s-ar fi putut opune noii orânduiri.

Lucrarea de față, completată și întregită cu

date noi și interesante față de prima ediție, reprezintă doar o cronică a modului cum în timp de război și în condiții specifice războiului, administrația românească a teritoriului dintre 258 Nistru și Bug, Transnistria, a reușit refacerea și punerea în stare de funcționare a întregii provincii.

Din păcate, o analiză de specialitate a ce a însemnat administrația propriu-zisă și a modului cum a fost ea înfăptuită în intervalul august 1941 - martie 1944, nu s-a făcut încă.

Accesul la arhivele existente în țară, încă mai este obstrucționat, iar la cele aflate la Moscova, Odessa sau Kiev, nu a existat posibilitatea materială să se ajungă și nici certitudinea permiterii cercetării lor.

Capitolul Transnistria încă mai așteaptă să fie cercetat și analizat dincolo de afirmațiile aberante, specifice tipologiei comuniste, făcute în actul de acuzare din mai 1946 de către Tribunalul Poporului.

în afara analizei pertinente și de înaltă specialitate făcută de magistratul Ioan Dan, din cadrul Curții Supreme de Justiție, Secția Parchetelor Militare, care a avut posibilitatea să analizeze întreg 'dosarul acestui simulacru de proces, trăgând concluziile de rigoare, nu a existat până la această lucrare, nici o preocupare de cercetare științifică și la obiect. Las la o parte măsluielile de tip moscovit, comandate anume de oligarhia iudeo-comunistă, care nu au nici o valoare.

Este de reținut, analizând așa zisul proces al Tribunalului Poporului, că în 6 zile, de luni 6 mai și până sâmbătă 11 mai, s-a realizat efectuarea

cercetării judecătorești - interogarea acuzaților și audierea martorilor.

în perioada celor 6 zile, au fost interogați 17 acuzați prezenți în stare de arest și audiați 57 de martori. Ținând seama că în perioada celor 6 zile interogatoriul Mareșalului Ion Antonescu a durat o zi și jumătate, iar audierea martorilor Maniu și Brătianu tot o zi și jumătate, rezultă

259 că pentru restul de 16 acuzați și 55 de martori au mai rămas doar 3 zile. Cum Tribunalul Poporului a lucrat zilnic cca. 10 ore, înseamnă că din restul celor 30 de ore avute la dispoziție pentru cei 16 inculpați și 55 de martori, au revenit doar 25’21” pentru ascultarea fiecărui inculpat sau martor.

Când Tribunalul Poporului dă 13 condamnări la moarte, 3 la muncă silnică pe viață, 3 la 20 ani muncă silnică, 2 la 15 ani muncă silnică și 2 la 10 ani muncă silnică, a rezerva inculpaților și martorilor doar 25’21” timp de audiere pentru fiecare, înseamnă a-i lipsi practic de posibilitatea de a răspunde în mod complet la multiplele acuzații ce li s-au adus și care priveau o activitate desfășurată pe parcursul a 4 ani.

Iar în continuare g-ral. magistrat Ioan Dan spune în lucrarea sa - „Procesul Mareșalului Ion Antonescu” - Ed. Tempus, București 1993 -:

„îmi permit să fac unele precizări. Că judecata a fost pătimașă și nedreaptă este o realitate. Această judecată nu a fost făcută de poporul român. Un tribunal neconstituțional, oricât s-ar autodenumi al poporului, nu putea judeca în numele poporului. Acel așa zis tribunal a judecat în numele învingătorului, nu al poporului român,

învingător orbit de ură și patimă împotriva unei mari personalități care a refuzat să se plece în fața lui.”

Că judecata a fost pătimașă și că sentința era dată înainte de așa zisa judecată, rezultă cu prisosință din cele expuse. Nici nu putea fi altfel în condițiile date. Ar fi suficient să observăm numai unele aspecte formale ale procesului, pentru a ne convinge de faptul că procesul nu a putut fi judecat.

După cum se știe, s-a dat cuvântul în fond, în ziua de 260 duminică 12 mai 1946, înțelegând prin aceasta: cuvântul acuzării, care a trebuit să analizeze situația fiecărui inculpat în parte, apoi cuvântul apărătorilor, care trebuiau să dezvolte susținerile în apărare, pentru fiecare acuzat și pentru fiecare din numeroasele infracțiuni ce li se puneau în sarcină, eventualele replici ale acuzării și contra replici ale apărătorilor și, în final, ultimul cuvânt al acuzaților.

Intr-un proces de o asemenea amploare, toate cele menționate mai sus nu puteau să se desfășoare și să se termine într-o singură zi, decât dacă, timpul acordat apărării și ultimului cuvânt, a fost limitat în așa măsură încât să nu poți să faci decât referiri cu caracter general. Așa s-a și întâmplat.

Operațiunea următoare, acea de deliberare a completului de judecată, a putut avea loc în ziua de 16 mai 1946, deoarece pronunțarea s-a dat în ziua de 17 mai. O zi pentru deliberare s-ar putea aprecia ca suficientă, dar numai de cei care nu au judecat ori soluționat nici un dosar penal complex. Un profesionist își dă seama că, la un număr mare de inculpați și de infracțiuni ce li se

puneau în sarcină, o zi era insuficientă pentru deliberare, care presupune o analiză a situației fiecărui acuzat și a fiecărei infracțiuni pusă în discuție, comparând susținerile acuzării cu cele ale apărării și o trecere în revistă a probelor administrate.

Presupunând că, în ziua de 17 mai, imediat după deliberare, a început operațiunea deosebit de importantă și anevoioasă a redactării hotărârii, judecătorii poporului au continuat însă seria recordurilor și în ziua de 19 mai era gata redactată o sentință compusă din 135 pagini dactilografiate. Acest record de timp, explică de ce

261 hotărârea nu a fost motivată sub nici o formă și de ce a ieșit, de fapt, o caricatură de sentință.

în ziua de 20 mai 1946, dosarul a fost înaintat la înalta Curte de Casație și Justiție, înregistrat la nr. 009209, stabilindu-se ca termen de judecare a recursurilor declarate de acuzați la 25 mai 1946. Lăsăm la o parte faptul că instanței de recurs nu i s-a trimis din dosar decât vol. 1, compus din 496 file și voi. 11, compus din 186 file, din care 135 pagini reprezintă sentința. Lăsăm la o parte și faptul că dreptul de recurs a fost restrâns, contrar prevederilor constituției și ale codului de procedură penală, numai la două motive formale: reaua compunere a instanței, ori greșita aplicare a pedepsei.

Trecând deci peste aceste chestiuni formale, dacă le putem numi astfel când în joc era viața unor oameni, constatăm că înalta Curte de Casație și Justiție - Secțiunea 11-a- a judecat recursurile la 25 mai 1946 și a pronunțat la 27

mai decizia nr. 1134 prin care au fost respinse toate recursurile așa zis ordinare, dispunându-se trimiterea cauzei la înalta Curte de Casație și Justiție - Secțiunile Unite - pentru judecarea motivelor de neconstituționalitate invocate de toți apărătorii, unde cauza este înregistrată în aceiași zi, stabilindu-se termen la 30 mai 1946.

Motivele de neconstituționalitate au fost multe și pe larg dezvoltate în scris de apărători: neconstituționa- litatea Legii 312/1945, neconstituționalitatea trimiterii în judecată de către guvern, neconstituționalitatea instanței extraordinare de judecată, neconstituționalitatea retroacti- vării Legii penale, neconstituționalitatea pedepsei cu moartea și a confiscării averii, neconstituționalitatea limitării dreptului de recurs la două motive formale și altele.

Toate aceste motive deosebit de clare și reale nu au 262 fost în măsură să determine Secțiunile Unite să nu le respingă prin Decizia nr. 21 din 31 mai 1946. Judecătorii nu mai aveau protecția inamovibilității.

Toate în acest proces au fost în afara legii, dar o împrejurare întrece orice imaginație. La judecarea recursului de neconstituționalitate au participat și doi magistrați decedați la data respectivă - Dimitrie Apostolide și I. Mureșeanu. în numele lor a semnat prim-președintele colonel Gh. Cireș, atât pe Jurnalul din 30 mai 1946, prin care s-a amânat pronunțarea pentru a doua zi, precum și pe Decizia de respingere. Acceptând că cei doi magistrați au putut deceda imediat după terminarea judecării recursurilor, ei nemaiputând participa la deliberare, nu mai puteau figura în decizia prin care au fost soluționate recursurile.

După cum am văzut însă, au participat la judecată și doi magistrați decedați. în România începuse era tuturor posibilităților.

Rezultă deci că, în decurs de 20 zile, între 12 și 31 mai, această cauză deosebit de complexă a fost Judecată" de trei instanțe diferite, iar în a 21 zi sentința de condamnare la moarte a și fost executată, după ce au fost „rezolvate” și cererile de grațiere. Operativitate, nu glumă, la toate nivelurile! în aceste condiții numai cineva complet străin de problemele justiției poate crede că această cauză a fost judecată cu adevărat.

La procesul Mareșalului Ion Antonescu și colaboratorilor săi am participat pe data de 11 mai 1946, ca martor al apărării profesorului universitar Gheorghe Alexianu, fostul Guvernator Civil al Transnistriei în condițiile pe care le voi arăta mai jos.

Dacă e să mă refer mai întâi la modul de desfășurare a procesului și la fundamentarea sa juridică făcută de

Tribunalul poporului, trebuie să afirm așa cum a făcut-o toată lumea, că toate probele și mărturiile administrate la judecată, cât și actele depuse în acest proces nu numai că nu au fost analizate cum era firesc de instanță și combătute prin dovezi de vinovăție - dacă ar fi existat - toate probele nu au fost luate în considerare de Tribunal, deși ele constituiau dovada clară a nevinovăției acuzaților din boxă.

O parte din actele și probele depuse, care nu au convenit acuzatorilor public, nu numai că nu

au fost analizate sau amintite în timpul procesului sau în cuprinsul sentinței, dar au și dispărut. Nenumărate acte probatorii cerute de inculpați și de apărători, cu precizarea locului unde se găseau, în arhivele Marelui Stat Major, al Președinției sau în Arhivele Statului, deși s-a insistat să fie aduse și prezentate la dezbateri, nu au fost prezentate căci ar fi contribuit la anularea acuzațiilor nedrepte formulate de Tribunal.

însăși audierea mea ca martor, la fel cu cea a celorlalți martori propuși de profesorul universitar Gh. Alexianu, nu a fost luată sub nici o formă în considerare, cu toate că din ea și din a celorlalți martori se desprindea cu claritate că administrația realizată în cei doi ani și cinci luni în Transnistria a fost competentă, omenească, benefică mai ales pentru populația locală, reușind să se refacă o provincie total distrusă de urgia războiului, într-o zonă prosperă în care viața a renăscut.

Dintre izvoarele de relatare obiectivă care au condus la lămurirea astăzi a înscenării și desfășurării procesului din 1946, aș menționa pe cele făcute de Centrul European de cercetări istorice - Veneția, sub îngrijirea lui I.C. Drăgan, în care col. G. Magherescu, cel care a făcut 264 parte din cabinetul Militar al Mareșalului oglindește fidel epoca profund dramatică din viața României acelor timpuri. în lucrarea: „Antonescu, Mareșal al României și războaiele de reîntregire” apărută în 1991 la Veneția.

O vastă lucrare de atentă și minuțioasă cercetare istorică, lucrarea profesorului Marcel Ciucă, „Procesul Mareșalului Antonescu - Documente” însumează, în cele 3 volume apărute

până acum, încercarea de reconstituire pe bază de documente de arhivă, în majoritatea lor inedite, date despre procesul intentat Mareșalului Ion Antonescu și miniștrilor săi.

Lucrarea lui M. Ciucă, spre deosebire de alte scrieri, redă procesul în desfășurarea lui și zilele care au urmat condamnării până la execuție și după, cu ajutorul documentelor oficiale, mai directe și riguroase, refăcând pe zile și ore dramatica existență a ultimelor douăzeci și cinci de zile a celor ce au fost atât de nedrept sacrificați spre satisfacția Moscovei.

O altă sursă de cunoaștere și desfășurare amănunțită a procesului, care poate fi considerată cea mai documentată și analitică sub aspect juridic, este lucrarea prestigiosului jurist Ioan Dan, „Procesul Mareșalului Antonescu”, apărută la Editura Tempus din București în 1993, în care autorul, pe baza datelor probelor și documentelor găsite în dosarele inculpaților, pe care le-a avut la îndemână din arhiva acelui proces, face cu o deosebită competență juridică o analiză completă, în primul rând a cadrului politic și a reglementărilor legislative existente până atunci, precum și a celor elaborate în grabă de puterea executivă din acea perioadă, pentru a da satisfacție prietenilor noștri de la Răsărit și pentru a le înlesni deplina reușită a scopurilor ce urmăreau: introducerea și consoli- 265 darea în țara noastră a nedoritei doctrine comuniste, care să le garanteze hegemonia politică și economică în această parte a răsăritului european.

însă cel mai important aspect al acestei lucrări este analiza din punct de vedere strict juridic a procesului, pe baza actelor ce le-a avut la

dispoziție, selectate și redate nealterat în conținutul lor, așa cum s-au regăsit în dosarele acelui proces.

Autorul însuși precizează la pag. 145 din lucrare că: „Am dat în mod fidel conținutul probelor din dosar, pentru ca cititorul să-și facă propriile convingeri”.

De asemenea, mai scoate în evidență și unele declarații și documente, care până acum nu au fost dezvăluite și cunoscute de opinia publică românească, ca să-și formeze o părere adevărată și completă și care cu toate celelalte probe atestă în final, așa cum punctează Ioan Dan, că „acest erou al neamului nu a comis nici una din crimele ce i s-au pus în sarcină, că și-a dedicat întreaga viață slujirii cu credință a intereselor poporului român și a României”- pag. 295.

Așa cum rezultă din analiza tuturor documentelor existente în dosarele celor judecați, cei are au studiat înscenarea așa zisului proces au relevat procedural gravele carențe ale întregii dezbateri, dar mai ales ale sentinței nr. 17 din 17 mai 1946.

Nu s-a ținut seama nici de declarațiile inculpaților, nici de depozițiile martorilor, nici de notele explicative depuse de apărare și nici de memoriile detaliate depuse de acuzați după terminarea dezbaterilor judiciare, întru completarea apărării lor. Unele probe, mărturii și acte depuse de apărare nu au fost reținute sau luate în considerare, întrucât ar fi contribuit la infirmarea unor acuzații 266 nedrepte, formulate de acuzare. Instanța a tratat întregul capitol al administrării dovezilor și probelor de nevinovăție sau cerute în acest scop de apărare cu un total

dispreț. Faptele ce au fost puse în sarcina acuzaților nu au fost dovedite cu nimic, ele constituind simple afirmații preluate din actul de acuzare.

Chiar și stenogramele ședințelor Consiliului de miniștri au fost prezentate trunchiat de acuzatorii publici, deformând înțelesul, iar interpretarea datelor nu corespunde adevărului.

Așa cum declara Mareșalul la proces: „Citez, ca dovadă, răspunsul la memoriul Garoflid. Se încearcă să se demonstreze că eram total în serviciul nemților, spunând că am afirmat că dau până la maximum nemților. Ori, începutul frazei este: După ce satisfac total nevoile noastre economice, din ce va mai rămâne, dau până la maximum nemților. Astfel fraza capătă un cu totul alt înțeles, diferit de cel al acuzării. La fel s-a procedat și cu declarația dată la cabinetul de instrucție de colonelul Davidescu, (op. citat la pag. 260), precum și cu multe alte declarații ale diverșilor martori”.

Trebuie menționat însă că la 12 septembrie 1944 a fost semnată la Moscova Convenția de armistițiu, iar după semnarea ei, Mareșalul Malinovschi, din ordinul lui Stalin, a declarat că toate tratativele purtate înainte de arestarea Mareșalului Antonescu nu mai pot fi luate în considerație, din moment ce noile condiții au fost semnate la Moscova, prin Convenția de armistițiu.

în baza art. 14 din Convenție, Guvernul și Comandamentul român se obligă să colaboreze cu Comandamentul sovietic la arestarea și judecarea persoanelor acuzate de crime de război, iar lista așa zișilor criminali de război a

267 fost alcătuită la Moscova.

în baza acestor prevederi Guvernul Groza emite Decretul - Lege nr. 312/1945, pentru urmărirea celor vino- vați de dezastrul țării sau de crime de război.

însă Decretul - Lege 312/1945, prin prevederile sale, a depășit cu mult obligațiile pe care guvernul și le-a asumat semnând Convenția de armistițiu prin aceea că: guvernul și-a creat organe proprii de cercetare penală prin înființarea corpului Acuzatorilor Publici și înființarea Tribunalului Poporului, adică o instanță specială de judecată, ca instanță extraordinară, deși Constituția din 1923, repusă în vigoare după 1944 prevede limitativ în art. 101-107 care sunt organele judecătorești prin care se realizează justiția, iar Convenția nu prevedea înființarea acestui tribunal.

S-a introdus o procedură specială, care nu ținea seama de prevederile legale procedurale în vigoare și prevăzute de Constituție, ci de dispozițiile primite de la guvern.

Dacă țara ar fi considerat absolut necesar ca Mareșalul Antonescu și colaboratorii săi să fie judecați, ei trebuiau deferiți instanțelor de judecată prevăzute de Constituția țării și judecați pe baza legilor în vigoare în România și a normelor internaționale recunoscute de Statul Român, de la data comiterii faptelor.

Ca un corolar al măsurilor absurde luate, guvernul Groza, atunci la putere, ca să poată domina și manevra cu ușurință corpul judecătoresc, a emis Decretul nr. 2443 din 18 decembrie 1944, devenit apoi Legea 640/1944 care prevedea ca până la 1 septembrie 1945,

numirile, transferările și înaintările în magistratură se vor face fără a lua avizul Consiliului Magistraturii și de la aceeași dată se 268 suspenda inamovibilitatea membrilor corpului judecătoresc, inclusiv stabilitatea lui pe timp de patru luni. Termenul de patru luni a fost prelungit apoi de nenumărate ori, până la permanentizarea pe toată perioada guvernării comuniste.

Datorită acestui fapt, cei 28 de consilieri ai înaltei Curți de Casație nemaifiind apărați de inamovibilitate au confirmat arbitrarul Legii 312/1945, pentru pedepsirea Mareșalului și a colaboratorilor săi, respingând recursul de neconstituționalitate introdus de apărători.

Ceea ce mai remarca Ioan Dan în privința modului incorect de judecare a procesului Mareșalului Antonescu este faptul că, la judecarea recursului de neconstituționalitate de către înalta Curte de Casație în Secțiile Unite, care a respins prin decizia 21 din 31 mai 1946 acest recurs, au participat și doi magistrați decedați la data respectivă, iar în numele lor a semnat prim-președintele Gh. Cireș, atât pe jurnalul din 30 mai prin care s-a amânat pronunțarea pentru a doua zi, cât și pe decizia de respingere. Este vorba de Dimitrie Apostolide și I. Mureșanu, decedați la data respectivă. Și pentru a dovedi și a se verifica această faptă, Ioan Dan specifică unde a găsit cele două documente care atestă constatarea de mai sus, precizând că se află în voi. 5 al actelor procesului, la filele 115 si 117, unde sunt menționați membrii prezenți care au luat parte la dezbateri. (I. Dan pag. 280).

Popoarele au dreptul singure să-și judece personalitățile conducătoare, dar această

judecată nu a fost făcută de poporul român, ci de acel tribunal al răzbunării învingătorului denumit Tribunalul Poporului, care a aplicat după bunul său plac acele monstruoase pedepse, prevăzute de total neconstituționala lege moscovită 312/1945.

La 27 aprilie 1945 Regele Mihai emite Decretul de numire a acuzatorilor publici de pe lângă Tribunalul Poporului, iar prin Decizia din 25 iunie 1945 a ministrului justiției L. Pătrășcanu a fost constituit primul complet de judecată din 9 membri din care doar doi erau judecători: Alexandru Voitinovici, care a îndeplinit și funcția de președinte al Tribunalului și Costache Balcu, judecător, care l-a înlocuit pe Vasile A. Bâzu, decedat.

Dezbaterile au fost conduse de A. Voitinovici care, făcând conform ordinelor primite o judecată sumară, fără respectarea principiilor juridice și fără răspunderea etică a unui magistrat de profesie, a dictat acele nedrepte și samavolnice pedepse, hotărâte la Moscova, de comunismul biruitor.

Judecata care s-a făcut a urmărit răzbunarea cruntă și pedepsirea celor care au îndrăznit prin arme să reia teritoriile românești acaparate de sovietici, iar nu dreptatea și omenia. Hotărârea nr. 17 din 17 mai 1946 dată de Tribunalul Poporului din București, Completul I de judecată condamnă la pedeapsa cu moartea pe următorii:

- Mareșalul Ion Antonescu, Conducătorul Statului;

- Conferențiar universitar Mihai Antonescu, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și Ministrul Afacerilor Externe;

- Profesor universitar Gheorghe Alexianu, Guvernatorul Transnistriei;

- General Constatin Z. Vasiliu fost subsecretar de stat în Ministerul de Interne - Comandantul Jandarmeriei.

Restul inculpaților din lot au fost condamnați la moarte în contumacie sau la închisoare pe diferite termene.

Inculpaților General Pantazi Constantin, Radu Lecca 270 și Eugen Cristescu, condamnați și ei la moarte, li s-a comutat pedeapsa cu moartea în detenție grea pe viață.

Executarea sentinței de condamnare la moarte a avut loc la închisoarea Jilava la 1 iunie 1946.

Dacă Tribunalul Poporului ar fi reprezentat într-adevăr poporul român atunci hotărârea lui ar fi fost sigur dreaptă, dar cum nu a fost așa, hotărârea aceasta ca și altele a fost o crimă împotriva poporului român.

Toată perioada dintre anii 1940-1944 ca și actele de guvernare ale României din această perioadă sunt prezentate în actul de acuzare drept crime de război și acte de trădare a intereselor țării, după felul cum a fost concepută Legea 312/1945.

Analizând în continuare în cartea sa, Ioan Dan arată: într-adevăr din depozițiile celor 57 de martori audiați nu rezultă săvârșirea nici uneia din infracțiunile pentru care erau judecați cei în cauză. Dimpotrivă, toți martorii, indiferent că au fost propuși de acuzare sau de apărare, au făcut depoziții în favoarea acuzaților. Un fapt deosebit

de semnificativ acela că un număr mare de martori au fost evrei, evident nu din cei care ocupau funcții importante în regimul comunist. Fără excepție și aceștia, dând dovadă de o deosebită corectitudine, au făcut multe referiri favorabile acuzaților, referiri care înlătură cu desăvârșire posibilitatea de a aprecia guvernarea mareșalului ca fiind fascistă ori antisemită. Hotărârea tribunalului pronunțată în această cauză a ignorat pur și simplu toate apărările formulate de acuzați.

Iar mai departe, tot Ioan Dan precizează: spre deosebire dc sentința pronunțată în această cauză, care de fapt este o caricatură juridică, nu o sentință, pe care orice magistrat adevărat s-ar fi rușinat să o dea și să o publice,

271 expunerea mareșalului face trimiteri la documente oficiale, care lesne ar putea fi procurate și atașate la dosar, precum și la martori care puteau fi audiați și în mod cert ar fi dus la confirmarea situației expuse. Cu toate acestea, nici una din probele menționate nu au fost administrate de instanța de judecată, ceea ce demonstrează odată în plus că nu s-a urmărit aflarea adevărului, ci numai condamnarea. în această situație se aplică principiul: apărarea care nu poate fi combătută cu probe, trebuie acceptată ca exprimând adevărul.

Mareșalul a mai declarat: pentru a acoperi Țara și organele noastre administrative de eventualele plângeri ce ni s-ar fi putut aduce, am autorizat și am invitat pe toți miniștrii acreditați la București, inclusiv pe cei care reprezentau interesele Rusiei, pe toți ziariștii străini și

reprezentanții Crucii Roșii internaționale, să meargă când vor și unde vor în Basarabia, Bucovina, Transnistria și Odessa și în toate lagărele, cu însoțitor român sau fără, pentru a se informa și constata situația de fapt. Aceeași invitație și autorizație a fost făcută și dată și oamenilor politici români.

' S-au organizat trenuri speciale pentru aceste vizite.

Nunțiul Apostolic, președintele Crucii Roșii Internaționale, ministrul Elveției și al Franței mi-au spus că au constatat stări de lucruri foarte bune. Dacă nu mă înșel, copia unor rapoarte făcute de ministrul Elveției și de șeful Crucii Roșii Internaționale, venit în acest scop la București, se găsesc în arhiva Ministerului de Externe, iar copia aceluiași raport făcut de reprezentanții Crucii Roșii Internaționale a fost trimis și la Geneva.

Cu toate acestea, deși s-a cerut de apărare aducerea acestor probe în instanță și atașarea lor la dosarul cauzei,

acest lucru nu s-a întâmplat, fapt care demonstrează încă o dată că nu s-a urmărit aflarea adevărului, producerea acestor probe infirmând categoric acuzațiile formulate de cei care acuzau.

Extrase din raportul Crucii Roșii Internaționale se regăsesc în anexele acestei lucrări.

La proces am luat parte, așa cum am menționat la început, ca martor al apărării profesorului Gheorghe Alexianu, fost Guvernator

al Transnistriei. Am fost citat la Tribunalul Poporului din Calea Știrbei Vodă nr. 115 pe data de 11 mai 1946.

Era o zi frumoasă de primăvară timpurie, cu soare mult, strălucitor. Dar într-un singur loc, oameni ce se considerau stăpâni îndreptățiți ai naturii pregăteau cu ură moartea altor semeni ai lor, căutând în același timp să dea procesului o formă și o aparență de legalitate care să justifice într-un fel actul odios înscenat și să-1 considere ca o măsură de dreptate.

Era clădirea Tribunalului Poporului din Calea Știrbei Vodă, unde se derula procesul, numit de comuniști al Marii Trădări Naționale.

Peste tot era pază aprigă, cu cordoane militare supravegheate de mai nou înființatele gărzi patriotice. întreaga atmosferă îți trezea durere, teamă și oroare, numai când luai contact cu modul brutal de acționare.

Se permitea accesul unei galerii anume selecționate, care era dirijată să susțină cu aplauze și mulțumiri față de acuzele aduse, sau strigăte de protest, huiduieli și nelipsitul slogan „La moarte, la moarte!”, împotriva celor ce încercau să arate adevărul în favoarea nevinovaților din boxă.

Din sala de ședință răbufneau deseori strigătele sălbatice

 ale celor aleși să reprezinte voința și revolta poporului, mai ales pentru a demonstra puținilor ziariști străini admiși la dezbaterile de înscenare juridică. Totul era regizat ca la teatru și-ți inspira groază și silă, gândindu-te la ce se puteau preta niște oameni ce se numeau slujitori ai justiției

populare, dar care în realitate nu erau altceva decât uneltele criminale ale Moscovei. Ideea de dreptate și adevăr devenise o noțiune necunoscută acestei specii de judecători, ea era înlocuită cu ordinul precis de a se condamna la moarte și la cele mai grele pedepse privative de libertate a așa zișilor inculpați.

Celălalt martor al profesorului Alexianu a fost Aurel Râmniceanu, fost director al Direcției finanțelor publice, din Guvernământ.

S-a întâmplat ca în aceeași zi de 11 mai să mai fie citat și audiat de Tribunal, încă de la deschiderea lucrărilor, luliu Maniu, secretar general al P. N. Ț. Audierea lui a durat până târziu după amiază spre orele cinci. Noi, martorii, stăteam nervoși și sub tensiune pe holul tribunalului așteptând să ne vină rândul.

Din sală străbătea un vacarm de nedescris, comandat de agitatori special instruiți, care prin huiduieli, apostrofări și fluierături încercau să înfiereze depoziția lui Maniu și mai ales gestul de a fi strâns mâna mareșalului la terminarea depoziției.

Copleșit și extenuat de încordare și oboseală, Maniu a ieșit peste câteva minute din sală, sprijinit de amândouă brațele de câțiva colaboratori, sub protecția ostașilor din paza tribunalului.

După depoziția martorului Râmniceanu mi-a venit și mie rândul. Se lăsa înserarea, toată lumea era obosită și fără chef, așa că depoziția mea a fost un simulacru de 274 depoziție, fiind oprit de nenumărate ori de a dezvolta până la capăt întrebarea ce-mi fusese adresată. Ba mai mult, după primele întrebări și răspunsuri ale mele con-

semnate ca atare de grefier, acuzatorul Săracu, văzând că declarațiile mele răstoarnă complet acuzațiile aduse profesorului Alexianu, a găsit de cuviință să mă oprească din nou, adresându-i-se de data asta președintelui, spunând că propune să nu mai fiu audiat ca martor, căci și eu trebuia să fiu în boxa acuzaților de la început.

Avocatul Miron Eliade, apărătorul profesorului Alexianu, s-a ridicat și a protestat pentru faptul că acuzatorul public caută să intimideze martorul. Tentativa de obstruc- ționare era atât de evidentă, încât Voitinovici s-a văzut obligat să atragă atenția lui Săracu să nu-1 mai deranjeze pe martor.

Toată depoziția mea, atâta cât a fost permisă, a fost bineînțeles în van; ea nu a fost cu nimic luată în considerare. La terminarea depoziției, plecând spre ieșire, am fost și eu imediat înconjurat de o bandă de huligani special instruiți, care m-au huiduit, amenințat și bruscat, până la intervenția gărzii militare sub a cărei protecție am putut ieși din tribunal. Am suportat tot acest afront cu o nesfârșită durere, dezamăgire și resemnare pentru că îmi dădeam seama că justiția încetase să mai existe, iar ideea de adevăr și dreptate fusese înlocuită cu oarba și degra- danta ură de clasă, începuse opera de lichidare a elitelor neamului.

Revin la cartea lui Ioan Dan și remarc încă o dată modul magistral în care i-a analizat dosarul de acuzare, probele existente la dosar și cum a reușit fără nici un dubiu să probeze nevinovăția profesorului Alexianu cel pe care l-am însoțit zi de zi pretutindeni în timpul celor

275 trei ani și jumătate cât a fost Guvernator al Transnistriei. Așa i-am putut cunoaște întreaga-i muncă și activitate excepțională la care și eu mi-am adus contribuția funcție de îndatoririle mele.

în această situație pot să afirm fără nici un dubiu că analiza juridică făcută procesului, argumentele de data asta bazate numai pe adevăr și dreptate, duc la ideea că Mareșalul Ion Antonescu a fost un erou al neamului, care a salvat țara în cele mai grele împrejurări prin care trecea în preajma războiului și că atât el cât și colaboratorii săi au fost condamnați nevinovați la moarte.

întrucât partea de proces a Mareșalului a fost magistral analizată de Ioan Dan, eu voi încerca să completez numai partea din proces în ceea ce-1 privește pe profesorul Alexianu, Guvernatorul Transnistriei, deși și în acest caz, analiza formulată este deosebit de documentată și combate prin probele existente în dosar acuzațiile ce i s-au adus, scoțând la lumină adevărul curat și nu învinuirile înveninate de ură ale acuzatorilor publici, aserviți noilor forțe politice comuniste.

Personalitatea și activitatea fostului Guvernator al Transnistriei, distins profesor de drept constituțional, cunoscut și elogiat de facultățile de drept pe plan internațional, am evidențiat-o deja în prima parte a acestei lucrări și nu voi mai insista asupra acestei laturi. Dar, voi arăta și menționa situații pe care le cunosc datorită participării mele efective la activitatea desfășurată de profesorul Alexianu în administrarea acelei regiuni, pentru a lămuri și combate mai bine acuzațiile ce i s-au adus la proces, unde de altfel s-au depus și au existat

toate aceste probe de nevinovăție, dar care nu au fost luate în considerare de așa zisul tribunal al poporului condus de magistrați ce 276 începeau să reprezinte justiția comunistă în țara noastră, și datorită căreia profesorul Alexianu a fost condamnat la moarte și executat odată cu Mareșalul Ion Antonescu, la 1 iunie 1946 la închisoarea Jilava.

Analiza capetelor de acuzare o voi face după sentința nr. 17 din 17 mai 1946, reprodusă în diverse lucrări care au studiat acest proces, alte posibilități de cunoaștere neavând ia îndemână, volumele și documentația procesului fiind încă și astăzi interzise cercetării.

Profesorului Alexianu, arăta Ioan Dan la pag. 211 din lucrarea sa, nu i se poate reproșa decât că a administrat în condiții foarte bune un teritoriu sovietic.

Este interesant de a prezenta unele păreri exprimate de profesorul Alexianu cu privire la situația politică a țării, păreri date la interogatoriul ce i s-a luat.

Acuzatorul Gr. Stroescu îl întreabă pe profesor despre faptul că Germania a provocat războiul și că la noi în țară s-a sprijinit pe mișcarea legionară.

Profesorul Alexianu răspunde: Guvernarea noastră din 1920, 1921 și până astăzi a fost o crimă politică împotriva României căci toate partidele politice și-au bătut joc de această țară. Aceasta este convingerea mea pe care am spus-o atât studenților cât și legionarilor, am spus-o de la catedra mea de la Cernăuți.

Legionarii sunt o creație a nemulțumirilor țării de activitatea proastă a celorlalte partide politice.

Dacă partidele politice și-ar fi îndeplinit răspunderile lor față de țară, nu ar fi putut exista mișcarea legionară. Această mișcare a fost o speranță că se va da țării organizarea și viața de care avea nevoie. Germanii au profitat de această situație, exploatând-o în folosul lor. Ce putea face România, putea ea singură și părăsită de aliați să reziste Germaniei?

Dacă ne ocupau germanii vă dați seama ce ar fi însemnat patru ani de ocupație. A apărut Mareșalul Antonescu, scos de împrejurări la iveală, nu printr-un fapt deosebit al lui, cât din cauza absurdei și criminalei guvernări a partidelor politice cât și a Regelui Carol. Desigur, intrarea în război se datorește Germaniei. Cine avea interes în Europa să poarte război decât Germania? în felul acesta ea justifica o dictatură care altfel nu putea să existe multă vreme. Național-socialismul a căutat să-și justifice existența prin acest război, este o chestiune internă a Germaniei nu numai una externă.

Antonescu a făcut războiul și pentru a recăpăta Basarabia și Bucovina de Nord. Dacă nu-1 făcea, el nu putea să rămână la putere, l-ar fi înlocuit germanii, aducând fie pe Horia Sima, fie pe altcineva. Atitudinea împotriva evreilor nu a fost opera lui, a fost supapa de siguranță prin care s-au salvat marea majoritate a evreilor din țară. Dacă Mareșalul cădea de la putere, nu mai rămânea nici un evreu în țață. Antonescu nu a salvat numai evreimea din țară, ci pe toată lumea. Dacă intram pe mâinile legionarilor, nu scăpa

nimeni, nici chiar românii, nu numai evreii. Aceasta era concepția germană. Eu nu am văzut o ură mai înspăimântătoare și o intoleranță în discuții în ceea ce privește atitudinea germanilor împotriva evreilor.

Iar în declarația luată în continuare de acuzatorul public Stroescu, cu privire la activitatea organelor serviciului secret ce au activat în Transnistria, profesorul Alexianu a menționat:

„Mi s-a spus de Mareșalul Antonescu că organele înființate pentru siguranță în Transnistria vor fi de trei feluri: 278

Primul va aparține armatei, dirijat de serviciile specializate ale Marelui Stat Major; al doilea, Serviciul Secret de Siguranță, organ de sine stătător dirijat de București, era condus de Mircea Cristescu, fratele lui Eugen Cristescu, iar al treilea, aparținea jandarmerie, la dispoziția unui subsecretariat din Ministerul de Interne.

„S-au prezentat când au venit să lucreze, în cunoștința dvs., aceste servicii de siguranță?”

Nu s-au prezentat oficial niciodată! Mă trezeam din când în când cu câte o informare ce-mi parvenea prin filiera Consiliului de Miniștri. Principalele rapoarte ce ni se aduceau la cunoștință vizau problema Odessei și în special cele legate de existența catacombelor. Se inventau tot felul de situații deosebite, de cele mai multe ori ireale sau mult exagerate. Ele vădeau dacă nu o rea credință, în mod precis o necunoaștere a realităților. în mod precis aceste rapoarte erau astfel făcute - un fel de complezență - pentru ca cei însărcinați cu aceste probleme să fie oricând apărați de răspundere,

pentru a nu mai avea de suportat acuzele și neplăcerile pe care le-au avut, după atentatul din clădirea NKVD-ului.

Se făceau rapoarte imaginare că în Transnistria operează partizani sau elemente infiltrate în rândul evreilor dislocați din alte zone ale țării, sau diverse tipuri de sabotori, lucruri care s-au dovedit a fi total inexacte. Totul era un gen de tendențioasă exagerare și o preocupare permanentă de a alarma BucureștiuL Eu am lăsat peste tot populația liberă, fără a impune nici un fel de restricții, după modelul administrațiilor germane din zone învecinate. Nu am avut niciodată vreun motiv ca să procedez altfel, mai ales că nu am avut nici cea mai mică neplăcere cu această problemă.

La 7 decembrie 1941 am deschis Universitatea cu toate facultățile ei, unde studiau peste 3000 de studenți ucraineni, ruși, evrei, moldoveni.

La redeschiderea Operei și a Teatrului Mare din Odessa a luat parte întreaga populație în frunte cu obștea locală, fără a exista nici cel mai mic incident. Gestul nostru a fost apreciat cum nu se poate de bine de toată lumea.

Nu au existat atentate directe sau sabotaje cu toate că paza și protecția noastră erau mai mult decât minime.

Au fost unele atentate nesemnificative petrecute mai ales în ultima parte a anului 1943, care au vizat însă trupele germane.

întreaga populație era îngrozită că românii se

vor retrage și germanii le vor lua locul.

însăși comunitatea evreiască locală, când a văzut că s-a ordonat retragerea evreilor dislocați din Basarabia și Bucovina, a cerut prin memorii și solicitări care au parvenit până la reprezentanții Crucii Roșii Internaționale care vizitau Transnistria, să fie și evreii luați în România, chiar cu statut de ostatici în lagăre de concentrare, decât să revină sub administrație sovietică.

Când am văzut că militar situația se agravează și va trebui să părăsim Transnistria, am propus Mareșalului și am primit acordul de a preda localnicilor toate bunurile refăcute de noi, în starea în care se aflau.

S-au creat pe lângă toate prefecturile comisii care au trecut la predarea totală a tuturor bunurilor existente, pe bază de inventar și procese verbale de predare primire, (vezi procesul verbal în cauză de la pag 132).

Când administrația civilă a fost înlocuită cu una militară, din cauza replierii frontului, locul meu a fost 280 luat de g-ral. Potopeanu. El nu a ținut cont de ceea ce predasem localnicilor și a început să demonteze fabrici și industrii fie pentru a le aduce în țară, fie să le predea germanilor. Mă cheamă M. Antonescu și-mi spune: Potopeanu spune că nu poate păstra administrația - aceasta se întâmpla prin martie 1944 - și vrea să o predea germanilor. Bine, zic, dar de ce mă chemați pe mine pentru problema asta? îi arăt totuși lui M. Antonescu ce implicații va avea în timp acest act și că normal era să se meargă mai departe pe măsura luată de mine de a preda întreg patrimoniul localnicilor. Se arătă

convins și știu că a dat acest ordin lui Potopeanu de a preda întreaga administrație rușilor. Potopeanu însă, pentru a-și completa decorațiile și cu cele germane care-i lipseau, a predat în continuare întreaga administrație care valora peste 15 miliarde de lei germanilor. Noi am investit în Transnistria pentru producerea acestor bunuri cel puțin 7 miliarde lei.

Apoi tot în martie 1944 a apărut telegrama cifrată trimisă de pe front de Ion Antonescu, care suna așa: „Sunt informat că g-ral. Potopeanu predă fără ordin întreaga administrație a Transinistriei germanilor, g-ral. Auleb. Imediat să fiu informat cine a dat acest ordin și de ce se părăsește Transnistria.”

Administrația română a luat în primire Transnistria treptat, funcție de cum acceptau trupele germane să se retragă. Astfel, zona Moghilev a fost părăsită de trupele germane permițându-ne să o luăm în primire de abia la sfârșitul lui martie 1942.

Cât timp trupele germane au staționat în Transnistria au cărat de acolo tot ce au găsit, în special cereale și animale, iar în momentul în care au aflat că vor trebui să

281 predea tot ținutul nouă, au demontat părți din fabrici, luând motoare și tot ce era mai de valoare.

în fața acestei situații a venit Mareșalul Antonescu și a spus: „Bine, dacă germanii iau în felul ăsta din Transnistria, vom lua și noi în țară”.

Din această situație, în luna noiembrie 1941 s-a instituit, printr-un jurnal al Consiliului de Miniștri, noțiunea de captură de război. Astfel, pe

lângă Armata a 3-a se instituie o comisie de capturi de război, condusă de g-ral Arbore, iar pe lângă Armata a 4-a, una condusă de g-ral. Ghineraru. Fiind civil și deloc agreat de militari, raporturile mele cu armata erau de așa natură încât în primele luni am putut ști și controla foarte puțin cum lucrează și ce iau aceste comisii.

Redau în continuare din interogatoriul luat între 14 și 16 aprilie 1946.

Săracu: Ați vorbit la început de un jurnal al Consiliului de Miniștri din noiembrie 1941, în care se arăta ce sunt capturi de război și ce nu sunt. S-au adus vagoane cu pietre funerare. Erau încadrate în categoria capturilor de război ?

Gh. Alexianu: Nu erau capturi de război. Nu mai eram Guvernator în Transnistria; am auzit că s-au adus și m-am interesat de acest lucru. Erau cumpărate de la primăria Odessei ca pietre de construcții. Odessa era un oraș foarte bogat și sovieticii n-au vrut să mai lase în cimitire toate aceste monumente funerare. Fuseseră desfăcute din cimitire și erau întrebuințate la repararea unor construcții. Primaria Odessei le-a vândut și au fost aduse în țară. Personal am găsit în gara Obor vagoane întregi cu asemenea pietre. S-a făcut atâta caz că s-au adus acele pietre funerare pe care sovieticii le foloseau la reparații, 282 că Mareșalul a dat ordin lui Potopeanu să le ducă înapoi.

Săracu: Când populația evreiască a fost evacuată din Odessa, s-a dat o dispoziție că în 24 de ore, populația trebuie să depună toate lucrurile de preț. Ce s-a făcut cu aceste bunuri ?

Gh. Alexianu: Tot ce s-a luat în primire se află la Banca Națională.

Săracu: In legătură cu acțiunea de curățire a catacombelor de la Odessa?

Gh. Alexianu: Ca să liniștesc lumea că nu se afla nimic în catacombe am făcut depozite de legume și am crescut ciuperci.

Săracu: Considerați pe cineva vinovat, în lumina obiectivă?

Gh. Alexianu: Eu cred că România, o țară atât de mică, prinsă între două puteri atât de mari, nu mai putea să aibă, în acel moment, o opțiune și o voință proprie și deci, obiectiv vorbind, nu se putea spune că cineva anume poartă sau nu poartă vinovăția acelei situații. Dacă nu era presiunea germană și cea legionară care permanent amenințau cu răsturnarea guvernului, n-ar fi fost omorât nici un evreu. Eu le vorbeam germanilor deschis și ajunsesem să fiu apreciat, iar presa străină care era la Odessa, printre care americani și elvețieni, în afara germanilor, italienilor și ungurilor și întreg Corpul Diplomatic care în diverse ocazii vizitaseră Transnistria, au fost uimiți de ce s-a realizat.

Ică Antonescu era cel care împiedica să se vorbească de realizările Transnistriei. Am cerut să se publice în ziare articole despre realizările înfăptuite, dar a refuzat acest lucru. Expoziția Transnistriei deschisă la București, în care am arătat tot ce am realizat menținând organizarea

 economică existentă, și care a fost foarte apreciată, a fost închisă după trei săptămâni pe motiv că se face voalat propagandă comunistă.

După 1943 a început lupta pentru înlăturarea mea.

Antonescu trebuia să dea mai multă atenție

militarilor, căci dispăruse alternativa legionară. Generalul Dobre se gândea la succesiunea Mareșalului, la fel Ică, Pantazi și Neagu. Toți s-au coalizat contra mea crezând că aș vrea să iau locul Mareșalului.

Acuzatorul Stroescu: Cunoașteți cazuri de ofițeri români superiori care au jefuit și adus lucruri aici?

Gh. Alexianu: Tot ce a stat în putința Mareșalului ca să împiedice aceste lucruri, a făcut-o. Din nenorocire neamul nostru are înclinări ancestrale pentru aceste lucruri. Când a fost găsit un prefect făcând contrabandă, a fost destituit și condamnat la 8 ani închisoare. Am avut contrabandă la punctele de frontieră și într-o parte și în alta. Ca să legitimez această situație și pentru a împiedica furturile și contrabanda am instituit birouri de vânzare, fiindcă nu aveam convingerea că oamenii cumpără lucrurile, prin aceasta putând controla proveniența lucrului. O mare parte din ceea ce se încerca să se treacă în țară provenea din casele părăsite. Pianele care au intrat în țară erau transportate cu mașini militare care erau exceptate de la control. Nu se putea schimba o mentalitate de la o zi la alta și un singur om să facă totul. Dar cel mai mult au jefuit germanii și aproape toată contrabanda le-a aparținut. (Fond documentar S. R. I. dosar 40.010 voi. 45).

Redau capetele de acuzare după sentința nr. 17 din 17 mai 1946, cu aprecierile juridice ale lui I. Dan și comentariile mele:

1. Acest acuzat a fost Guvernatorul Transnistriei de 284 la 17 august 1941 până în februarie 1944.

In această calitate, după data de 6 septembrie 1940 a militat pentru desăvârșirea intrării armatelor germane pe teritoriul țării, prin participarea sa în Consiliul de Miniștri, începând de la 7 iulie 1941 și până la 26 ianuarie 1944.

Pentru această acuzație i s-a aplicat detenție grea pe viață și 10 ani degradare civică.

în afara enunțării textului din lege, nici un fel de argumentare sau motivare doveditoare.

Profesorul universitar Gheorghe Alexianu a fost Guvernatorul Transnistriei de la data de 19 august 1941 și nu de la 17 august 1941, așa cum apare în sentință.

Cu toate că în actul de acuzare se spune la pag. 10: „Pătrunderea armatelor germane pe teritoriul român începe la 12 oct. 1940, ca urmare a convenției din 15 sept. 1940”, iar la paragraful A 4 se spune: „Propunerile guvernului român pentru trimiterea unei Misiuni militare germane în România au loc la 10 august 1940”, deci înainte de abdicarea lui Carol al II-lea și numirea lui I. Antonescu conducător al statului.

Lăsând la o parte faptul că intrarea trupelor germane în România, în condițiile date, nu putea constitui o infracțiune, judecătorul poporului merge cu absurditatea până acolo că îl face culpabil pe Gheorghe Alexianu pentru fapte pe care le-ar fi comis în calitate de administrator al Transnistriei, fapte petrecute într-o perioadă în care el nu era numit în acea funcție. Probabil că, în viziunea judecătorilor, Gheorghe Alexianu, știind că va fi numit într-o anumită funcție la 18 august 1941, a început încă de la 6 septembrie 1940 să militeze pentru aducerea trupelor germane în țară. La data de 7 iulie 1941, invocată

în sentință, nu numai că trupele germane erau venite în

România cu mult timp în urmă, dar începuse și războiul contra U.R.S.S., de mai bine de două săptămâni.

Nimic însă nu avea importanță și nimic nu putea să stea în calea tribunalului poporului de a pronunța condamnări.

2. Având în vedere că, după cum rezultă din stenogramele Consiliului de Miniștri, acuzatul Gheorghe Alexianu a fost prezent și în ședințele de la 19 iunie 1941, când s-a hotărât declararea războiului împotriva U.R.S.S.- ului, iar apoi, prin concursul ce l-a dat guvernului Antonescu, a sprijinit continuarea războiului atât împotriva U.R.S.S.-ului cât și a Națiunilor Unite.

Că acest fapt constituie în totul crimă de dezastrul țării prevăzută de art. 2 lit. a din Legea 312/1945 și sancționată de art. 3 aliniatul 2 din aceeași lege, texte pe care Tribunalul Poporului le aplică în cauză.

Pentru această îndrăzneală de a fi sprijinit războiul antisovietic i s-a' aplicat pedeapsa cu moartea și 10 ani degradare civică sub denumirea de crimă de dezastrul țării.

Vedem din actul acuzării, care spune la pag. 18: „Trimiterea armatei române în războiul contra U.R.S.S.-ului, s-a făcut în urma unei serii de convorbiri secrete ale lui I. Antonescu cu Hitler”. (deci nu cu avizul sau participarea lui Gh. Alexianu)

Că a sprijinit războiul contra U.R.S.S. este

real, dar că acest război a fost purtat pentru apărarea libertății poporului român și pentru alungarea cotropitorilor de pe teritoriul țării este la fel de real. Pentru asemenea fapte, poporul român nu își putea condamna conducătorii și nu a făcut acest lucru. Cei ce au făcut-o nu au nimic comun cu poporul român.

286

Este important de reținut, așa cum am mai arătat, faptul că profesorul Gh. Alexianu nu a tăcut parte niciodată din guvernul Antonescu.

La 19 august 1941, data când, în Consiliul de Miniștri, s-a hotărât declanșarea războiului, el se afla acolo ca simplu specialist tară a avea vreo funcție anumită.

3. Având în vedere că, după cum rezultă din ședința Consiliului de Miniștri din 13 noiembrie 1941, rezultă că acuzatul Gheorghe Alexianu a ordonat și desăvârșit acte de teroare, cruzime și de suprimare asupra populației din teritoriul unde s-a purtat războiul. Din stenograma acestui consiliu rezultă convorbirile ce au avut loc între Ion Antonescu și Gh. Alexianu cu privire la represaliile ce au avut loc la Odessa, ocazie cu care acuzatul Gheorghe Alexianu a răspuns la întrebarea Mareșalului că represiunea de la Odessa a fost destul de severă, că au fost împușcați și spânzurați pe străzile Odessei populație civilă din acest oraș.

Că acest fapt se încadrează în dispozițiunile art. 2 lit. d din Legea 312 și sancționată de art. 3 alin. 2 din aceeași lege, texte pe care Tribunalul Poporului le aplică în cauză și care au fost

enunțate în ședință publică. Pentru această pretinsă infracțiune **i s-a aplicat pedeapsa cu moartea și 10 ani degradare civică.**

Lăsând la o parte că represaliile de la Odessa au fost justificate, nu numai de aruncarea în aer sau vătămarea gravă a integrității corporale a întregului comandament român, dar și de asasinarea zilnică a unor militari români.

Acele mult trâmbițate represalii de la Odessa, ordonate în urma aruncării în aer a comandamentului Diviziei a zecea, din punct de vedere militar și al cutumelor războiului au fost perfect justificate și îndreptățite. Represalii au

 făcut tot timpul și americanii și englezii prevalându-se de aceleași convenții internaționale privind purtarea războiului. Crimele monstruoase comise de sovietici sunt trecute cu vederea cu multă abilitate, căci peste tot și în toate timpurile învingătorilor nu li se reproșează niciodată nimic.

Dar astăzi, din cercetarea noilor documente apărute în istoriografia Mareșalului Antonescu avem o nouă dovadă, de prim ordin, datorită lucrării colonelului Alexandru Mihai Stoenescu, „Armata, Mareșalul și Evreii”.

în această lucrare col. Stoenescu, având posibilitatea să cerceteze arhivele marilor unități militare care au luat parte la luptele de la Odessa, în timpul celui de-al doilea război mondial și apoi, după căderea orașului, au staționat în oraș, tratează în volumul sus amintit și problema așa numitului caz Odessa.

Este pentru prima oară când asupra acestui subiect, atât de discutat și exploatat atât de partea sovietică cât și de acuzatorii publici ai

procesului din 1946, se lămuresc lucrurile cu acte oficiale indiscutabile.

Din cercetările făcute minuțios și cu migală de col. Stoenescu, în arhivele Ministerului Apărării Naționale și ale Marelui Stat Major și după ce a cercetat jurnalele de front ale unităților ce s-au aflat în acea perioadă la Odessa, pe zile și ore, reiese clar că în 22 octombrie 1941, dată când clădirea fostului NKVD, în care se instalase comandamentul militar al Diviziei a X, a sărit în aer, au fost omorâți peste o sută de ofițeri militari români și germani.

în urma ordinului perfect legal nr. 3161 (562) dat de Mareșal în 23 octombrie 1941, s-au executat de regimentele aflate în oraș 417 civili. (Arhiva M. Ap. N. fond Divizia a X, dosar 830 fila 487) 288

Interesant de reținut este că la interogatoriul luat de ruși la Moscova, Mareșalul a fost obligat să semneze că au fost omorâți în urma aruncării în aer a Comandamentului Diviziei a X circa 220.000 de oameni, pentru ca la al doilea interogatoriu să fie pus să semneze pentru 100.000 de oameni, iar la proces să fie acuzat pentru omorârea a 60.000 de oameni, pentru ca apoi să se ajungă la 25.000, 20.000, iar în actul final de acuzare și condamnare să se rețină cifra, și așa aberantă, de 5.000 de oameni. S-a menținut fără nici o justificare sau probă această cifră, doar pentru că șeful partizanilor din Ucraina, într-un articol publicat la Stockholm, anunța că ar fi omorât 15.000 de prizonieri români de război, în contul cifrei total neserioase de 5.000 de oameni omorâți ca represalii la Odessa. Permanent și tot timpul, joc de cifre propagandistice, numai și

numai pentru a se mistifica adevărul și realitatea și pentru a culpabiliza armata și conducătorii ei. Realitatea așa cum am arătat, izvorâtă-din cercetările minuțioase ale istoricului Al. M. Stoenescu, arată că represaliile de la Odessa au dus la omorârea a 417 oameni.

Mergând pe ideea cifrelor aberante trebuie reținut că în Muzeul Holocaustului din Washington se reține cifra de 19.000 de oameni!

Trebuie însă să spun că Gh. Alexianu nu a avut nimic comun cu acele represalii. Nu avea calitatea nici să le organizeze, nici să le ordone și cu atât mai puțin să le execute. Mai mult, el nici nu se afla la Odessa, Guvernământul avea în acea perioadă sediul la Tiraspol. De altfel, în sentință nu se arată decât că Gh. Alexianu i-a comunicat Mareșalului impresiile sale în legătură cu represaliile pe care le-a considerat destul de severe.

Dar dacă și Alexianu trebuia asasinat era necesar să

 se găsească cât mai multe pretexte chiar dacă toate erau mai mult ca absurde. Nu-și făcea nimeni însă probleme că va veni și timpul când această așa numită sentință va putea fi văzută și analizată și de alții.

De altfel, cu privire la represaliile de la Odessa, Mareșalul a declarat în instanță:

„După intrarea trupelor noastre în Odessa și abandonarea orașului de către trupele rusești o mică parte din populația orașului sub haina terorismului și protejați și ascunși de labirintul catacombelor pe care era așezat orașul a continuat atât cât au putut lupta, asasinând,

incendiind sau punând mașini infernale. Aceste atacuri au produs în primele zile multe victime în rândul ofițerilor sau ale soldaților români din Odessa. Apoi, la câteva zile de la ocuparea orașului, o mașină infernală a făcut să sară în aer o clădire a NKVD-ului, lăsată în perfectă stare. Comandamentul Diviziei a X-a împreună cu tot Statul Major a căzut victimă acestei acțiuni teroriste. Câteva ore mai târziu, am fost înștiințat de cele întâmplate și în același timp mi se cerea autorizarea represaliilor.

Cererea de represalii venea după avertismente succesive date populației din Odessa și rugăminților ce li s-a făcut de a nu se asocia cu teroriștii și de a-i denunța.

Eram într-o stare de spirit specială, pentru că vizitasem în dimineața aceleiași zile un spital, în care am găsit printre alții un ofițer și trei soldați din grupa lui, amputați total de brațe și picioare și orbi. Au povestit că fuseseră victime ale unei mașini infernale plasate pe clanța unei uși de școală.

Mai primisem în același timp date prin care guvernatorul Basarabiei raporta că în timpul ocupației rusești se deportaseră din zonele rurale peste 50.000 de țărani 290 români și unele fotografii însoțite de numele celor care au fost găsiți omorâți în pivnițele ocupate de autoritățile ruse. Toate acestea m-au determinat să dau aprobarea cerută, deși Comandamentul local nu avea voie să-mi ceară aprobarea, pentru că de la începutul războiului am dat anumite ordine de principiu, prin care atrăgeam atenția să se respecte dreptul internațional și convențiile internaționale semnate de România la Haga.

Subliniez însă că am dat ordin de represalii, dar nu de masacre, ele nici nu au fost în realitate.

„Răspunderea de fond”, precizează Mareșalul, „o au aceia care au provocat războiul și care au întrebuințat în război mijloace și acțiuni neîngăduite de legile războiului (terorism, partizani, înarmarea populației civile, mașini infernale).

însăși Conferința de la Haga autoriza statele beligerante în astfel de cazuri să aplice represalii. De altfel, cutumele războaielor au stabilit în toate timpurile folosirea represaliilor în astfel de cazuri, căci numai așa se poate pune capăt acțiunilor de război incorecte și neloiale care provoacă pierderea de vieți în imposibilitate de a se apăra.

Responsabilitatea formală o are comandantul local, în cazul în care a depășit limita în aplicarea acestor represalii.

Cer, ca atunci când se va judeca acțiunea de la Odessa, sub aceleași aspecte să se judece și acțiunile adversarilor noștri. Dar niciodată învingătorii n-au fost chemați să dea socoteală pentru nici una din faptele lor.”

La interogatoriul luat profesorului Gh. Alexianu de acuzatorii Stroescu și Nicolschi, acesta â precizat:

„La 22 octombrie 1941 s-a întâmplat atentatul petrecut în clădirea fostului NKVD din Odessa unde se afla Comandamentul militar al Odessei, în frunte cu generalul

Glogojanu și unde au murit 106 militari români și germani și câțiva civili. Eu nu aveam încă nici o

legătură cu Odessa, guvernământul funcționa la Tiraspol. Câteva zile mai târziu, col. Broșteanu mi-a spus cele petrecute și că s-au aplicat sancțiuni. Peste două sau trei zile l-am întâlnit la Tiraspol pe generalul Macici care fusese trimis de Marele Cartier al armatei la Odessa după moartea generalului Glogojanu și, întrebându-1 ce s-a întâmplat, el a refuzat să îmi dea vreo explicație.

Mai târziu, prin relatările primarului Pântea am luat cunoștință de cele întâmplate. Eu am avut o situație deosebită în Transnistria, căci faptul că eram civil nemulțumea pe cei din armată, mai ales că atât în Basarabia cât și în Bucovina guvernatorii erau militari. Prin statutul meu eu nu aveam dreptul să mă amestec în treburile militarilor.”

Aceasta fiind situația și ținând cont și de faptul că Mareșalul a recunoscut că i s-a cerut și a dat aprobarea acestor represalii, cum mai poate fi acuzat Gh. Alexianu de comiterea acestora?

Gh. Alexianu, nu a avut nimic comun cu acele represalii. Nu avea calitatea nici să le ordone, nici să le organizeze și cu atât mai puțin să le execute. Mai mult, el nici nu luase încă în primire zona Odessa, guvernământul ființând la Tiraspol. De altfel motivarea sentinței de condamnare la moarte, reține doar faptul că Gh. Alexianu i-a comunicat Mareșalului Ion Antonescu impresiile pe care și le făcuse în legătură cu acele represalii numai după cele aflate de la col. Broșteanu și primarul Pântea, represalii pe care le-a considerat destul de severe.

Dar dacă și Alexianu trebuia omorât, era necesar să se găsească orice pretext, indiferent de cât de absurd ar fi fost.

4. Având în vedere că acuzatul Gh. Alexianu în calitatea sa de Guvernator al Transnistriei a ordonat și organizat munci excesive, deplasări și transporturi de persoane, în scopul exterminării acestora, fapt ce rezultă din Ordonanța nr. 26 prin care dispune instituirea muncii obligatorii pentru toți locuitorii Odessei, între 16-60 ani, sub sancțiunea internării lor în lagăr, ceea ce în realitate constituie un mijloc de exterminare, iar prin Ordonanța nr. 35 din 2 ianuarie 1942 dispune deportarea tuturor evreilor din Odessa în regiunea Berezovca unde sunt masacrați în masă.

Că acest fapt astfel stabilit (cum ? doar prin enunțarea acuzației, altă dovadă nu se află la dosar, spune Ioan Dan, cel care analizează acuzațiile pe baza actelor și probelor din dosar) constituie elementele crimei prevăzută de art. 2 lit. f din Legea 312/1945 și sancționată de art. 3 alin. 2 din aceeași lege, texte pe care Tribunalul Poporului le aplică în cauză.

Pentru aceste sancțiuni, Gh. Alexianu a fost condamnat la moarte și 10 ani interdicție corecțională.

Cu privire la organizarea muncii obligatorii, pentru moment mă rezum în a menționa că în timp de război, când bunurile de primă necesitate sunt raționalizate, este firesc și legitim să nu fie hrăniți paraziții, ba chiar să fie obligați toți cetățenii să muncească. Cu toate astea sentința mergea până acolo încât consideră obligația de a munci un mijloc de exterminare. Oare o muncă în vreme de război, care se plătește pentru un regim de lucru de 8 ore, iar pentru orele suplimentare cu o plată majorată, poate fi socotită ca muncă de

exterminare, când fiecare cetățean apt de muncă este dator să-și câștige existența.

Profesorul Alexianu s-a apărat de această acuzare

293 susținând că, prin ordonanța ce a dat, nu a făcut altceva decât să dea continuitate prevederilor art. 12 din Constituția U.R.S.S., potrivit căruia: „munca în U.R.S.S. este o datorie și o chestiune de onoare a fiecărui cetățean capabil de muncă, după principiul cine nu muncește acela nu mă- nâncă“.

în continuare voi prezenta date din cele două ordonanțe puse în discuție așa cum au fost ele emise:

Ordonanța nr. 26

Noi, Ion Antonescu, Mareșal al României și Comandantul de Căpetenie al Armatei, prin profesor universitar Gheorghe Alexianu, Guvernatorul Civil al Transnistriei, în virtutea deplinelor puteri acordate prin decretul nr. 1 din 19 august 1941, dat la Tighina,

ORDONĂM:

Art. 1: Se instituie munca obligatorie de folos obștesc, pentru toți locuitorii de la 16 la 60 de ani, domiciliați pe teritoriul municipiului Odessa.

Art. 2: Numai cei ce muncesc se vor bucura de concursul autorităților pentru procurarea celor necesare existenței.

Art. 3: Pentru organizarea muncii și raționalizarea distribuirii hranei și cartelelor,

pentru cele necesare existenței, se înființează un Comisariat al Guvernământului la Odessa, depinzând direct de Guvernator.

Art. 4: Pentru evidență, toți cei ce se încadrează în prevederile art. 1 din prezenta ordonanță sunt obligați a se prezenta spre a fi luați în evidență la circa de poliție în 294 raza căreia domiciliază, în termen de 10 zile de la afișarea prezentei ordonanțe.

Art. 5: Repartizarea pe diferite munci a celor înscriși se va face de către Comisarul Guvernământului.

Art. 6: Plata muncii efectuată se va face în bani și în natură de către instituția sau întreprinderea în folosul căreia se prestează munca.

Art. 7: Celor ce prestează munca în conformitate cu prezenta ordonanță li se vor elibera cartele de alimente și articole de primă necesitate în raport cu numărul membrilor familiei.

Art. 8: Sunt scutiți de obligativitatea prestării muncii instituite prin prezenta ordonanță: bolnavii, infirmii declarați ca atare de serv. Sanitar al municipiului Odessa, bătrânii în vârstă de peste 60 de ani, femeile gravide cu începere din luna a V-a, femeile cu copii mai mici de cinci ani, precum și cele cu mai mult de trei copii sub 10 ani.

Sunt, de asemenea, scutiți toți cei care prestează o muncă efectivă în serviciile publice sau private.

Art. 9: Cei ce nu se vor supune îndatoririlor prevăzute în prezenta ordonanță vor fi internați în lagăre.

Identificarea lor se va face de organele de poliție și jandarmerie, iar internarea în lagăre se va dispune de către Prefectura Poliției Odessa.

Art. 10: Domnul Director al administrației este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a prezentei ordonanțe.

Dat în Cabinetul nostru astăzi, 21 noiembrie 1941 Guvernator

Gh. Alexianu

De unde rezultă, deci, intenția de exterminare ? Faptul că fiind vreme de război, toți cei apți de muncă au fost

295 obligați să muncească și să nu fie hrăniți ca paraziți.

în art. 7 se specifică că celor ce prestează munca în conformitate cu prevederile ordonanței li se vor elibera cartele de alimente și articole de primă necesitate în raport cu numărul membrilor de familie, adică prin munca unui singur membru de familie, se asigură existența întregii familii. Scutirile prevăzute pentru cei bolnavi, bătrâni, infirmi, femei gravide sau cu mai mulți copii sunt dovezi de modul corect cum a fost reglementată această problemă și nicidecum intenția de exterminare.

Prin ordonanța 64 din 27 mai 1942, se stabilește durata zilei de muncă la 8 ore pe zi,, iar atunci când nevoile producției o reclamă, poate fi prelungită până la 10 ore, pentru ore suplimentare retribuția fiind majorată cu 20%.

Trebuie adăugat că și în țară ca și în U.R.S.S. sau celelalte țări aflate în conflict, existau reglementări similare, pe care nimeni nu le-a

considerat acțiuni de exterminare. Astfel, în țară regimul de muncă era reglementat prin Decretul Lege nr. 335 din 17 februarie 1941 precum și prin Decretul Lege 2741 din 2 octombrie 1941.

în decursul dezbaterilor s-a lămurit și problema ridicată de actul de acuzare care spune că în teritoriul ocupat s-au săvârșit crime asupra populației civile. Asemenea acte nu au fost săvârșite de trupele române și cu atât mai puțin de organele de administrație românească. însuși Mareșalul Antonescu a precizat în instanță: „Afirm că aceste crime comise în zonele de-a lungul Bugului sunt operă germană. Administrația românească nu a intrat în funcțiune în județele limitrofe Bugului decât târziu, prin martie - aprilie 1942, când toate aceste fapte erau deja înfăptuite”.

296

Este știut că, pe măsura înaintării frontului, germanii intrau cu formațiunile S. S. și E. G. și nu au permis accesul administrației românești decât după ce au luat tot ce considerau mai de valoare și făceau un fel de triaj al populației autohtone pe care o găseau în locurile respective. Trupele acestea au săvârșit cu adevărat acte de teroare, în special contra populației evreiești. Tot în instanță s-a dovedit că omorârea evreilor la Golta, Mostovoi, Moghilev, Scazinet, Pecioara și Râbnița au fost executate de trupele S. S. (Ioan Dan, pag. 183).

Dar indiferent sau independent de ce s-a spus sau s-a scris, puțini sunt aceia care au încercat și încearcă să lase adevărul să iasă la lumină.

Detractorii plătiți, aflați în slujba comunismului, sau cei care urmăresc cu obstinație culpabilizarea autorităților române, în ideea de a scoate mai pregnant în evidență suferințele și martiriul comunității evreiești din România, oricât de mult ar vrea să acuze, o fac tendențios fără nici o bază reală.

Este foarte adevărat însă că, indiferent de ceea ce s-a întâmplat, au murit oameni care nu aveau altă vină decât aceea de a fi evrei.

Dar nimeni nu vrea să recunoască pentru că o asemenea recunoaștere, le-ar dărâma definitiv edificiul de acuzații clădit din cărți de joc, că în România nu a existat nici o lege, nici o dispoziție, nici o ordonanță care să hotărască explicit omorârea evreilor.

Tot la proces, Mareșalul a făcut următoarea declarație: „Când am ajuns pentru prima oară la Odessa, în primăvara anului 1942, am convocat pe toți șefii de autorități rusești, de la Rectorul Universității și până la șefii celorlalte instituții mai mici, în prezența domnului

Alexianu și a generalilor germani și italieni aflați cu diferite misiuni la Odessa și le-am declarat: ‘Nu am venit aici drept cuceritori, nu ne amestecăm în ideologiile dvs. politice sau sociale, sunteți liberi să vă închinați la orice zeu doriți, vă dăm posibilitatea să vă câștigați existența ca și înainte sau chiar mai bine; nu vă cerem servicii de nici un fel pentru noi, pentru că nu vreau să vă expunem represaliilor mai târziu. Vă cer servicii numai pentru populația dumneavoastră. Viața și

libertățile vă sunt asigurate, garant pentru acestea sunt eu; vă cerem numai un singur lucru: să nu faceți acțiuni contra noastră. Le-am cerut să-mi arate toate nemulțumirile și doleanțele lor.' "Dacă nu mă înșel, Rectorul Universității a luat cuvântul și mi-a spus că simt foarte mulțumiți, administrația, armata și jandarmeria purtându-se foarte bine.

Operațiunea evacuării evreilor era cerută de comandanții militari. Se știe că toate armatele evacuează populația din spatele frontului pe o adâncime de 30 - 40 km. Am făcut această operație și cu românii.”

Măsura de scoatere a evreilor din Odessa a fost ordonată de Mareșal la 16 decembrie 1941, la cererea Marelui Stat Major. Măsura a fost luată datorită rezistenței pe care o opuneau rușii la Sevastopol, facilitând o eventuala debarcare la Odessa.

Tot Mareșalul Antonescu declara: „Eu credeam că Sevastopolul va cădea mult mai curând. Astăzi, însă, datorită faptului că flota rusească mai are posibilitatea să folosească încă Sevastopolul, ne putem aștepta la o surpriză neplăcută.” (arhiva M. A. E. fond 71, dosar U.R.S.S. voi. 129 fila 115-116)

în executarea acestei dispoziții Marele Stat Major a dispus evacuarea evreilor din Odessa.

298

La interogatoriul luat de acuzatorul Săracu, în legătură cu evacuarea evreilor din Odessa, profesorul Alexianu a declarat: „S-a întocmit raportul generalilor Iliescu și Dăscălescu din

Marele Stat Major. Cu toată opunerea mea, s-a dispus în Consiliul de Miniștri peste voința mea această măsură. Din această cauză a izbucnit un conflict între mine și armată, Pantazi obținând de la Mareșal scoaterea evreilor din oraș. Mai târziu am aflat că o parte din evrei au fost predați oamenilor lui Hoffman (organizația Todt) care îi duceau la munci la Rostov pe Don de unde nu s-au mai întors. Nu există nici o dovadă că autoritățile militare române i-ar fi ucis pe evrei.

în legătură cu această deportare din Odessa, rezultă că a fost dispusă din rațiuni de ordin militar. Ea nu s-a făcut în scop de exterminare, cum se susține în sentință și cum prevede textul aplicat, nu a fost exterminată nici o persoană. Nu există la dosar nici un fel de probă care să confirme această acuzație, deși în anii 1945 - 1946 ar fi fost foarte simplu să se facă investigații la Berezovca. Sovieticii ar fi fost bucuroși să ajute Tribunalul Poporului, dacă ar fi existat dovezi. Și cât de ușor era în anii 1945 - 1946 să fie elucidată această problemă, dacă se dorea și era reală, ne-o demonstrează numărul mare de evrei repatriați din Trasnistria și care puteau foarte bine să relateze despre cele petrecute la Berezovca. Cine vine astăzi, după 50 de ani și face diverse afirmații necontrolate, care nu s-au făcut la timpul respectiv o face cu rea credință.

Iar în Consiliul de Miniștri din 6 noiembrie 1941, M. Antonescu spune: „Domnule Alexianu, întrucât armata impune pentru siguranța regiunii de sud, evacuarea și comasarea sub control a evreilor din Odessa și împrejurimi

299 și pentru a nu se mai repeta și confrunta cu neplăcerile avute cu ocazia evacuării elementului evreiesc din Basarabia și Bucovina de nord, te rog să iei măsuri ca evacuarea pe care o va executa armata și jandarmeria, să fie bine organizată cu instrucțiuni clare și eficiente.”

Permanent sentința accentuează că totul se făcea în scop de exterminare. Expresia „în scop de exterminare” este folosită în mod obsedant, pentru că una din condițiile pentru existența infracțiunilor prevăzute de Legea nr. 312/1945 era săvârșirea faptelor în scop de exterminare ori de persecuții pe motive rasiale. Aceste condiții - imixtiuni de sorginte sovietică - au fost pur și simplu afirmate,.fără nici o dovadă sau argumentare. Asemenea scopuri au fost străine guvernării Mareșalului Antonescu așa încât nici nu puteau fi argumentate.

Revenind la problema deportărilor, nu pot omite împrejurarea că, în momentul în care autoritățile române au început evacuarea Transnistriei, nu i-au părăsit pe puținii evrei care mai existau în regiune, marea majoritate fusese repatriată anterior. îi pot uita evreii pe jandarmii români care în retragere au luat în căruțele lor familii de evrei. Nu pot și nu au dreptul să uite nici faptul că militarii români i-au apărat împotriva aliaților lor germani, iar când a fost cazul chiar și cu focuri de armă. Declarațiile scrise date de evrei și existente în dosarele de la Tribunalul Poporului confirmă cele de mai sus și nu intențiile obsedante de exterminare reținute fără nici o probă în hotărârea de condamnare.

Pentru a lămuri pe de-a întregul această acuzație, redau articolele din menționata

ordonanță nr. 35 precum și instrucțiunile de aplicare a ei:

Art. 4: Evreii evacuați își vor lua cu dânșii efecte de 300 îmbrăcăminte, gospodărie și hrană.

Art. 5: în regiunea de plasare evreii evacuați vor trăi liber și pe cont propriu.

Ei vor putea fi folosiți pentru orice muncă de folos obștesc, în întreprinderi agricole, industriale sau ateliere profesionale, în schimbul unei plăți în mărci RKKS sau în schimbul hranei și a întreținerii, conform ordonanței nr. 26.

Art. 6: Autoritățile polițienești și administrative din regiunea de plasare le vor asigura buna convieţuire în mijlocul populației băștinașe.

Iar:

Instrucțiunile de aplicare a ordonanței nr. 35 din 2 ianuarie 1942, privind evacuarea populației evreiești din municipiul Odessa și împrejurimi, prevăd:

Pentru aplicarea și executarea ordonanței nr. 35 din 2 ianuarie 1942, privitoare la evacuarea populației evreiești din municipiul Odessa și împrejurimi, se stabilesc următoarele :

1. Se instituie în municipiul Odessa un birou central de evacuare, cu reședința în Prefectura Poliției Odessa și 6 birouri de circumscripții, care vor lucra în fiecare circumscripție polițienească, în ordinea ce se va stabili de biroul central.

2. Biroul central este format din:

- prefectul județului Odessa ca președinte
- primul procuror al Tribunalului Militar Odessa

- prefectul poliției Odessa
- un ofițer superior delegat al comandamentului militar Odessa

- primarul municipiului Odessa.

3. Este admis ca fiecare evreu evacuat să-și transporte:

- alimentele de care dispune; fiecare evacuat este obligat să-și ia hrana necesară pe timpul transportului;
- efecte de îmbrăcăminte și uz gospodăresc, precum și sculele proprii pentru practicarea profesiunii sau a meseriei;
- sume de bani, în RKKS, proprietatea lor ca și cele rezultate din valorificarea tuturor obiectelor de preț, preluate de comisie;
- medicamente și articole de igienă;
- fiecăruia îi este permis a-și închiria pe cont propriu un mijloc de transport, acolo unde transportul se face pe jos.

4. Este interzis a se reține și duce în regiunea de plasare:

- obiecte de artă, bijuterii sau orice alt obiect de valoare;
- orice altă monedă în afară de RKKS;
- orice fel de armă de foc sau armă albă;
- vehicule auto;
- orice fel de material explozibil sau inflamabil, în general;
- orice material de război.

Contravenienții vor fi pedepsiți după legile militare în timp de război.

5. Bijuteriile, obiectele de valoare sau de artă, monedele străine vor fi cumpărate în favoarea Băncii Naționale, de birourile anume instituite.

6. Prefectura județului Oceacov și cea a județului Berezovca vor proceda la:

- recunoașterea comunelor din regiunea de plasare;

- stabilirea capacității de cartiruire a comunelor;

- recunoașterea și stabilirea itinerariilor de marș, precum și a localităților unde se vor face popasurile de noapte.

Toate acestea se vor face cunoscute Biroului Central de evacuare de la prefectura Odessa.

Prefectura Odessa, Primăria municipiului Odessa și prefectura poliției Odessa vor avea grijă să rechiziționeze și să pună la dispoziția evacuaților vehiculele necesare pentru transportul bagajelor, bătrânilor, femeilor și copiilor.

Convoaiele constituite vor fi conduse de organele polițienești al căror efectiv va fi în raport cu mărimea convoiului. Escortele se vor schimba la fiecare popas de noapte.

La ajungerea la destinație convoaiele vor fi primite de autoritățile județene și comunale respective, care vor proceda la cazare.

7. Evacuarea evreilor se va face pe jos până la gara Odessa triaj, sau cu mijloace de locomoție pentru bătrâni, femei, copii și bagaje, pe care le va pune la dispoziție primăria și poliția în conformitate cu dispozițiile de mai sus.

în gara Odessa triaj, evacuații, sub pază, vor fi îmbarcați în trenuri care-i vor duce până la Berezovca. De acolo ei vor continua drumul pe jos sau cu mijloace de transport pentru bătrâni, femei, copii și bagaje rechiziționate din regiune și puse la dispoziție de prefectul județului.

8. Nici un evreu nu are dreptul să ia asupra sa mai mult de 25 de kg, bagaje cuprinzând obiecte personale, din acelea specificate în instrucțiunile de față. Dacă bagajele depășesc această cantitate, cei evacuați sunt îndreptățiți să le transporte în localitățile unde au fost repartizați, transportându-le prin mijloace închiriate.

9. Este interzis oricărui evreu a părăsi localitatea în care i s-a fixat domiciliul, fără autorizația specială eliberată de prefectura județului.

Orice evreu găsit în alt loc decât cel fixat prin autorizație va fi considerat ca spion și pedepsit conform legilor militare în timp de război.

10. Organizarea interioară de conducere și administrare a evreilor va fi aceea prevăzută de ordonanța nr. 23.

11. Pentru executarea în condițiile hotărâte a evacuării evreilor, se detașează pe teren, pentru control, îndrumare și supraveghere pe tot timpul acestei operațiuni, pe dl. col. Petala, inspector general al jandarmeriei din Transnistria și dl. C. Ciurea, inspector general administrativ.

12. Aceste instrucțiuni vor fi traduse și în limba rusă și vor fi vizibil afișate alături de ordonanța 35.

Ordonanța și instrucțiunile de aplicare se vor publica și în Gazeta Odessei.

Guvernator,

S-a urmărit oare prin aceste măsuri exterminarea populației evreiești ? Comit o mare infamie cei ce susțin azi acest lucru care niciodată nu a putut fi dovedit sau demonstrat.

Conchizând se poate trage concluzia că evreii nu au stat închiși în ghetouri, ci în sate sau comune unde erau liberi, dar cu limitarea libertății de circulație în alte locuri. Dar și această limitare de circulație avea corectivele ei, unitățile de jandarmi însărcinate cu supravegherea ordinii în acele localități, eliberau lesne autorizații de circulație, chiar și până la București.

Evreilor li s-a permis să-și organizeze viața cum doresc: și-au creat ateliere de producție, au început să 304 facă negoț, și-au organizat școli, cantine, spitale, farmacii, lăcașuri de cult.

Deosebit de concludentă în acest sens este declarația doamnei Estera Litman din Dărăbani - Dorohoi, din care aflăm că din retribuția primită de fiul său cel mare, singurul din familie care a muncit, a reușit să-și întrețină întreaga familie compusă din șapte persoane, în Condiții foarte bune. (Ioan Dan pag. 246) Toate aceste mărturii se află în dosarul procesului dar nu au fost cu nimic luate în seamă, preferându-se acuzarea nefondată de exterminare.

în tot acest proces nu a fost audiat nici un martor care să relateze un caz concret. Mai mult, martorii audiați, din care mulți evrei, au căutat să-i apere pe jandarmii judecați, sub autoritatea cărora au intrat în perioada de deportare. Au fost

și unii martori ai acuzării care nu au făcut decât declarații cu caracter general, neputând indica vreun caz concret.

Nu a existat vreun ordin de ucidere a vreunui evreu, nu s-au comis acte de violență, tortură ori exterminare așa cum amintește sentința.

La întrebările puse de acuzatorul Săracu, în timpul anchetei, profesorul Alexianu declara:

„Noi am găsit Transnistria ocupată de germani care puseseră mâna pe tot ce se afla acolo: hrană, producție, industrie și cărau după sistemul lor.

Abia la 30 august 1941 se încheie Convenția de la Tighina, între Marele Cartier General Român și cel German pentru predarea Transnistriei. Luarea în primire a decurs greoi, se intra într-un ținut distrus de război, fără mijloace de transport, pe drumuri desfundate de ploile ce nu au încetat în acea toamnă, în regiunile cele mai greu accesibile intrarea noastră nu s-a făcut decât foarte târziu în

 martie - aprilie 1942.

în 1941. când evreii din Basarabia și Bucovina au fost trecuți peste Nistru, nimeni nu-și dădea seama de complicațiile și de amploarea unei atari operațiuni. Statul Major al Armatei a tratat mai mult decât superficial această problemă. Jandarmeria nu avea nici priceperea și nici experiența unei atari operațiuni și mai ales îi lipsea dotarea logistică.

Fără a fi vorba de intenții criminale, doar nepriceperea și dezinteresul celor care au organizat atari deplasări de populații a dus la

pierderi de vieți omenești.

Primele convoaie de evrei care au început să sosească erau dirijate conform ordinelor Marelui Stat Major, peste Bug către germani. Drumurile erau în marea lor majoritate impracticabile și coloanele înaintau greoi. Colonelul Dimitriu șeful acestor transporturi a făcut o înțelegere cu germanii ca aceștia să-i transporte cu camioanele lor contra cost. S-a strâns un fond și a început transportul. Prima coloană de evrei din Basarabia și Bucovina, cum mi s-a spus, a trecut Bugul și a fost luată în primire de comisarul german instalat acolo. Zona era plină de trupe germane, nu existau nici un fel de legături telefonice sau telegrafice ale guvernământului ci numai cele militare la care noi nu aveam acces.

Colonelul Isopescu, prefectul județului, a reușit să ia legătura cu guvernământul transmițând că germanii, imediat ce i-au luat în primire i-au omorât pe toți. In această situație, fără a avea dispoziția Mareșalului am oprit toate convoaiele să rămână în zonele unde se găseau până va decide Mareșalul ce se va face cu ei. Am raportat în scris această situație și la intervenția mea s-a dispus să nu mai fie predați nemților ci să rămână în Transnistria. Se 306 găsesc în arhiva guvernământului toate actele și cer să vă fie puse la dispoziție. Am avut multe neplăceri din partea germanilor, care-i cereau permanent pentru a i ucide. Noi, administrația, nu aveam decât obligația să le înlesnim posibilități de cazare și hrană.

Paza, jurisdicția asupra lor era numai a armatei (Marele Stat Major și trupele de jandarmi). Am dat ordonanțe pentru a le organiza

viața și a le crea posibilitatea să muncească, să câștige și să trăiască. Le-am creat cantine, spitale, farmacii, școli pentru copii, cămine pentru orfani, au deschis ateliere de producție, au început să facă comerț. I-am folosit la fabrica de zahăr din Moghilev și la atelierele de acolo. Situația era destul de grea pentru marea majoritate pentru că veniseră fără bagaje, le lipseau încălțămintea și medicamentele și într-o măsură mai mică îmbrăcămintea. Arh arătat situația Mareșalului care a dispus să li se trimită ajutoare din țară. S-a înființat Centrala evreilor de către guvern, care a început să lucreze cu guvernământul în sensul că depuneau diverse sume de bani la Banca Națională și guvernământul, în schimbul acestor bani, le dădea alimente, îmbrăcăminte și încălțăminte. Am hotărât să vină o delegație din partea Centralei să verifice unde au ajuns ajutoarele și cum au fost ele împărțite. Aveam contacte permanente cu Centrala evreilor prin domnii Filderman, Zisu, Moses Zimmer, Ocneanu și alții. Se găseau evrei în cazărmile de la Scazineț, departe de centrele de aprovizionare fără legături directe cu guvernământul. Știind care este situația le-am propus să vină la Moghilev. Marea majoritate au venit, dar o parte au preferat să rămână pe loc. La sfârșitul lui septembrie am aflat că au venit peste Bug germanii, însoțiți de bande de ucraineni purtând brasarde

 albe, care după ce i-au jefuit, i-au omorât pe toți, fără ca jandarmii să poată face ceva. Nu aveam dreptul a le spune germanilor ceva, veșnic eram amenințați că îi tolerăm pe evrei.”

La proces, profesorul Alexianu a mai fost acuzat că ar fi instituit instanțe de judecată represive - pretoratele și Curțile Marțiale.

Aceste instanțe nu au fost înființate de guvernator, ele au fost înființate prin Decretul nr. 3476 din 20 decembrie 1941 al Mareșalului Antonescu iar Curțile Marțiale erau organe de judecată ale armatei care se găseau pe întregul teritoriu al țării acolo unde era armata, ele funcționând pe lângă marile unități militare deci și în Transnistria.

A fost, de asemenea, acuzat de criminalitate sălbatică. La Cernăuți, în săptămâna cât a stat acolo, a refuzat să predea germanilor 400 de evrei, drept pentru care a fost rechemat la București.

La Odessa, în scopul acordării unor grațieri și reduceri de pedepse a insistat și obținut semnarea decretelor nr. 5 din 19 decembrie 1942 și nr. 8 din 16 aprilie 1943 semnate de Mareșal.

A propus și obținut aprobarea de comutare a pedepsei cu moartea și grațieri individuale.

A salvat de la moarte un număr de 18 partizani condamnați la moarte de Curtea Marțială din Odessa, intervenind și obținând comutarea pedepsei după ce acestea fuseseră respinse inițial.

Peste atribuțiile ce le avea a luat măsuri, după sesizarea făcută de dr. Tătăranu din serviciul sanitar al guvernământului și a majorat alocațiile de hrană pentru deținuții din lagărul de la Vapniarca, de la 0, 5 RKKS pe zi la 1 RKKS pe zi, deși directorul lagărului V. Dogaru, ceruse 308 majorarea la numai 0, 8 RKKS pe zi.

A mai fost acuzat că deși a știut că și românii

au omorât evrei nu a fost luată nici o măsură. Profesorul Alexianu mărturisește și susține adevărul că nimeni nu a declarat acest lucru și nu există nici o mărturie concretă care să-1 învinovățească.

In ceea ce privește mărturia evazivă pe care o face dr. Filderman în sensul că nu se poate ști exact cine i-a omorât pe evrei la Golta, am arătat mai sus adevărul despre această problemă, redând în întregime testamentul dr. Filderman făcut la New York în 1956. Dar tot Filderman declară că profesorul Alexianu a refuzat la presiunile germane să mai permită trecerea coloanelor peste Bug, salvând viața a circa 120.000 de evrei care apoi s-au întors în Basarabia și Bucovina (I. Dan, pag. 223)

5. Având în vedere că acuzatul Gh. Alexianu în calitatea sa de Guvernator al Transnistriei și-a însușit abuziv din acest teritoriu bunuri precum și datorită faptului că a făcut și acte de generozitate trimițând în țară diverselor persoane nenumărate daruri de mare valoare, acesta este sancționat prin crimă prevăzută de art. 2 lit. k din Legea 312/ 1945 și art. 3 alin 3 din aceeași lege dată de Tribunalul Poporului. De aceea i s-au mai aplicat muncă silnică pe viață și 10 ani degradare civică.

Acuzația de profit personal este total nefondată. La cererea acuzatorilor publici, toate băncile, casele de schimb, instituțiile economice au confirmat că nu s-au făcut niciodată operațiuni de bursă, de schimb, sau orice alte operațiuni financiare pentru sau în numele prof. Alexianu; n-a avut seif, nu are nici un depozit în bănci cu excepția Băncii Naționale a României, unde are 261.500 lei și la C.E.C. suma de 12.000 lei, pe

care îi are dinainte

309 de a fi guvernator, proveniența fiind găsită justă de Comisia pentru Controlul averilor la verificarea din 1940.

Că a făcut donații Consiliului de patronaj! Este exact că Guvernământul a dat diferite bunuri Consiliului de patronaj, cum a dat și Crucii Roșii a României, Societății Doamnelor Române, românilor din Ardealul de nord, copiilor din Grecia și a celor din Franța ocupată.

Toate aceste donații au fost făcute cu acte în regulă, trecute în scriptele contabile, avizate și aprobate de guvern. Gestiunea Transnistriei a fost verificată până în martie 1944, cu aprecieri pozitive de înalta Curte de Conturi a țării.

Lipsa de argumentare și de motivare de probe continuă, numai că oricât de nenumărate ar fi fost darurile făcute de acuzat, dacă le consideri infracțiuni, este obligatoriu ca în instanța de judecată să încerci să le enumeri, ori în cel mai rău caz, să enumeri măcar câteva din ele - pe cele mai grave -, pentru a vedea concret ce cadouri s-au făcut și cui s-au făcut. în caz contrar, apărarea nu are obligația de a dovedi ceva, căci faptele ce nu pot fi probate nu există. Ele rămân simple afirmații fără alte consecințe decât cele rezultate din calomnie.

în contextul acestei acuzări i s-a mai pus în seamă faptul că ar fi organizat jaful Transnsitriei. La aceasta, profesorul Alexianu a răspuns:

„La intrarea administrației române în Transnistria, situația era următoarea: provincia era distrusă atât de purtarea războiului în sine, cât și de retragerea Armatei Roșii, care a aruncat

în aer sau demontat sau descompletat majoritatea fabricilor și a industriilor, după ce o parte din ele apucaseră să le demonteze și evacueze în interiorul U.R.S.S.

Ceea ce mai rămăsese era risipit și la îndemâna jafului localnicilor.

în această situație a apărut administrația militară germană, iar ceva mai târziu, serviciul militar al etapelor române, și fiecare, cum a apucat, a început să ridice drept capturi de război tot ce era la îndemână: alimente, cereale, vite.

De abia după căderea Odessei, s-a constituit Comitetul de capturi al armatei, care după ce a terminat de evacuat ceea ce s-a considerat captură de război, a început să predea teritoriul administrației civile.

în atari condiții și-a început activitatea Guvernământul civil și într-un timp relativ scurt a reușit să refacă cea mai mare parte a fabricilor, uzinelor și întreprinderilor aducând regiunea la nivelul dinaintea războiului.”

Și tot în timpul procesului profesorul Alexianu declara:

„Am refăcut și pus fabricile în funcțiune cu o uimitoare repeziciune. Acest lucru s-a datorat mai ales faptului că populația a acceptat modul în care am înțeles să o tratăm, reieșind din aceasta o foarte bună colaborare.

Am făcut investiții mari pe care Mareșalul le-a acceptat. Am cumpărat, grație ajutorului dat de localnici, piese de schimb din Ucraina, refăcând în cele mai bune condiții părți din industria ce

fusese distrusă sau prădată.

Cu un vagon de sare ce îl duceam peste Bug, luam tot ce ne trebuia. Am dat de asemenea, și petrol și benzină pentru motoare și piese de schimb.

Contrar părerii specialiștilor din țară am reușit să facem să funcționeze industria și economia destul de repede și eficient, acoperind într-o primă fază nevoile proprii și cele ale armatei, apoi ajutând și țara și făcând chiar donații în diferite părți ale Europei, unde situația

 alimentară era extrem de precară (copiii din Grecia și Franța au primit astfel de donații).

Părerile specialiștilor din țară privind posibilitățile noastre de a reface și pune pe picioare Transnistria erau mai ales determinate de știrile ce la parveneau de la partea germană, care întâmpinau, în zonele ocupate și administrate de ei, toată ostilitatea și lipsa de colaborare din partea localnicilor.

în ceea ce privește agricultura am menținut, în ideea de a nu pierde timp și bunuri, întreg sistemul sovietic de lucru, făcându-1 însă mult mai atractiv, cointeresând într-o proporție mult mai mare populația rurală la repartizarea producției obținute.

Am găsit în stare de funcționare 232 de tractoare, iar până în martie 1942, am reparat și pus în stare de funcțiune pentru campania de primăvară 2300 de tractoare și când am plecat din Transnistria existau peste 4.000 de tractoare.

în privința vitelor și animalelor, am găsit o situație mai mult decât gravă. Aproape toate animalele, cu foarte mici excepții, au fost luate de

germani din colhozuri și sovhozuri. Cele mai bune au fost luate pentru nevoile de hrană ale armatei, iar restul împărțite populației în ideea renunțării la colhozuri și sovhozuri. A trebuit să preluăm puținele vite ce mai rămăseseră, înapoi de la populație, căci aceasta nu avea cu ce le hrăni și întreține, neavând nici spațiile sau amenajările necesare pentru adăpostirea lor.

A trebuit ca timp de aproape doi ani de zile să nu facem tăieri, decât cele strict necesare, pentru a reface șeptelul distrus de germani și de război. Am reușit cu destul de mari greutăți să înlătur și să stopez jaful 312 sistematic pe care-1 făceau germanii, care în multe situații n-au ținut seama de autoritățile române, atât în Transnistria cât și cam peste tot, în așa fel că la predarea administrației în ianuarie 1944, după 2 ani și jumătate de administrație civilă, autorității de administrație militară, șeptelul de animale mari bovine era aproape identic cu cel găsit ca existent în scriptele anului 1941, iar cel de ovine și porcine depășit.

Dar a venit anul 1943 și presentimentul celor ce aveau să urmeze. Din ordinul guvernului s-a hotărât că bunurile în care s-a investit capital românesc să fie aduse în țară, iar restul să fie distruse conform planului de război.

Pentru a preveni distrugerea unor bunuri puse cu atâta trudă în funcțiune și a dovedi buna credință a administrației românești din acest teritoriu, guvernatorul Alexianu a dat dispoziția secretă, cu acordul Mareșalului, tuturor prefecților, ca din timp să caute localnici de încredere care să preia inventarul a ceea ce s-a realizat în acest răstimp.

S-a dispus încheierea de procese verbale de predare - primire în ambele limbi, în care să se arate: ce se predă și în ce stare se află uzina, fabrica, întreprinderea, atelierul, ferma, specificându-se cum a fost găsită și cum este predată. Despre cele evacuate în țară, s-a precizat unde au fost duse, pentru a putea fi mai ușor identificate și preluate.”

între timp, datorită apropierii frontului, a fost necesar ca administrația civilă să înceteze fiind înlocuită cu una militară, având la comandă pe generalul Potopeanu.

*** Vezi pag. 132.**

Despre atitudinea lui Potopeanu și acuzațiile nefondate pe care a încercat să le aducă fostului guvernator, am arătat mai înainte, fapte care, în situația de atunci, au surprins pe toată lumea părând de neînțeles. Mai târziu, după 23 august 1944 s-a înțeles că și Potopeanu a fost angrenat în acțiunea de complot a generalului Sănătescu, care l-a numit în primul guvern subsecretar de stat la economia națională.

6. Că datorită participării sale în guvernul Antonescu, în calitatea sa de Guvernator al Transnistriei, acuzatul Gh. Alexianu a realizat averi în mod ilicit, profitând și de legătura cu ceilalți conducători antonescieni și de legiuirile și măsurile de fapt cu caracter hitlerist sau rasial.

Că și acest fapt constituie elementele crimei de dezastrul țării, prevăzută de art. 2 lit. 1 din

Legea nr. 312/1945 și sancționată de art. 3 alin. 3 din aceeași lege, texte pe care, de asemenea, Tribunalul Poporului le aplică în cauză și care au fost enunțate în ședința publică.

Pentru această crimă s-a aplicat muncă silnică pe viață și 10 ani degradare civică.

Este atât de monstruos, spune Ioan Dan, cum Tribunalul Poporului reținea infracțiuni, prin simpla enunțare a textelor de lege, încât pare incredibil. Chiar văzând această sentință nu îți vine să crezi că a fost posibil așa ceva și o citești și recitești crezând că vei găsi motivarea și analiza probelor către sfârșit. Dar, absolut nimic! Ce averi a realizat licit sau ilicit Gheorghe Alexianu, profitând de... și de... nu știe nimeni și nu spune nimeni nimic.

Se știe că între 7 și 14 septembrie 1940, Mareșalul Antonescu face o serie de reforme printre care și Legea pentru cercetarea averilor foștilor demnitari. Ca urmare a apariției acestei legi și profesorul Alexianu a fost supus 314 acestui control, deci cu mult înainte de a fi numit guvernator, de o comisie care a constatat că toate bunurile imobile ce le deținea erau cu provenienţă justificată.

Iar de când a devenit guvernator și până la 23 august 1944 averea lui a fost diminuată prin vânzarea unei părți din terenul din comuna Colentina datorită nevoilor de tratament special în urma rănii făcute de legionari.

Dar în optica magistraților Tribunalului Poporului, adevărul și realitatea nu au contat nici o clipă, ci doar efortul de a înșira textele din lege și în baza simplului enunț al ei, nesusținut de nici o probă, să aplice pedeapsa.

7. Având în vedere că, după cum se constată din actele aflate în Dosarul nr. 55/ 1945 voi. 11 al Cabinetului de Instrucție (care acte? se întreabă Ioan Dan, care a cercetat absolut toate dosarele și nu a găsit atari înscrisuri, acte sau alte dovezi), acuzatul Gh. Alexianu a ordonat și inițiat înființări de ghetouri, lagăre de internare și deportări din motive de persecuție politică și rasială, fapt prevăzut de art. 2 lit. m și sancționat de art. 3 alin. 1 din Legea nr. 312/ 1945, texte pe care Tribunalul Poporului le aplică în cauză.

O nouă enunțare fără nici o acoperire a unui text de lege și o nouă pedeapsă, de data aceasta detenție pe viață și eternul 10 ani degradare civică.

Nu mai este nevoie de o argumentare deosebită, de altfel am arătat mai înainte cine și cum a organizat toate acestea. Guvernatorul civil nu avea calitatea nici de a ordona și nici de a înființa ghetouri sau lagăre. Nu a luat, de asemenea, măsuri iar cei ce le-au luat (Marele Stat Major al Armatei) nu au avut în vedere motive de persecuție politică sau rasială, ci motive de ordin militar și rațiuni privind siguranța statului și a trupelor sale.

8. Din actele dosarului mai sus indicat se constată, de asemenea, că acuzatul Gh. Alexianu a ordonat măsuri nedrepte de concepție hitleristă și rasială, practicând cu intenție o execuție excesivă a legilor derivate din starea de război și a dispozițiunilor cu caracter rasial, fapt prevăzut de art. 2 lit. n din Legea nr. 312/ 1945 și sancționat

de art 3 al 1 din aceeași lege, texte pe care Tribunalul Poporului la aplică în cauză.

O nouă detenție grea pe viață și 10 ani degradare civică.

In sfârșit, găsim o recunoaștere că au existat și legi derivate din starea de război, dar se afirmă că ar fi fost aplicate excesiv. Despre ce legi este vorba și despre ce excese, sentința nu precizează, crezând că este suficient să se enunțe doar un text de lege, fără dovedirea culpabilității sau măcar enumerarea unor excese ce ar fi aplicat și, de asemenea, enumerarea măsurilor nedrepte ce a luat, în opinia judecătorilor poporului era suficientă o simplă afirmație cu caracter general.

Am arătat, de altfel, mai sus, cum Gh. Alexianu a propus și obținut semnarea unor decrete de grațiere și reduceri de pedepse, comutarea pedepsei cu moartea pentru 18 partizani condamnați de instanțele militare, îmbunătățirea condiițiilor de viață și hrană în lagărul de la Vapniarca, peste solicitările oficiale ale directorului lagărului. Acestea reprezintă în ochii judecătorilor de atunci, o execuție excesivă a legilor și măsurilor nedrepte pe care le-a luat.

9. Că, în fine, numitul acuzat s-a pus în slujba hitlerismului și fascismului, contribuind prin fapte proprii la realizarea scopurilor sale politice și la aservirea vieții economice a țării, în detrimentul intereselor poporului 316 român și în interesul Germaniei hitleriste și pentru sprijinirea războiului de agresiune contra U.R.S.S.

Că acest fapt constituie crimă de dezastrul țării prevăzută de art. 2 lit. o din Legea nr. 312/1945 și sancționată de art. 3 alin 1 din aceeași lege, texte pe care Tribunalul Poporului le aplică

în cauză.

Tot detenție grea pe viață și tot 10 ani degradare civică.

Nu se poate să nu sesizăm faptul că profesorul Alexianu a mai fost condamnat o dată pentru susținerea războiului antisovietic și în baza art. 2 lit. a, dar la moarte.

Dar ca să fie cât mai multe infracțiuni se condamnă de mai multe ori pentru aceeași faptă, așa cum s-a procedat și în cazul Mareșalului Antonescu.

Cum se poate afirma că profesorul Alexianu s-a pus în slujba fascismului, când el a fost condamnat la moarte de Tribunalul legionar, iar încercarea de aducere la îndeplinire a hotărârii, făcută de aceeași echipă a morții care-1 ucisese pe profesorul Madgearu, a eșuat grație intervenției unor ostași de la o baterie antiaeriană amplasată în imediata vecinătate a fermei profesorului din comuna Colentina. Pentru că la cererea profesorului de a fi protejat de legionarii care veniseră să-l ridice și pentru că ofițerii bateriei s-au opus pretinzând prezentarea unui act oficial, legionarii au deschis focul rănindu-1 grav, rană prin care și-a pierdut plămânul stâng.

Că s-ar fi pus în slujba hitlerismului și a fascismului ca să-și realizeze scopurile sale politice din nou nu este adevărat, pentru că profesorul Alexianu nu a fost un politician, nu a făcut nici un fel de politică și nu a fost înregimentat niciodată în vreun partid politic.

în privința aservirii vieții economice în interesul

Germaniei hitleriste, este cazul să arăt că, din însăși cercetările Tribunalului Poporului, s-a constatat că nu s-a dat nimic din Transnistria fără bani germanilor, că ei au cumpărat din acest teritoriu mărfuri, produse și cereale în valoare de peste 1.500.000 mărci germane, sumă evidențiată în contul Guvernământului de la Banca Națională.

în ceea ce privește recolta, țăranii au primit jumătate din ceea ce s-a realizat, cu mult mai mult față de ceea ce luau de la colhoz, iar cealaltă jumătate a fost trimisă în țară, deși Convenția Hauffe - Tătăranu de la Tighina, din 30 august 1941, prevedea că prisosul se va împărți în mod egal între români și germani.

Dacă ar fi existat intenția de jaf și aservire a economiei provinciei față de germani, atunci nu s-ar fi procedat la predarea către localnici așa cum am arătat mai înainte a întregii avuții existente.

Care este aprecierea distinsului jurist Ioan Dan, cel care a analizat întreg procesul din punctul de vedere al unui specialist.

Aceste procese verbale le consider de o importanță covârșitoare; ele ne oferă posibilitatea unor concluzii și aprecieri deosebite. în primul rând, ca profesionist, nu pot să nu constat cât de ușor era pentru un organ de anchetă adevărat și corect să reconstituie întreaga perioadă de guvernare românească pe teritoriul Transnistriei și să concluzioneze cu probe, dacă există sau nu vinovății. Era suficient să fie cercetată arhiva guvernământului. Nu s-a făcut acest lucru, deci apare evident faptul că nu s-a dorit aflarea adevărului, ci numai incriminarea cu orice preț a Guvernatorului Alexianu.

Putem, de asemenea, să constatăm că Transnistria a fost găsită de români în ruine și a fost predată cu acte în 318 regulă, complet refăcută. Mai mult s-au construit case de locuit, s-au refăcut biserici, s-au reparat șosele, canalizări și alimentări cu apă, s-au cumpărat din străinătate tractoare și motoare pentru industrie. Populația a fost găsită înfometată și a fost lăsată cu existența asigurată.

în care țară din lume și când, cel ce cucerise temporar un teritoriu și a fost pus în situația de a se retrage din el, a purces la predarea, cu acte în regulă, a tuturor obiectivelor principale, industriale, agricole și gospodărești pe care le-a găsit la intrarea în teritoriu distruse și de nefolosit și acum le lăsa în bună stare de folosință, complet refăcute?

Zadarnic au căutat cei ce-și zic români - dar în realitate s-au dovedit a fi cei mai înverșunați dușmani ai neamului nostru, cozile de topor ale comunismului moscovit - să găsească administrația Transnistriei pivotul tuturor relelor, pe care să-și grefeze acuzații nefondate și inventate, care să justifice condamnarea la moarte a strălucitei personalități a profesorului universitar Gheorghe Alexianu.

Documentele pe care am putut să le dau acum la iveală, extrem de puține și sărace, pentru a pune definitiv în lumină ce a însemnat administrarea civilă a Transnistriei, scot la iveală acțiunile generoase care s-au manifestat din plin în opera de guvernare a profesorului Alexianu, dovedite și confirmate în scris și de reprezentanții cei mai de seamă ai populației ruse dintre Nistru și Bug, atestare care poate servi ca model oricărei

națiuni din lume și înlătură atâtea neadevăruri inventate din ură și rea credință.

A mai fost acuzată administrația că a făcut donații Consiliului de Patronaj. Este absolut adevărat și nimeni nu a contestat acest lucru, dar s-au făcut donații nu numai

Consiliului de Patronaj ci și Crucii Roșii a României - beneficiara celor mai mari donații Societății Doamnelor Ortodoxe din România, societate care asigura asistența orfanilor și a copiilor abandonați, românilor din Ardealul de Nord de sub ocupație ungară, copiilor din Franța ocupată, din zona Bordeaux și zona Paris, copiilor din Grecia, etc. etc.

Toate aceste donații au fost făcute cu aprobarea guvernului și au fost înregistrate în gestiunea guvernământului. De altfel, gestiunea guvernământului era permanent verificată de Curtea de Conturi a țării.

A menținut, cu mici excepții, sistemul economic general al sovieticilor, forțat de nevoia de a repune tot ce era distrus în funcție, cu toate părerile contrare ale consilierilor germani, care cereau desființarea colhozurilor și sovhozurilor și a magazinelor generale. Prin ordonanța nr. 5 din 7 septembrie 1941, hotărăște menținerea vechii organizări în întreaga producție și stabilește pentru muncile agricole modul de împărțire al recoltei, care se repartiza în mod egal între cei ce o produceau și guvernământ. Prin ordonanța nr. 18 din 7 octombrie 1941 stabilește regimul terenurilor ocupate cu vii, pomi fructiferi și

grădini de legume care se împărțeau tot pe același criteriu.

Folosirea cu unele corecții în favoarea muncitorilor băștinași a dat roade neașteptat de bune, lucru care, în final, a fost recunoscut și de consilierii germani, care nu au reușit, pe nicăieri pe unde au administrat zone din teritoriul sovietic, să obțină asemenea rezultate.

Și este cazul să arăt din nou, aici, un lucru știut de noi, cei care am suportat fericirea și binefacerile comunismului atâția amar de ani, direct sau mai ales prin neamuri sau rude, am cunoscut munca și binefacerile 320 C.A.P.-urilor, că nicăieri, nici în sistemul sovietic de retribuire a muncii, nici în țara noastră nu s-a dat niciodată țăranului care muncea pe ogor jumătate din ce producea!

începerea învățământului de toate gradele, școlii primare și secundare, deschiderea Universității, a Conservatorului, a Academiei de arte, reluarea spectacolelor la Opera din Odessa, începerea activității teatrului din Odessa - de abia refăcut - s-au făcut în limba rusă cu profesori și artiști ruși, împotriva faptului că în teritoriile administrate de germani, polonezi, unguri, estoneini, măsurile de administrare erau cele tipic germane.

Școlile primare și secundare s-au deschis pe data de 1 octombrie 1941, când Odessa nu căzuse încă. Primarii și directorii de școli aveau obligația să se îngrijească a înființa cantine școlare, pentru a se putea da copiilor din școală, lapte sau ceai, pâine, marmeladă sau miere (Ordonanța nr. 6 din septembrie 1941).

Cum am mai spus, în primăvara anului 1942, prin intermediul Centralei Evreilor, a Crucii Roșii și a Consiliului de Patronaj, au început să sosească ajutoare pentru evreii din Trasnistria, printre care îmbrăcăminte și medicamente, în special. Acest fapt a fost controlat atât de delegația Crucii Roșii Internaționale cât și de Monseniorul Andrea Casullo, Nunțiul Apostolic al Vaticanului, care, în prezența oficialităților locale cât și a ielor militare și în prezența geheralului german Hoffmaier, șeful S. S. din Ucraina, i-a înmânat Guvernatorului Alexianu medalia Suveranului Pontif Urbis et Orbis.

Existau și situații mai grele, în ceea ce privea comunitatea evreiască, cum era cea de la Moghilev. Acolo se strânseseră un mare număr de evrei, cu mult peste numă- 321 nil care fusese repartizat acolo și nu vroiau în nici un chip să-și părăsească locuințele, situația lor fiind sub toate aspectele mai convenabilă, atât datorită climei mai blânde, cât și faptului că aveau spații bune și suficiente de locuit, cât mai ales libertatea deplină de organizare a comerțului, industriei și producției.

Pentru că exista pericolul german, atunci când se afla că urmează să sosească sau să treacă diverse coloane germane, fusese dat ordin din partea guvernământului, fără știrea oficialităților militare de la centru, ca evreii să fie încărcați în camioane și scoși în afara orașului pentru a se evita orice fel de neplăceri cu germanii.

Și pentru a exemplifica o dată în plus modul în care fuseseră organizați și ajutați pentru a-și duce viața evreii în Transnistria, redau tot din Raportul delegației Crucii Roșii Internaționale de la Geneva

câteva concluzii: „In toată Transnistria și în toate zonele unde locuiau evrei li s-a creat posibilitatea să aibă 17 spitale cu 386 de paturi, 22 de farmacii ce primeau medicamente din țară, 11 dispensare, toate dotate cu personal de specialitate din rândul comunității, 53 de cantine care asigurau hrana pentru copii, bătrâni, orfani, cu mâncăruri specifice, 13 orfelinate cu o capacitate de 987 de locuri, școli și trei sinagogi improvizate, fără a le pune la socoteală pe cele de la Odessa: 4, Tiraspol: 2, Moghilev: 2, Jmerinka, Ananiev și Berezovca câte una.”

Și nu putem să nu subliniem concluzia raportului Crucii Roșii Internaționale de la Geneva care remarcă pentru populația deportată, că a putut, cu sprijinul autorităților române din Transnistria să aibă o existență destul de satisfăcătoare. O spune destul de satisfăcătoare, semna- 322 tarul raportului, elvețianul Charles Kolb[1], care trăind în austera și izolata Elveție, nu putea înțelege, până la un punct, dispozițiile datorate în principal războiului, care a lovit o anumită populație, din cauza originii sale.

Dar cu toate că în întreaga lume se știa modul de tratament aplicat de naziști evreilor, raportul conchide:

„O viață în exil, cu toate dificultățile rezultate din aceasta, o astfel de viață nu poate fi considerată și calificată decât satisfăcătoare, indiferent de cât de bune au fost condițiile de viață, pentru că această populație a avut de suferit și suferă de pe urma măsurilor luate de guvernul român, ce au vizat pe evrei, dar în comparație cu ce s-a aflat din informații

neverificate, despre soarta evreilor din Germania sau din teritoriile ocupate sau administrate de germani, unde asupra etniei Israelite se aplică sistematic exterminarea totală, Transnistria a reprezentat o oază unde populația evreiască a fost salvată de flagelul nazist.”

Apoi, față de cele 12 capete de acuzare, după ce în primele nouă s-au dictat trei pedepse cu moartea, patru cu detenție grea pe viață și două cu muncă silnică pe viață, au urmat trei achitări:

10. Având în vedere că în ceea ce privește faptul că acuzatul Gh. Alexianu nu a respectat regulile

[1] **Charles Kolb (1885 - 1961) născut la Ober - Mumf Argovie; comerciant, căsătorit, un copil, a lucrat în perioada 1908 - 1914 ca reprezentant ai Societății Petroliere Steaua Română la Constan- tinopol, iar între 1916 - 1918 ca secretar general al acestei societăți la București; în septembrie 1943 revine în România ca reprezentant permanent al Delegației Comitetului Crucii Roșii Internaționale de la Geneva; își încetează activitatea în 1945.**

 internaționale cu privire la conducerea războiului, fapt prevăzut de art. 2 lit b din Legea 312/ 1945, Tribunalul Poporului constată că acuzatul nu se face vinovat de această crimă, deoarece nu el a fost acela care a condus efectiv războiul ci conducătorul statului de atunci, de aceea îl achită pe acuzat pentru această faptă.

Analizând atent această achitare, îți vine greu să pricepi în ce fel a judecat acest așa zis tribunal, când pentru acuzațiile de la punctele 2, 3 și 4 sinonime cu cele de la punctul 10 îl condamnă la

moarte.

11. în ce privește faptul că a supus la un tratament inuman prizonierii de război (art. 2 lit. c), tribunalul, de asemenea, urmează a pronunța achitarea sa, întrucât nu se constată că aceștia au fost supuși la munci și un tratament inuman din actele dosarului rezultând că Gh. Alexianu, ca guvernator civil, nu avea nici un amestec cu deținerea și folosirea prizonierilor de război, iar faptul că au fost întrebuințați de armată la munci în minele de cărbuni, ceea ce în mod normal erau obligați să facă, nu constituie un cap de acuzare.

12. Având în vedere faptul că acuzatul ar fi ordonat sau săvârșit represiuni colective sau individuale în scop de persecuție politică sau din motive rasiale asupra populației civile (art. 2 lit. e) tribunalul urmează a pronunța achitarea acuzatului Gh. Alexianu, din lipsă de dovezi.

Rămâi iarăși consternat când vezi cu câtă ușurință este condamnat la moarte pentru același motiv în acuzația de la punctele 3 și 7 pentru ca la punctul 12 să se recunoască lipsa oricăror dovezi și să fie achitat.

Văzând aceste trei achitări, la fel de absurde ca restul de nouă condamnări, s-ar putea crede că Judecătorii” au apreciat ca suficiente pentru un administrator al Trans- 324 mistriei cele nouă pedepse dictate și au achitat celelalte trei infracțiuni susținute de acuzare, lăsând impresia că ar fi Judecat” în acest proces.

S-a scăpat din vedere, însă, faptul că argumentele invocate la pronunțarea celor trei achitări sunt valabile și pentru multe din condamnările pronunțate. Este vorba în primul rând de lipsa de dovezi. Apoi se recunoaște că în

condițiile de război a pune pe cineva să muncească nu înseamnă o crimă și nici o exterminare, uitându-se că se afirmase cu puțin timp înainte că obligarea populației apte de muncă să muncească este o crimă.

S-a recunoscut și faptul că nu se poate pronunța condamnarea unei persoane pentru unele măsuri pe care nu le-a luat ea și nici nu avea competența să le ia.

Dar astăzi, apar din ce în ce mai des izvoare și mărturii care arată că la data procesului anumite dovezi majore au fost ținute ascunse judecății, ele neconvenind acelui așa zis tribunal.

Se știe astăzi că la data terminării războiului Stalin a dat ordin special să fie găsiți, arestați și judecați în fața poporului toți cei 11 guvernatori care în perioada 1941 - 1944 au administrat diverse zone din teritoriul sovietic, ocupat de trupele Axei.

Printre cei 11 guvernatori s-a aflat și un român, profesorul Gheorghe Alexianu, guvernatorul Transnistriei, ținutul dintre Nistru și Bug.

Cei 11 guvernatori au fost judecați în 1945 în zonele ce le-au aparținut ca activitate, de către populația rusă locală și numai unul a fost găsit nevinovat și acela a fost Gheorghe Alexianu- vezi și achitarea conf. art. 2 lit. e din Legea 312/1945 care confirmă într-un fel achitarea de la Odessa. Pentru ceilalți populația locală a cerut pedeapsa

 capitală și au fost executați pe loc. Singurul căruia populația locală nu a avut ce să-i reproșeze a fost românul Gheorghe Alexianu.

CAPITOLUL XI

SFÂRȘITUL VIEȚII UNUI OM DEOSEBIT

Un sfârșit neașteptat al unui om care nu și-a făcut decât datoria față de țară într-un serviciu comandat în vreme de război, iar realizările sale îi fac cinste lui și Țării, căci le-a înfăptuit cu bună credință, pricepere, devotament și cu multă omenie.

După lovitura de stat de la 23 august 1944, înainte de a fi arestat, profesorului Gheorghe Alexianu i s-a oferit posibilitatea de a pleca din țară cu un avion gata pregătit ce-1 aștepta la aeroport.

A refuzat însă să plece, să-și părăsească familia și țara, pe care le-a iubit atât de mult.

Analizându-și faptele și activitatea întreprinsă în ultimii

ani, era sigur că nimic nu i se va putea imputa și că nimeni nu-1 va putea acuza de vreo faptă infamantă sau nedemnă, incriminată de legile țării sau cele internaționale.

Avea o încredere totală în hotărârile imparțiale ale justiției, pe care a slujit-o în întreaga sa viață, atât de la catedra profesorală cât și de la bară ca avocat.

Justiția însă, încetase să mai existe, devenise o armă a urii și a răzbunării pătimașe comuniste - lupta de clasă - iar destinul; implacabil a hotărât altfel. Fostul guvernator civil al Transnistriei, profesorul universitar Gheorghe Alexianu a fost condamnat la moarte.

Din mijlocul sinistrelor ziduri ale închisorii Jilava, unde a fost întemnițat, prof. Gh. Alexianu a făcut și i-a înaintat Regelui, cererea de comutare a pedepsei cu moartea în închisoare pe viață.

Redau mai jos textul acestui material, pus la dispoziția noastră în anul 1985 de către Amarillys Alexianu, fosta soție a profesorului, decedată în luna mai 1988:

„MAIESTATE,

Prin verdictul din 17 mai 1946, Tribunalul Poporului m-a condamnat la moarte, socotind că aceasta este sancțiunea legală ce mi se cuvine pentru modul în care m-am comportat în calitate de Guvernator al Transnistriei.

în fața instanței am declarat dintr-un început că sunt gata să primesc pedeapsa capitală, dacă interesele Țării mele o cer, dar socotesc că este o datorie să mă apăr de faptele puse în sarcina mea prin actul de acuzare, întrucât aceste fapte pătau onoarea mea și a familiei mele.

Prin probele invocate și prin explicațiile date am 328 reușit să înlătur acuzațiile ce mi-au fost aduse, înțelegând ca, prin apărarea ce mi-am

făcut, să apăr onoarea Țării mele cât și cinstea mea.

De aici, din închisoarea în care mă aflu, nu pot cunoaște motivele care au îndreptățit totuși Tribunalul Poporului să înlăture apărarea mea și nici considerațiunile care au determinat această instanță să-mi aplice pedeapsa capitală.

Cu resemnarea omului ce nu mai are decât câteva momente de trăit, am trecut în revistă întreaga mea activitate și întreg procesul meu, fără să-mi pot da seama de temeiul condamnării mele.

De aceea sunt nevoit să cred că mă aflu în fața unei erori, pe care conștiința și răspunderea mea de român și de tată a trei copii nu o poate accepta, deși prin moartea mea aș pune capăt zbuciumului meu sufletesc, lăsând istoriei sarcina de a mă reabilita.

în dorința mea, însă, de a lupta pentru adevăr până la ultimul moment, îmi îndrept cel din urmă gând spre Maiestatea Voastră, pentru a ruga să dispună comutarea pedepsei mele, pentru ca în lungile zile de închisoare ce voi mai avea de trăit, să pot ajunge pentru prestigiul numelui de român și pentru onoarea familiei mele să dovedesc că administrația Transnistriei nu a desfășurat o activitate nefastă și nemiloasă, ci din contra, că a căutat să aline cât mai mult rănile acestei provincii, ce a avut atât de mult de suferit de pe urma luptelor armate ce au avut loc pe teritoriul ei.

Cu sufletul împăcat că am făcut tot ceea ce era omenește posibil pentru stabilirea adevărului istoric, îmi îndrept gândul meu de pe urmă spre Cel Atotputernic, rugându-1 să ocrotească Regele

și Țara mea, să le aducă

329 liniștea și pacea mult dorită și totodată să ia în paza sa copiii mei nevinovați.”

Regele Mihai, supus presiunii guvernului Groza, nu a făcut uz de una din prerogativele regale, aceea de a comuta pedeapsa capitală la închisoare pe viață.

Nu a trecut mult timp și nici el nu a putut să-și salveze tronul și nici să ridice prestigiul Coroanei, printr-un act de clemență de care putea face uz în această împrejurare.

Astfel, cererea de comutare introdusă de profesorul Gheorghe Alexianu și prezentată de fostul ministru al justiției Lucrețiu Pătrășcanu a fost respinsă.

în această situație s-au luat măsuri de executare a sentinței Tribunalului Poporului dată în 17 mai 1946.

Procurorul de serviciu, intrând în celula în care era profesorul Alexianu și întrebându-1 care îi este ultima dorință înainte de execuție, a primit de la el un răspuns simplu și din inimă, așa cum i-a fost toată viața:

„Doresc neamului românesc să-și îndeplinească idealurile pentru care cad eu astăzi aici”.

Execuția a avut loc la 1 iunie 1946, orele 18, la închisoarea Jilava.

Acestea au fost împrejurările în care au fost judecați, condamnați și executați Mareșalul Antonescu și o parte din colaboratorii săi.

Urmărind desfășurarea procedurală a acestui ultim act, nu se poate să nu reținem următoarele:

L. Pătrășcanu, ministrul justiției, a supus

regelui Mihai - sau nu - cererile de grațiere ale celor condamnați de Tribunalul Poporului.

Pe acest document nu există nici o rezoluție, nu există număr de înregistrare la Casa Regală.

Deci, ori documentele nu au fost aduse la cunoștința regelui și, în consecință, a fost încălcată procedura legală a justiției, ori Palatul nu a vrut să se implice în așa zisul proces al Tribunalului Poporului.

Este greu de stabilit astăzi realitatea, dar, cunoscând modul de a proceda al comuniștilor, este de presupus că și atunci, într-un moment atât de tragic, când se punea problema vieții și a morții a șapte oameni, regulile procedurale au fost nesocotite cu bună știință de comuniști.

Nu mai era nevoie de semnătura regelui, pentru că Groza primise deja de la Moscova ordinele în acest sens.

La Arhivele Statului, Fond Președinția Consiliului de Miniștri, se află un document intitulat „Condamnați la moarte”: Ion Antonescu, Mihai Antonescu, Gheorghe Alexianu, Constantin Vasiliu, în care în dreptul fiecăruia este scris „exec” (execuție); Radu Lecca, Eugen Cris- tescu și Constantin Pantazi, aceste nume sunt reunite printr-o acoladă, în dreptul căreia scrie „comutare”.

Scrisul și semnătura aparțin lui P. Groza, (dosar nr. 1092/1945 -1946)

Intr-o relatare făcută de Ion Pantazi (fiul generalului Const. Pantazi, fost ministru al Apărării Naționale) în volumul „Am trecut prin

iad”- Editura Stindardul Românilor”- Miinchen, 1986 - pag. 302 - 305 - acesta descrie astfel ultimele momente dinaintea execuției Mareșalului Antonescu și a principalilor condamnați:

„Cea mai dramatică a fost despărțirea dintre Alexianu, fostul Guvernator al Transnistriei și copiii săi, care plângeau în hohote și nu se puteau despărți”.

Iar în textul dinspre sfîrșitul relatării menționează: „Mai târziu am aflat că tatăl meu fusese grațiat de către

Rege, la cererea armatei; Eugen Cristescu fusese grațiat de către comuniști pentru a le organiza Securitatea; Radu Lecca fusese grațiat de către evrei drept mulțumire pentru felul cum se purtase cu ei și le salvase averile.

Tot mai târziu am aflat că Alexianu, fostul Guvernator al Transnistriei fusese judecat și achitat la Odessa de către ruși, pentru a fi ucis de români și nu de ruși, dar tot din ordinul rușilor”.

Și pentru a arăta, o dată în plus, modul cum a fost perceput profesorul universitar Gh. Alexianu de un ziarist american, imul din puținii ziariști din occident acreditați la acest proces - mai 1946 - redau opinia exprimată de Thomas I. Marcham, în 1948, la plecarea definitivă din România, în articolul apărut în New York Herald Tribune : „Am lasat în urmă comunismul din România.”

Părerea despre prof. univ. Gh. Alexianu, Guvernatorul Transnistriei, unul din cei 4 condamnați la moarte de Tribunalul Poporului la 1 iunie 1946, a fost următoarea:

„într-adevăr, era un om care, prin poziția adoptată, s-a detașat net de toți ceilalți acuzați, fiind singurul care, cu demnitate și onestitate, l-a sprijinit pe Mareșalul Antonescu, mai mult și mai bine, chiar, decât unii martori propuși de apărare. Gândirea logică, facilitatea de a-și exprima ideile, calmul desăvârșit în fața unei săli pline de ostilitate comandată, care vuia, în special, împotriva Mareșalului, puterea de a domina această mizeră adunătură; era adevăratul profesor care, de la catedră, dădea lecții, fără a face nici un moment caz de situația în care se afla.

A reușit, împreună cu apărătorul pe care-1 avea, să-și realizeze o apărare perfectă, fără nimic neclar, fără nici o fisură, conștient fiind mai ales de faptul că se știa nevinovat.

Acest om m-a fascinat pur și simplu. A fost singurul acuzat care, în ultimul cuvânt, a spus cu liniște și fermitate: îmi asum întreaga răspundere a actelor și faptelor mele, săvârșite în timpul guvernării mele, alături de Domnul Mareșal.

Sovieticii, care aveau experiența juridică a procesului de la Numberg și cunoșteau foarte bine gravitatea faptelor puse în seama căpeteniilor naziste, au cerut verdictul populației din Transnistria asupra actelor și faptelor petrecute în timpul administrației românești, în ideea că se vor descoperi vinovății majore. Profesorul Alexianu a fost singurul, dintre toți care au administrat teritorii rusești în timpul războiului, găsit nevinovat și achitat în judecata

făcută în fața localnicilor din Odessa.

Asta nu i-a împiedicat, însă, pe sovietici să dea ordine românilor să-l condamne la moarte.”

Și, după cele știute azi și în mod intenționat ascunse marelui public, pentru a menaja fals anumite interese, atunci când în fine toate aranjamentele încheierii armistițiului cu rușii fuseseră perfectate la Stockholm și Stalin își dăduse consimțământul, Palatul, camarila din jurul Palatului și anumiți politicieni inconștienți încearcă, prin lovitura de stat de la 23 august 1944 și prin arestarea Mareșalului, să preia armistițiul convenit, pe motiv că Antonescu ar intenționa să-i anunțe pe germani.

Cei care au săvârșit acest fapt incalificabil au comis cea mai gravă infracțiune contra Țării. Trădarea de țară !

Consecințele trădării și arestării Mareșalului au fost deosebit de grave pentru țara noastră. în urma acestui fapt incalificabil, singurii beneficiari au fost bolșevicii, căci, dispărând singura personalitate a României, așa cum însuși Stalin o recunoștea, Stalin nu s-a mai văzut nevoit

333 să respecte condițiile de armistițiu pe care le acceptase, iar armistițiul s-a transformat într-un act de supunere totală a României față de sovietici. Din această situație a apărut și statutul de țară învinsă, statut care nu a mai putut fi schimbat nici la Conferința de Pace.

Iar predarea la inamic a Mareșalului - Șeful Statului - este indiscutabil un act de înaltă trădare.

Cei care au săvârșit acest fapt incalificabil își atribuie un grav vot de blam și sunt pe vecie

descalificați.

Predarea la ruși a Mareșalului și a colaboratorilor săi a fost făcută la inițiativa guvernului român și a regelui, aceasta constituind cel de-al treilea punct din planul arestării: capturarea, predarea către comuniști și predarea către sovietici.

Felul cum a privit inamicul acest act este lesne de înțeles și se poate foarte bine deduce din tratamentul aplicat țării după 23 august 1944.

Absurda arestare și predarea la inamic aduce o insultă uniformei și dezonorează armata. Dar cel mai grav lucru săvârșit prin aceasta este că se blama lupta legitimă a poporului nostru pentru dobândirea provinciilor pierdute, se blama armata care dăduse nenumărate jertfe, lăsase nenumărați ostași pe câmpiile de luptă de dincolo de Prut.

Istoria nu înregistrează, în întreaga-i existență, nici un caz asemănător !

Acum însă, națiunile din Europa de centru, est și sud-est, încep să-și privească propria lor istorie, mai ales cea care a început din 1939, fără resentimente, blamări, reacții emoționale și acuze reciproce.

Ele mai așteaptă însă, de la învingătorii din 1945, un gest de reparație morală.

Liderii germani au avut tăria de a-și exprima regretul 334 pentru represiunile din 1939-1945. Au efectuat toate gesturile reparatorii.

Aceste cuvinte de autentic regret pentru destinul celor 100 de milioane de europeni din Estonia, Lituania, Letonia, Polonia, Cehia, Slovacia, Germania de est, Ungaria, România, Bulgaria, Iugoslavia, Albania, supuși regimului politic al luptei de clasă, cu milioane de

întemnițați și genocidul ce l-a însoțit, sunt așteptate și acum ca un gest de reparație morală de la învingătorii din 1945.

De la Londra și Washington, învingătorii de acum 53 de ani ar putea recunoaște ceea ce s-a întâmplat cu adevărat în Europa de centru, est și sud-est.

Ar fi cea mai bună dovadă că și în politica globală există totuși respectul pentru adevăr și pentru un minim de moralitate.

POSTFAȚĂ
9

Motto:

„...desfid ca cineva din generația mea să fi servit patruzeci de ani și să servească cu atâta pasiune și cu atâta dezinteres țara și armata noastră. Cât mine au putut servi și alții. Ii fericesc. Mai mult ca mine nimeni, fiindcă nu se poate ca un om să pună în serviciul statului, în toate ocaziile și mai ales în momentele lui tragice, când mulți, foarte mulți îl părăseau, atâta râvnă, atâta conștiință și atâta efort fizic și intelectual cât am depus eu“.

Ion Antonescu

Și a urmat cumplita trădare, arestarea mișelească și începutul tragediei și golgotei neamului românesc.

Până miercuri 23 august orele 16-17, gândul Mareșalului a rămas împărțit între imperativele situației militare, prioritatea absolută a unei soluții politice și onorarea cuvântului său de ostaș.

Și a fost asasinat de comuniști și cu asentimentul celor care-1 arestaseră în țara sa, pe care a iubit-o și a slujit-o cu atâta pasiune și credință.

Mareșalul Antonescu, alături de ceilalți

colaboratori ai săi, au murit ca niște EROI ai neamului românesc.

PARTEA
III

ANEXE

ADDENDA

I. Raportul Delegației Comitetului Internațional de Cruce Roșie - Geneva, întocmit de Carles Kolb, asupra vizitei în Transnistria.

COMITETUL INTERNATIONAL AL CRUCII ROȘII
DELEGAȚIA DIN ROMANIA »

Raport asupra călătoriei în Transnistria
efectuată în perioada 11-21 dec. 1943

La cererea CICR din Geneva și cu asentimentul Guvernului Regal al României, ne-am deplasat în Transnistria în misiune de control, atât în legătură cu condițiile de trai ale deportaților evrei, studiind eventualele ame-

liorări care ar putea fi aduse modului în care sunt tratați, cât și pentru a constata buna repartizare a hainelor trimise ca donație celor nevoiași.

Am avut la dispoziție un tren special și am fost însoțiți de dna. Ioan, directoarea Secției de Prizonieri a Crucii Roșii Române, de It. col. Ștefan Rădulescu, șeful secției Transnistria din cadrul Președinției Consiliului de Miniștri, împreună cu suita de însoțitori și o parte din translatori.

Am părăsit Bucureștiul în seara zilei de 10 decembrie și am revenit în ziua de 21 decembrie. Am parcurs în Transnistria cca. 3500 km, din care cca. 1220 km cu mașina.

Am vizitat pe 11 Tiraspolul și Odessa, pe 12 Odessa, pe 13 Balta, pe 14 Râbnița, pe 15 Tulcin, pe 16 Djurin, Șargorod. Cemevici, Moghilev, pe 17 Mogilev, Cernăuți, pe 18 Mogilev, Jmerinka, pe 19 Odessa, pe 20 Odessa, iar pe 21 înapoierea la București.

îmi fac datoria de a constata că totul a fost făcut pentru ca noi să putem vedea tot ce-am fi putut dori; în plus am avut deplina libertate de a discuta cu toți reprezentanții deportaților din localitățile vizitate fără martori și fără oprelişti.

Este adevărat că numărul de orașe și sate vizitate a fost destul de mic și că unele zone pe care am fi vrut să le vizităm nu au putut fi parcurse din cauza programului nostru foarte limitat, dar condițiile de trai ale deportaților fiind, în mare, aceleași peste tot unde am putut merge, putem presupune că ceea ce am fi putut vedea în celelalte zone nevizitate n-ar fi diferit cu nimic de condițiile de trai constatate.

Deportații evrei din Transnistria provin, aproape în totalitate, din 2 provincii, Bucovina și

Basarabia, anexate 342 la patria-mamă în urma războiului din 1916-1918. Aceste provincii au fost ocupate în 1940 de către ruși și reocupate de români în 1941.

CONSTATĂRI

Tiraspol 11 dec.

Comandant de Jandarmi col. Iacobescu

în Tiraspol se găsesc cca. 230 evrei, 185 bărbați, 60 femei și 15 copii.

Mi s-a afirmat că toți erau destul de mulțumiți, aveau munci bune cu retribuții suficiente, că hrana era îndestulătoare, locuințele la fel și erau asigurați cu lemne de foc.

Persoanele pe care le-am rugat să-mi spună ce mai aveau nevoie nu mi-au cerut nimic, mi-au declarat că sunt mulțumiți de viața lor și de modul cum sunt tratați de autorități.

Odessa 12 dec.

Guvernator al Transnistriei dl. Alexianu

General comandant al orașului dl. Trincu

Șef de birou col. Dumitrescu

Prefect dl. Veltescu

Primar dl. Pântea

Am fost foarte bine primit de dl. guvernator și de ceilalți domni mai sus menționați, ca pretutindeni de altfel și am avut ocazia să aduc la cunoștiință dl. Alexianu câteva cereri privind modul în care sunt tratați deportații și în primul rând în legătură cu grabnica repatriere a orfanilor evrei, aproximativ 4400 la număr. Dl. Alexianu, mi-a promis că o să facă tot ce poate pentru facilitarea acestei repatrieri.

Duminică, am vizitat câteva case din Odessa care servesc drept locuință pentru cei 62 de evrei

de aici și îh

343 același timp și drept ateliere de croitorie și cizmărie. Clădirile sunt recent amenajate, în bună stare, bine aerisite și luminate, cu posibilități bune de încălzire.

Munca constă în confecționarea de uniforme și încălțăminte pentru Căile Ferate și alte nevoi ale guvernământului.

Evreii declară că ei câștigă atât cât să le acopere cheltuielile necesare traiului, nu au plângeri de formulat, nu au adresat cereri cu excepția celor privind repatrierea originarilor din Dorohoi, chestiune deja rezolvată.

Balta 13 dec.

Prefect col. Nica

Delegatul comunității dl. Paul Moscovici

Există un spital cu 20 de paturi, din care 17 ocupate;

Două orfelinate: unul pentru băieți, 97 de locuri, și altul pentru fete cu 104 locuri;

Farmacie care o duce greu cu medicamentele ce sosesc cu mari întârzieri din țară.

Cantină pentru 300 de porții gratuite pe zi.

Atelierele diverse dau de lucru locuitorilor, munca fiind plătită în conformitate cu ordonanțele guvernului cu modificările aduse la 1 august. Membrii conducerii comunității din Balta mi-au afirmat că se află în relații foarte bune cu jandarmii și autoritățile locale. Corespondența circulă destul de regulat.

Berșad

un spital cu 50 de paturi, cu personal necesar, un orfelinat pentru 160 de copii și o cantină

pentru 1800 de porții.

Obodovka un spital cu 10 paturi și o cantină care distribuie 100 de porții zilnic.

Verhovka un spital cu 5 paturi mediocru și cantină pentru 150 de porții.

344

Cicelnic un spital cu 10 paturi, curat bine întreținut, cantină pentru 200 de porții.

Râbnița 14 dec.

Prefect col. Popescu-Corbu

Delegatul comunității Helfmann, medicul comunității Sandler.

Cartierul evreiesc al orașului, bine întreținut, se circulă liber de la 8 la 20. La intrarea în cartier sunt postați jandarmi, pentru a-i împiedica pe soldații germani să pătrundă.

Conducătorii comunității mi-au afirmat că au relații foarte bune cu toate autoritățile române și că sunt foarte mulțumiți de viața lor.

Evreii pot cumpăra alimente în piață, la prețurile oficiale, pâinea fiind furnizată de primăria orașului.

Există o cantină care servește masa pentru 200 de porții, o infirmerie cu farmacie, 20 de ateliere de lucru, dintre care 3 de croitorie, 2 de cizmărie și 2 pentru blănărie. Evreii au dreptul să folosească baia municipală de două ori pe săptămână.

Centrala din București nu le-a trimis fonduri de trei luni. Corespondența circulă regulat prin intermediul jandarmeriei.

Prefectura furnizează lunar: 5000 kg făină, 500 1 ulei, 10000 kg cartofi, 500 kg brânză, 1000 kg varză și 250 kg săpun.

Tulcin 15 dec.

Prefect col. Năsturaș

Căpitan de jandarmi Fetecan

Delegatul comunității Scholem Fichmann

O școală pentru 100 elevi, în condiții bune, un orfelinat pentru 112 copii. Cartierul evreiesc nu este

închis, nu are jandarmi sau poliție și arată destul de bine. Evreii cu care am discutat mi-au declarat că sunt foarte mulțumiți de autoritățile liberale și binevoitoare. Corespondența destul de regulată. O cantină pentru 250 de porții pentru adulți și regim special alimentar pentru cei 112 copii de la orfelinat. Cumpărarea alimentelor la prețuri maximale, de exemplu prețul maximal al uleiului este de 2,87 M litrul, iar la piața liberă ajunge la 20 - 25 M litrul.

Colonia din Tulcin face o impresie destul de bună, ea situându-se pe o poziție de mijloc, între Balta - slabă și Jmerinka - foarte bună.

Djurin 16 dec.

Șef de post dl. Georgescu

Delegatul comunității Max Rosenstrauch

Farmacist Elias Pariser

Un spital cu 32 paturi - 18 ocupate; 3 surori de specialitate, 3 ajutoare

Un orfelinat cu 56 orfani

Cantină pentru 1100 de porții pe zi

Un ambulator, un oficiu de muncă, un tribunal și 8 dentiști.

Cartierul nu este închis, are propria sa poliție, nu se poate ieși din el decât cu permis special. Corespondența sosește regulat. Lipsesc cărțile! Autoritățile manifestă, după spusele evreilor,

multă înțelegere și bunăvoință.

Șargorod

Pretor dl. Dumitru Rusu

Delegatul comunității Meir Teich

Șeful spitalului dr. Schafer

Șeful orfelinatului dr. Rosa Loevy ajutată de Frie Brecher 346

Colonia mi-a făcut o impresie foarte bună, astfel se demonstrează ce poate face omul când are voință în situații grele și fără ajutor. Toate dotările publice sunt bine întreținute, curate, superioare tuturor celor pe care le-am văzut anterior. Toate acestea trebuie atribuite, după părerea mea, lui Teich, un om cu mari calități, precum și înțelegerii și ajutorului autorităților române. Dl. Teich mi-a afirmat în mai multe rânduri și din proprie inițiativă că lucrează în condiții foarte bune cu autoritățile române și că lor li se datorează faptul că a putut obține rezultatele așa de bune.

Un orfelinat pentru 152 de copii, unde simt cazați și hrăniți în condiții optime prin grija dnei. Rosa Loevy.

Cantina servește masa pentru 1500 de persoane.

Comunitatea duce lipsă de fonduri, ea speră că va fi tratată de Centrala de la București în același mod ca și celelalte comunități.

Moghilev 17 dec.

Prefect col. Loghin

Șeful jandarmeriei maior Hodoroabă

Delegatul comunității Mozes Katz

Un spital cu 130 de paturi, 8 medici plus 60 în colonie

3 orfelinate cu 302+203+150=655 orfani

I policlinică, 4 cantine pentru cca. 4000 de porții

II ateliere, o asociație de caritate a femeilor evreice

1 școală primară cu 7 clase pentru cca. 900 de elevi, 1 școală la fabrică pentru copii din zonă și 1 școală industrială cu cca. 150 de elevi.

Spitalul se prezintă în condiții foarte bune, la fel și orfelinatele. Am vizitat atelierele, turnătoria și fabrica de țevi de fier cu cca. 700 de muncitori. Aici tinerii sunt

347 instruiți în clase speciale și în fabrică pentru a învăța temeinic meseria.

Colonia este închisă și are patru intrări, circulația este liberă, neputându-se ieși din ea fără permis. Corespondența ajunge destul de regulat.

Jmerinka 18 dec.

Pretor dl. Groza

Delegatul comunității dr. Herșmann

Colonia este deschisă, fără restricții pentru locuitorii săi. Starea de sănătate a populației evreiești și în special cea a copiilor pare bună. Relațiile cu autoritățile românești, mai ales cu jandarmeria sunt excelente, conform spuselor evreilor înșiși.

Un spital cu 14 paturi, cu secția de ginecologie, terapie, chirurgie și un pavilion separat pentru bolile contagioase.

O farmacie, o baie rusească și deparazitor. O casă de copii cu 84 de locuri.

O grădiniță cu 55 de locuri, o cantină pentru 500 de porții și o sinagogă.

CONCLUZII

Trebuie avute în vedere două lucruri:

1. situația actuală a deportaților din Transnistria, și

2. problema repatrierii în căminele lor și eventuala emigrație.

Pentru perioada imediat următoare, arăt următoarele probleme: lipsa de combustibil pentru încălzit și lipsa parțială a îmbrăcămintii groase de iarnă. Lipsa unor alimente de bază și fondurile necesare din țară.

Repatrierea tuturor deportaților proveniți din jud. Dorohoi, parțial realizată.

Repatrierea tuturor orfanilor și facilitatea emigrării.

Repatrierea anumitor categorii de privilegiați, ca militarii decorați, foști funcționari publici, văduvele militarilor.

Repatrierea integrală.

în cursul vizitelor menționate, am putut discuta cu un mare număr de evrei originari din Transnistria, cetățeni ruși. După spusele lor, trăiesc în condiții foarte bune cu deportații, cărora le-au acordat permanent sprijin. Din proprie inițiativă, ei au lăudat administrația română și pe reprezentanții acesteia. Am fost mereu abordat de acești evrei ruși, care mi-au cerut să intervin pe lângă guvernul român pentru a li se acorda autorizația de a părăsi Transnistria împreună cu coreligionarii lor români și a se stabili în România. Ar accepta chiar să fie ținuți ostatici, în lagăre de concentrare, mai degrabă decât să revină sub

administrație sovietică. Se înțelege de la sine că eu nu pot face o astfel de propunere Guvernului Român și că trebuie să mă mulțumesc a o cita doar cu titlu informativ.

Ca atare, îmi permit să invit înaltul Guvern Român să-i repatrieze fără nici o excepție pe toți cei care au fost obligați să-și părăsească domiciliile, măsură echitabilă și spre binele țării.

Am decis să adresez un apel urgent, printr-o scrisoare, dlui. Președinte Antonescu și am primit promisiunea dlui. de Week, ministrul Elveției, că va sprijini din toate puterile cererile mele, (documentul 108, arhiva CICR, G59/2) - Editura Hasefer, 1998

II. Extras din articolul apărut în Revista Centrului de Documentare evreiască Contemporană din Paris

Printre primele și multele acuzații, total nefondate, ce

349 s-au încercat a fi aruncate asupra României, nu pot să nu relev pe aceea semnalată de col. Gh. Magherescu, fost șef al Biroului 2 de operații la cabinetul mareșalului Ion Antonescu, în vasta lucrare apărută sub egida Centrului European de Cercetări Istorice - Veneția, în care în vol. 1 se arată:

Guvernul Israelului și-a permis să înscrie în piatră, la al său Muzeu al Holocaustului din Ierusalim, cifra total aberantă și cu nimic justificată de 400.000 de evrei pieriți de furia fascistă în România.

La protestul Patriarhului României, în vizită la Ierusalim, care, văzând această inscripție, a fost

pur și simplu revoltat, autoritățile evreiești au venit imediat cu o nouă explicație, anume că nu ar fi vorba numai de evreii uciși de români, ci și de evreii din teritoriul României, trimiși la moarte de autoritățile ungare care puseseră stăpânire pe partea de nord a Ardealului.

Dar indiferent de corectarea de circumstanță, tipică cercurilor revanșarde iudeo-comuniste, orice vizitator, care citește acea inscripție, rămâne cu convingerea că 400.000 de oameni nevinovați au fost exterminați de români.

Pentru a combate cumplita acuzație care vizează România, un vajnic și neobosit cercetător al adevărului a făcut să apară în nr. 105 al revistei „Le monde Juif' din ianuarie-martie 1982, articolul „România și salvarea din holocaust".

El spune printre altele:

în zilele noastre, în unele publicații asupra holocaustului au fost menționate mai multe mii de victime căzute în România, fără a se preciza că provinciile de unde s-au făcut deportări spre lagărele morții, cele ale soluției finale, aparțineau la acea epocă Ungariei și că adminis- 350 trația ungară este aceea care trebuie să răspundă pentru aceste crime.

Aceasta este o mare nedreptate făcută în mod intenționat de anumite cercuri României și una din cauzele care m-au determinat să fac prezenta punere la punct.

Denunțarea unor fapte criminale și prezentarea lor obiectivă nu pot decât să servească marea cauză a umanității, la fel cum și recunoașterea acțiunilor de mare curaj, întreprinse pentru combaterea acelor forțe îngrozitoare care urmăreau exterminarea

poporului evreu, constituie de asemenea un act de justiție obligatorie, cât și un suport moral în eforturile necesare pentru a pune definitiv capăt tiraniei criminale.

Convingerea că orice contribuție la stabilirea și arătarea adevărului constituie o datorie morală și cunoscând direct situația exactă, m-a determinat să relatez despre fapte și evenimente care dovedesc că, în România, nu a existat nici o manifestare a intenției unui genocid sau holocaust, ci, din contră, s-a salvat viața miilor de evrei din teritoriu cât și din a celor care, fugind din întreaga Europă de groaza și furia nazismului, și-au găsit refugiul în România de unde a existat, cu aprobarea autorităților de atunci, posibilitatea și singura cale care mai exista - drumul pe mare din porturile românești spre Palestina.

Și pentru a arăta încă odată cât de puternic este încă falsificată și prezentată cinic, distorsionat istoria, este că în Ungaria zilelor noastre, s-au făcut, cu aprobarea autorităților, funeralii naționale lui Horty, cu ocazia reînhumării lui, pe când faptele umanitare de ajutorare și salvare a mii de evrei în timpul războiului, sub regimul mareșalului Antonescu în România, sunt negate și prezentate sub forma inscripțiilor anacronice din diverse muzee.

în anii 1970 am traversat Maramureșul și țara Crișu- rilor, spune în continuare autorul articolului și peste tot am întâlnit oameni care mi-au declarat că în mai-iunie 1944, un mare număr de evrei și țigani, nu numai din orașe dar și din sate (statistica a dovedit că 82 % din populația mai sus

menționată), au fost deportați în lagărele din Polonia, din dispoziția guvernului ungar, de unde nu s-au mai întors.

Deportările făcute de unguri spre lagărele morții au cuprins laolaltă și populația din teritoriul românesc al Ardealului de nord. Această regiune a rămas sub ocupație maghiară până în 1944, când trupele româno-ruse au eliberat-o, ea revenind înapoi României oficial după tratatul de pace din 1945.

După condamnarea la moarte a Mareșalului și a colaboratorilor săi, Maniu ar fi intervenit la P. Groza, șeful guvernului comunist instalat de sovietici în România, amin- tindu-i că salvarea evreilor și a comuniștilor s-a datorat Mareșalului, cerându-i comutarea pedepsei capitale.

Groza ar fi răspuns că el nu poate face nimic, pentru că marile puteri aliate (respectiv sovieticii care organizaseră totul) se opuneau la comutarea pedepsei capitale.

Acestea sunt câteva puncte de vedere apărute în revista „Le monde Juif ’ în 1982 la Paris.

III. Studii de Drept Românesc nr. 4537 -1992

Juristul Gheorghe Alexianu

dr. Dragoș Rusu, dr. Barbu B. Berceanu

1. în complexul raport dintre politică, uneori simplă voință a celui puternic, și drept se consideră că omul 352

politic e mai expus, riscând chiar câteodată să fie

mai nedreptățit, în timp ce juristul, la adăpostul unei ordini de drept dată de puterea politică, e ferit, cel puțin când nu e vorba de vreo lege criptică împotriva căreia societatea nu i s-ar fi putut opune.

Cu cât această aserțiune e mai întemeiată, cu atât excepțiile de la ea ne apar mai tragice. Uneori dramatismul e prea evident, ca în cazul eminentului magistrat care a fost George P. Docan, sinucis în momentul arestării lui de regimul comunist, ca unul ce fusese delegat, la 27 ianuarie 1941, a conduce Ministerul Justiției sub guvernarea Antonescu, fără să țină seama că n-a răbdat să fie ministru decât câteva zile, până în momentul în care i s-a cerut o atitudine contrară a ceea ce el socotea că încălcând demnitatea persoanei umane, parte a drepturilor naturale ale omului; atunci, el a părăsit de bună voie fotoliul ministerului pe care abia se așezase. Alteori, dramatismul cere o cercetare complexă, ca în cazul eminentului publicist Gheorghe Alexianu, condamnat la moarte de Tribunalul Poporului, ca fost guvernator civil al Transnistriei, la 17 mai 1946, și executat, la Jilava, la 1 iunie al aceluiași an.

2. într-adevăr, Gheorghe Alexianu a fost un jurist și nu un om politic. Născut la 1 ianuarie 1897 în comuna Străoanele - Panciu, județul Putna (azi Vrancea), el a urmat - după Liceul „Unirea” din Focșani - cursurile Facultății de Drept din București, unde și-a luat licența și, în 1925, doctoratul, cu teza *Instituția jurătorilor în vechiul nostru drept* (București „Tip-le Române Unite”, 1925,44p.). La 1 octombrie 1926 a fost numit

conferențiar suplinitor la catedra de Drept constituțional comparat a Facultății de

Drept din Cernăuți, devenind apoi, succesiv, profesor agregat, la 1 aprilie 1927, și titular, la 1 aprilie 1930, la aceiași facultate, de unde e transferat, la 1 noiembrie 1940, la Facultatea de drept din București, predând în tot acest timp dreptul public, în primul rând cel constituțional, pasiune a întregii sale vieți.

încă din 1926 Gheorghe Alexianu publicase Dreptul constituțional (București, Edit. Librăriei Socec, 1926, XII + 526 p.), cu o prefață de C. Hamangiu, ca prim volum din Biblioteca universitară de drept condusă de acesta. Autorul își prezenta lucrarea ca „simplă sinteză” a chestiunilor mai importante ale disciplinei, aportul personal constând, „poate, din a fi înfățișat această materie altfel de cum au înfățișat-o alții” (p.X).

Corespondentul tipărit al prelegerilor sale este însă marele său *Curs de drept constituțional* (Casa Școalelor, 3 vol.: I, 1930, XV + 487 p.; II, în 2 fasc. (1, 1931, 292 p.; 2, 1932, 190 p.); III, în 2 fasc. (1, 1934, 238 p.;2, 1938, 576 p.)), prefațat de fostul său profesor, Paul Negulescu, curs pe care acesta îl apreciază ca având „multă claritate și preciziune” și „calități remarcabile de metodă”. Pe lângă faptul că e cel mai voluminos tratat românesc de drept constituțional de până acum, el are calitatea de a prezenta un drept constituțional comparat și de a prezenta nu numai teorii străine, cum se uzita, ci și românești - autorul reținând

teoriile profesorilor C. Dissescu, Paul Negulescu și Anibal Teodorescu, cum și proiectele constituționale R. Boilă, C. Berariu și C. Stere.

Aici, Gheorghe Alexianu consideră că nu se poate ieși din marea criză morală în care se află omenirea decât prin reîntoarcerea la idealismul juridic (I. p. 12-13). în primul rând, prin respectul dreptului natural, care pentru 354 el e „totalul de postulate, care se desprind din rațiunea umană și care se impun legiuitorului, omului politic și magistratului, ca elemente esențiale de viață” (p. 12); în al doilea rând prin adoptarea unor doctrine realiste: „Numai acele instituții se mențin și durează, care sunt plămădite din suferințele și sforțările proprii de progres ale fiecărui popor”, popor care reprezintă astfel o primă realitate: „Ori de câte ori se încearcă să se înfăptuiască ceva împotriva realității, o luptă începe între noua organizație artificială și elanul de viață care pulsează în chip firesc din profundele izvoare sufletești ale națiunei. Lupta dintre aceste două elemente constituie criza politicii”; iar remediul nu poate fi decât înlăturarea antagonismului prin înlăturarea artificialului: „Opera legiuitorului nu constă decât în verificarea acelei realități și concretizarea ei în formule pozitive” (p. XII-XIII). .

Gheorghe Alexianu subliniază, ca orice jurist, necesitatea statului de drept (cf. I, p. 137-144), în virtutea căruia „toate organele Statului trebuie să funcționeze în baza unei ordini de drept, ale cărei limite sunt fixate prin lege [în principal prin Constituție - B.B.] și care determină sfera de libertate a cetățenilor și posibilitatea de activitate a autorității administrative [în general, a Executivului - B.B.]” (p. 138). Iar „Guvernul nu

este decât un corp intermediar, însărcinat cu executarea postulatelor voințelor generale, legile” (p. 138).

Tocmai instituțiile care garantează juridic statul de drept formează obiectul stăruitor și aproape exclusiv al studiilor lui Gheorghe Alexianu, (monografii și articole, cele mai multe în „Dreptul”, „Pandectele române” și „Revista de drept public”, în parte adunate în volumul *Studii de drept public,* București, Inst. a. g.

„Vremea”, 1930, *4* f. + 199 p.), anume privind: responsabilitățile puterii publice , statutul funcționarilor publici[2] [3], supremația constituției și

---

2 ***Răspunderea puterii publice.*** **București, edit, ziarului “Adevărul”, 1926, 71 p.; prefața la lucrarea lui Corneliu Popescu, *Răspunderea publică ministerială,* studiu politic-juridic, Edit. “Gazeta Orheiului”, 1937, p. 5-7.**

3 **Statutul funcționarilor publici, București, Cultura Națională, 1926, 43 p.; Observații asupra statului funcționarilor pubilci, în St. dr. publ., p. 117-139 ; Le statut des fonctionnaires publics, în La Vie juridique des peuples, IV, Roumanie, Paris, Libr. Delagrave, 1933, p. 82-110; Le statut des fonctionnaires publics en Roumanie, rapport prdsente au V-e Congres intrenational des Sciences administratives ă Vienne, Bucarest, Impr. du journal “Universul”, 1933 (Institut international des Sciences administratives, Section naționale Roumanie) 30 p., republicat în „Revue intrenational des Sciences administratives”, n° 1/1935 (în extras : Bruxelles, Etabilsments d’Imprimerie „l’Avenir”, 1935, 36 p.) ; note jurisprudențiale, în St. dr.**

controlul constituționalității legilor[4], contenciosul administrativ[5], recursul în casare, etc.

Apoi, Gheorghe Alexianu a preluat prin revedere și adăugire, editarea manualelor de curs secundar ale cunoscutului autor de manuale juridice M. A. Dumitrescu: Instrucția civică, ed. XII - XVII, București (ultima ediție -programa 1939: Edit. Socec & Co, f.a., 100 p.); *Dreptul constituțional și administrativ,* ed. XII - XVII, București (ultima ediție - programa 1939: Edit. Socec & Co, f.a., 151 p.); Economie politică, București, Edit. Librăriei „Universala” Alcalay & Co, 1935, 143 p.

3. In regimul Constituției din 1938, profesorul Alexianu nu și-a mai republicat cursul, dar a publicat niște *Principii de drept constituțional* - sub formă de adnotări Ia fiecare articol al acelei Constituții (București, Edit. Librăriei „Universala” Alcalay & Co, f.a.,(Colecția legilor României 100), 191 p.).

4. în regimul Antonescu, Gheorghe Alexianu a publicat, împreună cu fostul său profesor Paul Negulescu și, dacă facem abstracție de participarea acestuia, o variantă a tratatului său

---

publ., p. 187-198.

4 **Supremația Constituției, în St. dr. publ., p. 1-85; La supremație de la Constitution assuree par Ies juges en Roumanie, în Melanges Paul Negulesco, București, M. of. și Impr-le Statului, Impr. Națională, 1935, p. 1-81 (și în extras, 83 p.).**

5 **Sup., n. 1.**

de drept constituțional, sub titlul *Tratat de drept public* (Casa Școalelor, 2 vol.: I, 1942, VIII + 611 p.; II, 1943, 495 p.), adăugând două noi titluri, mai puțin juridice, și anume: IX, *Politica rasială* (II, p. 309 - 357), și X, *Viața socială, politică și economică* (II, p. 359 - 408). La o privire superficială, am putea spune că autorii au plătit, cu această ultimă sută de pagini a tratatului, dreptul de a expune, în acel regim totalitar, întreaga realizare de drept constituțional a omenirii fără a uita nici aportul anglo-saxon, nici Revoluția Franceză, de ale cărei principii rămăsese pătruns, nici istoria constituțională a Statului român, expuse în prima mie de pagini a tratatului. Lăsând cititorului plăcerea de a lua cunoștință direct de partea comună cu primul său curs, ne vom opri la acele ultime două titluri, ele fiind în primul rând obiectul criticii aduse celor doi autori.

Evident, juriștii nu pot fi criticați dacă prezintă situa- 357 țiile de fapt și de drept din țară și din lume, și nici dacă prezintă temeiurile juridice - multe, puține, câte sunt - ale unui regim sau altul, și în primul rând ale celor din țara și timpul lor, - ci chiar dimpotrivă. Criticabilă ar fi fost tocmai unlateralitatea de prezentare.

Iar adeziunea, aparentă cel puțin, a autorilor pentru regim trebuie judecată după temeiurile pentru care își dă adeziunea și după viitorul pe care i-1 sugerează, - fără a mai adăuga că e vorba de un regim legitim, întărit prin plebiscitele din 1941, numai după care a apărut tratatul.

In această privință, autorii ne apar destul de ponderați. Ei văd în noul regim „nu numai un experiment momentan, destinat să înlăture o criză

politică”, ci - și aici trec de la aserțiunea juridică la responsabilitatea politică creatoare - „trebuie să aibă menirea de a crea o eră nouă cu o ideologie politică și socială potrivite cu nevoile simțite ale țării”, în care direcție detectează la noul regim „vădite tendințe solidariste, egalitare și democratice” (p. 386).

Pe plan intern, autorii militează, în aceste titluri, pentru primatul națiunii române față de populațiile conlocuitoare (statul fiind național) și pentru menținerea și îmbunătățirea nivelului biologic al românilor, în dauna principiului egalității cetățenești, în acest sens evocând teoria lui Arthur Gobineau și datele eugeniei (p. 313 și urm.), așadar îmbrățișând în anumite limite rasismul, teză total depășită azi. în sfârșit, pornind de la principiul inegalității de fapt a oamenilor („Faimoasa aptitudine a maselor, de a-și desemna cei mai buni conducători, nu mai este susținută de nimeni” - p. 379), ei militează pentru „formarea unei elite cu adevărat românească” (p. 315), în acest sens Gheorghe Alexianu respingând, la Tribunalul poporului, calificarea de democrat, adăugind, totodată, că „nu m-am 358 făcut, pentru ocazie, democrat”[1]. El optează pentru menținerea statului corporatist, inițiat de Constituția din 1938 și. teoretic, menținut și sub regimul Antonescu.

Adeziunea parțială a autorilor la comandamentul politic impus în acea vreme a fost făcută, desigur, ca și aceea a lui Traian Ionașcu și colaboratorilor săi în regimul ce a urmat, mutatis mutandis, cu intenția de a salva valorile juridice, de a ține cât mai mult acțiunea politică totalitară în limitele principiilor dreptului.

Pe plan intern, Paul Negulescu și Gheorghe

Alexianu s-au pronunțat, în acest tratat, pentru „restabilirea vechilor hotare încălcate în 1940 prin actele de violență ale Rusiei, ca și prin arbitrajul de la Viena” (p. 306) - nici vorbă așadar de vreo anexare a Transnistriei de către România - cum și pentru o confederație a statelor Europei (p. 399) - altceva deci decât Pactul Tripartit.

5. Gheorghe Alexianu a avut și o bogată activitate editorial-juridică, el fiind prim redactor al „Pandectelor României”, director al „Pandectelor săptămânale” și făcând parte din comitetul de redacție al „Revistei de drept public”. A continuat, împreună cu C. St. Stoicescu, vestita colecție *Hamangiu,* intitulată *Codul general al României* (vol. XIX - XXXI, 1931 - 1943), mai editând o completare a volumelor II și III (vol. IV, 1941); a înființat și condus „Colecția legilor României” (1933 - 1943), în care au apărut peste 200 de volume de legi adnotate cu jurisprudența Curții de Casație și circa 10 volume de colecții lunare de legi. Aceste două colecții au

[1] ***Procesul marii trădări naționale*** **(stenogramă incompletă și părtinitoare a desfășurării procesului), 1946, p. 149.**

 fost preluate, ca urmare a confiscării averii lui G. Alexianu, de Ministerul Justiției, care, datorită valorii lor, și-a propus să le continue, oficializându-le astfel, prin decizia 75217/1946 (29 iul.), ceea ce practic nu s-a mai realizat. Separat, Gheorghe Alexianu a editat, în colaborare, legi și grupări de legi adnotate, de cea mai bună calitate: *Codul contribuțiilor directe,* București, Edit.

Librăriei Pavel Suru, 1926, VII + 320 p.; *Codul învățământului (primar, secundar, superior),* I, București, Edit. Librăriei Pavel Suru, 1929 (Bibi. Institutului de Științe Administrative no. 16), VII + 856 p.; *Organizarea administrației școlare,* București, Inst. a.g. „Vremea”, 1931, XII + 304 p.; *Codul administrativ adnotat,* București, Inst. a.g. „Vremea”, 1930 (Bibi. Institutului de Științe Administrative no. 26), XV + 880 + XV p.; *Codul civil în vigoare în Ardeal și Bucovina,* București, Edit. Librăriei „Universala” Alcalay & Co„ f.a. (Colecția Legilor României 100), 457 + XIX p. A înființat, împreună cu Paul Negulescu, „Colecțiunea vechilor legiuiri administrative”, din care a apărut, ca prim număr, *Regulamentele organice ...,* în 1944. A înființat, adăugăm, „Biblioteca juridică, socială și politică”, începută cu valorosul *Tratat de drept internațional, public și privat* de M. Hacman (București, Edit. „Universala” Alcalay & Co, 1935, VII+ 606 p.).

în sfârșit, a întocmit *Repertoriul general alfabetic al tuturor legilor, decretelor-legi, convențiuni [lor], decrete [lor], regulamente [lor], etc., pentru perioada 1 ianuarie 1860 - 1 ianuarie 1940,* 1812 p. (în două volume, 1940 și 1941), amplă sursă de documentare legislativă, care, cu toate lipsurile ei, n-a fost până acum întrecută în docu- mentaristica legislativă românească.

6. Ca activități juridice prin excelență mai amintim că Gheorghe Alexianu a făcut parte din conducerea Institutului de Științe Administrative, că a fost membru al Institutului de Studii Administrative de al Bruxelles, ca și al altor

instituții științifice din țară și străinătate, că a fost consilier temporar al Consiliului Legislativ, că a fost consilierul juridic al Fondului Bisericesc al Bucovinei și, în sfârșit și că a fost avocat și a redactat note jurispru- dențiale, aplicând în fiecare din aceste activități, la un nivel de generalitate sau altul, cunoștințele și punctele sale de vedere în dreptul public.

7. Prezentându-1 ca profesor, nu ar fi suficient să amintim cât de viguros și convingător a exprimat ideile, concepțiile și principiile democratice în frumoasele sale prelegeri de la catedră, prelegeri documentate și atrăgătoare, prezentându-le într-o formă simplă și clară, spre a fi cât mai bine înțelese. Profesorul nu ar fi prezentat complet dacă nu am sublinia alesele sale calități profund omenești - și totuși, atât de rare - de a fi fost un adevărat părinte sufletesc, îndrumător și sprijinitor al tinerilor studenți; iar aceasta, nu numai prin vorbe, ci și cu fapte: interesându-se de nevoile și de năzuințele lor, stăruind să le satisfacă pe cele dintâi și să contribuie la realizarea acelor aspirații, rămânând în mijlocul lor și în afara obligațiilor lor legale de profesor prin organizarea unor călătorii de studii în străinătate, prin încurajarea vieții și continuității asociațiilor studențești, mergând până la participarea sa materială cu constituirea de fonduri. Și nu numai pe timpul studenției, ci și după terminarea studiilor: „Trebuie să dăm tineretului posibilitatea de a ridica acolo unde suntem noi. Și noi am fost tineri - și am

 fost ajutați. Trebuie să ajutăm la rândul

nostru pe alții”[1]. Ceea ce a și făcut cu o „caldă iubire” și cu o „discretă eleganță”[6] [7]. De ea a beneficiat și unul dintre semnatarii rândurilor de față, care folosește acest prilej pentru a-și face o datorie de conștiință, exprimându-și admirația și recunoștința sa.

8. Gheorghe Alexianu nu a făcut politică sau, cum spunea el, a făcut numai politica țării, concretizată prin politica rezultată din activitatea catedrei sale. El nu a fost membru al nici unui partid politic: „Nu am făcut nici un fel de politică decât aceea care a fost pentru binele țării - politica catedrei mele”, declara el[8].

Specialitatea sa juridică - a dreptului public, constituțional și administrativ - l-a dus la ocuparea unor funcții subordonate Executivului, funcții care i-au adus însă sfârșitul.

Participarea la elaborarea legii administrative din 1938 i-a adus, mai întâi, numirea de rezident regal - întâi al ținutului Suceava, apoi al ținutului Bucegi, în cuprinsul căruia intra și Capitala - activitate care, după căderea regimului carlist, nu l-a ferit de o primă represiune politică.

Apoi, în timpul războiului, sub regimul Antonescu, în care - datorită lui Mihai Antonescu - specialitatea de jurist era încă cinstită de omul politic, a fost numit într-o funcție singulară și temporară din Statul român, aceea de guvernator

---

6 **G. Alexianu, în *Un an de aplicare a legii administrative din 14 august 1938,* București, M. of. și Impr-le Statului, Impr. Centrală, 1939, p. 104.**

7 **R. Cândea. *ibid.,* p. 160.**

8[J] **G. Alexianu, *ibid.,* p. 103.**

al Transnistriei, anume între 19 august 1941 și 26 ianuarie 1944, când Conducătorul Statului, nemulțumit și de puținul aport economic al Transnistriei, i-a cerut demisia. Desigur, în această funcție, el nu se mărginea la aceea de a fi un bun administrator, ea fiind și o funcție politică.

Potrivit declarației sale, Gheorghe Alexianu primise din partea Conducătorului Statului o plenipotență „din punct de vedere politic, administrativ și economic”, plenipotență limitată, prin aceea că, firesc, era lipsită de componenta militară, aceasta cu atât mai importantă cu cât România era în război, cu cât campania militară românească era subordonată celei germane și cu cât Transnistria n-a fost tot timpul ocupată integral de forțele germano-române. Apoi, deși Conducătorul Statului îi declara, pe de o parte, că acolo este suveran, până la aplica pedeapsa cu moartea, pe de altă parte îl făcea responsabil de executarea ordinelor lui[1].

Tocmai această totală subordonare este ceea ce tribunalul Poporului i-a imputat lui Gheorghe Alexianu prin acuzatorul public Dobrian, când spunea: „Alexianu se conforma în totul ordinelor transmise prin Dobre, sub controlul și supravegherea directă a acestuia. Alexianu lua totul și trimitea totul”[2]. E dificil de conceput ca subordonarea totală față de un regim legal - drept sau nedrept, dar impus societății de o putere pe care, vrem sau nu vrem, a acceptat-o sau căreia nu i s-a putut opune

[1] ***Procesul*** **.... p. 148-149 (întreg interogatoriul acuzatului, la p. 142-151).**

[2] ***Ibid.,*** **p. 263.**

- să îndreptățească o pedeapsă, necum pedeapsa cu moartea.

Făcând abstracție de măsura în care Tribunalul Poporului era legitim sau nu să-l judece, apreciem că judecarea lui Gheorghe Alexianu, în această ultimă funcție, trebuia să fie o judecată aparte, în cadrul exclusiv al unui proces privind administrarea civilă a unui teritoriu ocupat în condiții de război, teritoriu al cărui viitor încă nu se hotărâse - totul fiind, din punctul de vedere al Statului român, în funcție de titularul principal al victoriei care n-ar fi fost, în nici un caz, Statul român și în condițiile în care convențiile internaționale în materie nu se știa cât mai erau juridic în vigoare.

Gheorghe Alexianu a optat pentru a servi, cu limitată competență politică, Statul al cărui cetățean era, în numele căruia pe atunci dicta mareșalul Antonescu, investit ca atare de regalitate și acceptat, el cu războiul pe care-1 ducea, de popor, prin plebiscitul din noiembrie 1941; iar o judecată de acum, o judecată a istoriei mai mult decât ar fi putut fi făcută în 1946, ar aprecia mai exact valoarea orânduirii comuniste căreia i s-a opus și Gheorghe Alexianu - ne referim la împroprietărirea țăranilor transnistreni, evidentă imixtiune în orânduirea sovietică, orânduire de care totuși, ca legislație locală, a ținut seama în mare măsură[9].

---

9 ***Ibid.,*** **p. 146.**

Judecata, pe care noi nu ne propunem să o facem, și nici nu am putea-o face atâta timp cât nu am dispune de arhiva guvernământului Transnistriei și de documentele procesului din 1946, ar cere compararea, în același timp, cu administrația germană a celorlalte teritorii sovietice ocupate.

Interesant e că, judecat de instanțele sovietice, la Odessa, după eliberarea teritoriului sovietic de către Armata Roșie, Alexianu a fost achitat[1]. Achitarea n-a însemnat însă autoritatea de lucru judecat pentru Tribunalul Poporului din România, deși concepția, constituirea și condamnarea aveau la origine aceeași putere sovietică, care prefera o condamnare românească.

Nimic nu ne pare că ar putea ajuta, mai lapidar și mai exact, la aprecierea juristului și omului Gheorghe Alexianu decât textul, de eleganță antologică, al modestei sale cereri de comutare a pedepsei primite, și a cărei aprobare, după cum știm, depășea pe regele României. O reproducem integral:

„Prin verdictul din 17 mai 1946, Tribunalul Poporului m-a condamnat la moarte, socotind că aceasta este sancțiunea legală ce mi se cuvine pentru modul în care m-am comportat ca Guvernator al Transnistriei.

în fața instanței am declarat dintr-un început că sunt gata să primesc pedeapsa capitală, dacă interesele Țării mele o cer, dar că socotesc că este o datorie să mă apăr de faptele puse în sarcina mea prin actul de acuzare, întrucât aceste fapte pătau onoarea mea și a familiei mele.

Prin probele invocate și prin explicațiile date, am reușit să înlătur acuzațiile ce mi-au fost aduse,

înțelegând, prin apărarea ce mi-am făcut, să apăr onoarea Țării mele cât și cinstea mea.

De aici, din închisoarea în care mă aflu, nu pot cunoaște motivele care au îndreptățit Tribunalul Poporului să înlăture apărarea mea și nici considerațiunile care au determinat această instanță să-mi aplice pedeapsa capitală.

[1] **Ion Pantazi, în: Gh. Buzatu - *Mareșalul Antonescu în fața istoriei,* vol. II, 1990, p. 369.**

Cu resemnarea omului ce nu mai are decât câteva momente de trăit, am trecut în revistă întreaga mea activitate și întreg procesul meu, fără ca să-mi pot da seama de temeiul condamnării mele.

De aceea sunt nevoit să cred că mă aflu în fața unei erori, pe care conștiința și răspunderea mea de român și de tată de trei copii nu o pot accepta, deși prin moartea mea aș pune capăt zbuciumului sufletesc, lăsând istoriei sarcina de mă reabilita.

în dorința mea de a lupta pentru adevăr până în ultimul moment, îmi îndrept cel din urmă gând către Maiestatea Voastră, pentru a o ruga să dispună comutarea pedepsei mele, pentru ca în lungile zile de închisoare ce voi mai avea de trăit să pot ajunge, pentru prestigiul numelui de român și pentru onoarea familiei mele, să dovedesc că administrația Transnistriei nu a desfășurat o activitate nefastă și nemiloasă, ci din contra, că a căutat să aline cât mai mult rănile acestei provincii, ce a avut atât de mult de suferit de pe

urma luptelor armate ce au avut loc pe teritoriul ei.

Cu sufletul împăcat că am făcut tot ceea ce era omenește posibil pentru stabilirea adevărului istoric, îmi îndrept gândul meu de pe urmă spre Cel Atotputernic, rugându-1 să ocrotească Regele și Țara mea, să le aducă liniștea și pacea mult dorită și totodată să ia în paza sa copiii mei nevinovați”.

Documentul obligă la reanalizarea oficială a activității celui care a fost Guvernatorul Transnistriei. Istoria, care se vrea nepărtinitoare, care va aprecia probabil că dreptatea absolută nu este nici de partea guvernării Transnistriei de către guvernul Antonescu, nici de partea așa-numitului Tribunal Popular, rămâne să judece, cu 366 adevărat, pe fostul guvernator.

Noi însă, fără a aștepta până atunci, ne mulțumim a-1 aprecia public pentru devotamentul adus disciplinei dreptului constituțional, pe care și noi o servim, și să ne exprimăm încrederea că Gheorghe Alexianu nu ar fi putut să-și desfășoare activitatea dincolo de această disciplină, pe care a căutat să o transmită, cu atâta însuflețire, generației care a urmat.

IV. Profesorul Alexianu devotatul sprijinitor a] tineretului

M. Rotaru

G. Alexianu a fost nu numai profesorul care a împărtășit studenților de la catedră cunoștințele din domeniul disciplinei pe care a profesat-o, insuflându-le dragostea pentru ea, ci el a fost, în același timp, adevăratul dascăl și părinte sufletesc

al studenților săi. Aceasta înseamnă că el nu și-a socotit datoria de profesor îndeplinită prin ținerea prelegerilor și seminariilor, ci că acestea trebuiau continuate prin atenția care trebuia acordată studenților prin îndrumarea, sub diverse forme, stând alături și mai ales, în mijlocul lor, spre a le cunoaște mai bine aspirațiile, păsurile și nevoile, pentru a-i ajuta la nevoie. Pe aceeași linie de preocupare s-a situat și urmărirea, chiar după terminarea studiilor, a felului în care aceia la a căror formare a contribuit, ajung să se realizeze din punct de vedere profesional, valorificându-și cunoștințele, aptitudinile și vocația.

Această înțelegere a menirii adevăratului profesor și dascăl și-a avut izvorul în însăși firea sa, în structura sa sufletească animată de nețărmurita sa dragoste pentru

 tineretul studios. Mărturiile acestei dragoste o găsim în diverse discursuri ale sale, dar mai ales în acțiuni concrete, în fapte atotgrăitoare. Adesea el afirma că numai talentul, valoarea, munca perseverentă pot să-și găsească o dezvoltare normală. Această dragoste pentru tineretul studios, el, profesorul care în viața sa nu a făcut altă politică decât „politica catedrei” sale, nu uita să o însoțească și de un alt resort intim al ființei sale, că „Și noi am fost tineri și am fost ajutați. Trebuie să ajutăm la rândul nostru pe alții”, după care adăuga „Nu va fi tânăr cu energie și talent care să nu găsească în mine cea mai mare înțelegere”. („Un an de aplicare a Legii administrative din 14 august 1938”, 1939, p. 104)

Toate aceste cuvinte frumoase nu au rămas simple mărturisiri de credință, ci ele sunt însoțite de fapte. Pentru a limita afirmația la tineretul

universitar trebuie semnalată trimiterea în străinătate (Anglia și Franța) ca bursieri, a unor elemente cu perspective de dezvoltare pentru desăvârșirea studiilor de doctorat sau pentru specializare. Această trimitere era însoțită și de plata călătoriei bursierilor până la locul de destinație. Această formă de sprijinire mai deosebită, date fiind unele posibilități pe care le avea la îndemână, profesorul sprijinea și tineretul studios lipsit de mijloace prin diverse burse sau alte forme de ajutorare. Pentru a ilustra mai bine această afirmație vom reproduce cuvintele prof. R. Cândea, care sublinia: „calda iubire pentru elementele pe care le-a sprijinit în toate împrejurările, uneori cu o discretă eleganță...” care adăugându-se celorlalte calități deosebite ale sale, l-au făcut să fie atât de apreciat și iubit. (Op. cit., pag. 104).

Referitor la participarea sa alături de studenți la unele

 manifestări ale acestora, se cuvine să menționăm în primul rând participarea sa în cadrul societății studențești „Tinerimea universitară[41] societate cu caracter științific printre scopurile acesteia fiind cunoașterea organizațiilor de stat străine, ca mijloace pentru realizarea acestora fiind printre altele organizarea de manifestări științifice și de excursii de documentare, așa cum a fost participarea la Cursurile internaționale de științe administrative și economice de la Gdynia (Polonia) și organizarea unei excursii de studii în Franța și Italia. Profesorul Alexianu era chiar președintele de onoare al acestei societăți și animatorul aducerii la îndeplinire a scopurilor sale. Cu participarea sa

directă s-au organizat manifestări culturale în vederea adunării de fonduri pentru excursia organizata în 1935, după cum, prin stăruințe, s-au mai obținut fonduri suplimentare și înlesnit realizarea unor formalități în vederea plecării. Ceea ce trebuie aici relevat este însă dorința sa ca la această excursie să poată participa cât mai mulți membrii ai societății, gândindu-se și la acei lipsiți de mijloace, ceea ce exprimă o înțelegere profund umană, de solidaritate și de echitate socială când scrie președintelui activ al societății că: „Ar fi de dorit ca studenții care sunt mai bogați să fie solidari cu cei lipsiți de mijloace și să majoreze contribuția lor” (scris. 12.VII.1933). Nu a lipsit nici exemplul personal de a avansa o sumă mai importantă pentru unele cheltuieli urgente, care dacă, Facultatea de drept nu acorda aprobarea necesară pentru recuperarea ei, aceasta urma să fie suportată de către acela care cu generozitate a avansat-o.

Pe aceeași linie a susținerii activităților studențești în cadrul organizațiilor tradiționale din trecut, profesorul spunea la deschiderea anului universitar: „Aș dori ca

369 actualele societăți studențești să-și clădească un mic adăpost, unde să-și păstreze tot ce este tradiție și amintire a trecutului, pe care să le lase moștenire studenților ce vor veni după ei, odată cu dragostea de țară și grija de a păstra neștirbite, limba, tradițiile, credința strămoșească.[41] (Ibid. pag. 86).

Ar mai fi poate necesară o explicație a faptului că prezența profesorului Alexianu era atât de agreată și apreciată de studenți de a-1 avea în mijlocul lor. în primul rând, aceasta se datorește înfățișării sale fizice plăcute, cu o privire blândă,

cu surâsul pe buze, care parcă te îndemna să te apropii de el. Apoi era vorba sa dulce, care-ți capta imediat atenția. Prelegerile sale erau plăcute chiar atunci când expunea probleme mai aride. Găsea întotdeauna o formă atrăgătoare de exprimare, care capta atenția auditoriului și făcea să fie mai ușor reținută bogata documentație prin care-și susținea argumentele, aceasta fiind o altă caracteristică a prelegerilor sale. Pentru a reliefa farmecul expunerilor sale vom reproduce ceea ce a scris un cronicar după conferința pe care o rostise la un festival organizat de „Tinerimea Universitară[44], la Teatrul Național din Cernăuți, vorbind despre Leonardo da Vinci. Profesorul Gh. Alexianu, scria cronicarul, a narat minunat despre Leonardo da Vinci. Evocarea acelui trecut de zbucium, inspirație și suferință, de după 1500 a fost ca un lung apus cu lumina violetă peste prispa prezentului. Frumos ca un fragment de roman biografic. Parcă văd promoroacă, o văd pe Mona Lisa plecând, murind ... și pe Leonardo da Vinci binecuvântat de o rândunică... (Glasul Bucovinei, 5 aprilie 1933).

Ca un ecou (foarte) îndepărtat al calităților prelegerilor maestrului asupra discipolilor săi, atât sub raportul 370 formei cât și al fondului, mi-a fost dat să primesc după aproape șase decenii o scrisoare a unuia din foștii săi discipoli. Și azi, îmi scrie prietenul meu, am imaginea dascălului meu, calm, aparent niciodată grăbit, totdeauna gândind o idee, intrând în amfiteatru și plimbându-se timp de o oră fără vreo schiță măcar, cu mâinile amândouă în buzunarul hainei, dar cu degetele mari (tot de la amândouă) afară, ceea ce parcă deși nu-i adevărat îi dădea o prestanță peste cea existentă

și, bineînțeles, o notă de distincție, pentru noi și de deosebită admirație. își începea prelegerea: „Domnilor studenți, se pune întrebarea de a ști de ce, care este rațiunea pentru care Legea noastră fundamentală din 1923 a dat cădere înaltei Curți de Casație și Justiție în secțiuni unite, să se pronunțe asupra constituționalității legilor”. Și prelegerea curgea lin, argumentată cu multă doctrină din care - parcă - nu lipsea niciodată referirea la marele lui mentor, decanul Duguit, fie că apela la doctrina lui, fie că o completa, o amenda dar în orice ipoteză întotdeauna în mod elogios și cu eleganță. Și prelegerea curgea domol, limpede ca un cristal, iar noi parcă furați sau vrăjiți de curgerea prelegerii, curgeam și noi... O temporal Și prietenul meu continuă: „Din ce am reținut, chiar în zilele în care încercam să închei stagiul de avocat, la Camera de Apel Fiscală mă lovesc de o dispoziție a Legii administrative; textul nu e constituțional și îl reliefez pe cale de incident, ca fiind de neprimire. Apelul se suspendă și Curtea de Casație îmi confirmă opinia. Atunci cred că am avut impresia că am început să pipăi Dreptul, dar nu am mai apucat să-l pipăi, pentru că am fost „eliberați” și așa am rămas”.

Se vede că această aducere aminte a prietenului C.

Botezat este în legătură cu modificarea sistemului de control al constituționalității legilor, adoptat de noua noastră Constituție, sub influența unor curente de opinii și practici din viața constituțională postbelică, care nu-i este pe plac și

l-a făcut să se gândească la învățătura atât de înrădăcinată în mintea și sufletul discipolului, așa cum i-a fost înfățișată de maestrul său.

V. Imaginea profesorului universitar Gheorghe Alexianu în amintirea unuia dintre foștii săi studenți și discipoli

Profesorul Gheorghe Alexianu a fost unul dintre cei mai străluciți profesori ai Facultății de Drept a Universității din Cernăuți și una din figurile proeminente ale vieții publice din Bucovina, pe care a iubit-o și servit-o cu devotament, deși nu era bucovinean de origine ci doar de suflet.

Născut la 1.01.1897 în comuna Străoanele - Panciu, județul Putna, el și-a făcut studiile liceale la Focșani, iar cele universitare la Facultatea de Drept a Universității din București, unde și-a luat licența și, apoi, în 1925, doctoratul în Drept, cu teza „Instituția jurătorilor în vechiul nostru drept”.

La 1.10.1926 a fost numit conferențiar suplinitor la catedra de drept constituțional comparat la Facultatea de Drept din Cernăuți, devenind apoi, succesiv, profesor agregat (1.04.1927) și titular (1.04.1930) la catedra de drept constituțional, pentru ca la 1.11.1940 să fie transferat la Facultatea de Drept a Universității din București.

De pe vremea când era student se simțea atras de munca de cercetare științifică și de activitatea publicis- 372 tică. Astfel, încă din acea perioadă a tradus și publicat cele 2 volume de „Economie politică“ ale renumitului profesor francez Charles

Gide (1924 și 1925), ca și „Istoria doctrinelor economice” de Ch. Gide și Ch. Rist (1926) scriind și publicând totodată un studiu despre „Viața și opera lui Ch. Gide” (1925).

Activitatea științifică propriu - zisă și-a consacrat-o în principal, dreptului public și în special dreptului constituțional, obiect al catedrei sale universitare și pasiune a întregii sale vieți.

Din bogata sa activitate științifică închinată dreptului public nu vom semnala aici decât, cu titlu de exemplu, câteva studii speciale, în care se remarcă o examinare atentă, exhaustivă din punct de vedere teoretic și al practicii judiciare, cu soluții personale, originale de rezolvare, ca: „Statutul funcționarilor publici” (1926), „Răspunderea puterii publice” (1926), „Recursul în casare”, „Contenciosul administrativ” și altele, adunate, apoi, într-un volum intitulat: „Studii de drept public” (1930). Și tot aici trebuie remarcat și excelentul său studiu asupra controlului constituționalității legilor, mult apreciat și în străinătate, unde servește ca material de referință, studiu apărut, în 1935, în „Melanges P. Negulescu” studiu intitulat „L’a supremație de la Constitution asssures par Ies juges en Roumanie”.[1]

Opera de bază a profesorului G. Alexianu o constituie însă lucrările sale didactice de drept constituțional. După lucrarea „Drept constituțional”, apărută în Biblioteca C. Hamangiu (1926) urmează voluminosul său „Curs de drept constituțional”, în 3 volume însumând, în

[1] **Vezi și tabelul complet al eseului publicat de-a**

5 fascicole, 1684 pagini (publicat în 1930 și în anii următori), un adevărat tratat de drept constituțional, în care se află sintetizate toate problemele de bază ale dreptului constituțional.

Ca jurist erudit, cu o temeinică pregătire și cu un larg orizont de cunoștințe și în alte domenii decât în acela al strictei sale specialități, și conștient și de necesitățile vieții practice, prof. G. Alexianu a colaborat și la editarea unor legi și Coduri de mare importanță, adnotate, precum: Codul contribuțiilor directe (1926), Legea contabilității publice (1929), Codul învățământului (1929), Codul administrativ (1930). Tot pe linie științifică - publicistică el a fost colaborator principal și membru în comitetul de conducere al „Revistei de drept public" editată la Institutul de științe administrative al României, al cărui membru activ și fondator a fost, fiind totodată și membru în mai multe societăți (institute) de specialitate din țară și străinătate.[1]

Pe linie publicistică - editorială, prof. G. Alexianu a condus și editat „Codul general al României" și „Pan- dectele săptămânale"[10] [11] ambele fondate de G. Hamangiu și conduse apoi de G. Alexianu.

---

10 **Menționăm îndeosebi calitatea sa de membru al Institutului internațional de științe administrative de la Bruxelles.**

11 **A fost colaborator principal și la revista "Pandectele române".**

A înființat și condus „Colecția legilor României” adnotate cu jurisprudența Curții de Casație. De asemenea, a înființat sub conducerea sa, „Biblioteca juridică, socială și politică[14], în care primul volum apărut a fost al profesorului cemăuțean Max Hacman: „Tratat de drept internațional public și privat” (1935).

De calitățile prof. G. Alexianu ca eminent jurist a beneficiat și justiția și bara, fiind un prețios auxiliar al justiției.

A fost avocat al Statului (Casa Școalelor) și avocat pledant, pledoariile sale fiind apreciate ca bine documentate și cu interes urmărite datorită claritității și eleganței expunerii, dar și mai ales argumentării convingătoare a susținerilor.

Reputat teoretician și practician al dreptului, cunoștințele sale le-a folosit și Consiliul Legislativ, unde a funcționat în calitate de consilier temporar, solicitat pentru coordonarea și avizarea din punct de vedere tehnic - legislativ a legilor din domeniul dreptului constituțional și administrativ.

Profesorul și omul Gheorghe Alexianu, adevărat părinte sufletesc, înțelegător al nevoilor și năzuințelor studenților săi.

Format la cultura franceză, prof. G. Alexianu a fost pătruns de ideile, concepțiile și principiile democrației franceze, așa cum au fost formulate ele în urma Revoluției franceze cu a sa „Declarație a drepturilor omului și cetățeanului”.

Aceste idei, concepții și principii democratice le-a exprimat cu vigoare și convingere în frumoasele sale prelegeri de la catedră, prelegeri documentate și atrăgătoare, prezentându-le într-o formă simplă și clară, spre a fi cât mai bine înțelese. Ele au fost, de asemenea, expuse în

cărțile, studiile și conferințele sale publice, rostite în cadru unor manifestări culturale și științifice. El nu s-a mulțumit însă numai cu această exprimare teoretică, ci a urmărit ca principiile democratice înscrise în Constituție și legile țării să fie respectate, la nevoie apărând și

 susținând, cu armele dreptului, în fața instanțelor judecătorești, această respectare, atunci când a fost solicitat să o facă, ca de exemplu în probleme de control a constituționalității legilor sau de încălcare a drepturilor cetățenilor prin acte administrative ilegale și anularea acestora pe calea contenciosului administrativ. Cu alte cuvinte realizarea practică, traducerea în viață a principiilor democratice înscrise în Constituție și legi.

în scrierea acestor rânduri despre G. Alexianu am pornit de la gândul de a înfățișa foarte succint personalitatea deosebită a acestui mare și eminent profesor savant și om de știință recunoscut, dar și pentru a sublinia alesele sale calități profund omenești - atât de rare - de a fi fost un adevărat părinte sufletesc, îndrumător și sincer sprijinitor al tinerilor studenți. Iar aceasta nu numai prin vorbe, ci și cu fapte, interesându-se de nevoile și de năzuințele lor, străduindu-se să le satisfacă pe primele și să contribuie la realizarea atâtor aspirații, și ceea ce trebuie remarcat e că prof. G. Alexianu a făcut-o pentru studenții săi nu numai când erau studenți, ci și după terminarea studiilor. Această atitudine a sa o găsim explicată într-o profesiune de credință a profesorului, ce se află chiar în acest volum, când spune: „Trebuie să dăm tineretului posibilitatea de a se ridica acolo

unde suntem noi. Și noi am fost tineri și am fost ajutați. Trebuie să ajutăm, la rândul nostru pe alții”.

O parte din ajutorul acordat foștilor săi studenți se poate afla și din paginile prezentului volum. Grija sa părintească față de tineretul universitar muncitor, sârguin- cios și cu perspective de dezvoltare și-a manifestat-o prin acordarea de burse pentru continuarea studiilor de doctorat în străinătate, ca și burse și ajutoare studenților 376 merituoși și lipsiți de mijloace din țară.

Referitor la această grijă deosebită și ajutorare a tineretului cităm o prețioasă mărturie a unui alt remarcabil profesor cemăuțean, la plecarea prof. Gh. Alexianu din Cernăuți, în care este subliniată „calda iubire” a acestuia pentru elementele tinere pe care le-a ajutat în toate împrejurările, uneori cu o discretă eleganță (R. Cândea, pag. 160).

Personal, cum aș putea uita acele atenții din partea profesorului, de Anul Nou și în alte împrejurări, când eram la studii în străinătate. De asemenea, cum s-ar putea să nu amintesc acel scurt dialog dintre studentul care trebuia să plece în străinătate și profesorul său, dialog care relevă simțămintele unui adevărat părinte sufletesc. „Săptămâna viitoare trebuie să plec, domnule profesor, dar nu știu cum”- „Cum nu știi? simplu cu drumul de fier”- „ Da, da, numai că nu-i chiar așa de simplu”- și răspunsul prompt al profesorului: „Fă o cerere pentru 5.000 lei la Fondul Bisericesc, la Mitropolie”.

Apropiat de studenți și comunicativ, la cursuri și la seminarii, sprijinitor al acestora, sub diferite forme, așa cum am menționat, prof. G. Alexianu

era în mijlocul studenților săi și cu prilejul diferitelor manifestări științifice și culturale. De pildă, în 1932, când s-a înființat societatea „Tinerimea Universitară[44] societate cu scop științific, prof. G. Alexianu a fost președintele de onoare al acesteia, semnatarul acestei note fiind președintele activ. Printre scopurile societății figura și cunoașterea organizațiilor statale ale țărilor străine, iar printre mijloacele de realizare a scopurilor era prevăzută și organizarea de călătorii de studii și excursii. O astfel de excursie a fost organizată în 1935, iar pentru strângerea fondurilor

 necesare, la stăruințele și cu sprijinul nemijlocit al profesorului s-au organizat mai multe manifestări culturale. Și cu tot sprijinul și la intervențiile sale personale, aceste fonduri au fost sporite prin unele subvenții (fonduri suplimentare), obținându-se totodată unele avantaje valutare și de călătorie pe Căile Ferate.

Tot aici se cuvine să mai amintesc dorința profesorului ca la excursia proiectată să ia parte cât mai mulți studenți, iar pentru realizarea acestui lucru, iată ce scrie președintelui activ al societății: „E de dorit ca studenții care sunt mai bogați să fie solidari cu cei mai lipsiți de mijloace și să majoreze contribuția lor” (scris, din 12.VII.1933). Din această dorință a profesorului se desprinde și o altă caracteristică a sa, anume aceea a spiritului său de echitate socială. Ca exemplu personal Domnia Sa a și avansat o sumă mai importantă, pentru care dacă nu se va obține aprobarea necesară de recuperare o va suporta Domnia Sa (scris, din 4.VIII.1933), iar pentru

sporirea mai substanțială a fondurilor a antrenat să participe la excursie și unele cadre didactice (prof. D. Gălețescu- Pyk).

Pentru diferitele forme de ajutoare a tineretului, ceea ce depășește obiectul acestei note - limitată, în principal, la activitatea sa ca profesor și ca om de știință - se pot consulta paginile volumelor care o însoțesc.

Deși nu intră în cadrul preocupărilor sale din această notă, de a mă ocupa și de alte însărcinări care i-au fost încredințate și activități pe care le-a desfășurat, aș vrea să precizez că prof. G. Alexianu nu a făcut politică și nu a fost membrul nici unui partid politic. Acest lucru, el îl afirmă categoric: „Nu am făcut nici un fel de politică, decât 378 aceea care a fost spre binele țării - politica catedrei mele”.

A venit însă, o vreme când, datorită politicii în care a fost antrenat, fiind „chemat”, cum o spune el însuși, ca „într-un serviciu comandat”, avându-se în vedere calitățile sale de reputat specialist, a devenit victima tocmai a propriilor sale calități.

Astfel, apreciat pentru importanta sa contribuție la alcătuirea Legii administrative din 14 august 1938 a fost chemat să facă și aplicarea în practică a acestei legi, în calitate de Rezident Regal al Ținutului Suceava - negă- sindu-se o altă persoană mai potrivită, de unde a fost apoi transferat la Ținutul Bucegi. După schimbările politice ce au urmat și desființarea Ținuturilor, profesorul G. Alexianu a avut de suportat o serie de consecințe neplăcute pe plan personal și profesional în urma represiunii politice a cărei victimă a fost sub diverse forme (epurare, etc).

Acestui episod i-a urmat un altul, când, de data aceasta, a fost chemat într-un adevărat „serviciu comandat”: anume acela de a îndeplini funcția de Guvernator civil al Transnistriei, avându-se în vedere, acum, pe lângă celelalte calități ale sale amintite, și pe aceea de bun organizator și administrator, dovedite ca Rezident Regal. Această numire i-a fost însă fatală. La terminarea războiului a fost judecat și condamnat la moarte, ca un criminal de război, de către Tribunalul Poporului, cu sentința din 17 mai 1946, executată la 1 iunie 1946, în urma refuzului clemenței regale de a i se comuta pedeapsa.

Pentru aceste funcții îndeplinite, cu activitățile desfășurate la îndeplinirea lor - mai ales pentru aceea de Guvernator al Transnistriei, căci celelalte sunt mai ușor de verificat - istoria care se vrea nepărtinitoare, după trecerea anilor, să-l aprecieze și să-1 judece. Noi, însă, foștii

 săi studenți, îl apreciem și judecăm numai după calitățile sale de mare profesor, erudit jurist și om de știință, ca și după acelea de părinte sufletesc, bun, mărinimos și înțelegător al tuturor nevoilor și aspirațiilor studenților pe care s-a străduit întotdeauna să le satisfacă.

în final aș vrea să repet ceea ce am mai spus, anume că prof. Gh. Alexianu a iubit mult Bucovina și pe bucovineni, așa cum a dovedit-o prin aceea că în toate însărcinările ce i-au fost date să le îndeplinească, s-a înconjurat de foștii săi studenți, proveniți îndeosebi din rândurile țărănimi și ale claselor mijlocii și care au figurat printre principalii și fidelii săi colaboratori.

Octogenar, cu o extrem de precară stare a

sănătății, nu credeam că voi putea scrie această notă, în care inițial îmi propusesem să evoc strălucita figură a ilustrului meu profesor, măcar cu trăsăturile sale esențiale. Și finalmente am reușit, dar numai parțial, întrucât nu am izbutit să-l înfățișez decât într-o palidă imagine, fără a fi putut reda mai colorat, prezentând ceva și din bogata substanță a gândirii, a concepțiilor sale. Imagine care poate fi însă completată prin răsfoirea operei sale, iar cât privește realizările sale pe plan administrativ și organizatoric, măcar cele în calitate de Rezident Regal, ele pot fi urmărite prin parcurgerea paginilor celor 2 volume sus menționate, în care apar, pe lângă o parte din faptele sale de bine, printre înfăptuirile sale, și unele dintre gândurile și concepțiile sale, ale căror sensuri intime și profunde pot fi descoperite chiar în contextul diferit în care au fost exprimate.

în încheiere, cu ferma convingere că exprim sentimentele unanime ale foștilor săi studenți, aș spune că altă soartă merita iubitul nostru maestru, după marele său 380 suflet și potrivit cu faptele sale de bine, pe care le-a făcut cu generozitate, cu totală dăruire și devotament, și cu infinită bunătate și iubire.

Pentru toate acestea, memoria-i va fi etern cinstită, așa cum se cuvine, iar un pios omagiu, eu las posterității, măcar sub această formă, această mărturie a unei profunde admirații, afecțiuni, și a unei neșterse și recunoscătoare amintiri.

dr. Dragoș Rusu - Membru Corespondent al Academiei Române - decembrie 1990

- **I. Documente și recenzii apărute după lansarea primei ediții a lucrării**

- Scrisoarea Institutului de Istorie „N. lorga”
- C. N. M. - „Românii în Transnistria”, pagină redactată de Florin Constantiniu;
- Ziarul „Armata României” - „Reconstituiri după o îndelungată tăcere”, col. I. Strujan;
- Ziarul „Evenimentul” (4 februarie 1994) - „Mareșalul Antonescu a experimentat prima oară în istorie decomunizarea economiei” de Mircea Suciu;
- Revista „Căminul românesc” din Geneva (sept. 1993) anunță apariția cărții;
- Revista de Istorie Militară - „Administrația civilă...”, recenzie de Mircea Soreanu;
- Ziarul Cotidianul din 9 mai 1994 - „Administrația civilă...”, recenzie;
- Radio „Europa Liberă“- pe data de 20 august 1994, ora 18 a făcut prezentarea și recenzia studiului „Administrația civilă...” realizată de dl. Zaharia.

- Scrisoarea Institutului de Istorie „N. lorga”

Stimate Domnule Verenca,

Institutul de Istorie „N. lorga” vă confirmă primirea lucrării dumneavoastră, „Administrația civilă română în Transnistria” (text dactilografiat) care va intra în fondul documentar al bibliotecii Institutului.

Lucrarea dumneavoastră abordează o temă de

cel mai mare interes, ignorată până acum din pricina constrângerilor politice, și aduce o contribuție de înaltă valoare la cunoașterea unui capitol al participării României la cel de-al doilea război mondial.

Director, Prof. Dr. Șerban Papacostea

- C. N. M.- „Românii în Transnistria”, pagină redactată de Florin Constantiniu;

Un bucovinean de ispravă, cum sunt cei din Țara de Sus, dl. Olivian Verenca, fostul director de cabinet al guvernatorului Transnistriei, profesorul Gheorghe Alexianu, a prezentat într-o carte ce nu poate fi elogiată îndeajuns, Administrația civilă română în Transnistria (Chișinău, Ed. Universitas, 1993, 135 p), opera realizată de această administrație în teritoriul dintre Nistru și Bug în perioada dintre 19 august 1941 și 29 ianuarie 1944.

Este prima dată, când apare o cercetare științifică documentată despre măsurile luate de administrația civilă română din Transnistria. în anii regimului comunist, în afară de campania calomnioasă, denigratoare a propagandei sovietice, care ne-a înfățișat ca niște jefuitori și asupritori, problema nu a fost niciodată abordată. Era mai necesar ca oricând, acum când după proclamarea Republicii Moldova (27 august 1991) separatiștii de la Tiraspol și-au început acțiunile lor distructive, să se cunoască exact ce a 382 fost și ce a făcut administrația civilă românească în Transnistria.

Teritoriul dintre Nistru și Bug nu ne-a aparținut niciodată și nici nu cred că cineva îl pretinde, chiar dacă acolo se află o numeroasă

populație românească. Dacă stăruim asupra volumului d-lui Verenca o facem nu pentru că am vedea în datele și faptele citate argumente în vederea unei „anexiuni”, ci, pentru că informat și obiectiv, autorul - în calitatea de apropiat colaborator al guvernatorului Transnistriei - aduce o mărturie prețioasă și întreprinde o investigație minuțioasă asupra diverselor aspecte ale vieții Transnistriei sub administrația civilă română.

La 19 august 1941, generalul Ion Antonescu a semnat decretul pentru instituirea administrației civile române în Transnistria, adică, în teritoriul aflat „între apa Nistrului și Bugului, până la limanul Niprului, iar în nord până la apa Niomjăi și a Rovului”. Transnistria, astfel delimitată, are o suprafață de 44.000 kmp. în perioada administrației civile române, populația se ridica la circa 1.200.000 de locuitori, din care 250.000 moldoveni.

La 30 august 1941, la Tighina s-a încheiat un acord româno-german privind delimitarea competențelor între cele două părți între Nistru și Nipru, României reve- nindu-i responsabilitatea pentru siguranța, administrația și valorificarea economică a Transnistriei. în cartea sa, „Hitler, Konig Carol und Marschall Antonescu” (Wiesbaden, 1954 si 1965) istoricul german Andreas Hillgruber relevă ambiguitatea acordului de la Tighina: pentru germani, el era o soluție provizorie, în așteptarea încheierii ostilităților din Est, după care Hitler avea să decidă asupra teritoriilor sovietice ocupate; pentru români, acordul apărea ca integrând definitiv Transnistria frontierelor românești.

Mareșalul Ion Antonescu a refuzat însă categoric să accepte ideea unei extinderi a stăpânirii românești, cu prețul renunțării la partea din Transilvania, smulsă României prin Dictatul de la Viena.

Așa cum explica însărcinatul cu afaceri ad-interim al României la Washington, Brutus Coste, secretarului de stat, Cordell Hull (4 septembrie 1941), redobândirea Transilvaniei de Nord rămânea obiectivul prioritar al politicii externe românești.

Prezența românească în Transnistria era explicată de reprezentantul nostru în S. U. A. prin două considerente: a. de securitate - necesitatea de a proteja frontiera pe Nistru; b. economic - România avea dreptul să se despăgubească în urma ocupării Basarabiei și Bucovinei de Nord de către U.R.S.S. la 28 iunie 1940.

Acum, grație cărții d-lui Olivian Verenca putem cunoaște exact măsurile administrative, economice, sociale și culturale luate de autoritățile civile române în Transnistria. Cine citește această lucrare, înțelege imediat că, departe de a fi vorba de o exploatare nemiloasă a populației și resurselor acestui teritoriu - cum a pretins mereu propaganda sovietică - politica administrației române a urmărit înlăturarea consecințelor operațiilor militare (distrugeri, devastări, jafuri, dislocări de populație, etc), refacerea și bunăstarea ținutului. Guvernator al Transnistriei a fost numit profesorul universitar Gheorghe Alexianu, (1897 - 1946), personalitate distinsă a învățământului universitar de drept, apoi a administrației publice, ca Rezident Regal al

Ținutului Suceava, apoi al Ținutului Bucegi (despre luminoasa personalitate a profesorului Alexianu, executat odată cu Mareșalul Ion Antonescu, Mihai Antonescu și generalul Piky Vasiliu, la 1 iunie 384
1946, vom scrie în unul din numerele viitoare ale CNM).

în cuvântarea rostită la 11 iunie 1943, cu prilejul semnării decretului de împroprietărire a țăranilor și orășenilor din Transnistria, Mareșalul Ion Antonescu a făcut un bilanț al administrației civile române: „Am constatat că, datorită muncii dvs.. el (ținutul Transnistria- n.n.) s-a lăcut din ruină intr-o grădină și este de așteptat ca, prin purtarea noastră față de băștinași, s-o transformăm într-o veselă grădină. Socot că este un act de onoare și de dreptate românească, să dăm acestei populații ceea ce așteaptă de la noi, dreptul de folosință a proprietății și la libertate. (...) Faptele sunt cele care vorbesc și faptele dvs. vorbesc îndeajuns pentru dvs. îndrumările mele au fost numai principiale; execuția a fost admirabilă - pot s-o spun răspicat - întrecând cu mult așteptările mele. Dvs. ați făcut o provincie care de azi înainte poate servi și va servi drept model al puterii de creație românească (...) în Transnistria, se face o operă românească ursită să cinstească numele de român”.

Cartea d-lui Olivian Verenca ilustrează prin limbajul convingător al datelor, dispozițiilor și cifrelor aprecierile Mareșalului Ion Antonescu.

Citim astfel că „primarii orașelor și comunelor mai importante erau obligați să înființeze târguri săptămânale pentru desfacerea produselor locale și ale comunelor din împrejurimi.

în orașele și târgurile importante s-au înființat de primărie: un hotel, un restaurant, o măcelărie, o frizerie.

S-au deschis piețele de alimente, țăranii fiind liberi să aducă produsele lor la târg și să le vândă fără nici o restricție. ?

Satele și orașele care se străduiau să realizeze în

 primul rând aceste obligații erau ajutate și Ii se dădea spre desfacere: zahăr, sare, ulei, gaz, benzină, chibrituri, tutun”.

în ceea ce privește condițiile materiale de existență, în lucrare se arata că: „Regimul legal de asigurare era obligatoriu și erau supuși acestui regim toți angajații Guvernământului, municipiilor, raioanelor, comunelor și întreprinderilor de orice natură conduse de Guvernământ sau autoritățile locale. (...)

La căsătoria unui asigurat, i se acorda un ajutor egal cu salariul pe trei luni, pentru a-și putea înjgheba un cămin.

Asigurați i căsătoriți aveau dreptul la o lună de zile de concediu.

Dacă ambii soți erau salariați, ajutorul se acorda amândorura, în aceeași mărime”.

Răsplata tuturor acestor măsuri și realizări, cunoscute acum prin cartea recent apărută, despre administrația română în Transnistria a fost plutonul de execuție. Cartea d-lui Olivian Verenca este începutul unei reparații morale și absolut necesare.

- Ziarul „Armata României”- „Reconstituiri după o îndelungată tăcere”, col. I. Strujan;

Editura Universitas din Chișinău, la sfârșitul anului 1993, a tipărit și expediat către noi o carte de real interes atât pentru specialiști cât și pentru publicul larg, „Administrația civilă română în Transnistria”. Mai cu seamă că despre acest subiect, cel puțin până acum, la noi, nu s-a scris aproape nimic relevant, iar autorul Olivian Verenca, este unul dintre parțipipanții la opera de reorganizare, reconstrucție și administrare a teritoriului dintre Nistru și 386 Bug în perioada celui de-al doilea război mondial, dumnealui, între 19 august 1941 și 29 ianuarie 1944, îndeplinind funcția de director de cabinet al Guvernatorului Transnistriei.

Se știe că în anii postbelici ori de câte ori a fost adusă în discuție chestiunea Transnistriei românii au fost acuzați de jaf și intenții cotropitoare. Olivian Verenca, bizu- indu-se pe ordonanțe și alte acte de guvernare, vine să restabilescă adevărul istoric în această privință, argumentând că românii au acceptat să administreze și să gospodărească acest teritoriu nu pentru că ar fi dorit să și-1 anexeze, ci la insistențele lui Hitler pe lângă Mareșalul Antonescu. Dovadă că de mai multe ori în perioada respectivă, Antonescu a declarat că: „România nu dorește nici o expansiune teritorială în Est în schimbul renunțării la revendicările României față de Ungaria în Transilvania, care va fi menținută ca o problemă prioritară a politicii naționale”. înaintarea armatei române dincolo de teritoriile revendicate fiind determinată de rațiuni pur strategice.

Apelând la date și fapte verificabile, autorul arată că atât cât statul român a administrat

Transnistria, el a făcut mari eforturi nu pentru a jefui acest ținut, ci pentru a înviora activitatea economico-socială și a normaliza cursul vieții. Mai mult, înainte de retragere, pentru a preveni distrugerea bunurilor puse cu atâta trudă și cheltuială în stare de producție și a dovedi buna credință a autorităților românești în acest teritoriu, s-au dat dispoziții scrise a se încheia procese verbale, în limba română și în limba rusă, în care să se consemneze situația uzinelor, fabricilor, fermelor, etc. în momentul preluării administrației și la data părăsirii ei.

Lectura acestei cărți este de natură să dea la o parte vălul nemeritat al uitării și minciunii care s-a așternut peste segmentul de istorie românească ce s-a numit administrația civilă română în Transnistria.

- Ziarul „Evenimentul” (4 februarie 1994) - „Mareșalul Antonescu a experimentat prima oară în istorie deco- munizarea economiei” de Mircea Suciu;

Astăzi (4 februarie 1994 - n.n.), în sala de conferințe publice a Institutului de istorie „N. lorga”, de la orele 11, are loc lansarea volumului „Administrația civilă română în Transnistria, având-1 ca autor pe Olivian Verenca, avocat și fost director de cabinet al lui Gheorghe Alexianu, guvernatorul Transnistriei (teritoriul cuprins între Nistru și Bug, temporar ocupat de trupele române în al doilea război mondial).

Premieră absolută în literatura de specialitate, volumul înfățișează - într-o manieră documentată, argumentată și clară în expunere - organizarea și măsurile administrative luate de autoritățile române în Transnistria, în perioada 19 august 1941- 29 ianuarie 1944, precum și relevante aspecte referitoare la viața economică și social-culturală. Un capitol distinct este consacrat personalității prof. Gheorghe Alexianu (născut la 1 ianuarie 1897, la Străoa- nele - Panciu, județul Putna, executat împreună cu Ion Antonescu și alți doi apropiați colaboratori de guvernare ai săi, la 1 iunie 1946, la Jilava). Evocarea este cu atât mai prețioasă și mai convingătoare cu cât ea vine din partea fostului director de cabinet al guvernatorului Transnistriei. Gheorghe Alexianu, reprezentant al autorităților românești a aplicat - subliniază autorul - o serie de 388 reforme ce pot fi catalogate drept „prima breșă în proprietatea metodelor de conducere socialistă (...), prima reformă și reglementare de acest fel din lume”.

- Revista „Căminul românesc” din Geneva (sept. 1993) anunță apariția cărții:

Editura Universitas din Chișinău a publicat cartea „Administrația civilă Română în Transnistria”, de Olivian Verenca în care se arată, cu cifre, cât de chibzuită și benefică a fost această administrație pentru teritoriul administrat.

Se reabilitează imaginea profesorului universitar Gheorghe Alexianu, rezident regal al Ținutului Sucevei și Bucegiului, condamnat la moarte de legionari în 1940, apoi Guvernator al Transnistriei și, în 1946, condamnat la moarte de

comuniști și executat la Jilava, după ce fusese odată judecat de ruși la Odessa și achitat (sic!).

- Revista de Istorie Militară - „Administrația civilă...”, recenzie de Mircea Soreanu;

Cartea domnului Verenca, moldovean din Țara de Sus, impresionează prin trei calități: eleganța condeiului, calitate întâlnită de altfel și la alți scriitori moldoveni, rigurozitate și obiectivitate. Semnalăm importanța ei deosebită, lucrarea acoperind o perioadă inabordabilă până acum câțiva ani: 19 august 1941 - 2 ianuarie 1944. în istoriografia românească subiectul reprezintă o premieră absolută, problematica fiind până acum doar în atenția propagandei sovietice, care a declanșat o adevărată campanie de calomnii, înfățișând pe reprezentanții statului

 român ca pe niște asupritori, preocupați de jaf și împilări. De asemenea, trebuie reliefată marea valoare a mărturiei, de primă mână, autorul fiind un martor ocular avizat - Director de Cabinet al Guvernatorului Transnistriei.

Este de subliniat că această nouă apariție editorială a fost posibilă datorită unei edituri din Chișinău, in contextul în care separatiștii de la Tiraspol își continuă acțiunile îndreptate împotriva ordinii constituționale din Republica Moldova. Prin aceasta, cartea nu este numai un remember, ci se constituie și într-un semnal de alarmă privind fenomene de sorginte stalinistă: orice afirmare a români- tății este etichetată subversivă și „fascistă[44], fiind vizibilă inversarea datelor problemei de către liderii nistreni.

Bine informat și obiectiv, autorul repară o nedreptate ale cărei ecouri sunt și azi vizibile, demonstrând că, sub administrația românească, pe parcursul anilor 1941-1944 Transnistria a renăscut, asigurându-se o existență normală a locuitorilor ei. Au fost înlăturate consecințele operațiilor militare și nu s-a recurs nicidecum la „exploatarea nemiloasă[44] a locuitorilor și a resurselor acestui teritoriu cum a fost evocată realitatea de oglinda strâmbă a propagandei sovietice. Pentru exemplificare, de remarcat că administrația românească a importat pentru Transnistria 110 de tractoare, 100 de batoze și a adus din România piese de schimb, carburanți și 378 vagoane de diferite semințe pentru refacerea agriculturii (pag. 58. 59). Prin măsuri luate de buni gospodari, provincia a renăscut dintr-o ruină ajungând o grădină înfloritoare. Și ceea ce era și mai important, după decenii de totalitarism și teroare bolșevică, populația a cunoscut un răgaz în care libertatea persoanei și dreptul la folosirea proprietății au fost asigurate. Adevărata dramă a cunoscut-o populația în 390 timpul stăpânirii sovietice, dar și acum, când un regim anacronic format din străini și mangoți (mancuți în graiul basarabean) vrea să guverneze în continuare prin teroare - vezi cazul Ilie Ilașcu - oprimând în propria vatră pe frații moldoveni, care sunt populația autohtonă. Și ca o învățătură a istoriei este de remarcat faptul că în ciuda urgiei la care au fost supuși pentru a-și uita neamul, limba și obiceiurile, moldovenii reprezintă 40% din locuitorii aflați în teritoriul de la răsărit de Nistru al Republicii Moldova și în același timp cea mai numeroasă și compactă comunitate.

- Ziarul Cotidianul din 9 mai 1994 - „Administrația civilă...”, recenzie;

Justificate în parte de adevăruri incontestabile, dar și supralicitate de abilitatea tenace a propagandei sovietice, prejudecățile privind regimul dezastruos instaurat în România interbelică în Basarabia și apoi de „România antones- ciană“ în Transnistria sunt astăzi niște fortărețe mentale aproape inexpugnabile. Câtă lume nu zice, nu a auzit și nu difuzează (nici măcar perfid, ci cu acea irezistibilă seninătate specifică debitării de truisme) ideea potrivit căreia Basarabia a fost considerată din 1920 un loc de exil pentru învățătorii și profesorii incapabili, pentru inginerii nespecializați și financiarii veroși, ori un fel de colonie de reeducare pentru jandarmii sălbatici, pentru „elementele recalcitrante și declasate” ale Regatului? Dovezi în acest sens există, faptele sunt fapte, numai că (precum orice generalizare pripită, făcută cu opacitate, fără discernământ și sfidând însăși noțiunea de nuanță, de excepție) și aceasta își are corectivele ei, după cum își

 reclamă judecata pe individualități, pe segmente de timp, de comportament, pe motivații istorice, politice, etnospeci- fice, în funcție de provocările venite din spațiul recucerit, ca și de multele deosebiri ce separă administrația militară, de cea civilă, timpul de război de timpul de pace.

Nu știm cât și cum va atinge cartea lui Olivian Verenca zidul prejudecăților, dar faptul că încearcă, prin cifre și documente, o fisură, este de necontestat și pe deplin lăudabil. Concret, este

vorba de „activitatea administrației civile române, desfășurată între 19 august 1941 - data semnării decretului de înființare - și 29 ianuarie 1944 - când în locul administrației civile, care încetează, se instituie administrația militară a teritoriului dintre Nistru și Bug”.

19 august 1941 este ziua în care Ion Antonescu îl desemnează pe Gheorghe Alexianu guvernator al Transnistriei. Capitolul VIII al cărții se ocupă chiar de personalitatea profesorului Gheorghe Alexianu. Olivian Verenca fiind direct implicat în serviciile centrale conduse de Alexianu și citat de Mareșalul Antonescu pe Ordinul de zi pe Națiune din 15 iunie 1943, alături de Em. Cercavschi, Alex. Murtaza, Chiriac Dragomir. Mladenovici, C. Andrei. Eugen Vinograțchi, Petre Nicolescu. Matei Velcescu. Al. Hegheș, Eugen Harea. Andrei Cercavschi, ș. a.

Sunt prezentate în carte ordonanțele guvernatorului Transnistriei privind apărarea patrimoniului public (după 24 de ani trăiți în spiritul educației comuniste, populația de peste Nistru, „în urma retragerii armatelor sovietice s-a dedat al sustragerea și însușirea bunurilor, a operelor de artă de valoare, a unor materiale și piese demontate de prin instalațiile din întreprinderi, a motoarelor, mașinilor...” etc), reluarea muncii agricole din fostele colhozuri și sovho- 392 zuri, recenzarea pe categorii a meseriașilor, organizarea politicii comunale, cursul de retragere al rublelor, deschiderea școlilor primare, organizarea administrativă a teritoriului, regimul funcționarilor veniți din țară (circa opt mii), împropietărirea țăranilor, repartizarea locuințelor, majorarea salariilor,

combaterea speculei și a malversa- țiunilor comerciale, ajutoarele pentru tinerii căsătoriți ori pentru deces, regimul pensionarilor și bolnavilor, reorganizarea sistemului sanitar, cultural, ș.a.m.d.. în privința spinoasei probleme a evreilor, autorul menționează clar că lagărele și coloniile de pe teritoriul Transnistriei „au stat sub administrația directă, supravegherea și paza ne-mijlocită a armatei, care asigura în acel teritoriu ordinea publică și nu a administrației civile (...). Nici un funcționar al administrației nu avea acces în lagăr, iar în coloniile din unele orașe, numai pe baza unei autorizații scrise, semnată și ștampilată de Comandantul Garnizoanei”.

Paginile finale (111-133) dedicate lui Gheorghe Alexianu (n. 1897) punctează activitatea juristului și a specialistului în dreptul public și cel constituțional, rezultatele sale de consilier juridic al Fondului Bisericesc din Bucovina, de consilier la Ministerul Economiei Naționale și Rezident Regal al Ținutului Suceava apoi al Ținutului Bucegi, post pe care l-a părăsit obligat odată cu venirea legionarilor la putere în septembrie 1940 când, condamnat la moarte de legionari, Gheorghe Alexianu face o tentativă de sinucidere. După august 1944, refuză să plece clandestin din țară, la 17 mai 1946 este condamnat la moarte fiind executat la 1 iunie 1946 orele 18, la Jilava. într-o relatare făcută de Ion Pantazi (fiul genera-lului Const. Pantazi, fost Ministru al Apărării Naționale) în volumul „Am trecut prin iad” - Editura Stindardul

Românilor, Munchen, 1986, pag. 302- 305 - acesta

descrie astfel ultimele momente dinaintea execuției Mareșalului Ion Antonescu și a principalilor condamnați: „Cea mai dramatică a fost despărțirea dintre Alexianu, fostul guvernator al Transnistriei și copii săi, în jur de 10 ani, care plângeau în hohote și nu se puteau despărți”. Iar în textul dinspre sfârșitul relatării menționează: „Mai târziu am aflat că tatăl meu fusese grațiat de către Rege, Eugen Cristescu de către comuniști pentru a ie organiza Securitatea, iar Radu Lecca de către evrei, drept mulțumire de felul cum se purtase cu ei. Tot mai târziu am aflat că Alexianu fusese judecat și achitat la Odessa de către ruși, pentru a fi ucis de români și nu de ei, dar tot din ordinul lor!”

BIBLIOGRAFIE

- *Memorii de război* - Ion Cupșa, Alex Siperco, Alex. Vianu și Gh. Zaharia - 1976
- *Relații intrenaționale în acte și documente 1939-1945*- Alex. Vianu, Const. Buișe, Z. Zamfir, Gh. Bădescu - Ed. Didactică și Pedagogică 1976
- *Preliminarii politico-diplomatice ale insurecției române din august 1944* - A. Simion - Ed. Dacia, Cluj 1979
- *Participarea României la înfrângerea Germaniei naziste* - Gh. Zaharia, I. Cupșa - Ed. Politică 1985
- *Regimul politic din România în perioada septembrie 1940-ianuarie 1941* - A. Simion - Ed. Dacia, Cluj
- *Istoria României în date* - Fl. Constantiniu, M. D. Popa, N. Nicolescu și Gh. Rădulescu - Ed. Enciclopedică Română 1972
- *Cruciadă în Europa* - D. Eisenhauer - Ed. Politică 1975
- *Buletinul Transnistriei* nr.l și nr.2 1941-1944
- *Mitropolia Bucovinei. Fapte și gânduri pentru Biserica Bucovinei* M.O. Imprimeria Națională 1937
- *Presa Guvernământului Transnistriei* Cronică nr. 10, 11, 12

- *Un an de aplicare a Legii Administrative din*

14 august 1938 M.O. Imprimeriile Statului 1939

- *Antonescu - Mareșal al României și războaiele de întregire. Mărturii și documente* - Veneția 1989 ediție îngrijită de I. C. Drăgan

- *Transnistria. încercare de monografie regională* - dr. N. H. Popp - Bibi. rev. Moldova Nouă nr.2 1943

- *România cu și fără Antonescu* - Gh. Buzatu - Ed. Moldova, Iași 1991

- *Războiul mondial din 1939-1945* - Ed. Centrului de istorie și civilizație Europeană Iași 1995

- *Din istoria secretă a celui de-al doilea război mondial* vol.l și 2 - Gh. Buzatu - Ed. Enciclopedică București 1988-1995

- *Istoria politică și militară a războiului României contra Rusiei sovietice* - gen. Platon Chimoagă - Ed. Carpați Madrid 1965

- *Procesul Mareșalului Ion Antonescu Documente* voi. 1,2 și 3 Ed. Europa Nova 1995

- *Ion Antonescu. Citi fi, Judecați, Cutremurați-vă* - I. Ardeleanu, V. Irimia - Ed. Tinerama 1991

- *Procesul Mareșalului Ion Antonescu* - Ioan Dan - Ed. Tempus 1993

- *Populația evreiească din România în timpul celui de-al doilea război mondial* - W. Fielderman, Sabin Mănuilă - Ed. Fundația Culturală Română Iași 1994

- *Eu i-am salvat pe evreii din România* - R. Lecca - Ed. Roza Vânturilor 1994

- *Un tăciune smuls flăcărilor* Al. Șafran - Memorii. Ed. Hasefer 1996

- *Antonescu - Hitler. Corespondențe și întâlniri inedite* Ed. Cozia 396

- *România în anii celui de-al doilea război mondial* - It. col. A. Duțu - Ed. Militară 1998
- *Armata, Mareșalul și Evreii* - Al. M. Stoenescu - Ed. RAO 1998
- *Mareșalul Antonescu în fața istoriei* - Gh. Buzatu
- *Tratat de drept public* - Paul Negulescu și Gh. Alexianu - 1942
- *Revista de istorie militară* nr. 6(28) 1994
- *La revue du Centre de Documentation Juife Con- temporaine „Le Monde Juif* no. 105 (nouvelle serie), Paris, janvier 1982
- *Luceafărul românesc* anul 6 nr. 63, Montreal, martie 1996
- *Mareșalul Antonescu la Odessa* - J. Rotam, O. Burcin, V. Zodian, L. Moise - Ed. Paideia 1994
- *România în al doilea război mondial* - Dinu C. Giurăscu - Ed. ALL-istoric 1999
- *Istoria celui de-al doilea război mondial* vol. I și II - Liddel Hart - Ed. Orizonturi 2000.

CUPRINS

Olivian Verenca.....5
Cuvânt înainte.....7
Gânduri la ediția a doua.....11
PARTEA 1.....21
CAPITOLUL 1.....23
Administrația civilă română în Transnistria 19 august 1941 - 29 ianuarie 1944.....23
Introducere.....23
CAPITOLUL II.....57
Primele măsuri administrative.....57
CAPITOLUL III.....73
Organizarea administrativă a.....teritoriului 73
CAPITOLUL IV.....101
Viața economică și social - culturală.....101
CAPITOLUL V.....165
Atitudinea guvernatorului față de populația locală.....165
CAPITOLUL VI.....169
Unele probleme din teritoriul Transnistriei, dar fără legătură directă cu administrația civilă169
CAPITOLUL VII.....199
încetarea administrației civile a teritoriului dintre Nistru și Bug și instalarea administrației militare a acestui teritoriu.....199
CAPITOLUL VIII.....223
Personalitatea profesorului Gheorghe Alexianu 223
CAPITOLUL IX.....245
Unele momente grele din viața prof. G. Alexianu în perioada 1938- 1941 245

PARTEA II.....255
CAPITOLUL X.....257
Procesul din mai 1946 - Tribunalul Poporului 257
CAPITOLUL XI.....327
Sfârșitul vieții unui om deosebit.....327
POSTFAȚĂ.....337
PARTEA III.....339
Anexe.....341
Addenda.....341
Bibliografie.....395

Editura VREMEA

Consilier editorial - Silvia Colfescu

Str. Constantin Daniel 14

71121 București I

telefon 3.35.81.31

fax 3.11.02.19

e-mail vremea@fx.ro

Coli tipar: 25

Hârtie ediții, 60 gr./m^2, format 16/84/54

Tipografia MULTIPRINT Iași
Cala* CtafMuM 22, at 6, tați W00
W. 012-211225. 2M3U tax. 032-2112S2